

MAGIÆ NATVRALIS, SIVE DE MIRACVLIS RERVM NATURALIUM, LIBRI IIII. IOANNE BAPTISTA PORTA NEAPOLITANO AUCTORE.

NB: quaedam insunt periculosa ad legendum.

COLONIAE APVD IOhannē Birckmannū & Wernerū Richvuinū 1562.

M. Michaelis Haidy Danuuerdensis sum.

Loci Capucinorum ...

Loci communiores Strausse: V.

PHILIPPO REGI SERENISSIMO ET CATHOLICO, IOAN. *Baptiſta Porta Neapolitanus* S. D.

O ſemper ingenio fui, Inuictiſsime Rex, vt ſi quid vſquàm vel magnũ, vel admirabile eſſet, in quo animi vires frangerentur, & vileſcerent, eo me oblectarem, ei'q; totũ addicere vellem. Diu mecum ab ineunte pueritia indefeſſo quodam ſtudio cogitaui, quæ'nam eſſet ſcientia, neq; animo hoc meo indigna, neque non illuſtris & Regia. Tandẽ comperi nullum eſſe maius ſa-

pientis opus, quàm mirabilia opera efficere, quo quidē non animus ſolùm intelligendo e- nutritur, ſed corporis quoque ſenſus omnes affectionibus al liciuntur,& recreantur. Hæc ſu blimis ſcientia in rerum cauſa- rum'q; cognitione verſatur, & dum naturæ arcana perſequi- tur,& inueſtigat, non vulgaria ſolùm opera, vt in pleriſque apparet,ſed omni abdicata ſu- perſtitione Naturæ monſtra quædam,& miracula parit, & ita reliquas omnes excellit(di- uinam tamen Philoſophiam mitto)vt illi cæteræ artes, atq; ſcientiæ tanquam reginæ fa- mulari videantur. Iurè ergo vt longè difficillimam, ita quoq; excelſam

excelſam, regiamq́; prę cæteris ſtatuo. Cicero enim inquit: Neminem apud Perſas regno potiri ſolitum, qui prius Magiam non percepiſſet. Plato verò ſic in Alcibiade ait: Imbuuntur Perſarum Regum filij, vt ad mundanæ Reipublicæ exemplar, & ipſi ſuam Rempublicam adminiſtrare, diſtribuereque condiſcant. Quid commemorem toto ferè orbe clariſsimos Pythagoram, Democritum, Empedoclem, atque Platonem, cuius illi ſic deſiderio flagrauerunt, vt ad hanc diſcendam orbem nauigationibus peragrauerint, exilijs potius, quàm nauigationibus ſuſceptis, hanc deinde reuerſi præ-

dicauerint, hanc in arcanis habuerint. Quid Reges Magos narrem ad adorandum Christum venientes, cęterosq́; multos in hac arte præclaros, quorum nominibus antiquorum monumenta completa sunt? In quibus quanto labore, quantisq́; vigilijs versatus sim, non quærendo, sed periclitando, non sine familiaris rei iactura, vt te aliquo digno munere aliquando venerari possem, tum ex antiquorum fontibus hauserim multa, tum ex ingenij nostri riuulis nonnulla ipse adiecerim, profectò cogitabis. Hos igitur de naturali Magia libros (quanquam tibi non respondeant, nō enim tanti sum,
sat

ſat tamen erit voluiſſe) vti tuis
auſpitijs inceptos, tibi vni Rex
Philippe dedico, tum vt hæc
noſtra antiquis Regibus excul
ta ſcientia à tuo nomine, atque
à tuo fauore ſplendorem, & or
namentum accipiat, tum vt ab
ijs, qui humiliore ingenio, tar-
doq; ſunt, meis ſtudijs iniquio
res erunt, per te fortiſsi-
mum præſidium, &
patrocinium con-
ſequantur.
Vale.

PRAEFATIO AVctoris ad Lectores.

N præcox opus lectores candidi, cui si ornamenti id addidissem, quod sanè animo constitueram, fortasse pleniori obsequio abditarum naturę rerum literarumq́ꝫ præauidos demererer. Hęc enim dum experiri cœperunt, nonnulli ex aliorum laboribus gloriam aucupantes, cum tale sibi ascriberẽt munus, diuersæ, vndique scripta cudebant, & tam maleuolorum potuit liuor, vt cum auidius inuestigarẽtur, mutilata, inordinataque in hominum lucem citius prodirent, quã putaramus, vti studiosus quisque animaduertere poterit, sic multa de philosophorũ famigerato pharmaco illo, non iniucunda, inutiliaque omittuntur, pensiq́ꝫ maioris, quæ cum longum expostulassent tempus, in via erant. Multa'qꝫ præterea acri censorum virga nimis seuerè examinata delentur, lacerantur, & tollũtur, non sine meo dolore, quæ potius admirando, & philosopho ingenioso digni-

dignissima, quàm profani erant operis: vnde cum illud non possim, quod velim, id necesse est velim, quod possum.

Mihi cum ab ineunte ætate hęc audiendi cognoscendiq́; innatum fuerit desiderium, adeò creuit, vbi ætas inualuit, vt accuratius pertinaci studio perdius, atque pernox, si qua extarent nostrorum maiorum monumenta reuoluerim, & si verbum protulerint, denotarim: nec minus aures adhibuimus sedulas, si qui hæc percallerent, vel ea cognosci aliquo modo possent, & lecta, auditaq́; diuturna experientia explorabam, ne intentatum aliquod remaneret, cum sæpe Ciceronis sententiæ meminissem, qui sic inquit: Par est eos, qui generi humano res vtilissimas, & perpensas, exploratasq́; memoriæ tradere concupierint, cuncta tẽtare, & nunquid ea experientiæ responderent, denotabam: animo potius vera, quàm falsa reperiendi: cum planè perspicerem non vana eos lucri spe, aut inanis glorię affectatione ea futuræ posteritati scriptis mandasse, quæ perpetuo essent duratura, sed vt vera eruerent naturę secreta, patefacerentq́;, haud sine minimo

 scribendi

ſcribēdi, inueniendiq́ labore, & vbi veritati retuliſſe conſona reperiebamus, non ſanè id mihi tam erat carũ, quàm quòd eandem curam animos illi anxiſſe, ac ſollicitauiſſe cõperierim. At poſt longum naturalium rerum periculum, crebra eſt animaduerſione perſpectum, clareq́ nouimus in ſcribendo potius, quã explorando auidiores eos extitiſſe, cùm à veritate multa longè aliena ſcribant, ex aliis alio commutuante, ac ſi ardua eſſet eorum operatio.

Narrat Cato hederaceum vaſculum ſuapte natura vinum propalare, an habeat immixtam aquam, cum vinum id quod aquam habere putas, eodem mittas: ſi enim dilutum fuerit uinum effluere, & remanere aquam, cum uinum hederacea materia non contineat: & antiquitus uaſa fingi ſolita, quæ dilutum uinum explorarent, ad detegendas uindemiatorum fraudes excogitata.

Tranſcribunt ab eo Plinius, & omnes ferè, neque eſt aliquis tam longa ſucceſsionis ſerie, qui id experiatur, nam contrarium apparet, nec ſcimus qua ratione, aut experientia fuerint ducti. Ridet Galenus omnes protuliſſe,

lisse, quod tritum ocymum celerrimè scorpiones generet, ipse enim inanibus experiens ollis, quotidie ad Solem concalefaciens ollas, maxima arte falsum deprehendit, & tamen leniter contusum lateribus humido loco, Soli expositum, eos procreat paruulos, qui tum in dies augescunt, nec ibi alios odore allectos accersiri. Quis credat insignes in nostra ligna authores Plinium, & Albertum sæpissimè falli? quorum alter nobilis, rusticus alter mendax dicatur, cùm ille aliorum testimonio fretus transcribat, hic suapte authoritate mentiatur, nec in dicendo sibi satis constet, nec quæ dicat de his, nouerit, & paginas sæpe repleat, cuiusmodi solent vetulæ effutire? Quid cæteros commemorem authoritate clarissimos viros, qui si qua protulerint, ea non præsenti solùm inspectione, res & simplicia nouerunt opus subingredientia, sed alienis traditionibus conato, & importuno quodã adiiciẽdi studio edocuerint, sic successiuè errores propagãtur, & in immensum postremò augescunt, vt ne vestigium quidẽ eorũ appareat, & ægrè à primis cognoscantur,

ſcantur, atque vt non ſolum difficilis experimenti, ſed ne ſine riſu quidẽ frequenti legi poſsint? Pręterea multos omittimus, quos in præſentia recenſere opus eſſe nõ duximus, qui circa ſalem, fabam, & ænigmatum quibusdam inuolucris, parabolis, & verborum commentis, data opera maximas tenebras offuderunt, dum mira ad poſteros noſcenda tranſmittũt, & montes pollicentur aureos: quis enim ſciet, vtrum talia nouerunt, vel aliud & diuerſum ſæpenumero ſcribant, quàm creditum ab eis ſit? vnde ingenia, quæ ſublimiora, & diſcendi cupidiora ſunt, longiſsima temporis intercapedine detinentur, & tandem eorum animaduertentes inſcitiam, quòd ſe illa aſſequi poſſe diffidãt, ſeſeq; operam & oleum contriuiſſe intelligant, deſperatione actos, conteritos ſerò pœnitet: alĳ deinde alieno periculo ſapientes facti, prius hęc odiſſe diſcant, quàm noſce. Multi quoque dũ mira narrant, ne verbum quidem proferunt vnum, vnde aliquid occurſet lucis, vel ingenioſi habeant, vnde inueſtigent: ſed vti habent (credo) ex alĳs, ita exhibuere, cauti, ne vno detecti verbo

bo, ſuam imperitiam prodant. Quòd ſi me tali via v ſurum exiſtimetis, multa profectò repleuiſſem volumina, & in infinitum excreſceret eorum numerus: quare hoc abſit, ſed quæ ex noſtris naturalibus ſcientijs elegimus, quantulacunq; fuerint, vobis dedimus, nec tam pro eis vtilia, quàm anſam maiora excogitandi, conficiendiq; præbeāt: incō prehenſarum enim rerum infinita eſt multitudo, & in immenſum ſe porrigit, maiorq; eſt, quàm ab omnibus conſiderari poſsit. Ipſi enim omni ambitione omiſſa ambiguitateq;, ſine fuco, & fallacijs ea prodimus, quæ tacuerunt diu, vel ſcientis inuidia, vel noſcentis inſcitia, & quo tegebantur, dilacerauimus velum: ut quæ hactenus prodigioſæ naturæ gremio, & promptuarijs reſtatiſsimorum uirorum delituerant, in lucem emergant, & q[illegible]do explorari quæque poſsint, [illegible]bi non iactantiam, non uerborum inuolucra audietis, non aliorum authoritati confiſus ſum, nec nobis eſt uiſum honeſtè errare, optimos ſequendo duces, ſed [illegible]dius, & planius, ut potui[illegible]quuti, ſimplicia circumlocutionibus, & diſtincti

 onibus

onibus nominauimus, sine quo, multum tenebrarum effundi solet: legant hæc omnes, quanquam me scio ex hoc, calumnia non cariturum, sed doctiorũ aures offensurũ, ait enim Plato ad Dionysium: Philosophiam videntur ridiculam facere, qui aggrestibus & prophanis viris hæc tradere conantur. Sed reijciatur hæc ambitio, profligetur hæc inuidia, generosi enim animi non sunt, & vincat posteris iuuãdi voluntas, scio enim eis profutura, nec paruũ fructum studijs allatura. Transfert Cicero à Platone nobis solùm nõ esse natos, ortusque nostri partem patriam, partem parentes, partem amicos vendicare. Id tamen non inficior, obticuisse me, aliqua transposuisse, verborumq́; anfractu celasse, nõ sic tamen, vt ingeniosus quisque non detegat, & percipiat: nec ab re id me potius fecisse censeatis, ne prophana turba, nec dum philosophiæ sacris initiata assequi ea possit, neve ad eorum manus delata vilescant, id præcipuè in noxijs, quæq́; maioris fuerint ponderis. Vos autem, qui thesaurũ præ manibus habetis, addite, demite, & quod facile vobis fuerit, germanum

sen-

ſenſum eruite, & ſi experimenta occurrunt, aut vilia, aut nota, ſine nauſea prætermittantur, vobis enim non ſcripſimus, ſed aliis, vt quæſitum quiſque hauriat ſibi cibum.

Accipite igitur, ſtudioſi Lectores, labores longos non ſine ſtudio, vigiliis, ſumptibus, & incommodis plurimis, quo elargiuntur animo, & intellectus, animique ambiguitatem omnem, atque inuidiam, tollite, quæ mentis aciem præſtringere ſolent, & veritatem impedire, rectoq; iudicio res perpendite, dum ea periclitamini, quæ ſcripſimus, nam veritatem comperientes, meis fortaſſe ſtudiis æquiores fueritis. Quanquam me non lateat inſcios multos non defore, & omni ſeria re feriatos, qui hæc horreſcant, iisque inuideant, & hæc non ſolùm falſa, ſed ne poſſe quidem fieri temerè affirment, dumque argumentis, & infinitis diſputationibus verum etuere nituntur, faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant, & eorum prodatur inſcitia: iſti veluti prophani à Magiæ noſtræ liminibus arceri debent. Qui enim naturæ miraculis

raculis fidem non adhibent, ij modo quodam philoſophiam conantur abolere, quòd ſi aliqua prætermiſimus, & incōcinnè diximus, ſcio nil eſſe tam ornatum, quod expoliri non poſsit, nec tam plenum, quod incrementum recipere nequeat.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEapolitani Magiæ Naturalis liber primus.

Quid sit Magia naturalis.

CAPVT I.

Agiam à Perside nomẽ & originem duxisse, Porphyrius & Apuleius inter Platonicos astruunt non obscuri: quanquam Suidas à Maguseis traxisse putet, illosq́; Magos appellitant, quos Latini Sapiẽtes, Græci Philosophos ab uno Pythagora, Indi Gymnosophistas græcè, Aegyptij Sacerdotes, Cabalistæ Prophetas, Babylonij, nec non Assyrij Chaldæos, Celtæ Galli Druydas, & Bar-

& Bardos, qui & Semnothei appellabantur: & tandem Magia diuersas apud gentes diuersis scatet nominibus. Plerosque in ea fulsisse uiros rerum naturæ callētißimos reperimus, qualis fuerat Zoroaster Oromasi filius apud Persas, Numa Pompilius apud Romanos, Thespion apud Gymnosophistas, Hermes apud Aegyptios, Budda apud Babylonios, Zamolxis apud Thracas, Abbaris uerò apud Hyperboreos. Ipsam bipartitam faciunt, infamem alteram, ac immundorum spirituum incantationibus cōcinnatam, & nephariæ curiositatis esse afformatam, quam reconditioris literaturæ Græci γοητείαν uel Theurgiam uocāt, cui omnes aduersantur, ut quæ præstigia, & phātasmata porrigat, quorū mox uestigiū nō remaneat.

neat. Naturalem alteram, quisque ueneratur & colit, ut nil altius: nec aliud esse putent, quàm naturalis Philosophiæ consummationem, summamq; scientiam. Hæc plurimæ compos potestatis, abditis scatet mysterijs, ac delitescentium rerum cõtemplationem, qualitatem, proprietatẽ, ac totius naturæ cognitionem elargitur, ut apex, & fastigium totius Philosophiæ. Docetq; rerũ adminiculo, & earũ mutua, ac oportuna applicatione opera efficere, quæ uulgus putat miracula, omnem admirationem, humanúmque captum excedentia. Ideo maximè in India, & Aethiopia uigebat, ubi animantium, herbarum, lapidum, cæterorúmque ad id spectantium multa suppetebat facultas. Vnde qui uisuri acceditis, nil aliud Magiæ

giæ Naturalis opera credatis, quàm naturæ opera: ars autem illius est ministra, ac naturæ sedulò famulatur. Sicubi enim aliquid naturali cognationi deesse noscit, per uapores, numeros, qualitates oportunis illud instaurat temporibus. Vt in agricultura ipsa Natura herbas, plantulas, & segetes parit: ars autem præparat. Vnde rectè Plotinus Magum naturæ ministrum, non artificem uocat. Quali autem fungatur officio, & literatura minister hic, in sequenti demonstrare intendimus.

De Magi institutione, & qualem oporteat esse Magiæ naturalis professorem.

CAP. II.

NVnc peruulgare fas est, quæ meminisse, & nouisse toto hoc opere

opere Magum oporteat, ut omniquaque instructus, latentes & mirabiles Naturæ effectus pertingere auspicetur. Iam ipsam actiuam, & naturalis Philosophiæ absolutam portionem descripsimus. Iure quidem primùm qui tanta debet maiestate pollere, exactum & consummatum in Philosophia, rerumq; Natura disertißimum optarem. causas enim, principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuum elementorum nexum, cõbinationem, unde mixtorum scaturigo, & interitus, meteoriam, maris æstus, cæcos motus terram concutientes, animãtium, quadrupedum uidelicet, aëriuagorum, aquatilium, & omnium uita fruentium, & metallorum naturas, loca & nomina, in quibus oportet multũ uersatum

ſatum eſſe, uti legentibus liquidum fi-
et. nam nominum diuerſitate, ſimilitu
dine, & ambiguitate, diu in aliqui-
bus operibus, uehementerq́; labora-
uimus. Neque enim id artifici incon-
uenientius eſſet, quàm inſtrumenta i-
gnorare, quibus operatur.
Medicinæ quoque haud ignarũ, hæc
enim huic arti multum congener, &
ſimillima eſt, eamq́; ſub hanc ſpeciẽ
irrepſiſſe, & hominum mentes ſic al-
lectaſſe aiunt: & præſidia multa præ
ſtat: docet enim mixtiones, temperies,
& compari modo ad ea peragenda
componere, & applicare. Inde pro-
fluit ſtirpium notitia, ut herbæ diligẽ-
ter inſpiciantur aduenæ, indigenæq́;,
neceſſaria admodũ, ut hinc omne de-
pendeat. Mathematicas nouiſſe diſci-
plinas oportet. Nam ſidereo calore,

multiuagis cælorũ flexibus, & habitudinib. quas docet Astrologia, multa sunt quæ operãdi, patiendiq; uim protrahũt, rerũq; occultæ manãt proprietates, & uirtutes. Magia Opticã continet facultatẽ ad oculos pertinentẽ, quomodo subinde oculos fallat, uisiões in aquis, procul, in speculis, in orbẽ conglobatis, concauis, extensis, diuersisq; efformatis, è quib. pars magna naturalis Magiæ dependet. Omnibus perpensis, has ipsas asseclas, & adiutrices artes sibi adsciuit: quiq; has ignorauerit, penitus hinc secludẽdus est, nec Magum esse quempiã existimandũ, nisi disciplinis his insigniatur. Sit Magus naturæ dono artifex, & sciens ualde: nã sine artificio sciẽs, aut ignarus artifex, si quid naturale forte nõ habeat, adeò coniuncta sunt, ut fru-

ut frustra terat operam, nec optato potiatur. Sunt autem quidam ita Naturæ muneribus in ijs rebus habiles, & scientes, ut à Deo ficti esse uideantur. Neq; hæc ita dico, ut ars aliquid limare non poßit, & quæ bona sint, meliora fieri non posse, & quæ non optima aliquo modo acui & corrigi posse. Lynceus oculis perpendens, quæ se sibi demonstrant, ut re inspecta sedulò operetur, hoc dicere uolui, ut si inscius fallitur, nobis uitio ne uertat, sed suam culpet inscitiam. hæc nō tradentis, sed professoris imbecillitas est. Nam si hæc in manibus alicuius minus ingeniosi uersabuntur: derogatur scientiæ fides, fitq;, ut fortuita uideantur, quæ uerißima, ac necessarijs eueniunt causis. Si debita actiua passiuis addes, mira produces: & si mirabi-

rabiliora quæsieris, haberiq; uis, eorum sufficientius causæ cognitionem tollito. Nam qui causas nouerit, nimium authoritati derogat, illud enim mirum; cuius causa latet spectantem, eatenus rari, insuetiq; illud retinens, quatenus causæ abditæ sunt. Quidam lucernam extinxit, ac rursus muro, uel lapidi admouens accendebat, ceu rem mirandam, & tunc illud mirum uideri desijt (inquit Galenus) cùm sulphure contactum reperiêre. Et Ephesius inquit: Miraculum inde soluitur, unde uidetur esse miraculum.

Sit quoque diues: difficulter enim operamur, si opes non suppetunt. oportet enim ditari, ut philosophemur, non autem philosophari ut ditemur. Sumptibus ne parcat, sed perquirendo prodigus, dumq; attentius,

examinatiusq; perquirit, patiens reuocare ne grauetur, nec laboribus parcat: ociosis enim, & ignaris Naturæ secreta non panduntur. Vnde recté Epicharmus dictitabat: Deos mortalibus omnia laboris precio uendere: Et si descriptioni non respondet effectus, aliquid defecisse scito, nõ enim rudibus, & tyronibus, sed ingeniosis, & artificibus breuiter perscripsimus.

Antiquorũ opiniones circa mirabilium operationum causas.

CAPVT III.

Qvos sæpe intuemur Naturæ effectus, in causarum dignotione sic accendit priscorum philosophorum animos, ut in eo non parum insudarint, & hallucinati sint, ac uarij ua-

rij uarias dixerint opiniones, quas antequam ulterius progrediamur, referre censuimus. Principio, ut ab ultimis opiniones repetam, Aegyptij omnes, quos primum liquet cælorũ effectus scrutari, & metiri ausos, postquam perpetuæ serenitatis obsequio, in camporum patentium æquoribus habitantes, cùm è terra nihil emineret, quod contemplationi cæli officere poßit, æterna semper clara, perspicuaq; sidera deprehẽdentes, omnẽ curã in siderum cognitione influxuum posuerũt. cũq; ociosos ualde perterreret causarum aucupiũ, cælo, & sideribus ascripsere cuncta, ut inde duceret unũquodq; fatũ, cæliq; influxum in exortus hora, & interitus, stellarum reciprocationibus, effectus producebãt miros. unde certus sub ho

ris, statis temporibus, & aspectibus o-
mnia parari, colligiq́; cœpêre: nec ul
tra progreßi suam tuentur opinionē.
Alij deinde Philosophi ab elementis
omnia progredi, eaq́; statuerūt prin
cipia, & causas: uti Hippasus Meta-
pontinus, & Heraclides Ponticus i-
gnem: Diogenes Appolloniates, &
Anaximenes aërem: Thales Milesius
aquam: Hesiodus terram: Hippon ue-
rò & Critias horum uapores: Alij
qualitatibus ascripsere: uti Parmeni-
des frigido, & calido: magnaq́; medi-
corum pars per frigidum, humidum,
calidum & siccum: quando simul con
feruntur ex eorum uictoria, has mi-
rabilium radices statuêre: quæq́; in
medium protulêre experimenta, ijs
componi, ac causas reperiri posse cre
dunt. Addidit Empedocles Agrigen-
tinus

tinus elementis, uti non sufficientibus concordiam, & litem, ex una res gigni, & corrumpi ex altera. Citticus Zeno materiei Deum, quorum efficiciendi unum, patiendi alterum fecit principium. Recentiorum uerò Philosophorum ætas, inspecta re, id tueri non posse iudicauêre, nam contraria sæpe qualitatibus operantur, ac ultra elementa, & qualitates, aliquid aliud esse coniectarunt. Plato enim, & Aristoteles, qui philosophiæ culmen tetigêre, finemq; imposuerunt, altius rimati, multaq; reperierunt ex elementorum qualitatibus, uti uirtutes substantialibus formis connatas: sic per se unum, per accidens aliud, & multa, quæ in sequentibus aperiuntur.

Vnde rerum vires patentes, abditæq; eueniant.

CAPVT IIII.

IAm antiquorum quisque in patentibus, abditisq; rerum uirtutibus est digladiatus: nec eos redarguere opus esse censui, cùm communi omnium præceptore, ac summo Peripateticorum Principi fuerint affatim confutata. Nunc autem ut enucleatius patescant omnia, æquum est meminisse, à quibus uires nanciscamur, non minimum in reperiendis nouis, componendisq; profuturum, ut separare & discernere discant, ne omnem ueri seriem conturbent. Cum ex eodem mixto plures fluitent effectus uarij admodum & diuersi: ex uno autem perorti ri principio est omnibus in confesso, cuiusmodi multa in processu leguntur exempla. idemque unde proficiscantur apertè dicturis paulò altius exor-

exordium est. Cuiuscunque naturalis substantiæ (nam substantiam uoco id, quod est ex utraque compactum) compositioni materia, formaque uti principia eueniunt: nec qualitatum functiones eijcimus, quæ ex primordijs in elementis latitabant, ternumq; simul replent numerum. Cum elementa ipsa in alicuius efformatione ueniunt, retinet efformatum qualitates præexcellētes aliquas, è quibus quanquam cunctæ in effectuum productione concurrant, à superioribus totum perueniſſe creditur, cum sibi reliquorum uires ascribant: si enim æquè omnes decertarent, inconspicua esset eorum uirtus. Nec materia quodammodo uiribus est uiduata: non illa princeps, simplexq; est, qua de memoro, sed quæ ex ele-

mentorum ui, substantijsq́; enata est, è duobus maximè patibilibus, terra uidelicet, & aqua. & quas aliquando solet Aristoteles secundarias qualitates, & corporeos effectus appellare: nos materiei functiones, siue uires, siue alio uocabulo gaudent, cognominemus: uti rarum, densum, asperum, leue, durum, fißile, materiei gremio penitus constituta, ab elementis tamen omnia ueniunt. Rectius igitur censui ne confundantur, qualitatum effectus à temperatura, materiæ uerò à consistentia effluere. At formæ tãta uis inest, ut quos oẽs intuemur effectus, ab ipsa primùm progigni nemini sit non cognitum, diuinumq́; habeat exordium, ueluti superior, & præstantißima per se, sine alterius adminiculo, eis uti instrumentis utitur, ut citius

& commodius actionem expediat. quiq; animum minimè addictum, assuetumq; speculationibus habet à temperamento, materiaq; omne effici posse putat, cùm ijs tanquam per instrumēta fiant. Opifex enim si in alicuius constructione simulachri aliquo utitur stylo, uel scalpro, non ut agens utitur, sed suppeditando ut nauiùs expediat. Tres igitur cum in unoquoq; sint efficientes causæ, non feriari aut cessare putes, sed fœtificātes omnes, remißius unam, ualidius reliquam: omnium uerò maximè forma ipsa id efficit, reliquas corroborans. & si deficeret, irritas faceret, & frustrarentur: cùm non sufficiant cælestibus muneribus capiendis. Et quanquam sola exprimere eos non poßit, quin reliquæ suos depromant, tamen nec con-

funduntur, nec diuersæ fiunt, sed ita inter se colligantur, ut mutuo indigeant opere. Qui rectè id rationis indagine cernere nouerit, obscuritatis nihil habet, nec ueri scientiam confundet. Vnde uis ea, quæ rei dicitur proprietas, non à temperamento, sed ab ipsa euenit forma, & ut omnium præstantissima, compari quoque eue- nit loco: à suprema igitur uertigine, proximè, huic ab intelligentijs illis, denique ab ipso Deo, sic quæ formæ eadem est, & proprietatum origo: Nam Deus ut sentit Plato, cū primitus cælos, sidera, ipsaq; rerū primordia ortus, & interitus uicißitudine marcescentia, suæ diuinitatis omnipotentia, apto modulamine condidisset, dein animantium stirpium, & inanimatorum genera, ne illa eadem cum

cælo

cælo conditione forent, cælorũ elemen
torũq; uiribus accitis, per gradus as=
signauit, inferiora supernis ancillari
fatali lege sanciuit, & formã unicui=
que suã sidereo lapsu uiribus cumu=
latã immisit: & ne continua rerũ de=
sisteret procreatio, singula semẽ pro=
ferre iussit, & formã præparatis fœ=
nerari. sic ab ipso cælo deuenientes
formas diuinas, & cælestes necessa=
riò pronunciabis, in qua formarum
exemplar, & nobilissima consistit
causa, quam Plato idem Philosopho=
rum princeps mundi animam uocat,
summus item Aristoteles uniuersa=
lem naturam: Auicenna autẽ forma=
rum datorem. Ipse non de re uti ca=
duca, sed ex se eliciẽs, et immittẽs, pri
mo intelligentijs, stellisq; impartitur,
dein de elementa tanq̃ per instrumen=

ta materiam disponentia aspectibus informat. Quis est ergo tam demens, tam malè à Natura informatus, ut si hæc ab elementis, cælo, intelligentijs, & denique ab ipso Deo ueniat, cælestem dicat, quod naturam illam non sapiat, & diuinam quodammodo maiestatem non redoleat, & cùm tanta sit cum eo affinitas, opera efficiat, quibus nil admirabilius, aut fingi, aut cogitari poßit? Multa fastidientis lectionis argumenta relinquimus, siquidem singulatim uires uberius sumus explanaturi.

Quid Platonis anuli, & Homeri catena.

CAPVT V.

HAec igitur rerum cõbinatio, hæc series, & ordo diuinæ deseruiens prouidentiæ, ut quæ reguntur

tur inferiora hæc omnia, ab ipso Deo primitus seriatim procedant, & operandi uirtutem suscipiant. Deus enim (ut Macrobius ait) qui prima causa, & rerum princeps, & origo, suæ maiestatis fœcunditate mentem creauit, hæc autem animam, quæ partim rationem, quam diuinis rebus, utpote cælo, & sempiternis ignibus impartitur: (ideo enim diuinis dicuntur animatæ mentibus) partim quoque, & sentiendi, & crescendi caducis rebus uim largitur: id Maro sentiens mundi animam his mentem uocat.

Spiritus intus alit, totamq; infusa
per artus
Mens agitat molem, & magno se
corpore miscet.

Homo igitur cum medius in utroque consistat, & à cælo nobilitate reci-

dens, & rationis particeps, qua meretur cæteris præstare animalibus, & sentiendi uim retinet. reliqua deinde animalia, ut ab eo degenerantia, duo tantum retinent remanentia, sentire, & crescere. Arbores autem quia sensu rationeq; carent, cum crescendi tantum indigeant usu, hoc potiri, solumq; crescere, & hac parte uiuere dicuntur. id deinde exprimit Poeta pauló póst.

Vnde hominum pecudumq; genus, uitæq; uolantum

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus. &c.

Cum ergo ab ipso Deo mens, à mente anima proficiscatur, & ipsa omnia quæ sequuntur animet, ut conueniat cum bruto planta uegetatione, cum homine brutum sensu, hic autem reli-

reliquis intellectu, sic ut à prima causa, tanquam funiculus à cælo ad infima usque hæc tensus, mutua quadam colligantia, & continuitate, ut superior uirtus radios spargēdo, ad hæc ueniet, quod si extremum unum tangatur, tremat, & reliquum moueat, iurè hunc nexum anulos, uel catenam dixerimus, & Platonis anulis, & Homeri aureæ catenæ congruere uidebitur, qui diuinarum omnium inuentionum fons, & origo, sub figmenti nube id sapientibus intelligi dedit.

Εἰδ᾽ ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἰδ᾽ ἔτε πάντες,
Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
πάντες δ᾽ ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι,

Αλλ

Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν
πεδίονδε
Ζῆν' ὕπατον μήστωρ'.

Vt primò Deus rerum opifex ipsius fecit prouidentia, ut inferiora hæc omnia necessaria quadam naturæ lege à superioribus regantur. Hæc noscens Magus, ut agricola ulmos uitibus, sic ipse cælo terram, uel ut apertius loquar, inferna hæc superiorum dotibus, mirificisq; uirtutibus maritat, & inde arcana, naturæ gremio penitus latitantia, ueluti minister in publicum promit: quæque aßidua exploratione uera nouerit, ut omnes cunctorum artificis amore flagrantes, sui conentur omnipotentiam laudare, & uenerari.

De elementis eorumq; virtutibus.

CAPVT VI.

Hactes-

HActenus de subſtãtialis formæ ortu rerumq́; ſerie. Nunc aũt quæ occulta eueniunt proprietate, diſſident ſimultate, & amicitiæ nexu cõuinciuntur, & quo modo experienda per ſimilitudinem, & reliqua docere conandum: ſed ne ordinem conturbemus, à rerum elementis orſi, quæ primigenia rerum ſemina ſtatuit Natura, ad cætera paulatim deueniemus, quæ noſtro opere cognoſci, & ſciri neceſſaria uidebuntur. Rerum hæc cunctarum ſemina elementa, ſimplicia corpora (nunc autem illegitima, ſpuria, & adulterina: nam alijs mixta uti magis & minus transmutantur) materiale principium naturalis ſunt corporis, perpetua uiciſsitudine alterabilia, & uertibilia agitantur, atq; intra ingentes cæli fornices ita ſunt

com=

conglobata, ut totū hunc ſublunarem repleat mundū. Ignis enim leuiſsimus, puriſsimusq́; , ut uiſum effugiat, in altum ſe ſuſtulit, & ſuperiorem ſibi adſciuit locum, quem æthera appellant. Huic proximum elementum ſpiritus, quē Aerem uocant, paulò igne ponderoſior, immenſa amplitudine circunfuſus, per cuncta meabilis ad ſuam nos reddit qualitatē, nunc in nubes denſatur, nunc cogitur in nebulas, et reſoluitur. Succedit his aqua, inde ultimum ex defœcatis elementis abraſum, coalitumq́; , quod terra dicitur, cunctisq́; ſubſternitur, uaſta, impenetrabilis, & ſolidiſsima, ut nil tangi poſsit ſolidum, quod terræ ſit expers, & nil uacuum ſine igne. Ipſa medij ſpatio æquilibrata, obuallatur omnibus, immobilis ſola reſidens, alia nāq; rota-

rotata uertigine motu orbico circum-
feruntur: singula tamen uicinia, ue ue-
ti quibusdã ulnis cõplectuntur, & cõ
trarijs dißident qualitatibus. At natu
ra sagax rato modulo, miraq; oppor-
tunitate hanc machinã architectata
est. Cũ binæ essent in unoquoq; qua-
litates, in aliquib. iugabilis societas,
in aliquibus uerò discrepantia, talem
singulis de duobus alteram dedit, ut
cui adhæreat, agnatam sibi, & similẽ
habeat qualitatẽ: uti aër, & ignis, al-
ter enim calidus & siccus, alter ue-
rò calidus & humidus: siccum enim
& humidum cõtraria sunt, concilia-
tione tamen socij caloris copulantur:
Sic terra frigida, & sicca est, aqua
aũt frigida, & humida, quæ & si per
siccum & humidũ sunt aduersantia,
connectuntur tamen frigiditatis so-
cietate,

cietate, aliter enim difficilis esset eorum concordia: sic ignis paulatim in aërem uertitur, per calidum, hic in aquam per humidum, aqua in terram per frigidum, & terra igni per siccum coniungitur, & ita prouidißimè gradiuntur: inde ordine præpostero denuo transmutantur, & ex se inuicem fiunt, faciles tamen transitus, cùm communem nacta sunt qualitatem: uti ignis, & aër per caliditatem: quæq; autem ambabus sunt opposita qualitatibus, ut ignis & aqua tardius difficiliusq; uertuntur. Hæc igitur tanquam fundamenta statuantur mixtorum omnium. è quibus multæ ...iunt operationes.

De qualitatibus elemẽtorum, & eorundem operationibus.

CAPVT VII.

QVatuor iam præfatis corporibus quatuor insunt qualitates elementariæ, quæ mutuò inter se commeant, è quibus omnia, quæ ortũ, & interitum agnoscunt, gignuntur, & perimuntur: scilicet caliditas, frigiditas, humid tas, & siccitas. & principes dicuntur, cum ab elementis elabantur primò, & ex ijs secundarij emanent effectus; quarum duæ effectrices sunt, caliditas & frigiditas: quæ plus ad agendum, quàm patiendum natæ sunt, patiuntur aliæ humiditas & siccitas, non quòd prorsus oriantur, sed quia ab alijs conseruẽtur & inducantur. Secundariæ dicuntur, quasi primis inseruientes: & secundò operari dicuntur, ut emollire, maturare, resoluere, tenuiorem reddere, uti cùm calidum in mixtum aliquod agens,

quod agens, educit impurum, & dum suæ actioni idoneum reddere tentat, ut simplicius fiat, euadit tenue: sic frigidum conseruat, constringit, & cōgelat: siccum inspissat, & exasperat: nam dum exedit in illius superficie humidum, quæ consumere non ualet, indurat: unde superficiei scabrities inducitur, nam uacuitate depressa, et eleuata duritie, partium fit asperitas, & prominentia euenit. Sic humidum auget, corrumpit, & plerunque per se unum facit, per accidens aliud: ut ex maturatione, constrictione, expulsione, & ijs similibus, lac urinam, mēstruum, sudorem euocat: quæ tertiæ à Medicis dicuntur qualitates, sic secundis inseruientes, ut illæ primis, & quandoque in aliquibus operantur membris, ut caput corroborare, re-

nibus

tibus consulere: quas & nonnulli quartas uocant. Hinc multa eueniunt experimenta, ut passim in opere conspicitur: ad explendam tamen historiam earum ab re non fuit commonuisse, ne aliquid desiderari possit, ut instructus artifex ritè noscat uires, & operandi semitam.

Abstrusæ rerum proprietates variæ, quæ ab ipsa eueniunt Forma.

CAPVT VIII.

MVltæ sunt rerum ἰδιοσυγκρισίαι, id est, occultæ proprietates, uiresq; non ex elementorũ qualitatibus, sed à forma ipsa uti diximus, & cum ab ea eueniant, materia exigua maximum demonstrat effectum, quod materiei contrariũ est: ut enim prõptius agat, maiore exposcit materiã. occultæ sunt,

quia certis demonstrationibus sciri non possunt. Ideo *antiqui sapientes illi terminum quendam constituendum esse decreuerunt, ultra quem rationibus progredi non possent, cum multa sint in* Naturæ *penetralibus, occulta plena energia, quorum causas indagare nec potest, nec capit humanæ cõiectura mentis:* Naturæ *enim obscuritate, & abdita maiestate latent, potiusq; hæc admirari quàm sciri uoluit.* Vnde *ait* Theophrastus: *Qui de omnibus rationem quæritat, simul cum ratione scientiam tollit. &* Alexander *multa dicit esse, quorum nulla ratio reddi potest, modum penitus humani ingenij excedentia,* Deo *duntaxat cognita immortali, qui omnium parens rerum atque author est: quæ cùm elementorum naturam, & uires supe-*

ſuperent, demonſtrationibus arctari minimè poſſunt: ſic quæ à ueteribus Philoſophis reperta potius admirati relinquere, quàm rationem efferre conati ſunt. Nec ſolum mirati animalia quæque creaſſe, & uarijs differre figuris & magnitudinibus, ſed ſecundum ſpeciei quoque uarietatem unicuique proprietatem quandam, & peculiarem tribuiſſe, qua cæteris moribus & operationibus diſtent. exempla proponemus eorum multa, quæ fortaſſe lectoribus uoluptuoſa, & nō iniucunda erunt. Veluti cum ferox Taurus fico arbori alligatur, miteſcit, domaturq́;: & illitis roſaceo naribus, rotata uertigine concidit. ut Zoroaſter ait, qui ex delectis ueterum placitis Geoponica ſcripſit: & tenereſcit Gallus, qui ex eadem arbore pe-

re pependerit. Vultures & Scarabeos rosarum odore extingui tradit Aristoteles: Si capræ barbam, quam aruncum uocant, è grege manibus apprehenderis trahens, tota subsistitur grex, pabuloq; relicto obstupent omnes, nec prius admirari desinunt, quã rei gnarus ille reliquerit, ut Aristoteles ait, decepti multi de eringio herba ptulere, aruncũ enim κρυγκον Græci dicunt, & uocabuli conformitas erroris causa fuit, cùm experientiæ nõ respondeat. Hyæna si hominem canémue soporantem aspexerit, suum iuxta illud protendit corpus, siq; dormientis corpus superarit, delirũ efficit, & ne sibi obsistat, manus erodit: si proceritate superabitur, celerẽ arripit fugã, uti Nestor in sua tradit Panacæa. Si quoq; sæuiens hyæna occurrit,

rit,caue ne illam à dextra excipias: ſtuporem enim inducit maximum,cui obſiſtendi non amplius facultas dabi- tur,nec tibi ipſi poteris auxiliari,ſi è læua inuaſeris,ſtupore obreptam ene cabis:eius umbra canes elingues red- dit,& obmuteſcere facit, quod ſenti- ens inſecuta aduerſo ſideris lumine currit,& infeſtantium ora canum uer berat umbra. Febricitans leo uorata ſimia liberatur. Capræ hirciq; cultu- ræ ueneno ſunt: nonnullas enim ſatas oleas,uitesq; corrumpunt, ut ſterile- ſcãt,ſic nõ iniuria factũ,ut Libero pa tri uitis repertori hircus immolare- tur,& Mineruæ capra ut capite pœ- nas daret. Olea uirginea manu decer pta et plãtata,uberiores pbet fruct9; ſi à meretrice ſterileſcit. Vipera cala mo pcuſſa torpet,ſi denuo pcuſſeris,

 ſeſe re-

recolligens aufugit. Apuleius sic ait: Serpens cauernam subiẽs, si sinistra manu fuerit detracta, paruo extrahitur negotio, si uerò dextra, extrahi nequit. Vipera, ramulo fagi in eam coniecto obstupet. Formicæ, ne condita frumenti aceruа foras pullulent, medullam extrahunt. Struthiocamelus occultiore ui ferrum concoquit, & in alimoniam conuertit. Gallinacei surculo è sermentis collo ipsorum addito non canunt. Sic Marina stella tam concoquendi ui prædita est, ut cochleas integras, & stellas deuoret, & comminuat. ἐχενηίς à Latinis Remora & Remiligo, paruus admodum pisciculus gubernaculo adhærens, uelificantes naues, & secundo uento concitatas, robusto fræno remoratur. is, ruant uenti, sæuiant procel-

ecellæ, uires omnes compescit, immobiles reddit, ac si anchoris, firmisq; uinculis alligarentur. Torpedo tantam uim stupefaciendi habet, ut è longinquo capta, fuscina, hamo, seta, arundine contingendo, piscatoris artus obtorpescant, piscibusq; quibuslibet, quos cupit, & ueloces, stupore eos afficiēs, uescitur: capiti tamen admota dolores lenit, & compescit: frequenti usu, Platonis, Aristotelis, Galleni, & Aeliani testimonio comprobatum. Marinus lepus spectantes omnes nauseabundos facit, ut facilè uomituriant, prægnantibus noxam abortiendo defert Pastinacæ radio nil in mari execrabilius, ut si in uiridem, & uegetem arborem defigas, statim enecet: dentes excutit, & eorum dolores lenit. Laurus & ficus è cœlo non tan-

guntur, nec uituli marini tergus, nec hyænæ pellis; nec alba uitis: quare nautæ ijs uela muniunt, ne fulmine icta deflagrent, & decidant. Hoc Octauius se muniebat Augustus: lauro Tiberius Cæsar, quã pro corona gestabat, ne tonitru afflarentur: non enim solùm fulminis impetum euadũt, sed aduersam, fulminis ictum retorquentem naturam habent, & Tarcon albis uitibus domũ sepserat. Corpus quod fulmine icitur, incorruptũ permanet, unde cadauera ipsa siderata, ueteres urere non curabãt, nec terra obruebant, cũ corruptionẽ non sentiant: sed putredine immunia durent. Sic obiurgatione uates dignos existimamus: qui cælestis aurigatiõis rectorem Phaëtontẽ de cælo tactũ, in uallibus cõputruisse cecinerunt. Ru-

picis

spicis auiculæ cõspectu regius sana-
tur morbus. Tanta est lysimachiæ uis
ut discordantibus iumentis iugo im-
posita, asperitatem cohibeat. Bugloſ-
ſon herba in uinum coniecta, animi
uoluptatem auget, ut Euphrosianum
dicant. Ocymum, uti Theophrastus
prodidit, maledictis, & conuicijs la-
ceßitum, dũ seueris, uberius & cele-
rius náscitur. Vnde ex eodem fonte
manasse puto id quod prouerbij loco
apud nos iactatur, Ocymum serito,
& fortasse Persius huc alluserit se-
nariolo:

Cùm bene discincto cantauerit ocy-
ma uernæ.

Nec minus Rutam iniurijs si quis pro
sequitur, prodesse certißimum est: im
mò melius furtiua prouenit, ut ue-
teres crediderunt. Idem euenit apio,

quanto magis pedibus proculcatur. Adamas Indicus, duris quibuslibet resistit, dum hircino sanguine proluitur mollescit, & frangitur. Rhabarbarũ ex humoribus solam purgat bilem, Epitiphymum atram, Agaricum pituitam. Nec minus admirationis habẽt, quæ ex medelis animalium medicorũ cura sunt reperta: uti canis uomitione ex herbis quibusdam aluum purgat, & Ibis Aegyptia curat. Capræ in Creta uenenatis infixæ sagittis, & sauciæ herbam quærunt, quam dictamum uocant, eamq; gustantes, sagittas è corpore eijciunt. Marinæ aues exulceratis rostris, cunila medentur. Testudo serpente depasto infirmata, eius uenenum origani esu aufert: & contra eum dimicatura hoc se munit. Cùm mandragoræ mala ursi gustaue

runt,

runt,eunt obuiam, ne malum in pernicicm conualeſcat, & moriantur, formicas comedendo. Et ceruus ubi uenenata aduertit pabula, ſibi cinara meditur herba. Elephas chameleonte iam depaſto, qui frondibus concolor immoratur, ſuo ueneno occurrit, oleaſtrum deſumens. Pantheræ ueneno deuorato carnibus inſperſo à uenatoribus ne extinguantur, humanum ſtercus inueniunt, quo ſibi medentur. Palumbes, graculi, & merulæ, lauri folio. Columbi & Gallinacei helxine paſti, annuum faſtidium deducunt. Chelidoniam uiſui ſaluberrimam hirundines monſtrauerunt, uexatis pullorũ oculis illa medẽtes. Sic putreſcente terra animalia quædam in alienigenam deficiunt naturã. Eruca aſcitis alis in papilionẽ deſciſcit.

Erucæ in fico enatæ, in cantharides mutantur. Hydrus iam lacubus, uel stagnantibus aquis exhaustis, in serpentem degenerat. Alia in temporibus eueniunt, uti accipiter, upupa, crythacus, & phœnicurus in æstate mutantur sæpè. Ficedula, & atricapilla, quæ Græcis Melancoryphos mutuò commeant, ut quæ fuerit ficedula autumno, uindemiarum calce in atricapillam uertatur. Sic triticum in lolium, & ex lolio rursus in triticum, & ex semine in auenam mutatur. Ocymi semen si frequenter seratur, Martialis affirmat, modò in serpillum, modò in sisymbrium mutari. Galeni quoque patris testimonio, cùm triticũ & hordeum diligenter selecta, quo certò cognosceret, seminaret: in tritico loliũ, in hordeo parum inuenit, & multa.

quoque refert, hæc tamen sufficiant enarrasse.

De Sympathia, & Antipathia, & vt per eas rerum virtutes experiri, & reperiri posſint.

CAPVT IX.

EX proprietatibus quoque occultis animantibus, uegetabilibus, & speciebus omnibus ineſt (ut ita dicam) compaßio quædam, quam Græci Sympathiam, & Antipathiam, nos tritius conſenſum, diſſenſumq; dicimus: quædam enim mutuo connubio ſibi aſſociantur, & tanquam fœdere deuinciuntur, aliqua uerò ſibi ipſis infeſta, & ſimultate diſſentiunt, cæciſq; laborant diſcordijs: uel horribile aliquod, & deſtructiuum habent, quod rationib. ullis & probabilibus,

nec quæri, nec arctari possunt: nec prudentis erit huiusmodi causarum aucupio probare, nisi quòd spectaculo eo fuerit Natura ipsa delectata, nec aliquid placuit esse sine pari, & nil esse in Naturæ occultis, quod arcana quadam proprietate nō uigeat, & peculiari: quorum admiratiōe ductus Empedocles, omnia per litem, & concordiam fieri, & dißipari affirmauit, ac illa rerum omnium semina esse, & reperiri in elementis, per qualitates sibi inuicem dißidentes & consentientes, quas diximus: ac deniq; in ipso cælo, uti Iuppiter, & Venus planetas omnes dilig͠ut præter Martem, & Saturnum: Venus amica est Marti, cui planetæ cæteri aduersantur. Est & alia amicitia, inimicitiaq́;, per oppositiones domorum, & exaltationes.

nes. Flagrant enim odio signa, & amicitiæ nexu conuinciuntur, ut canit Manilius:

Quin etiam proprijs inter se legibus astra
Conueniunt, & certa gerunt commertia rerum,
Inq́; uicem præstant uisus, atque auribus hærent,
Aut odium fœdusúe gerunt, conuersaq́; quædam
In semet proprio ducuntur plena furore, &c.

Et latius patent in Astrologorum libris, sed magis in animantibus perspicuæ. Vti homines & serpentes adeò irreconciliabili dißident simultate, ut statim uiso serpente homo expauescat, & fœminæ uterum gerenti occurrens, partum abortu uitiet. Nec

minus ieiuni hominis saliua scorpiones interimit. Crocodilus Niliacus, & panthera sæua homini sunt: hæc illum deuorat: sed ab hyena maximè terretur. Ichneumon crocodilo exitialis: illi enim est hostis à natura datus: apricanti enim insidiatur: nã hic rictu immenso dum os gerit patulũ, in illius perniciem inhians, in oris hiatum ille intrat, & per latum guttur in aluum delabitur, & exesis uisceribus, è mortui uentre progreditur: dissidet tamen cum phalange, & cũ aspide belligerans sæpe interit. Homini sic lupi uisus est noxius, ut quem priorem contemplatus fuerit, uocem adimat, & anticipatus obtutu nocentis, licet clamare desideret, uocis tamen ministerio careat: si se præuisum senserit, conticescit, & ferocitate torpescente.

ſcente, graue͂ uirium iacturã facit: unde natum prouerbiu͂: Lupus eſt in fabula; à Platone in Politijs traditum. Et lupus, ſi equum mordicus læſerit, equus eximia pernicitate curſus pollebit, & ſi luporum ueſtigia conculcet caſu, obſtupeſcit, & crura torpore hebeſcunt, ut Pamphilus ait. Habet & cum oue interneccinum bellum, & ſic eum formidat, ut occiſæ ouis à lupo pelles, & uellera neta, ſi ex his ueſtes conficiantur, longè, quàm cæteræ ſint ad procreãdos pediculos aptæ. et carnes quæ lupinos ſenſere morſus, tenereſcunt, & ſuauiores fiunt. Cauda caputq; lupi, ſi in præſepe pe͂dulu͂ fuerit mœrore oues afficiet, ut relicto paſce͂di ſtudio, præſidiu͂ implore͂t. Lupo canis inimicus, hõi amicus, & equus, cui gryphes, et urſi aduerſantur.

Araneus cum bufone, & serpentibus dißidet, ut conspecto hoste, filo se libret, & aculeum fronti infigat, & mortem deferat. Leo *ferarũ generosißimus, animalibus cunctis tremendus, expauescit, eũq; terret galli gallinacei cantus, albi præcipuè, & crista. Simius testudinem horret, statimque uisa fugit, & uociferat.* Elephas *animalium terrestrium maximus, magnitudine stupenda, subrumi suis grunnitum maximè perhorrescit: ut Zoroaster in Geoponicis ait. Est & cum dracone cõtinua dimicatio. Gallinaceus pullus ipsum non curat, & tantam eius molem in ludicra uertit: milui tamen umbram timet, eumq; expulit.* Elephas *quoq; nec minus arietem timet. dum enim feritate effertur, ariete uiso mansuescit, ac conflaccescit*

ſcit impetus: quibus Romani machinamentis Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam uerterunt, amplaq́; uictoria ſunt potiti. Salo aſinum odit, & cum eo prælium eſt illi: nam fruticetis, uel uepribus ſcabendi cauſa ſeſe atterens, ut quas adhuc tenellas frondes deuoret, nidos diſsipat: ut oua deijcat, & pulli è nido decidant, metu: at ipſa roſtro ulcera fodiens & lancinans, narium mollia pungit. Accipiter columbino generi hoſtis infeſtus, hoc tuetur tinnunculus, cuius cõſpectum, uocemq́; formidat accipiter, nec eas hoc latet, quòd ubicunq; reſidet tinnunculus protectoris fiducia è loco non faceſſunt. Cornix & noctua perpetuum gerunt bellum, inuicem fœtibus inſidiantes, ouaq́; abſumunt, & exedunt, noctuq; hæc, in-

terdiu altera, tunc cùm ſit luce potentior. Cum noctua auiculæ omnes, dum circũuolant, & percutiunt. Cornici inimicus eſt muſtela. Miluus coruo inimicus, qui uolatu præſtantior, & unguibus ualidior, prædam eripit. hic quoque uulpi. ſic anas gauiæ, harpa araneæ, & ſtellioni, pipo ardeolæ, æſalo, & coruus uulturi, florus equo, coluta aſino: dormiens enim in præſepio, narem ſubiens aſini, impedit eſum: ardeola cum aquila, alauda cum uulpe, aquila cum dracone, trochilo & oleribus, & cum ea cybidus nocturnus accipiter belligeratur, inuicem ſe confodiunt, ut ſimul emoriantur. Et aquatilia odio flagrant, ut mugil & lupus, ut ſæpe mugili à lupo cauda abſcindatur: ſic cõger & muræna caudas ſibi mutuò

præ-

prærodunt. Locustæ polypos horrent, ut brachijs uinciantur, & emoriantur. Est & uermiculus in mari œstrum nuncupatus, scorpioni similis, aranei magnitudine, thynnis, & xiphiæ sub pinna affigit sese aculeo, ut internum in nauigia insiliant dolore nimio. Serpit & hæc simultas inter plantas: uti quercus, & olea, & tam pertinaciter odio dißident, ut si quercus in oliueto nata fuerit, fugiat, introrsum cōmeet, & exarescat: uel olea in querceto radices maximè noxias relinquit, ut eas enecet. si eandem iuxta iuglandem nucem seueris, harum alteram necesse est aut emori, aut infirmā semp esse. Et nucis umbra satis omnib. inimica, et quæcūq; attigerit, ueneno inuadit illicò, nocet & stillicidij ratione, cū humor è frondibus

dibus diffunditur. Pernicialia sunt braſsicæ, & uitis odia, ac ſpectanda earum dimicatio: uitis enim cùm intortis clauiculis omnia complecti ſoleat, ſolam refugit braſsicam: nā propè ſentiens, in aduerſam partem ſe torquet, ut ſi quis eam admoneret hoſtem eſſe in propinquo, dumq́; coquitur braſsica, uinum uel ſi pauciſsimū inſtilles, nec coquitur, nec ipſius color conſtat. Ipſumq́; olus, quo uitis fugatur aduerſum cyclamino, & origano perareſcit, ut unum uireat, alterum pereat neceſſe eſt: iuxtaq́; conſociatæ ſæpe aridæ ſpectantur. Sic quoq; uitis laurum odit, quia odore deteriorem facit. Nam eam o facere, & allicere dicunt, quamobrem cùm germen cò acceſſerit, retrograditur, inimicum fugiens odorem. Mira quoque

arum-

arundinis, & filicis discordia, & pervicacia, ut altera alteram necet: nam filicis radix contusa è cannis spicula, corpori infixa, deijcit: & si quis arundinem penitus non nasci uolet, filice uomeri imposito exaretur locus, sic felices arundine sectas, minimè renasci cognoscet. Cucumeres olcum mirè oderunt, ut contra ipsum refugiant, & si pendent, uelut hamus plicentur: quod una nocte deprehenditur, nec id satis omnibus gratum, emoritur enim stirps, quæ fuerit eo peruncta, unde oleosæ arbores, cæterarum insitiones & consortium respuunt, pinguem resinam, & picem collachrymantes, uel quippiam oleaginum plorantes. Vnde quercus pyra afferre, platanus poma, punica mala myrtus dicuntur. In picea uerò, &

pinu

pinu insitus termes non comprehen=
dit. Orobanche eruum necat ample=
xu, & fœnum græcum radici adna=
scens, & fabas maximè iuxta na=
scens inanescit, & necantur, & iu=
xta eas maximè nasci amat. Lappa
lenti aduersatur: Aegylops, & æra,
tritico & hordeo. Cicer herbas om=
nes enecat, & seipsum & tribulum
celerrime. Cytisus uicina omnia
strangulat, eo ualentior auro est,
nam cytisum ipsum interimit. Ser=
pentes fraxini umbram fugiunt, quan
quàm in longum porrectam, ut si
locum in agro circundes igne, ser=
pentes citius in flammam, quàm ad ar
boris umbram confugiant. Rhododa=
phne folijs, & floribus iumentis om=
nibus perniciosa est, homini uerò cõ=
tra serpentes præsidium. Veratrum,
&

& cicuta homini pestifera: illo coturnices, hac sturnos uesci constat: quod eleganter expreßit Lucretius.

Quippe uidere licet pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, hominumq; est acre uenenum. & alibi:
Præterea nobis ueratrum est acre uenenum.
At capris adipes, & coturnicibus auget.

Ferulæ asinis gratißimo sunt pabulo, cæteris uerò iumẽtis præsentaneo ueneno, unde id animal Libero patri immolatur, cui & ferula. Merum cicutæ uenenum, platano radicibus infuso gaudium. Scorpio si repit per aconitũ, stupet, & torpescit. Est quoque herba nomine Cerastis, cuius si quis semen manibus, digitisúe t.

etaue-

ctauerit, impunè ſcorpium conterat. Feles cohortales gallinas, & aues nõ inuadunt, quarum ſub alis agreſtis rutæ ſurculis adhæreat. Muſtela cum ſerpente dimicatura, hoc ſe cibo prius munit, & loricat. Leo ilicis frondes calcans, uel ſupergreſſus obſtupet. Lupus ſcyllæ bubos euentu contingens, reſolutus fatiſcit, ideo uulpes latebris ſuis ſcyllas opponunt. Platani folia ueſpertiliones abigunt, ideo contra eos ciconiæ ad nidos afferunt. Apium ſilfas, & blactas, hirundines contra eas nidis inſpargendo ſe muniunt: ac reliqua pellendo noxia animalia, palumbes apponunt laurum, accipitres ſylueſtrem lactucam, quã inde hieraciam uocant, harpæ aues hederam, corui aron, upupæ adiantum, cornices ſupinam uerbenacam, tur-

turdus myrtũ, perdix arundinẽ, ardeola carcon, aquila callitrichum, galerita gramen. Vnde Græcum adagium:

Ἐν κορύδου κοίτῃ σχολιοῦ κέκρυνται ἀγρέωστις.

Graminis intorti lustro Galerita recumbit.

Et cigni parituri uiticem quoque in nidos afferunt. Si hæc mutua contagione infesta narrauimus, quid mirabilius, si multa, & amico consortio, & naturali affectu beneuolentiæ deuincta conspiciamus? Miro Naturæ arcano, nec nisi alijs fœderis nexu coalescunt. Si serpens homini inimicus, Lacerta homini amica, cuius conspectu lætatur, contemplatur, ut saliuam elambat, quid homini amicius q̃ canis? & inter aquatilia delphi-

nus: ut φιλάνθρωπος dicatur: & uenerios quoq; & amasios constat: ut Appion scriptum reliquit, & aliquot seculis antè apud Naupactum (uti Theophrastus tradit) amatores flagrantißimos fuisse, & pueros liberali forma in nauiculis forte conspectos aut in uadis littorum miris, & humanis modis exarsisse. Vulpes cum serpente amicè degit. Amant pauones columbas, merulæ turdos, turtures, et psittaci simul. Vnde Ouidius:

Et niger à uiridi turtur amatur aue.

Cornices ardeolas, & inuicem sibi auxiliantur contra uulpium genus communibus inimicitijs. Sic galgulus & ledus, iunco & alauda. Sic harpæ & miluus contra triorchem communem hostem. Nec minus inter pisces, qui gregatim degunt. Estq; inter

balæ-

balænã, & pisciculũ quendã magnitudine & gobij forma tantus amor, ut lubens antegradiatur, uiamq; dirigat, ipsa sequatur, & in eo salutis, uitæq; spem habeat, & quiescente quiescat, & progrediente progrediatur: nec appareat, cur uelit ei inseruire. Sic inter plantas amant uites ulmum, populũ, quòd nimis propemodum in eis luxurient, ut ipsis nuptæ maritæque per earum ramos scandentes, adeò capreolis, & sequacibus loris amplexentur, ut auelli, diuellique nequeant, & lætissimæ multum afferant fructum, quod in alijs non sic euenit. Palmæ uehementiori se prosequuntur amore, ut altera alteram desideret, & adeò cupidinis tabe depereunt, & libidinis titillantur pruritu, ut pronæ

comas simul inclinent, uel complicentur, si propius hærent, at funis nexu religatæ, tanquam mutuo per eam cõtactu complexentur, & Veneris munere fungantur, ut capitum umbracula hilariter erigant. huic uesaniæ hoc afferunt agricolæ remedium, & insanus amor discutitur, & fructuosam reddunt. Narrat & ardentius amoris desiderium Leontius, Veterum uerbis fortasse fisus, quod sic consociari cupit, sic Veneris est animus, ut nec desiderio stimulata cupiditate prius quiescat, quàm ipsam adamatus mas consoletur, siquidem pronam cõspicere cuiq; licet, suis incumbere comis, impatientemq́; suum grauari stabilimentum, & quasi uiduam infructuosam degere: & nisi subuentum sit, emori, quæ res non latet agrico-
lam,

lam, quòd amoribus afflictetur: nec il le remedij inops, ut in quem maritandi cupidine deflagret, penitus cognoscat, cùm plures consociatæ ambiant, eas contingens denuo afflictæ amanti affert, cùm autem manus tanquam osculo affricare senserit, uti desiderio satiato denunciet, blandioribus comis demulcens, nutat: unde maris flores trunco erutos amasiæ capiti circumponit, sic amantis munere iam onusta dat sobolem, & hoc amoris pignore exhilarata, fœcundabitur. Nec fructus in fœmina palma perdurare potest, nisi florem maris cum puluere super eam cõcusserit. Amor est quoque magnus inter oleam & myrtum: & ut refert Androcius myrti brachia uirgultaq; per oleam prorepunt, & commiscentur, & radices mutuò complican-

plicantur, nec alia præter ipſam iuxta eam ſeritur, ſic & fico cæteris inimica. Nec minus myrtus, cum punico mutua conſuetudine ſupra modum oblectatur, quòd ſi conſortio fruuntur, fertiliores euadunt, & quanquã radices aliquo diſtent interuallo, cõplexu tamen exhilarantur, ſed coniugio lætantur magis, ut inſita myrto punica maiora largiatur poma, Dydimus. Et magna eſt cum arundine aſparagi conſociatio, unde corruda optime in arundinetis ſeritur, & lætior proſiliet. Sola amygdala minus ferax, aſſociata uerò, celerius dat fructum. Multæ quoque arbores ſterileſcunt, ſi in propinquo palum, uel maſcula nõ adfuerit, ut inito quodam fœdere pariant. Oleæ ſterilitatẽ tollit oleaſtri talea. Vnde carmen:
Fœcun-

Fœcūdat sterilis pigues oleaster oliuas
Et quæ nō nouit, munera ferre docet.
Inter allia, rosas & lilia arcanum est commercium, ut propius nascentia, simul gratificentur, & lilij, rosæq; flores suauiores oleant. Lætiora omnia prouenient, cui scylla fuerit adsita, & olera omnia in uniuersum iuuantur, si iuxta ea eruca conseratur. ex Frontonis dictis. Cucumeres aquas diligunt, ut oleum oderant, ut eis imminentes, uel modicè distantes adrepant. Ruta nusquā lætior prosiliet, quàm sub ficus umbras, uel si eius cortici inseratur. Cattus radicis odore phu impēse delectatur, quòd illius oculi corroborētur. Vnde nomē gattaria inditum, ut maximè perfodiant, & caput sæpius reuoluent. sic, & nepta, atque hæc sufficiant, longiori

enim oratione aures detinuimus.

Quod particulari indiuiduo maximè insint è cælo dotes.

CAPVT X.

HAudquaq̃ dotibus *indiuidua carẽt luculentis, & mirificis: sed magnam in operationibus retinent potestatem, & maiorem, quàm ab ipsa habcãt specie, cælesti stellarum situ occultaq́; proprietate.* Inquit Albertus: *Omne indiuiduum, quod sub stato nascitur horoscopo, cælestiq́; influentia, congruam haurit proprietatem, & mirabilem operandi, patiendiq́; energiam, non specificam, sed propriam & peculiarem. Vnde uarij indiuiduis asscribũtur affectus & inclinationes, uario ab influxu, cælestiq́; habitudine, quæ omnia nouisse Magum oportet, ut multis osten-*

sis.

ſis operandi uijs, eligat commodiorē ſuoq́; inſeruiat uſui, ſi imops aliquan do eorum fuerit. Noſtrum enim tunc abſoluimus penſum, cùm indagandi componendiq́; methodum tradidi- mus, ne quid noſtris in hiſtorijs deſi- derari poßit. Sed redeat, unde ora- tio fluxit. Refert quoq; Albertus, ge- mellos extitiſſe: alteri quorū latus e- rat, tactu cuius clauſtra & portæ pa terent omnes, alter è diuerſo repen- dens claudebat, quæ aperiebantur. Alij cati, muris, aliorūq́; animalium ſic perhorreſcunt aſpectum, ut non poßint non ægrè ferre, & in animi deliquium cadere. Sic aliquibus ſtru- mas ſanandi, & diuerſa curandi ul- cera eſt impreſſa cœlitus poteſtas. & quod chirurgum fatigauit multū, pharmaco curari non ualuit, nec ul-
 la pro-

la profuit medicina, solo saliuæ tactu sanatur. Nec minus considerari debent, quæ non generi toto, sed quæ solis conueniunt indiuiduis, & insunt. uti meretricibus audacia, ganeonibus petulantia, furibus timiditas, & huiusmodi paßiones multæ, quæ passim literarum monumentis memoriæ produntur.

De rerum viribus, quæ animalibus in vita tantum insunt.

CAPVT XI.

PErpendere ac intueri par est functiones præinsignes aliquas imò maiorem eorum partem, quæ in uita tantum operantur, post autem interitũ hebetantur, & euanescunt, & raró aliquibus inseruiunt. Luporum oculi uocem, catoblepa uerò & basiliscus confestim adimunt uitam,

moratur echeneis nauigiorum impetus, struthiocamelus ferrum concoquit, non iam emortui id operantur, quòd nil penitus liquidò agunt: emoritur enim & deperit uirtus illa, uita iam euanescente, immò si partes ex eis eligendæ sint, è uiuis sunt petendæ. Ideo in Naturalis Magiæ præceptis nõ temerè sancitum puto, si quæ ex animalibus consequi possunt, ijs iã uiuis demere, fueritque præstantius, si id fieri potest, in uita supersint, animanti enim iam expirante debilitatur, ac elanguescit uirtus illa. Anima enim (inquit Albertus) his confert multùm, quæ in animalibus gignuntur: interitus enim, aut corruptio peruertit ea, & præcipuè si naturalis, cùm corruptis humoribus emoriũtur; uiua longè secus operari

rari sunt solita, uiresq; luculentiores habent. Obseruatur id multùm medicorum astipulatu, cæterorumq;, qui huiusmodi studio nauant operam. Si extrahentur posthac è ranis linguæ, è pastinacis radij, lapides ex animalium capitibus, aut oculi, ut aliquid opportunè operentur, nō enim è mortuis illis, sed adhuc uita fruentibus, uiuaq; in aquam proijciantur, & uiuant, ut non insita eius uirtus depereat, & flaccescat, sed uirtutis exuperantia, ad agendum promptiora euadant, nec aliter in omnibus id imitemini, quod uerbis parcentes, breuiter enarraturi sumus.

Quòd post mortem vires aliquæ corporibus quoque inhæreant.

CAPVT XII.

NEc minus in rebus uita carentibus:

bus perspicere licet: remanent enim proprietates aliquæ sic consociatæ, ut operari non desinant, immò & ualentius multò. Lupi sic ouibus sunt exitio, ut odium post interitum seruent, nam si lupina pelle tympanum accommodabis, inter cætera ex ouibus pulsatum audies, silentibus sonoris omnibus, & obmutescere ea faciet: ex ursi uel lupi corio confectum, & pulsatum longè, equos abigit & fugat. Et si ex omnibus eorum intestinis chordæ in lyris tendantur, obstrepent, nec temperamentum unquam efficient. Dißidet hyæna cum panthera: unde qui hyænæ corio se loricat iam mortuæ, fugiunt quæq;, nec congredi quidem sustinent. & si eorum pelles è regione aduersantes suspendes, pantherarum pellis pili defluunt. Leonis pel-

lis cæterorum animalium pelles absu-
mit, & erodit: lupinæ uerò quoq;
agnorum. & reliquorum alituū pen-
næ aquilinis permixtæ, in tabem
resoluuntur, & per se decidunt.
Aduersantur sibi florus & ægithus,
& tam est pertinax eorum odium,
ut mortuorum sanguis simul commi-
sceri non posse dicatur. Amant sic co-
lumbæ tinnunculum; ut referat Colu-
mella, si quis tinnunculi pullos in fi-
ctilibus ollis defoderit, & stipantia o-
percula superposuerit, & gypso ob-
linita uasa, in columbarij quatuor an-
gulis suspendantur: auibus amorem
loci conciliare, quæ desiderio captæ
nunquam mutent sedem, sic post mor
tem amicū amant. Nec herbæ simpli-
ciaq; cætera operari desinunt, quia iā
detruncata, aut sicca depereant, sed
iam

rium ualide eis quoq; uires præualent. Tu autem considera, & æqua mente librato, ne te in operando decipiant: qui mirabilia operari affectas.

De mutua rerum communicantia, & quod aliqua tota substantia, & partibus operentur.

CAPVT XIII.

INsunt præterea naturalibus rebus aliquæ communicationes, quæ mutuò agunt operanturq; quarum exempla in reliquis obseruato, & ijs utitor. Impudentissimæ meretricici, non audacia solum, sed uirtus etiam inest, ut quæ tetigerit, uel secum habuerit, uim habeant audaciam inducendi, & impudentem reddendi: unde qui illius se sæpius contemplatus erit speculo, uel induerit exuuias ei redditur, & in impudentia,

dentia, & in libidine similis. Nec solum ferrum à magnete contactum trahitur, sed cætera allicit ferrea, ac uti dicemus, anulus unus quem rapiet magnes, multos attrahit, ut tanquam catena pendere uideatur, & mutuò illius transferatur uirtus. Sic lugubres panni, uel quibus in funeribus fuerint usi, & lugubrem & moribundū reddunt hominem. Idemq́; in cæteris obseruare licet. Animaduersione quoq; dignum puto, rerum uirtutes aliquibus substantia tota, aliquibus uerò & partibus immorari. Retinet, ut diximus, echeneis nauem, non iam partibus præcipuè suis, sed tota sui substantia, exemplaq́; plurima paßim leguntur. Multa secundum partes operantur aliquas, oculis scilicet regulus, catoblepa, & lupus. Fugiunt ue-

ſpertilionis alas formicæ, non tamen cor, uel caput: fugiuntq; upupæ cor, non tamen caput, uel alas: id in reliquis animaduertes. Nunc quomodo per rerum ſimilitudinem operari oportet, clarè doceamus.

De rerum ſimilitudine, & qui per eam uirtutes operari, inueſtigariq; debeant.

CAPVT XIIII.

QVæ ex totius ſubſtantiæ proprietate iam euenire diximus, ſi conferantur, aut affinitate genuina deuinciri, aut diſsidio præliari uidimus. Nunc autē quæ ſimilitudine quadam operantur, dicemus. nec eſt principium magis in dicendis profuturū, nec radix unde ſecretorum & mirabilium operationes expullulent magis. Perinde maximam, & talem adhibeas:

bibeas diligentiã, qualem accuratiſsimè ueteres adhibuiſſe in eorum ſcriptis reperimus. ut hinc pars maior eorum ſecretorũ cõſtet. Vnde ut in cõpoſitione & noſcere & aßimilare diſcas. Vniuerſas rerum ſpecies, & qualitates ad ſe aliqua ſecundum totũ eorum poſſe inclinare, trahere & alliccere, & ad ſuum conuertere ſimile uidemus, & ſi ex actione præcellentes fuerint, id facilius eueniet: uti ignis ad ignem mouet, ad aquam aqua. Et aſſeuerat Auicenna, quòd ſi quid diu in ſale ſteterit, ſalſilaginem totum reſipiet, & ſi quid in fœtido, fœtidum, & ſi cum audace & timido, audax et timidus fiet. cum hominibus ſi quod animal cõuerſari ſolitum humanum, & cicur euadit. Huiuſmodi multa aſtruunt Medicorũ dogmata: uti corporum

porum partes aliquæ similibus gau=
dent:ut cerebrũ cerebro, dentes den=
tibus, pulmo pulmone, iecur iecore.
Hominis, uel gallinæ cerebrũ memo=
riæ, & ingenio cõfert, eiusdemq; cal
ua recens epulis immixta iuuat epile=
psiam. Mustelæ oculus dexter in anu=
lo positus, liberat à fascinatione, quæ
per oculos fit, ut dicemus. Et qui lupi,
uel hominis oculum secum detulerit,
ægrè non uidebitur. Si eorũ linguas,
minus inuidorum nocent linguæ, uel
uerba. Gallinæ uentriculum ante cœ
nã si comederis, & si ægerrimè con=
coques, uentriculũ tñ cõfirmat. Cor si
miæ cordis prohibet pulsum, et auda=
ciã, q̃ in corde residet, adauget. Lu=
pi uirga assa, et incisa, si editur, uene=
rem excitat, si languescunt uires. Le=
poris uterus ad fœcunditatẽ ualet. Si

uuls

uulturis corium dextri calcanci dex-tro podagrici pedi imponas, uel læ-uum læuo, articulorum lenit dolores. & tandem membrum quodlibet mem-bro simili prodest. Pleraque ex Me-dicorum scholis condisces: non est e-nim nostri consilij omnium meminis-se, quorum iam ipsi meminere. Colli-gendum præterea, multumq; aduer-tendum, quibus insit rebus qualitas, uel proprietatis alicuius excessus, & non communis, uel affectio, uel huius-cemodi perturbationes, & num ille excessus casu, natura, uel arte insitus sit: ut calorificus, frigorificus, amor, audacia, sterilitas, fœcunditas, tristi-tia, loquacitas, uel aliud quod facere uolumus, ex his operentur, & quàm minimè impunè puto, ut si mulierem sterilem reddere destinaueris, sterile consi-

considerato animal, quodq́; excellen-
ti paßione illa superet omnia, quibus
talia operandi detur facultas; ut leuio
re efficias opere: uti mula: cuius sudor
urina, cor, matrix, uulua, & maris te
sticuli, uentri impositi, si hausti, uel cō
dimento aliquo esi sunt, uel suffitu,
per infundibulum hianti ore rapti,
prohibeant concipere mulierem, con-
cipiendiq́; spem adimant. Sic salix in-
ter plantas si elixa bibitur, quia fru-
giperda. Sic homo, uel indiuiduum a-
liquod, quod nunquam fuerit infir-
mum, ægritudinibus confert omnibus.
Si audacem, uel impudentem aliquem
reducere curaueris, fac illum secum
afferre leonis pellē, oculos, uel galli,
animosus & inuictus perget inter i-
nimicos, & eis timorem inducet. Si a-
morem inducere, uel allicere quæris,
animalia

animalia quære, quæ cupidinis maxi-me retinent desiderium, & diligunt. uti passeres, columbæ, turtures, & hirundines. & hora, qua præcipue his uacant, arte, uel euentu. & operæprecium fuerit, si partes accipies, ubi maximè uigent; uti cerebrum, cor, testiculos, uuluam, matricem, sperma, menstruum, uel secundinam. & si mulieribus paras insidias testiculos, uel sperma. si uiro menstruum, uuluam, uel matricem. Si loquacem aliquem optabis, dant linguas, modumq; optato potiendi, ranæ aquaticæ, syluestres anates, anseres. & si quæ sunt animalia, quibus loquacitatis notã impingunt, obstrepera, & loquacitate non incelebria, quorũ linguas, si pectori, uel capiti dormientis mulieris supposueris, quia

loqua-

loquaciora noctu sunt, cordis secreta propalat. Plæraq; quæ potius luxuriantis, quàm proficientis essent lectionis. Quonam modo ritè ministrētur, inferius docebimus, cùm de ijs profusius agemus. Nunc autem de cælorū operationibus proferamus aliqua.

A cœlo & sideribus vim nasci, multa'q; inde euenire.

CAPVT XV.

NOn dubium reor inferna hæc supernis illis ancillari, & ab ætherea natura illa uim quandā illabi, ut quæ mutationi obnoxia sint, rata lege, & continua serie corrūpantur, atq; gignantur. Vnde non temerè Aegyptios puto cælorum influxibus ascripsisse cuncta, cùm hæc omnia illis subiecta cernerent. Affirmat hoc Ptolemæus, qui cælestes influxus

ad nos

ad normam expangere, & inde multa præsagire est ausus: & uerbosa ait probatione non indigere. Nec minus & siderum omnium uerbere, animantia, germinaq́; omnia crescere, decrescereq́;, ex aliquibus crebrius, manifestiusq́;, alijs uerò incertius, & interuallis rarius. Aristoteles dũ superiorẽ lationẽ cunctorum causam, & principium esset contemplatus: quæ si desisteret, hæc illico deperirent: Necessitate (ait) fuit hic mũdus supiorib. lationib. contiguus, ut uniuersa inde ipsius uirtus gubernaretur. Tantãq́; à sole uim diffundi nouit, quòd denuò concinnè protulit: In obliquo circulo flexuosus solis meatus progenies & interitus caducorum omnium est, & accessu recessuq́; temporum interualla causari. Plato cœlestes quosdam

dam circuitus causam esse fœcundita tis, sterilitatisq; ait: Ipse Sol temporũ rector, uitæq; regimẽ est. Vnde Iamblicus Aegyptiorum doctrina fretus, inquit: Quicquid boni adest, id solari potestate adesse certum est, & si quid ab alijs habemus, ab ipso tamen absoluitur. Vocat eum Heraclitus fontem cælestis lucis: Orpheus uitæ lumẽ: Plato cælestem ignem, sempiternum animal, astrum animatum, maximũ, & diurnum: Physici cor cæli uocant. Affertq; Plotinus ab antiquis Solem Dei loco esse ueneratum. Nec minus Luna sua, Solisq; uirtute operatur, cùm nobis affinior, & peculiarior sit. Albumasar per Solem & Lunam omnibus uim infundi, insinuariq; dixit. Doctißimus Hermes post Deum, Solem, & Lunam uiuẽtium omnium ui-

tam esse: Hæc terris citima, cæteros uicinitate exuperans, humidorum domina, & conciliatrix est, & cum ea tantam habent affinitatem, ut animata, inanimataq; sui incrementa, & damna sentiant, maria, flumina, & laticum fluctus crescunt, & deficiunt: nunc properè fluctuant, nunc tardo feruntur cursu. Maris æstus reciprocando perpetua agitatur uicißitudine, nec id nisi Lunæ motui ascripsere cuncti, ut nunc auido haustu absorbeat, nunc uerò intumescens decedendo refluat: nec apparet unde aliter euenire poßit. Munificentius prouocat animalia, tanquam ei mancipantia: nam orbem replens (ut ait Lucillius) alit ostrea, echynos, spondylos, conchylia, cancros, cæteraq;, quia nocturno tepido fulgure mitificat, gibbosa au-

sa autem, uel in cornua utrinq; falcata, inanit, & exhausta reddit. Idem etiam, quod modò retulimus sidus sentiunt cucumeres, cucurbitæ, pepones, quiq; plurimum humoris abundant aquei, ut adolescente gliscant, & senescente decrescant, ut referat Athenæus maxima perspici posse. Soli auersa & aduersa corū incrementa, et decrementa. Nec plantarum germina cæli statū respuunt: quod norūt agricolæ, cùm sæpius exploratū habeant in insitione: nam crescens lignū, non fructus incrassat, silens uerò fructus, ligno languido & macrescente. Vnde agriculturæ peritiores, & anni circuitum & menstruum Lunæ cursum plantis necessarium iudicauere, ut pars hæc agriculturæ apprimè necessaria sit

existimata. Luna quoque dum per zodiaci signa peragrat terrea, plantatæ arbores fortes radices, & subterraneas partes inijciunt: si per aërea migrans commorabitur, arbos diffundet ramos, folijs luxurians, & magis sursum, quàm deorsum concrescens. Imò quod certius reperiri poterit signum, quàm quod in punico malo cernere est, ut quot diebus ab interlunio discesserit Luna, tot annis sobolem det? Et fertur allium, & si Luna sub terris posita seratur, & item sub terris latente uellatur, odoris fœditate cariturum. Cædua omnia, uti trabes, lignaq; , dum nouum sortitur Luna lumen, humore scatent plurimo, & quasi per humoris conceptionem emollita uermiculantur, & marcescunt. Vnde iubet Democritus, nec

Victruuio displicet, statuta ratiõe innocentius in decremento cædi, ut materies tempestiuè cæsa, cariē non deficiens, diuturnitatē recipiat. Quin ætates uariando, uarios demonstrat effectus, nam à Solis coitu usque dum cornicularis, & diuidua fuerit, humectat & calefacit, humectans magis, signo, quòd humida omnia gliscant, & humificam uirtutem ab ea recipiant. dum uerò prætumida, & in orbem sinuata fuerit, æquè calidū, humidumq; habet: sentiunt id arbores, & mineralia. Decrescens uerò usque dum medio orbe cæsa, calida humidaq;, plus tamen caliditatis, cùm plus habeant lucis: unde contingit pisces per aquarum superficiem commeare: in eo tamē occultus tepor, qa humecta diffundit, & humore aucto putredo prouenit,

nit, unde in tabem ea resoluit. Vbi uero denuò cum Sole fiet synodus, & lumine orba apparere desierit, calida, & præstantiorem tunc cæli statum Chaldæi astruunt sapientes. Sic lunarem quoque esse herbam, rotundis folijs, circinatis, & cæruleis tradunt, quæ Lunæ dies nouit: Nam crescens unum in die producit folium, & decrescens deponit. Latius & crebrius apud nos id perspicere licet in mansuetis animalibus, & plantis, continuoq; id experimur uisu. Sentit formica minimum animal siderum uices, ut interlunio cesset, & quiescat, plenilunio in noctibus operetur. Murium fibræ Lunari numero respondent, ut tumido orbe crescant, cauo autem decrescant. Capilli resecti, & unges tonsæ post interlunium cele-

rius

rius, ante uerò ſerius renaſcuntur. Aelulorum pupillæ easdem Lunæ uiꝫ ces nouere, ut nunc ampliores, nunc arctiores cernantur: quod qui huius rei periculum facere quæſierit, in eoꝫ dem ſit lumine: maius enim eximiè arꝫ ctat, minus uerò laxiores facit. Scaꝫ rabæus ſiderum ætates, & tempora manifeſtat, ex ſtercore pilulam in orꝫ bem conglobat, humoq; effoſſa ſcroꝫ be uiginti octo diebus obruit, tantiꝫ ſper condens, dum ambiat ſigniferum Luna: & ad interlunium reuertatur: tunc orbē aperiens, nouā dat ſobolē. Cæpa (quod multo mirandum eſt maꝫ gis) inter olera omnia ſola ſiderum uiꝫ ciſsitudines aduerſas nouit, & conꝫ trarias habet augendi, minuendiꝫ que uices, reuiuiſcit enim & congerꝫ minat decedente Luna, contra autem

decreſcit adoleſcente: quam ob cauſ-
ſam Aegyptij ſacerdotes eam non co-
medunt, uti apud Plutarchum IIII. in
Heſiodum commentario legi. Tithy-
mali genus unum, quod uocant, Helio-
ſcopium, quaſi Solſequum comam ad
Solis normam circumagit, ut exper-
giſcatur, & occubet crepuſculis ſo-
pitum, deſiderio quodam excitum, &
ut eius ortum manè ſpectet, noctu ue-
rò florem comprimat. Sunt & ſolares
herbæ multæ, uti heliotropion: iubare
enim exorto interdiu ſemper prono
uertice ſpectat, ut nuſquam uideatur
eius intorſiſſe folliculum, fœdere amo-
ris quodam, ſeſeq́; eodē inclinat, quo
ſidus defertur: ſic maluæ flores, et chi-
chorium. Lupinus quoque abeuntem
Solem intuetur, ut caulem nuſquam
intorqueat, quotidie agricolis horam
nubilo

nubilo etiam obumbrante, uti hora-
rum index demonstrat, eisq; est confe-
cti sideris signum: & in Euphrate a-
it Theophrastus: Loti florem non so-
lum aperiri, & claudi, sed etiam cau-
lem aliàs abscondere, aliàs patefacere-
re à solis occasu, ad mediam noctem.
Sic olea, salix, tilia, ulmus, & popu-
lus alba solstitium demonstrãt, fron-
des obuertunt, albaq; lanugine cane-
scentem dorsum ostendunt. Irium, &
arentis herba pulegij, tametsi radice
careant, ligno suspensa, & affixa flo-
rent, & æquidium ostendunt. Seleni-
tes perinde ac si lunæ iubar diceres,
lapis est, quem alij aphroselinum uo-
cant. Is lunæ imaginem continet, eãq;
reddit in singulos dies augescentem,
& decrescentem. Et lapis alius est nu-
beculam continens, quæ solis instar,
 emer-

emergens, demergensq́; circumuoluitur. Congratulatur cynocephalus Lunæ in exortu, quod stans manus in cælum tollit, & regium insigne in capite gestat: talemq́; habet cum Luna consensum, ut in eius congressu, ex quo affici solet, cum inter menstrua, non pernox, & blando colore illustrans omnia, sed opaca, silensq́; est, mas cynocephalus quoquam non intueatur, nec comedat, sed in terrā demisso uultu Lunæ, raptu indignè lugens, mœreat: fœmina uerò illuni nocte non contenta, nusquam oculos contorquens, eadē cum mare patitur, & è genitali sanguinem mittit. Ideo ad hæc usque tempora cynocephali in sacris nutriuntur, ut ex ipsis tempus coniunctionis Solis, & Lunæ sciri poßit ex Oro in hieroglyp.

roglyphicis. Arcturus exoriens imbres & pluuias facit. Sirij exortum canes norunt, quia in rabiem aguntur. Viperæ & serpentes fuerunt, stagna mouentur, in cellis uina fluctuant, & maximi sentiuntur in terra effectus. Ocymum sub eius ortu pallescit, & coriandrum siccescit, à Theophrasto traditum. & caniculæ ortum quotānis obseruabant diligenter, & ab ea coniecturā capiebant, uti scribit Ponticus Heraclides, salubris ne, an pestilēs annus futurus esset: nā si obscurior, et quasi caliginosa fuerit, pingue et concretū esse cælū, ut eius qualitas grauis & pestilēs futura sit. Si clara & pellucida apparuerit stella, cælū significat esse tenue, purū, et ꝓpterea salubre. quam sic metuebant ueteres, ut ei canem sa-

crificare instituerint. Columella:

Hinc mala rubigo uirides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur & extis. Et Ouidius:
Pro cane sidereo, canis hîc imponitur aræ.

Præsentit eam fera, quam Oringem appellat Aegyptus: nam solis radios tunc contuens caniculam adorat. Molestas dicit Hippocrates purgationes ante & post eam, nec secandas uenas: plerasq; demonstrat Galenus operationes in diebus decretorijs obseruandas, & necessarias admodum: nec minus in serendis segetibus, iactis seminibus, & plantarum propagationibus. Nec te magnorum siderum configurationes lateant: è signis discessus, ut aqueæ igneæq; impreßiones in aë-

re. uii

re uideantur. Quòd si hæc æquo animo conspexeris, quis non omniũ inferiorum causas sidera ipsa esse conijciet? quibus iam ignoratis maxima secretarum operationum scientia perire deprehenditur.

Simplicia omnia statis exerceri temporibus, & pariter parari debent.

CAPVT XVI.

PRopterea nos statis omnia parare debere temporibus, nec prætereundum id esse censuimus: nam uti cælum uarias reddit anni constitutiones, ita & plantas uariat: ad incrementum autem alimentumq; plurimum cæli temperies (uti dixit Theophrastus) & in totum anni conditio iuuat. Vnde non ab re est, quod prouerbio dicunt: Annum producere fructum non aruum. Ita ut operationes

retineăt nostri simplicia ualidiores, scito aliqua multùm retineri, aliqua uerò breui temporis processu uim expirari, ut omnibus conspicere licet, et cautũ est medicorũ regulis, quæ multis seruentur annis, quæue inutilia sint habẽda. Sic sæpe, quæ ab antiquis traduntur, irrita & uana reputantur experimenta, cum fortasse incidant in manus aliqua uetustate collapsa & consumpta, præcipuè quæ in gemmis & in lapidibus. Insunt præterea in herbarum radicibus, folijs, floribusq; potiores uirtutes, si stato decerpantur tempore: Nam radices omnes autumno sunt euellendæ, tunc cum humore & uirtute scatent plurima, aliter enim exarescendo euanescunt, & tũc decidua sunt folia, uis ipsis occulitur, uerno tẽpore flores, cũ illo enascans

ſcantur tēpore, & uim retineāt ma-
gnā, æſtatis tēpore folia, ſic in cæteris
obſeruandū iubemus, cui ſimilis eſt
Dioſcoridis ſentētia. Verū (inquit) in
primis curā impendere oportet, ut ſu-
is tēporibus ſingula, & demetantur,
& recondantur: certè enim pro ho-
rū ratione, aut ualent uiribus, aut e-
uanido, nulloq́; munere fungūtur. Se-
rena igitur cæli conſtitutione deme-
tenda ſunt, ſic ſi non ſuo tempore, &
opportunè colliguntur, minus uiribus
ualent, aut ſi per imbecillitatem in-
tabuerint.

Quod regiones, & loca maximè ſunt conſideranda, vbi naſcantur ſimplicia.

CAPVT XVII.

NEc eis rarò errare contingit in plantis, & metallicis, & iis ſimilibus, qui loci ſitu ſpreto, ea pro-

propinant, quæ in usum & manus ueniunt. Si quis uerò id integrè assequi uelit, non parùm conducit, si cæli status & loca spectentur propria: uti enim locus diuersas sortitur temperaturas, ita & diuersitatem in plantis operari potest, & tantam aliquando in plantarum uirtutibus mutationem causatur, ut non solùm huius disciplinæ rudimentis initiati sæpe numero fallantur, sed in earum uirtutibus inquirendis, & Medici, & qui non parum Philosophiæ studijs nauant operam: Huius rei meminit Plato: Muniuit Natura naturans loca terræ uirtutibus diuersis, ut in eis sigillarentur uirtutes diuersæ: ut in plantis, & rebus alijs, quales merentur secundũ genus eorum. Cui consimilis & Porphirij sententia: Quod est (ait) locus

gene-

generationis principium ſicut & pater. Clarum eſt & Dioſcoridis authoritate: quòd magni quidem refert, ſi loca, in quibus prodeunt cliuoſa, et uentis expoſita ſint, & proflata frigidáq;, & aquis carentia: in his enim locis uires eorum longè ualidiores intelliguntur. contrà, quæ in campeſtribus riguis & opacis, cæterisq; locis à uento ſilentibus enaſcuntur, plerunque degenerant, & minus uiribus ualēt. Et Achaiæ apud Cabyniam maximè ita refert Theophraſtus: Vitis quoddam genus habetur, cuius uinū abortum facit, & ubi canes uuas comederint, eas quoque abortu periclitari neceſſe eſt, & in guſtu, nec uua ſenſum alium, quàm cæteræ uuæ faciunt; nec uinum à cæteris uinis diſtare percipitur. Nec ſolùm plantarum naturas

turas regio ipsa permutat, sed hominum mores & formas. Quis non cernit Asianos, Lybicos imbelles, & timidos, econtrà Europæos animo & corpore prorsus uarios, audaces, bellicosos, magnanimos, & solertes. Scytas effœminatos, eunuchos, & ad concumbendum impotentes forma autem alijs crassam carnosam, alijs uerò gracilem? Nec in his tantùm regionibus solum uariatur, sed in eorũ quoque partib. ut Hippocrates refert in libro de aëre, aquis, & locis, & Platoni, & Galleno quoque placitum uideo. Vnde si per regiones multum à primis distare uidentur, neq; pares retinent uires, eò deferantur loci, & unde maximè uim illam sortiri uidentur. Neque enim æquè efficiunt, quæ ad Septentrionem, uel ad Austrum

uergunt,

uergunt, uel quæ Solem exorien-
tem, occidentémue spectant. Inco-
lunt montes pinus, abies, & terebyn
thus: fluuius platanus, populus, sa-
lix: siluas ilices, fraxini, aceres, & co
ryli, quæúe stagnantes aquas, fluen-
tes, palustres locos, umbrosos specus,
fontium & parietum aspergines, &
saxa manantia. quibus non inficior
alios scaturiri locos, uirtute non ta-
men pari, in uno enim intensius, in a-
lio remißius operantur, secundum na
turæ dispositionem, quæ hîc uel alibi
nasci amat. Cicutæ succus Athenis ue
nenũ pœna Atheniensiũ publica inui
sus: quẽ quũ Socrates præsumpsisset,
præsentanea morte sublatus est. hic
autem impunè magis sumitur, & be-
stijs manducatur. Et in Perside ferũt
letalẽ nasci arborẽ, cuius sunt poma
præ-

præsentis ueneni, ut ilico uescētes interimant: quapropter in supplicijs tantùm ijs utebantur. Regibus tamen in Aegyptum translata, & Persiana iam exuta perfidia, cibis idonea, & salubria defert poma. Calumellæ de hac extant uersus.

Stipantur calathi, & pomis, quæ
 Barbara Persis
 Miserat (ut fama est) patrijs arma-
 ta uenenis:
At nunc expositi paruo discrimine
 læti,
 Ambrosios præbent succos, oblita
 nocendi.

Locorum & fontium proprietates aliquæ, quæ operi nostro conferre possunt.

CAPVT XVIII.

Nec

NEc minus locorum diuersitas in uarijs rerum effectibus operatur: Locus enim quoque terrarum, aquarumq; miracula retinet multa, quæ rectè scire & noscere Magum oportet: nam sæpenumero uidemus aliqua situs ratione solùm operari, & miracula afferre ob cæli inclinationem, & solis impetum longius, & propius accedendo recedendoq;. Si enim terra una ab altera non differret, non solùm in Syria & Arabia in harundinibus, iuncis herbisq; essent odores, & thuriferæ arbores, neque piperis baccas, neque myrrhæ glebulas darent, sed in omnibus terræ locis generis eiusdem omnia procrearentur. Ex fontibusquoque proprietates hauriuntur aliquæ, quæ nõ aliter possent fieri, nisi cum terrenus humor su

is pro-

is proprietatibus saporum in radicibus infusus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat proprium loci, & sui generis fructus saporem. Zama Afrorum est ciuitas, ab ea passuum millia uiginti est oppidum Ismuc, & cùm Africa parens & nutrix sit bestiarum, & maximè serpentium, in eis agris oppidi nulla nascitur, & si allata ibi ponatur, statim moritur, & terra illa aliò translata idem efficit. In Tarquiniensi lacu magno Italiæ nemora circunferuntur, nunc figuram triquetram edentia, nunc rotundam uentis impellentibus, quadratam uerò nunquam. In agro Cispadano, in tractu eo, qui Mõsterax dicitur tritici species, quã siliginem uocant, tertia satione in frumentum uertitur. Iuxta Harpasam

Asiæ oppidum cautes est horrenda, quæ uno digito mouetur, & eadem si toto corpore impellatur resistit. Sunt quoque & terræ, quæ maximis scatēt ignibus: uti in Sicilia Aethna mons sæpe flagrat, & in Phaselide mons Chimæra, & tradit Ctesias ignem eius aqua accendi, extingui uerò terra: & in Megalopolitano agro, & in subiectis. Arciæ aruis si deciderit carbo, terra ardet. Sic in Lycia Ephesti montes tæda tacti flagrant, ut lapides & arenæ in aquis ardeant, unde si quis baculo sulcos traxerit, ignium riuos sequi narratur. Nec de aquis minora narrantur: dū enim per subterraneas partes procedūt, per alumen, bitumē, sulphur, & cætera metalla trāseunt, nunc internas percurrendo partes ilicò corpus cōtabescit, & necatur:

catur:nunc uèrò interiora corporis uitia mederi ſolet. Sunt & genera aquarum multa, nec paucas habẽt proprietates. Eſt enim in Sicilia Himera flumen, quod in duas diuiditur partes: ea enim quæ contra Aethnam profluit, infinita eſt dulcedine, quæ uerò per ſal currit, ſalſum habet ſaporem. Eſt & inter Mazaca & Tuaua Cappadociæ urbes lacus quidam, in quem ſi harundinem immiſeris, uel lignum, paulatim lapideſcit, nec mutatur, quod aquis extat. In Hierapoli urbe trans Mæandrum fluuium aqua, quæ in Tophũ lapideſcit, ita ut qui aquæs ductus deriuant, integra ſtruant ex illis ſepta. Sunt Bœotiæ flumina Cephyſos & Melas, & cum pecora ſuis temporibus ad conceptionem partus per id tempus ex eo continuè bibunt,

inde quamuis sit alba, procreant alijs locis leucophæa, alijs pulla, alijs uerò corecino colore. Sic ex Peneo Thessalico, & ex Astace Pontico fluminibus bibendo nigrescunt oues, sunt & genera aquæ mortifera, quæ per maleficum terræ succum, uim recipiunt in se uenenatam: ut Terracinæ fons, qui Neptunius uocabatur, ex qua qui biberant, uita priuabātur, quapropter antiquos cum obstruxisse fertur. Et Cychros in Thracia lacus, ex quo nō solùm qui biberint, sed qui se lauerint moriuntur. Stillantes sunt è saxo frigidißimi humores in Arcadia Nonacris nominata regione, quæ aqua Stygos Hydo nominatur: quam neque argentum neque æneum uas potest sustinere, sed dißilit & dißipatur, nec illam aliud continere potest, nisi muli

na ungula, quæ memoratur ab Anti= patro in prouinciam, ubi erat Ale= xander per Iollam filium perlata, & ab eo aqua illa regem esse necatum. In agro Phalisco uia cāpana in Cor= necto campo est lacus, in quo fons ori tur, ubi anguiū, lacertarum, reliqua= rumq; serpentiū ossa iacentia appa= rent, quæ si extrahere uolueris, nihil reperies. Item sunt nōnullæ acidæ fon tium uenæ: uti Lyncesto, & in Italia uirena Cāpania Theano, alijsq; plu= ribus locis quæ uirtutem habent, ut calculos in uesicis potionibus discuti= ant. Fons est unus Paphagoniæ, ex quo etiam sine uino potētes fiūt temu lēti. In insula aūt Chio fons, è quo qui biberint impudēter fiūt insipiētes, & saxei reddūtur sensus. Susis aūt fonti= culus est, è quo qui biberint amittant dentes.

rentes. Nili aqua adeò est fœcũda, ut ex ea animentur glebæ. In Aethiopia fons scaturit, qui circa meridiẽ adeò friget, ut sit inhabilis potui, ubi autẽ media accesserit nox, sic feruet, ut tangi non sustineat. multi prætereà sunt, quorũ meminit Ouidius.

Medio tua corniger Hammon.
Vnde die gelida est, ortuq; obitúque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, & hinc Sybaris uestris con terminus oris,

Electro ſimiles faciunt, auroq́; capillos.
Quodq́; magis mirum eſt, ſunt qui non corpora tantùm,
Verùm animos etiam ualeant mutare liquores.
Cui non audita eſt obſcenæ Salmacis unda?
Aethiopesq́; lacus? quos ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit aut patitur mirum grauitate ſoporem.
Clitorio quicunque ſitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq́; meris abſtemius undis.
Hinc fluit effectu diſpar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit

Haud

Haud aliter titubat, quàm si mera ui-
na bibisset.
Est lacus Arcadiæ Pheneum dixe-
re priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas no-
cte timeto:
Nocte nocent potæ: sine noxa luce
bibuntur.

Aliæ sunt quoque locorum & fonti-um proprietates, quas qui quærit, libros legat, quos scripsit Theophrastus Timæus, Poßidonius, Hegesias, Herodotus, Aristides, Metrodorus, qui uigilantia & infinito studio locorum proprietates exquisiuerunt, & eas scriptis declarauerunt. Inde à Plinio, Solimo, multisq́; historijs narrata

Vt misceri & componi simplicia debeant, mixturas subingredientia nostras.

CAPVT XIX.

IAm compositiones simplicium, uel mixturas necessarium tradere iudicauimus, ut postquam latentes Naturæ effectus studiosi inuestigare didicerint & omnia seligere, in lucem ut mira illa depromant, & componendi methodum discant: quam & medicis obseruatam summoperè uideo. Quia sæpe unico non indigemus effectu, sed duplici & triplici, sic & simplicium mixtura utendum est, ut quæsitos depromant effectus. & ad hoc eam inuentam iudico. uel enim sæpius euenit ut remissè operentur aliquando: nos uerò ut promptius agant, citiusq; actionem expediant multiplici præsidio corroborare solemus: & contra, si intense nimis effectũ depromant, eorũ uires hebetare,

& extinguere. Sæpißimè autẽ euenit ut cum statutũ membrum ferire uolumus, caput uidelicet, cor, uel uesicam associemus aliqua, ut illud directè uulnerent, & omnibus prouideant: unde euenit, ut contraria quoq; permisceantur. Incœptum igitur sermonẽ exequamur. Cùm aliquod opus aggrederis, illud primùm considerato, quod maximè intẽdimus, & ad quod simplex illud, uel mixturam dirigimus, compositionis basim uel fundamentum substituamus, à qua compositum dicatur: & tantæ sit quantitatis, quantæ materialis formæ actiones esse debent. Nã ut agant, debitã exposcũt determinatãq; quantitatem, alia autem uti adiuuantia & primi condimenta addantur, nec absq; ijs sic faciliter, nec tardius citiúsque operentur.

tur. Sic commiſcetur odoriferum fœtido, amarum dulci, ſaporis uel odoris gratia, nam ſi amara fœtidaq́; fuerit exhibenda mixtura, ab aliquibus reijcitur, quibus dirigitur, & animales ſpiritus eam fugiunt & abhorrent, ut eo abſorpto uirtutis læſio ſequatur. Sic tenuibus & mollibus partibus craſſæ & duræ iucunditatis gratia permiſcentur. Euenit aliquando ut tã exigua ſit pars ut antequam corpus calefaciat, à corporis abſumatur calore: tunc aliquam addimus molem: nam operationem non impediens, conueniens pabulum præbet calori, ne citius, quàm fuerit opus, cõſumatur materia, ſitq́; operationi idonea. Si exempli gratia conſopitas aues captare tentamus, cõmodum hoc nobis præſtat nux methella talium compos uirium:

rium, ut somnos conciliet, stupidos reddat, & cerebri grauitate somno dentur, eam mixtionis basim reliquis substernimus. ut uiuidius inde operetur, opium, et meri faeces adiungimus. Si dura sint, & fluere uolumus, ut eò aptius legumina uel alia saturentur, ut dicemus in præparationibus, eis quoque aues inescabimus mãdragoræ itaque succo, uel cicutæ, uel bouis felle dissoluantur: néue fœtida, uel amara uideantur: mel, caseum, uel farinam immiscemus, ut esculentior fiat res, eò madeant legumina, eisq; comessenda exhibeantur: nam cùm cibũ gustauerint, ad terram consopitæ procumbunt, nec uolare audent, aptéque manibus capi possunt. id in cæteris obseruandum iubeo.

Quomodo mixturæ pondus inuesti- gari debeat.

CAPVT XX.

EST quoque animaduertendum maximè, ut recta mixturæ dosis percipiatur, ponderúmque proportio reperiatur: quòd operationum bonitas rerum omnium non nisi in optima proportione, ac recta harmonia: nec præbebunt mixturæ, quos pollicentur effectus, nisi omnibus sint numeris absolutæ. Vnde tam in eorum mixtionibus, quàm per se priscos illos semper uti consueuisse comperimus, nil nisi eorum delectu et pondere. & sic experientia comprobata nobis cõscripta. Igitur maximã tu qui his operam impendis, primùm simplicis medicinæ pondus reperias, quantùm res ferat, secundum quæsitæ rei-

tæ rei proportionis imaginationẽ: & tecum finge medicamen illud ex quibuslibet cõponentiũ, respiciendo qua se habeat ad totum proportione. in toto enim ea esse debet, & quæ in partibus reperitur, & si plus suæ dosis positũ esse reperies, habitis componentibus à toto id abstrahatur. Sic iam scito pondere pro fundamento illud statuatur, & tantum alijs ponderibus subsistat, & ab eo remoueatur, quantum inde alijs secum mixtis cõpletæ suæ æquiualeat dosi, cùm plures res medicamentum subingredi oporteat, & ea ex operantis coniectura pcipiantur. Sic de cõposita mixtura nunq̃ illud des, qđ dosim excedat, etiã si simplex esset in uirtute. Sed cõputatis gradibus omnibus nõ in quãtitate maior uel uirtute esse debet,

 ut di-

ut diuersam habeat qualitatem uirtu-
temq́; :nam eam non addimus, ut do-
sim augeamus, sed ut facilius opus ex-
pediat. Est id quoque praecipuè ani-
maduersione dignum sic in mixturis
& medicaminibus ponderum pro-
portionem uariare debere, uti & re-
giones & clymata diuersa fiunt: nam
& operando diuersam nanciscuntur
uirtutem: ibi enim uiuidius, hic autem
uegetius operãtur, uti monuimus. Tu
æqua mente librato, & secundum sim-
plicium operationem, ponderum ra-
tio mutetur, demendo, adiungẽdo, &
tui ingenij solertia accommodando:
ut illud operentur quod quærimus. Id
autem in nostro opere ratione opti-
ma usi fuimus in experimentorũ de-
scriptione, per partes pondera descri-
bendo, nec temerè, & ut facilius per-
cipians

cipiantur: quia fortasse diuersa ponderum nomina, quæ ab alijs obseruari uidimus, artificem ab operatione impediret: atque ut quisque quæsita et optata quantitate utatur, ijsdemq; uidimus Cornelium Celsum usum fuisse: sic enim accommodatius omnibus satisfactum est.

De simplicium præparationibus.
CAPVT XXI.

Omponere iam, & pondus inuestigare docuimus: superest præparationes simplicium quasdã enarrare, quæ operi accommodatæ, & necessariæ uisæ sunt maximè, longeq; reliquis maioris artificij. Nec tã in simplicibus operationes consistunt quàm in eorum præparationibus, sine quibus parum, aut nihil operabuntur. Simplicia igitur plurimis quidem

artificijs præparari ſolent, ut uſui ap
tiora commodioraq́; ſint. Quæ ſunt
præcipuè nobis uſu frequẽtiores ſunt
hæc: maturatio, putrefactio, macera-
tio, elixatio, cõbuſtio, in calcẽ redu-
ctio, incineratio, diſtillatio, arefactio,
& ijs cõſimiles. Tũc enim aliquid ma
ceramus, cũ humore aliquo immergi-
mus, ut tã interius, quàm exterius res
madeſcat & maceretur: uti diximus,
& ſubtilior pars in expreſsione elicia
tur, & terreſtris relinquatur: ut quæ-
ſitũ humorem in meditullio recipiat.
Elixamus aũt tunc cũ ſuccus ex ali-
quo non poſsit euocari: nã elixando à
centro ad circunferentiã extrahimus.
ubi maceratione, uel infuſione nõ in-
uenit: ipſa tñ tenues reſoluit uapores.
Sic aduſtione, torrefactione, et in cal-
cẽ reductione utimur, ut partes penis

tus

tus humore priuemus omni:quod cue-nit,cũ in calcẽ reducimus, ut facilius resoluantur,uel in liquorẽ uertantur, alijsq; rebus immisceãtur. Sic Torre-facimus,cũ res cõteri nequeunt, ut in puluerẽ uertantur:id animaduerten-do,ne res cõburatur,& cõbusta quæ-sitas omittat uires;& assetur,ut tenu-itatẽ recipiat. Res uel simplicia distil-lantur, & ut potentioris uirtutis eli-ciatur aqua,quò facilius res et cõmo-dius opetur:et quia tenuiores medica-menti ptes requirimus,craßiorib. re-iectis, quæ nostro officiũt instituto:et sic de alijs operationib: intelligendũ est. Hæc nostro operi oportuna, & necessaria esse censui. Si quis autẽ id-fusius exoptabit,medicorũ libros cõ-sulat. Sed nunc ab his promoueamus stilum.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOlitani Magiæ naturalis Liber II.

PROOEMIVM.

Actenus in causis, earumq́; actionibus, quòd primo volumine pręcepisse videmur, latius euagati sumus quàm par fuerat. Nunc autẽ, quas polliciti sumus sæpe operationes aggredi non intempestiuũ videtur. Sed monstrificas primùm plantarum transmutationes doceamus, multa etenim retinet agricultura inter cætera experimenta huiusmodi, nec iniucunda visu. Sed antequam de eis conficiendis differam, præfari aliqua in totum necesse habeo. Plures demonstrat natura vias, quibus facilè votum assequimur, cum certò sciamus facilè plantas in alienigenam transire naturam, varijsq́; obnoxias esse permutationibus. Ab hoc igitur auspicato principio, viuunt aliquæ cultu plantæ, coliq́; iubẽt,

aliæ

aliæ autem negligunt, respuuntque: quibus si his detrahes, iis adhibes, deteriores fiunt, & in peius ruunt. Abies cultu deterior fit, immitescitque: pinaster & celastrus degenerant: & immitescunt vrbanæ neglectæ, mitescunt autem syluestres cultu, vti vitis neglecta degenerat in labruscam, & si symbrium nisi cultura coerceatur, figura in nepetam desciscit. Sic si eam stercorabis quæ amputationem quærit, & fimi aspernatrix fuerit, illam autem decacuminabis, quæ fimum quæritat. Præterea operæpretiũ fuerit si eorum nosces ortum; vti é Theophrasto, aliisque cõdisces, hæc semine apta est exoriri, illa sponte, alia radice, auulsione, ramo, surculo, trunco, & ligno minutatim conciso: nam albæ populi cortex contusus, stercoratis sulcis subactus, edules dat toto anno fungos, earum quoque ortum docet in Georgicis Virgilius Maro. Si tu autem earum, quæ radice nasci compertæ fuerint, vel spontaneæ, semel plantabis; quę autem semine radicibus deposueris, quæ talea, tu surculo seres: insuetos largietur fructus, eosque contra Naturæ ritum euenisse cernes. Iam scimus ficus satio-
nem

ſtem talia fieri, ſi ſemen ficario ſeres, ali quã efficere diuerſitatẽ ſcito, cũ genuina non ſit eius ſatio. vnde nigræ ficus ſemina ſata, ficus præbebũt albas, & albæ nigras: vel nullũ penitus genus procreatur, niſi caprificus, aut ſylueſtris ficus. Et ex nigra vua cãdidã prodire dicunt, quã capuciã vocant. Et populus alba in nigrã cõmeat, vel bonæ frugis arbor nunquã perfectè reddetur. Dulcis amygdala, ſi fructu feratur, fit amara, dura, & ſapore degenerat. Et è ſemine dulcis punici acida proueniunt, cùm ex virga prodeat, & germen citet: & ex acinis illius glaucis vilia exeunt. Eſt & in Creta Cæpe genus quoddã, vt ait Theophraſtus, quod ſemine ſatũ in radicem craſſatur, depoſitũ verò cauleſcit, & in ſemen totũ funditur ſine capite, ſaporeq́; dulce eſt: Id enim è contrario, quaſi cęteris habet: oẽs namq; depoſitę, melius celeriusq́; perficiuntur. Si rapæ deponuntur raræ, effœminantur, ſi autem denſæ ponantur, maſculeſcere eas omnes aiunt Et ex rubro lauri, & myrti fructu, nigrum fieri conſtat. Nec incongruum fuerit, cæli clementiam, temporumq́; viciſsitudinem conſiderare, ut

in ſuis

in suis inter eas commutentur tempo-
ribus, & ocyus & tardius serantur. Ve-
tus enim semen in quibusdam valet, ut
naturā commutent: Cucurbitæ atq; cu-
cumeris semina, si recentiora fuerint,
maturius gignuntur. ex veteri autē se-
mine celerius proueniunt apium & na
sturtium: & ex semine brassicæ cùm in-
ueterascit, nasci aiunt rapam. & contrà
è raporum semine brassicam. Tiphę se-
men in triticum mutari solere, si pistū
seratur, id autem non protinus, sed an-
no tertio. Si ergo irrigaueris, quæ irri-
gationem negligunt, diuersitatem effi-
ciunt. Mala punica acida fieri creduns-
tur, si assiduè irrigaueris: siccitas enim
in his suauitatem præstat, & copiam.
Sic mutatis quoque in omnibus alimē-
tis, Theophrastus ait, arborum quoque
genera permutari, & immutatum quo-
que semen terræ commissum tam plan-
tam, quàm fructus permutare potest:
ratio est: quale nanque principium sit,
tale illud quoque sequi, quod ab eo ip-
so principio prodit, necesse est: sic præ-
coces, serotinos, maiores, monstruosos
seriatim docebimus. sat mihi nunc sit
modum demonstrasse.

Flores

Flores, & fructus quomodo praecoces, vel serotinos producamus.

CAPVT I.

RS *naturæ æmula, & imitatrix, dum eam sequitur, sublimiora facit. unde Magus, ut secunda natura, illius habitu indutus, oculorum argumētis, & animi coniectura perscrutans, quod abdita maiestate re ipsa efficit, multiformi ambage, obscurisque tegens inuolucris, & hominum paratu multa quia noscit prouenire, & quod faueat natura, insolitos partus, & inconueniens producens germen, qua sine penitus negaret. Sic ui opus impedit, retrocedere facit, & quæ serò opatura, maturè co*-

git

git producere, suo iussu parere, & uirtute ipsa, qua cælitus pollet: noscẽs quoque temporum diuersitate, & ex irrequieto cælestis caloris circuitu flores, fructus uariari, ac nascentia omnia quæ in mũdo uisuntur, ut si cordi fuerit ea immorari, & festinantius adducere, ut chariora sint, id mentitis temporum interstitijs exequatur, & in uer, hyemem, & æstatem permutare. Affert præterea non parum cõmodi insitio ipsa, nobisq; multũ in his suffragatur. Vnde si libet.

Flores & fructus temporius adducere.

Elige florem quem mauis, nã quod uni, omnibus conuenit: sit rosa: tempore anticipato circiter Octobris calcem inter fictilia uasa serito, in terram, cribro succretam, & stercore admixto

admixto liquidiorem factam, bis in
die calida fouebis aqua, & si aër uen
to exagitatus, uel immoderata pluuia
erit, incontectam inferes domum, nec
noctu subdio relinque. ubi uerò geli-
cidia, & hyberni imbres cessauere,
& aeris euocatur mollities, Soli ex-
pone, si dici permittit apricitas. hoc
dum tempus expostularit, & primũ
uer affulserit, & calyce germina-
re incipiente, calidiori aqua infun-
datur: iugi enim & lenta scaturigine
gaudet. Sic prima erumpet quæ erat
inter uernos flores nouißima. Consi-
derandum præterea, intempestiuam
fieri germinationem, placida hyeme,
âustròque sequente, non horrida &
niuali, uti è Theophrasto elicitur, cũ
uis generandi, humorq; fœcundus
aggregatur, aliàs per se, aliàs ex par
te re-

te residua humoris progreßi, quo fructus prodierant. Nec dißimili ordine habebimus.

Cucumeres & cucurbitas valde præmaturas.

Vere nondum ineunte semen implantabis, ut in antelatis liquet, ex Quintiliorum placitis: & postquam conualescere cœperit, & frigora cessabunt, in locum subactum, & crebris irrigationibus excultũ, scrobibus effoßis uas frange, ac labro tenus abde, donec summæ terræ coæquetur, & si luxuriantia, adhuc uirgulta sustuleris, longè celerius fructus edent: non enim satis tutò in hortis, & subdialibus locis relinques ob temporis sæuitiem, commodius autem cubicularibus rhedis consitæ, incumbente frigore, in occultis & specula

cularibus munitis locis immorentur, & sic hyemis rigorem arcebis. Simili ferè modo cucumeres Tiberio Cæsari præbebantur singulis diebus, mirè ab eo expetiti. Nec alia putanda est causa si Inarimes, & Puteolorum tellus celerius, quàm cæteri accedentes agri fructus præcoces producăt. Subterraneo enim calore & ignibus quibus uniuersum scatet solum, arbores fouet, ut citius concoquant. Id in cæteris faciendum iubeo, ne largius euagemur. Leuiori uerò, & diuerso quoque artificio.

Vuas vere producere.

Possumus. Si uerno tempore (ut apparet) Cerasum arborem sua gerere mala conspicimus, nos tunc uuas optamus, sic non deerit copia, uti è Tarentini & Pamphili elicitur dictis:

Quam

Quando ab ijs gummi effluere desijt, ne putrescat, & uermiculetur, emuscari iube lanuginem quandam quæ obuallat arborem: officiet enim insitis multum. Sit insitio, quam emphyllismon uocant: sic enim facilius coalescit: Arboris inde cortex relaxetur, & tenuis, & ualidus cuneus inter lignum, & librum adigatur, sed sensim leui manus libramento, ne corticis fascia lædatur, cuneo subducto, surculus præacutus nigræ, & feracis uitis immergatur, & ligetur: sic uerè consueto cerasiorum tempore fœnerabit uuas, cùm cogatur subiecti trunci alimoniam surripere. Idem quoq; pyro, & malo facies, si diuersis libet temporibus. Sic autumnales ficus uernas faciemus, & biferas, & sæpe uuas autũno edimus. Sic perpetuò fructus ha-

bemus, ut docuit Didymus, si malum in citrium inseratur, cum perpetuæ fœcunditatis toto anno sit arbor: poma semper habens subnascentibus alijs, & tempestiuius, & tardius habebis. Notato id quoque hæc illis tantùm euenire arboribus, quæ humidæ, & fertilißimæ sunt, siccis uerò minúsue fertilibus nullis euenire. Sunt et medelæ multæ, quæ his suppeditant. utpote

Fructus & flores maturiores omnes

Habiturus, maximè rosam, post uindemiam plantabis & seres, putabis, & singulis mensibus sine temporis intercapedine rosæ euadent floriferæ, ut docuit Didymus. Lilia, ut uicißim flores pariant, serantur bulbi, alij duodecim, alij decem, octo, uel quatuor

tuor digitorum altitudine. Cinaræ quoq; sæpe plantentur, & sæpe fructus deproment. Ficus præcoces, & maturiores habebimus, si columbaceum stercus, oleum, & piper indideris, & linieris. Et confert ad hoc caprificatio, nã putrescentibus granis, ficarij quidã culices generãtur, ac in ipsis alimento fraudati ad cognata uolant, & crebro morsu, auidoq; aperientes earum ora, solem secum inducũt, apertaq; fenestra cereales auras immittunt, & lacteum humorem absumentes maturitati præparant. Vel truncus fici scarificandus, quo lacte turget, nã uno humore affluente reliquus agiliter concoquitur. Si fictis quoq; circa arborũ radices obruãtur arietina cornua: & si iuxta scylla seratur ocyus dabũt fructus. Cerasa p̃-

cocia facit calx radicibus admota. Sed adeò mens naturalia exactius perscrutari ausa est: adeò indagine experientiæ solertiore naturæ penetralia aperire non diffitetur, ut audeat non solùm ocyus, sed

Apium hortense ocyssimè producere.

Cuius ortus inter sata non est contumacior, quinquagesimo enim die, uel quadragesimò solet erumpere, uti Theophrastus, cæteriq; asserunt, qui hoc posteris legendum reliquêre, nostrates petroselinum uocitant, & hic sedulus operator esto: nam tantillum erroris committens, optato defraudaberis: Sint semina hornotina, ac æstate ingruente aceto immerge, sine immorari aliquantisper tepente loco, subinde semina in solutam terrā con

uolue,

uolue,cui combustarum fabalium ci-
nerem admisce:ubi uerò leui imbre
ardentis aquæ(quam uocant) irrora-
ueris,& crebris irrigationibus: pan-
no operi,ne calor euanescat: sic pau-
culo temporis curriculo, paucis ela-
psis horis terram discutiet,amoue pā
num,irriga, & caulis elongabitur,
maximamq; spectantibus admiratio-
nem ingeret. Nec dissimiliter.

De cucumeribus idem

Eueniet, si eorum semina, uel pepo
num,quos melones uocant, recentia,
æstiuo tempore humano cruore im-
merseris,non infirmi,sed sani,adulti,
& fului uiri:retinet enim in se cali-
diorem, efficacioremq; uim: crebrò
permuta ne tabescat: sed immarcidus
maneat oportet:morentur per hebdo
madam,sic insolata semina scrobicu-

lis effoßis, in fœcundam & puluera-
tam terram pangantur: & caue ne
inuersa: nec obfuerit, si uiua calx sub
sternatur subinde calida aqua, uel ar
denti rigatus caulis foras emicabit:
pannis tege, ne calor elatus euolet,
eum serpere spectabis, si propius non
admiseris cui caducus hæreat, & in
immensam monstrificè crescet ma-
gnitudinem: quanquam breui tempo-
ris processu, uitam ascititiam expira
bit. Quæ sic enim præcoces pariunt,
imbecilliora alijs sunt, ut differre nō
ualeant illuc facto humoris impetu.
Iam diximus quomodo præcoces fru-
ctus & præcocißimos efficiamus:
nunc superest ut serotinos doceamus,
quos efficere à contrarijs disce: ut
quæ prius calefaciebas, nunc refrige-
ra. Sed uberioris doctrinæ gratia,
exem-

exempla subnectā aliqua. Si uelimus

Cucumeres & fructus omnes serotinos producere.

Scimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac frigora pertimescere: unde semina in æstate plantabis lætamine circumaggerata, sic frigori maximè obstabunt, nec ab eo necabuntur. Aliter quoque uegetes perdurare ualent: apud puteū serantur, & iam tempestiuos in puteos dimitte, ac supra rectè operi, ne Sol uentique noxam exiccando deferant, iuuant & aquæ surgentes uapores, ut diu uiridi maneant habitu: Vel stercoroso loco & aprico, ubi semina positurus eris, si rubos aut ferulas habemus post autumni æquinoctium his iuxta terram recisis, excauatis, & ligneo stylo inter medullas lætamen immittimus,

ac cucumeris ſemen addimus: hinc naſci apparet fructus, qui poßit & inter frigora non necari. Sic quæ edimus æſtate fragra, ſi hyemali uel uerno optamus tempore, cùm candicant, nec exacto purpuræ colore rutilant, cum folijs in arundines immittimus, pingui oppletas ore lætamine, & obruimus ſi tempore quoque rubeſcant cupimus, Soli oſtendimus. Citria ſi toto uis habere anno, eum ſeruabis morem, qui in Aßyria peculiaris, multisq́; etiam locis frequens eſt. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali reſcindas ſtirpe, & luxuriem ferro corriges, partem relinques, qua parte ſtrinxeris genuina arboris feracitate, alia ſubſtituet, eisq́; adultis poterunt & priora illa decerpi atque noua fœtura inuitari. At ſi quam uoles fi-

ſes ficum ſerotinam facere, cùm erunt iam minuti groſſuli, eos decutito: ſic alterum edens fructum in hyemẽ differt ſeram maturitatem, dummodo tẽpus ſufficturum partui ſuperſit, & generare aliàs poßit. Vuas poſſumus quoque non dißimiliter, & roſas ſerotinas habere ad hunc modum à Florentino edoctum: ſi tunc ceraſo uuæ ſurculum inſeruiſti, nunc roſam malorum cortici inoculari permitte: peregrino enim in cortice concreſcens & adoleſcens, quo dabat arbor fructus tempore, dehiſcet roſa, mira odoris iucunditate & pulchritudine redolens, omnibus contemplari & ſpectari ſinit. Ceraſa ſi tardiora quærimus in uindemijs, horum ſurculũ in ceraſum inſerimus mala producentẽ, quæ ab ingrato inſigniq; amarore,

amarendulas dicimus: si hoc ter quater denuo effeceris, fructus dabit serotinos: & si nimio tunc acremento respuūtur, priores oblita succos, nūc acidulo sapore iucundiora euadent: sic diuersi floris, diuersiq; fructus, diuersis quoque temporibus impartimur: ijs pro uoto utaris.

Fructus é diuersis compositus quomodo fiat.

CAPVT II.

IN monstrificis Naturæ compositionibus, ac transmutationib. haud quaquam alia, quàm insitione ducitur uia meliori, hāc satis laudauimus, longé secus laudaturi posthac, mutuo postquam diuersorum complexu indissolubilem unum efficiat nexum, mirandiq; præbeat rationem: et si insitiones laboriosas, ac impoßibiles ali-

les aliquis existimabit (scio enim multos non defore, qui hæc irrideant & inculcent) sit effectus laboris leuamē, & ferè impoßibiles insitiones solerti emendabis cura, nec te ab eo rudis agricolæ & inscij artificis dimoueant dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: uti ficum platano inseri & moro. Morū castaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas, nuci, & quercui. Punicam uarijs gaudere adulterijs, & omnibus immisceri lætatur. Cerasum psico & terebintho. Ceraso terebinthū & persicū. Cotonea oxiachātæ. Vitē in oleā fructus dare & elæostaphylos appellari, quos oleuuam latinè dicimus: quam Florentinius undecimo Georgicorum li-

bro se apud Marium Maximum uidisse perhibet, fructum gustasse & æstimasse, quòd uerò asinum & olei baccam simul gustaret. Myrtum salici insertam, & punica quoque retulisse mala ferunt, & cæteris (ne longiori narratione legentes fatigemus) quas intueri par est, longè tamen nostris difficiliores & tandem omne genus surculi omnibus arboribus inseri posse autumat Columella & docet. Hinc omnis fructuum cōpositio: hinc omnis eorum adoptatio, hinc insueti largiuntur fructus & frondes. Vnde in Georgicis Poëta:

Miratáq; nouas frondes, & non sua poma.

Et adeò ualet quod nouum reperit adulterij genus. uti è nucipersico, & persico mixtura, progenies maioribus:

bus nostris inuisa, inaudita, nec pror-
sus excogitata, ut

E persico & nucipersico malum
componere.

Hoc per insitionem efficies, quam em-
plastrationem uocant agricolæ, ut si
è persico, & nucipersico ramos ab-
stuleris nouellas feraces, & qui ado-
lescendi magnumq; germinandi præ-
sagium dabunt, ipsis duobus digitis
circumsignatis, gemmæ ut in medio
collocentur, sic cortices acuto scal-
pro à ligno leniter ne lædantur euel-
las: has per medium findito, ut simul
compactæ ritè coalescant, & cicatri-
cis locus non appareat, sed gemma u-
na uideatur, alterutro insere ex ea
arboris parte, quæ maximè nitida ac
præcipuè hilaris cōspicitur, reliquis
amputatis, ne alimentum surripiant,

 ut omne

ut omne insito seruiat: corticē aperi, ne ligno ferrum inferat plagā, ac circuncidito eiusdem gemmæ quantitatis, ac ita gemmam aptato, ut circuncisæ parti par sit: circa eam uincito, ne lædas: ac luto munire plagā oportet, suprà aliquid imponendo, ne pluuia dilabatur, sic germinabit, & sobolem dabit mediam retinens ab utroque genitore naturam, quam nunquam arbores pepercere: erit enim malum persicum, & nucipersicum æmula facie repræsentans. Sic mala punica ex uno dulcia, ex alio latere acida uidentur. Et *mala pyris odoratis cōprehendi iubet* Diophanes, *& ea myrapidia nominari.* Et *mala cotoneis inseruntur, & pulcherrima eueniunt mala, apud* Athenienses *melimela uocata, ut* Diophanes *quoq; scriptū reliquit.*

liquit: Et *inuicē diuersis generibus cō mixta, citromala limonibus, & medica mala cum acidis, sic semiacida, & semidulcia.* Persicum *ex sanguineo, et albo, sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu euenisse cōstat. Neq; id ullam nobis admirationem ingerere debet, cum uiuum omne uiuo sit sociabile: præcipuè quæ in genere conueniunt, cùm in unicam coalescant naturam, & utriq; sine alterius admixtione alimentum famuletur: ita ut fructus nascatur uarius, & in uno conueniant, ut fluuij duo simul congruentes, habentes uterq; fontem, qua emanant.* Exoritur *quoq; insitionis diligentia malum, quod foris persicum æmulabitur, intus uerò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus.*

Amyg-

Amygdalopersicum.

E persico arbore decerpas surculum, quē si dulci amygdalæ inserueris, inde enatum germen, denuo inseras alteri, idq́; ter, quater effeceris, malum dabit intus dulcem nucleum cōtinēs: pleraq; poterit ingeniosus artifex cō ponere: mihi uiam ostēdisse sufficiat.

Et aliter, ut

Vitis botryones albos afferat, & nigros acinos.

Quanquam prælato poßimus exemplo uuas producere, quales proposuimus, quo tamen pleniori doctrina literarum præauidis satisfaciam, alia apponemus. Palmes idem, ut uuam candidam simul, & nigram afferat, & in eadem uua acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diuisa appareāt: Malleolos tres, quatuor, uel plures diuersorum generum, & calorū

ſumito, facileq́; ductiles, quos æqualiter compoſitos, atque arctiſſimè colligatos in tubulum, uel arietinum cornu inſerito, ut ab utraque parte ſupereminеant: ſubter ſarmenta reſoluito, ac in ſcrobem ſtercorata terra obruito, dum germina agant, rigato: at biennio, uel triennio exacto, cum una compages ex illis coagmētata fuerit, tubulum frange, ſi cornu iam emarcuit: ubi maximè cohæſerunt, ſerra præcidito, ac pulueratam terram ſupra exaggerato, ut tribus ſupra digitis truncum operiat, & cùm coles germinauerit, unum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus ſarmenta ſuccum miniſtrare nequeant: tunc ex compoſitarum uirgarū coitu, arbor una exurgit, uerſicolores uuas præbens. Aliter ex Didymi doctri-

doctrina, & leuius satisfaciendū sic putauimus: Sint sarmenta, ut nigrum alterum, candicans uerò alterum: & cùm putantur, per medium sunt finsdenda, præcauendo ne quicquam de medulla excidat, & sic inter se iunsges diuisa, ut utriusq; oculos æquansdo coincidant, ut duo ferè unum fiāt: inde arctius ligabis, & glutinosa terra adlinire curabis, ternisq; diebus crebra succedat sibi irrigatio, donec ex utroq; unicum erumpat germen, uuasq; producat, in quibus diuersi ge neris, & coloris sint acini. Quòd si ex arbore præcisi malleoli non sic fasscilius coalescant, uel si alia fuerit plāsta, quæ nequeat in alieno hospitari trunco; cautius ad hunc modum ope raberis insitionem, nuper animaduer sam in uicinis arboribus. Ex arbos

re, à

re, à qua petimus surculum, ad plantam eam quam inserere uolumus, ramulum traducimus, eiusq; ramo praeciso, & discisso implicatur, & ramuli locus, qui ex utraq; parte contingit qua subintrat fissuram, falce deraditur, & extenuatur. & ex ea parte qua caelum uisurus est, cum cortice corticem exaequatam habeat: eius autem ramuli quem inseret, cacumen ut directum sit, ad caelum currat, elapso anno, cùm comprehendit: unde propagatum est, ab altero praecidit, & sic ramulus delibratus alieno cortice induitur: obligaturq; ut limbi respondeant. SIC punica & cydonia mala diuersè colorata prodeunt, & multa, quae superuacuum duximus enarrare. Sed uirgas, quia durae sunt, mallo praemolliunt, sic enim con-

tusae

tuſq; facilius coaleſcunt. Paratu alio nunc.

Ficus quomodo æquè alba, & nigra fiat.

Diuerſum tradamus modum ab alio, quem Leontius tradidit: ex ijs commodiorem elige, quem à monedula aue ueteres didicêre: cum ipſa ſemina in hiulcas arborum rimas conderet, inde enata, non ſolùm arbos in arborē, ſed diſcolores baccæ uiſæ ſunt, atque eius rei cauſam præbuiſſe. Vnde ficaria grana albæ, nigræúe ficus linteo uel papyro ſtrictè religato, inde ſcribito, & cùm tempus expoſtularit, transferas, & ficus enaſcentur bicolores, ut pomum parte altera nigreſcat, altera uerò candicet. Quæ narrauimus ſemel laborioſa existimauimus: elapſo enim tempore poſſumus

ſare-

*sarmentis pluribus sobolem propa-
gare, alias inserendo, ut genus efficia-
mus raro defecturum. Iam per se quis-
que multa componere poterit: compo-
sitionum enim genera sunt innumera-
bilia, quae & comprehendi, & scribi
si possent, superuacuum tamen esset
recensere.*

Quomodo fructus exos, & enu-
cleatus euadat.

CAPVT III.

V*Etus est Philosophorum dictũ:
praecipuè qui selecta agricul-
turae praecepta tradidere, si inseren-
dis surculis, uel uiuis radicibus medul-
lam auriscalpio, uel osseo abstuleris
cultro, fructũ exossem, ac sine ligneis
nucleorũ putaminibus proditurum,
siquidem altrix ipsa, ac parens est os-
seae substantiae. Arcades autem huic
refra-*

refragãtur opinioni: Omnis enim (aiunt) arbos, cui aliquatenus dempta est, uiuit: sed omnino si medulla subtrahatur, non solùm non enucleatos fructus protuberare, sed uita uiduari ac exarescere penitus necesse est. ratione hac suffulti, cum pars illa humidißima, maximeq́; uitalis sit: alimentum enim, quod à solo ministratur, transcurrit, dum ad omnes peruenerit partes: naturali enim spiritu omne alimentum uiuentis, quasi quædam anima, per trunci medullam, ueluti per siphonem hauritur: id monstrat, materies expers medullæ recuruatur, & in orbem redigitur, usquequo omnino resiccetur: idq́; prisci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophrasti ueritatis, & experientiæ commonent placita, multum erit

usui,

usui, nec parum commoditatis affert. Vt si uoles sit, ut Democritus docet.

Vua vinaceis vacua.

Sarmentum uel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloq; discuncabis à summo capite, hinc inde medullam omnem osseo stylo erodendo in parte illa, uel quam abscondet terra: uel quantum fieri poßit altè excauatò: subinde arcto uimine, uel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo uam defodito scrobem, & deponito, illudq; fixo ligetur calamo, ne poßit intorqueri, sic compages una, ut prius coagmentatur, & præstabilius fuerit, si quantum sarmentum erit excauatum, intus scyllæ bulbum demerseris: ueluti enim glutino quodam adiūgit humore humectat, & ca-

& calore fouet, ut insitio quædam. Vel idem etiamnum eueniet, si inserendo surculo uniuersa medulla subtrahatur. Sic etiam efficies, si cerasus mala sine oßibus producat uelis: tenellumq́ adhuc caudicem rescindas, & medullam auferas, seiunctas partes astringe; & luto & fimo oblinito, dum coalescant, & habebis: & si hoc longis euenire temporum curriculis tædet, ubi germen annotinum apparuerit, ipsam alijs nouellis inserere surculis, uel suis alias. Producere quoque nos.

Persicum sine osse

Possumus, & nouo insitionis modo: Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfœtante: sin minus, aquationibus adiuua, ut lignum turgescat, & sibi, & aduc-

aduenis surculis succum porrigat superfluentem: Sit salix brachij crassitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: foramen luto diligenter operimur, ac uinculis astringimus: anno subinde elapso, ubi iam cohæserunt, ut è duabus arboribus una fiat, quantum mox prominet supra terebrationem & compagem, resecamus ne eò feratur alimentū, & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbos alia grauata stirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & coalitis, persicum succiditur, transfertur, & terra exaggeratur, sic persicus salici nupta, & maritata, mira iucunditate sine os-

ſibus fructus pariet. Sic de pruno, zi-
ziphis, tuberibus, & reliquis pomis.
ALITER ex Africano habebimus:
ſi arboris truncum infernè perforabi
mus, cuneo, uel ſaligno paxillo ada-
cto, medulla ſic exciſa, ut exareſcat.
D ßimili aliquantulùm modo idem de

Cucurbita ſine ſemine

Eueniet, uti ex Quintiliorum dictis e-
licitur: ſi uirgultum cucurbitarum,
peponum, cucumerũ, ubi increuerit,
& elongabitur, uti uitis propagetur,
defoſſa terra inhumetur, ut ſol in ca-
put erectũ supereminеat, cumq; ado-
leuerit, rurſus, iterum, & tertiò effici-
to, aquam ſuper diſperges, atq; hoc
blandimento ubi omnes radices inie-
ciſſe cognoueris, & impetraſſe, ſuper
terram extantes propagines incur-
uatas per medium ſecato: poſtremus

uerò

uerò caulis sine intestinis seminibus fructus dabit, chartilaginibus solùm inuolutis. SIC *quoque enascentur absque seminibus, si tribus diebus, uel plusculis sesamino oleo maceraueris, antequam seminabis.* Ex *ijs quoque docetur, quî nasci poßit*

Nux tenella, & sine putamine,

Vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis utrinque frangantur carinæ, ut integer nucleus quadripartito distinctus, & lignea intercursante membrana distrahatur, illæsa carne, sic uellere, papyro, uel uitigineis folijs obuolue, ne à formicis nudus erodatur, & tenellos dabit fructus: VEL *loco, quo iuglandem plantare destinaueris, scrobem defodito, & pulueratam imponito terram, ac ferulæ semen pangito: cùm enata increuerit, aperi,*

& in eius medullam nudæ nucis nucleum celato: & sic habebis longo tẽpore præoptatos fructus. Sic possumus Tarentinam efficere, alij Mollu scam uocant: nam & Tarentinam dicunt, quæ est molli, & fragili putamine, ut manibus attrectata facilè frangatur: Hanc lixiuio per annum sæpe irriga, cinerem radicibus inijce: ut prodidit Damegeron. Et arborẽ quoque penitus perforans, duras, & masculas nuces friabiles facies. Sic de auellana luce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus per dies aliquot calida infundetur aqua, & teneras dabunt nuces, ut Africanus ait: fit priori modo ut nudum nucleum, & friabilem testam afferat, ut non putamine, sed uerius integatur cute, adeò tenella, ut simul

manda

mandatur, & tandem de fructibus omnibus, qui testa integuntur. Possumus idem in

Myrtum vertere, vt baccas sine nucleolis producat:

Duobus palmis in gyrum ab ea fodies, ac crebrò tepentis aquæ irrigabis imbre: quod Theophrastus narrat fortuitò deprehensum: cum enim neglecta myrtus iuxta balneum nasceretur, sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina ferentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incœperat. Sic quoque de uerna retulit euenire malo. Nec Africani dictũ prætereundum puto, ut sine granis punicũ facias: idq; euenit, si conspicuam medullæ partem, ut in uite, exerueris, & fissum lignum plantabis, & post tempus supereminentem plantæ par-

bretur foramine, dum noxium plorabit humorem, cùm iam collachrumauit aliquanto, & formata sunt poma: luto uel argilla plagam obtura. Vel craßiorem palmitem cædes, & in palmi altitudinem excauabis, mel super instillabis, & stramine cratibus, imbrice, cæterisq; id genus integes, dum Soles & aquas arcebis, cum planta uniuersum mel hauserit, aliud rursus infundes, & radicibus lotium adfundes: subolescentes, & extuberantes gemmas, nisi qua parte mella propinaueris, expangito, & eradito, cæteris uerò parcito, & dulcia sic habebimus citreta. Et etiam possunt ipsa, ut ait Paxamus, &

Punica dulcescere.

Si acida fuerint, sic emendando, Circa arborem in gyrum scrobem efficies,

es; mox apertas radices suillo stercore, humano, & ueteri rigabis urina: uel antequam flores pepererit ablaqueatis radicibus feruentem aquam impones, & acidulo sapore placebũt ori. Ex Anatolio mala sic dulciorem efficiunt fructum, si urina aßiduè, caprino stercore, & uini ueteris fæce radices plantæ rigaueris. Sic pyrum dulcem & uberiorem facies, è Diophanis cura, si truncum ad ipsam terram perforabis, et cuneum ex quercu uel fago adiges, & ita obrues. At si libeat

Fructus, flores suauiores & odoratiores

Reddere sic possumus, uti melopepones, cucumeres, cinaræ, medica, citria pyra, ut odoratiora euadant ex Florentino, si qui flores, siue fructus sint

 figu-

ſere, quam à miro moſchati odoris eſſluuio moſchatam dicunt: ſæpe inſitiones reiterando, non & minus forma quàm odore oblectabit. Si lactucam quoque quærimus odoratiorem: Semẽ unà cum citrij ſemine ſeratur. Si Lauri baccas (ait Varro) excauabimus, ubi cinaræ ſemen condimus, & pangimus, maximè laurino redolentes odore, & laureatas reddimus cinaras. Iam *ſuaues & odoratos fructus dedimus:* Nunc *reſtat*

Fructus omnes augere.

V*nde ſi eos uoles, & maximè punica fieri maiora:* Fictilis *olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cũ ramo ſequaci flexu imponatur annexus, ne ue dimoueatur, arctè ligetur, ollam in terram conijcies, & obteres circa ramum, ne extrinſecus afflet*

ſpiri

spiritus: sic completis fructibus elapso tempore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus quàm in arbore unquam pependerint, nimia corticis craßitie: humorem enim quem sol & aër ab eo surripiunt, seruat olla, & coercet, surgentesq; uapores fructus incrassant, & augescunt. Punici quoque acinos sic augere possumus, ut nimio uideantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum serito, corniq; truncum terebrato, ac per foramen (ut antè diximus) immittito punicam, ubi autē trimatum expleuerit, è radicibus separabis, inde cornum iuxta coalitum resecabis, ne aduenæ arbori succum adimat, & euocare poßit, aut ne cui magis, quàm insito seruiat: sic enim fructum præbebit, cuius acini, corni fru

taq; fimo obruimus: enascetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thirsus. Idem sic efficies Caprini uel ouilli stercoris exinanita faba, lactucæ, ocymi, & huiusmodi semina unà condito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defossa aliquantulum profunda scrobe demergas; & lætamine superiniecto crebra irrigatione fœcundabis: sic lactuca, & simul omnes prosiliunt, unicuiq; seruato sapore: cura ut excrescant, Didymus. Si singulis fabis singula quoque claudantur semina, & papyro uel linteolo obuoluta serantur, idem præstabunt. Et sessilem efficiemus è Florentini doctrina, si radice ablaqueata, ubi aliquid excreuerit, bubulo fimo circumaggeremus, & rigemus, & cum caulem erigit, præcidamus, supra mox lapidem, te-

ſtam, uel ſuperpondium accommode-mus, ne ſurſum aucta feratur, ſed in latitudine, & folijs eam habebis in u-num conglobatis. Si delicatioris quo-que ſaporis eam quærimus, docet Ari-ſtoxenus Cyrenæus uoluptuarius phi-loſophus apud Athæneum, ac delicia-rum deſiderio ſupra omnes: qui cùm gulæ magis indulgeret, ueſperi mulſo naſcẽtes horto lactucas rigabat, eoq́; multum ſatiabat potu. Apium ſi cri-ſpis folijs fieri malueris, eius ſemen pi-la ſaligno palo pinſitum, & expolia-tum linteolo ligatum obruito. Idem ſic præſtare poſſumus, ſi qualitercun-que ſatum, ubi fuerit enatum, incre-mentum eius peruoluto cylindro, co-ërceat. Porri ſi caput radio, uel acuta arundine punxeris, & cucumerorũ ſemen, uel raporum in eorum medio indi-

num imitetur caput. Sed conficiendi hinc patet Africani

Modus.

Si humanum caput, equinum, aliorúmue animalium mentiri affectas: magnitudine perfecti fructus argilla gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, ut archetypum eijcias, ut iterum possint aptè coniungi. si lignea erit persona, sit intus excauata, si ex argilla, ubi torrueris, & fructus ualidi sint incrementi, fictilibus typis (aperto loco quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligētur uimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipsis eorum incunabulis, & in eam adolescere ubi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras & effigies dabit, quas effingere placuit. ualetq;

letq; id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, ut placebat Democrito, citreis panicis, & malis insanis. Ex Quintiliorũ placitis scriptum uideo: Si arundine in longum fissa excauabimus inter nodia, in ea nuper cucumeris, uel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo crescens auctu arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimiũ protensi. Quod si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in uitilem uaginam postquam defloruerit conieceris reuolutã ostendet anguis figuram. Possumus quoq; & hoc modo

Lineamenta malis imprimere.

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua

reda,

redacta supra cidonij mali uel punici cortices notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint crassitiem, atque decerpseris, graphidis uestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI quis uerò in ficum alicuius rei effigiẽ delineare uoluerit, osseo, uel ligneo stylo, in ficulnũ oculum, uel primum ficus rudimentum scribat, cumq; creuerit pomum, dabit ijsdem imaginibus insignitum. Vel ALITER ex Democrito: Si in oculum inscribis, quem insolaturus es, & ficus eueniẽt scriptæ. Inde quoque didicimus qui nã fiat

Amygdala, vt inscripta nascatur.

Amygdalam biduo uel triduo macerato, uel rhodaceni ossiculum, ut Democritus monumentis mandauit, inde leui-

leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quicquid libuerit ali quãtulùm profundè scribito, inde clau datur papyro, uel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito stercore fœ cundàto, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani. quod idẽ in reliquis eueniet pomis. Nunc autem supersesse uideo

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus & circulatoribus uẽ ditur: Bryoniæ radicem habeto ingen tem, acutaq; scalpri acie fœminam, uel uirum effingito, adiectis genitali= bus: cùm absolutam noueris, inguina, uel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, uel aliud condito, quo radicu las proijciens, pilos imitetur, breuiq; effossa scrobe, tãdiu ibi sinito, quãdiu & cor=

& cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicem & fructus à diuersis coloribus desciscant.

CAPVT VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu & metamorphosi, adeò uersicolores iucundis oblectant coloribus, ut nil delectabilius oculis occurret nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cœruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, uiride, phœniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent; in quorum contemplatione mentis acies amœno demu ce ur fructu, rerumq; obruta magnitudine miratur, ut percipiendæ excellentiæ multo inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, unus quanquam effectus, multæ tamen

men uiæ: uti insitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisq; præterea nec prorsus excogitatis superauximus. Et insitione primùm doceamus quomodo

Rosa & iasmes flauescant.

Quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus enitet; nos eum rosa, & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cum non sit iugabilis per surculum uel infoliationem, ideo rosam iuxta genistam serimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quàm nouercæ adolescunt, ac terebramus plantam, cumq; plagam purgauimus, rosam undique abrasam inserimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox ubi crescentis trunci ui fuerit coercita, à radice separabimus, & suprà insitionem

ctus æmulabũtur, saporeq; insignes, ut speciosiores uideri nequeãt. Citria si maiora uoles, Ramorum syluam decutito, & resecato, aliquibus parcito, quò illi pauciores relinquantur, hoc mala proueniant ampliora. Si uis autem cucurbitam craßiorem facere: Semina è uentre legas, & inuerso cacumine seras. si exilem, ex earum ceruice. si latas: ex fundo, quod ijs docet Columella uersibus.

Nam si tibi cordi
Longior est, gracili capitis, quæ uertice pendet,
Et tenui collo semen lege: siue globosi
Corporis, atque utero nimium, quæ uasta tumescit,
Ventre legas medio, sobolẽ dabit illa capacem.

Ex Quintiliorũ placitis, inaquosos

reddes

reddes sic cucumeres: Vbi scrobem fo deris, in quam cucumeres es plantaturus, dimidium eius altitudinis paleis, aut sarmentis exple, & aggesta terra plantato, nec irrigato. Sic nimium caulis proceritate, & foliorum amplitudine excrescunt apium, eruca, porrum, & ijs similia, ex Sotionis sententia, si singulis caprini fimi baccis inclusa semina serantur: Vel quantum tribus digitis apprehendere possumus, papyro obuoluamus, ac breui scrobe et stercorata terra obruamus. Nec iniucundum uidere

Lactucam seminibus multis consitam nasci

Erit, si lactucæ folia, quæ iuxta radices sunt, euellimus, singulisq; gradibus semen condimus, ocymi scilicet, erucæ, nasturtij, & similium, admixtaq;

taq; fimo obruimus: enascetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thirsus. Idem sic efficies: Caprini uel ouilli stercoris eximanita faba, lactucæ, ocymi, & huiusmodi semina unà condito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defossa aliquantulum profunda scrobe demergas, & lætamine superiniecto crebra irrigatione fœcundabis: sic lactuca, & simul omnes prosiliunt, unicuiq; seruato sapore: cura ut excrescant, Didymus. Si singulis fabis singula quoque claudantur semina, & papyro uel linteolo obuoluta serantur, idem præstabunt. Et sessilem efficiemus è Florentini doctrina, si radice ablaqueata, ubi aliquid excreuerit, bubulo fimo circumaggeremus, & rigemus, & cùm caulem erigit, præcidamus, supra mox lapidem, te-

stam,

stam, uel superpondium accommodemus, ne sursum aucta feratur, sed in latitudine, & folijs eam habebis in unum conglobatis. Si delicatioris quoque saporis eam quærimus, docet Aristoxenus Cyrenæus uoluptuarius philosophus apud Athæneum, ac deliciarum desiderio supra omnes: qui cùm gulæ magis indulgeret, uesperi mulso nascẽtes horto lactucas rigabat, eoq; multum satiabat potu. Apium si crispis folijs fieri malueris, eius semen pila saligno palo pinsitum, & expoliatum linteolo ligatum obruito. Idem sic præstare possumus, si qualitercunque satum, ubi fuerit enatum, incrementum eius peruoluto cylindro, coërceat. Porri si caput radio, uel acuta arundine punxeris, & cucumerorũ semen, uel raporum in eorum medio indi-

indideris, immissum semen unitur, & porrum intumescere facit. Euenient

Cinaræ, vt ne spinis horreant,

Vt Varro docet, si pangenda semina lapidis attritu retundantur cacuminat VEL *si lactucam scindimus in partes, & singulis singula condantur, sic non hispidæ nascentur cinaræ.* PERSICVS *magna quoque poma dabit, per triduũ, si florenti ternos sextarios caprini lactis ingesseris.*

Vt crescentes fructus figuras omnes vel impressiones sumant.

CAPVT V.

M*Vlta fortuitus commonstrat casus (uti citria sæpe uidemus ramorum, foraminum, cælatarumq; rerum occursu, uarijs scatere imaginibus, impreßionibus, & sigillis) quæ ab ingenio pollentibus, non paruo augentur*

gentur labore, factoq́; frequenter periculo, accõmodantur usui: unde carmen:

Ipsa nouas artes, uaria experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, usuśq; magister.

Et cùm plerosq; causa lateat, miraculi plurimùm cõsiderantibus ingerũt, ut præter Naturæ normã euenisse cẽseantur: nam si testacea uasa crescentibus pomis accommodaueris, ualidè adolescentes typos replent, & formã induent quam uoles. & si qui fuerint pinsiti colores, locisq́; debitis coaceruati, fructus uti naturales inficiunt. Vnde sæpè uisitur hominis caput in chrysomelis, candidis dentibus, purpurascentibus genis, nigrescentibus oculis, ut omni uirore omisso, humanum

numimitetur caput. Sed conficiendi hinc patet Africani

Modus.

Si humanum caput, equinum, aliorúmue animalium mentiri affectas: magnitudine perfecti fructus argilla gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, ut archetypum eijcias, ut iterum possint aptè coniungi. si lignea erit persona, sit intus excauata, si ex argilla, ubi torrueris, & fructus ualidi sint incrementi. fictilibus typis (aperto loco quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligētur uimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipsis eorum incunabulis, & in eam adolescere ubi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras & effigies dabit, quas effingere placuit. ualetq;

letq; id maximè in cucurbitis, pyris, struthеis, ut placebat Democrito. citreis panicis, & malis insanis. Ex Quintilio: ū placitis scriptum uideo: Si arundine in longum fissa excauabimus inter nodia, in ea nuper cucumeris, uel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo crescens auctu arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimiū protensi. Quod si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in utilem uaginam postquam defloruerit, conieceris reuolutā ostendet anguis figuram. Possumus quoq; & hoc modo

Lineamenta malis imprimere.

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua

reda,

redacta supra cidonij mali uel punici cortices notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint crassitiem, atque decerpseris, graphidis uestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI quis uerò in ficum alicuius rei effigiẽ delineare uoluerit, osseo, uel ligneo stylo, in ficulnũ oculum, uel primum ficus rudimentum scribat, cumq; creuerit pomum, dabit ijsdem imaginibus insignitum. Vel ALITER ex Democrito; Si in oculum inscribis, quem insolaturus es, & ficus euenient scriptæ. Inde quoque didicimus qui nã fiat

Amygdala, vt inscripta nascatur.

Amygdalam biduo uel triduo macerato, uel rhodaceni ossiculum, ut Democritus monumentis mandauit, inde

leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quicquid libuerit ali quãtulùm profundè scribito, inde clau datur papyro, uel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito stercore fœcundato, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani. quod idẽ in reliquis eueniet pomis. Nunc autem supersesse uideo

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus & circulatoribus uẽditur: Bryoniæ radicem habeto ingentem, acutaq; scalpri acie fœminam, uel uirum effingito, adiectis genitalibus: cùm absolutam noueris, inguina, uel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, uel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq; effossa scrobe, tãdiu ibi finito, quãdiu & cor-

redacta supra cidonij mali uel puni-
ci cortices notas graphio descripse-
ris, cùm ad debitam ipsa creuerint
craßitiem, atque decerpseris, graphi-
dis uestigia depressa extabunt, ac re-
fricata nobis erunt conspicua. SI quis
uerò in ficum alicuius rei effigiē de-
lineare uoluerit, osseo, uel ligneo sty-
lo, in ficulnũ oculum, uel primum fi-
cus rudimentum scribat, cumq; cre-
uerit pomum, dabit ijsdem imagini-
bus insignitum. Vel ALITER ex
Democrito: Si in oculum inscribis,
quem insolaturus es, & ficus euenient
scriptæ. Inde quoque didicimus qui nā
fiat

Amygdala, vt inscripta nascatur.

Amygdalam biduo uel triduo mace-
rato, uel rhodaceni oßiculum, ut De-
mocritus monumentis mandauit, inde
leui-

leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quicquid libuerit ali quantulum profunde scribito, inde claudatur papyro, uel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito stercore fœcundato, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani. quod idē in reliquis eueniet pomis. Nunc autem supersesse uideo

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpe mulierculis ab impostoribus & circulatoribus uēditur: Bryoniæ radicem habeto ingentem, acutaq; scalpri acie fœminam, uel uirum effingito, adiectis genitalibus: cùm absolutam noueris, inguina, uel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, uel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq; effossa scrobe, tādiu ibi sinito, quādiu

& cor-

& cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicem & fructus à diuersis coloribus desciscant.

CAPVT VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu & metamorphosi, adeò uersicolores iucundis oblectant coloribus, ut nil delectabilius oculis occurset nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cœruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescun, uiride, phæniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent, in quorum contemplatione mentis acies amœno demulcetur fructu, rerumq; obruta magnitudine miratur, ut percipiendæ excellentiæ multo inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, unus quanquam effectus, multæ tamen

men uiæ: uti inſitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisq́; præterea nec prorſus excogitatis ſuperauximus. Et inſitione primùm doceamus quomodo

Roſa & iaſmes flaueſcant.

Quia geniſtæ flos inter cæteros maximè flauus enitet; nos eum roſa, & iaſmino æmulari quærimus, & ſociatio, cum non ſit iugabilis per ſurculum uel infoliationem, ideo roſam iuxta geniſtam ſerimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in ſinu parentis, quàm nouercæ adoleſcunt, ac terebramus plantam, cumq́; plagam purgauimus, roſam undique abraſam inſerimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox ubi creſcentis trunci ui fuerit coercita, à radice ſeparabimus, & ſuprà inſitio-

nem truncum rescindemus, sic rosæ non illepida uenustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentiq; colore lucet, ut oculorum aciem præstringat. Sic undiq; diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cæruleum commeat,

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, garyophyllum nominant: utrũ tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, uel silentio inuolutus determinare inconsentaneum uidetur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile uideri poterit, uoti sic fies compos: Intubum, uel cyanum, sed melius intubum erraticum, antiquum, crassum,

& pollicarem excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per medium findimus, ut in eccentrismo, & sobolem floris radice uulsam insigimus, uimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis uisitur.

Sic si Anchusæ radici album aliquem insiges florem, purpureum habebis, inde in puniceum uergentem. Flos idem, rasaúe si sulphuris imminet suffimentis diuersis uidebitur coloribus tinctus.

Nunc perscrutabimur, an fieri poßit

Rosa aliter viridis, lutea, & cœrulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem uti rosæ iuxta radices, & ramos

omnes findimus, & colore ubertim infarcimus, si uiridem ærugine, si cæruleum indico, uel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamen in pollinem redactis: præcaue tamen ne auri pigmenti, uel alterius rei huiusmodi quicquam immisceas: enecat enim uirtus plantam, mox stercora, & liga et colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus aliter & rigatu idem efficere, uersicolorē: Si cadis uel fictilibus uasis flores plantabis fœcunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris noctu locis cōdito à frigoribus tutis: ubi uerò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari sine. Aquam colorabis non noxijs, sed conferentibus: ut si cæruleam, Rubi mora, qui per dumos repit,

col-

colligantur, quæ ſatis fore credideris matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in umbra ſiccētur, ijs aquā inficito: Si flauam, mora ſint immatura, & de alijs idem facies: quæ irrigamus, ſic tingens, & penetrans, ut tinctus naſcatur flos: Si diſcolores eoſdem optamus fieri, diuerſis aquis, diuerſis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par eſt eum referre. Et idem poſſumus efficere, ut in fructibus docuimus: Diuerſorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inſerere illam findendo, & præparatum emplaſtrum aptare, ut delibratæ parti conueniat. Sic quoq; ut

Lilia rubeſcant

Docebimus, uti prior docuit Florentinus:

tinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibiq́; affatim cinnabaris infundatur, uel aliud, maximeq́; eo satietur instinctu: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercorato solo operire, sic purpurescentia dabunt lilia. Vel sic purpurea, & florida formabimus lilieta ex Anatolij, & maiorum lectione: Iulio mense, cùm propè defloruerint, cauliculos decem, uel duodecim in scopas colligatos unà colligito, fumo suspendantur, sic è caulibus nudos nodulos remittent, bulborum similitudine, Februario mense cùm pangendi tẽpus aderit, cauliculos ipsos nigri uini fæce macerato, cùm purpureum colorem intinxerint, scrobiculis serito, largius singulis eadem fæce effusa, et cũ dehiscent saturata florebunt purpura.

pura. Iam flores inficiendi rationem docuimus. nunc de fructibus uerba faciemus. Et primò ut docet Florentinus

Poma vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali, uel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. Sic Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse constat. Si autem aliquantulum rubicundiora optas, ex Democrito discito, qui circa plantas rosas serit. Idem aliter docet: Obrutum persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursusq; obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quæsieris, aliũ colorem infundere libeat: sic cætera quæ conspiciuntur.

Et mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum,

redacta supra cidonij mali uel punici cortices notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint craßitiem, atque decerpseris, graphidis uestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI quis uerò in ficum alicuius rei effigiē delineare uoluerit, osseo, uel ligneo stylo, in ficulnū oculum, uel primum ficus rudimentum scribat, cumq́; creuerit pomum, dabit ijsdem imaginibus insignitum. Vel ALITER ex Democrito: Si in oculum inscribis, quem insolaturus es, & ficus eueniēt scriptæ. Inde quoque didicimus quî nā fiat

Amygdala, vt inscripta nascatur.

Amygdalam biduo uel triduo macerato, uel rhodaceni oßiculum, ut Democritus monumentis mandauit, inde leuis

leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quicquid libuerit aliquantulùm profundè scribito, inde claudatur papyro, uel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito stercore fœcundato, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani. quod idẽ in reliquis eueniet pomis. Nunc autem superesse uideo

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus & circulatoribus uẽditur: Bryoniæ radicem habeto ingentem, acutaq; scalpri acie fœminam, uel uirum effingito, adiectis genitalibus: cùm absolutam noueris, inguina, uel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, uel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq; effossa scrobe, tãdiu ibi sinito, quãdiu

& cor-

& cortice quadam fuerit induta, & radiculas proijcerit illas.

Vt flores inuicem & fructus à diuersis coloribus desciscant.

CAPVT VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu & metamorphosi, adeò uersicolores iucundis oblectant coloribus, ut nil delectabilius oculis occurset nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cœruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, uiride, phæniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent, in quorum contemplatione mentis acies amœno demulcetur fructu, rerumq; obruta magnitudine miratur, ut percipiendæ excellentiæ multo inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, unus quanquam effectus, multæ tamen

men uiæ: uti insitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisq; præterea nec prorsus excogitatis superauximus. Et insitione primùm doceamus quomodo

Rosa & iasmes flauescant.

Quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus enitet; nos eum rosa, & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cum non sit iugabilis per surculum uel infoliationem, ideo rosam iuxta genistam serimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quàm nouercæ adolescunt, ac terebramus plantam, cumq; plagam purgauimus, rosam undique abrasam inserimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox ubi crescentis trunci ui fuerit coercita, à radice separabimus, & suprà insitionem

uem truncum rescindemus, sic rosæ non illepida uenustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentiq; colore lucet, ut oculorum aciem præstringat. Sic undiq; diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus sci licet adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cæruleum commeat.

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, garyophyllum nominant: utrũ tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, uel silentio inuolutus determinare inconsentaneum uidetur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile uideri poterit, uoti sic fies compos: Intubum, uel cyanum, sed melius intubum erraticum, antiquum, craßum,

& pollicarem excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per medium findimus, ut in eccentrismo, & sobolem floris radice uuisam insigimus, uimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis uisitur.

Sic si Anchusæ radici album aliquem insiges florem, purpureum habebis, inde in puniceum uergentem. Flos idem, rasaue si sulphuris imminet suffimentis diuersis uidebitur coloribus tinctus.

Nunc perscrutabimur, an fieri poßit

Rosa aliter viridis, lutea, & cœrulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem uti rosæ iuxta radices, & ramos

omnes findimus, & colore ubertim infarcimus, si uiridem ærugine, si cæruleum indico, uel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamen in pollinem redactis: præcaue tamen ne auri pigmenti, uel alterius rei huiusmodi quicquam immisceas: enecat enim uirtus plantam, mox stercora, & ligaet colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus aliter & rigatu idem efficere, uersicolorẽ: Si cadis uel fictilibus uasis flores plantabis fœcunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris noctu locis cõdito à frigoribus tutis: ubi uerò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari sine. Aquam colorabis non noxijs, sed conferentibus: ut si cæruleam, Rubi mora, qui per dumos repit,

col-

colligantur, quæ ſatis fore credideris matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in umbra ſiccẽtur, ijs aquã inficito: Si flauam, mora ſint immatura, & de alijs idem facies: quæ irrigamus, ſic tingens, & penetrans, ut tinctus naſcatur flos: Si diſcolores eoſdem optamus fieri, diuerſis aquis, diuerſis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par eſt eum referre. Et idem poſſumus efficere, ut in fructibus docuimus: Diuerſorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inſerere illam findendo, & præparatum emplaſtrum aptare, ut delibratæ parti conueniat. Sic quoq; ut

Lilia rubeſcant

Docebimus, uti prior docuit Florentinus:

indideris, immissum semen unitur, & porrum intumescere facit. Euenient

Cinaræ, vt ne spinis horreant,

Vt Varro docet, si pangenda semina lapidis attritu retundantur cacumina: VEL si lactucam scindimus in partes, & singulis singula condantur, sic non hispidæ nascentur cinaræ. PERSICVS magna quoque poma dabit, per triduũ, si florenti ternos sextarios caprini lactis ingesseris.

Vt crescentes fructus figuras omnes vel impressiones sumant.

CAPVT V.

MVlta fortuitus commonstrat casus (uti citria sæpe uidemus ramorum, foraminum, cælatarumq; rerum occursu, uarijs scatere imaginibus, impressionibus, & sigillis) quæ ab ingenio pollentibus, non paruo augentur

gentur labore, factoq́; frequenter periculo, accõmodantur usui: unde carmen:

Ipsa nouas artes, uaria experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, usuśq; magister.

Et cùm plerosq; causa lateat, miraculi plurimùm cõsiderantibus ingerũt, ut præter Naturæ normã euenisse cẽseantur: nam si testacea uasa crescentibus pomis accommodaueris, ualidè adolescentes typos replent, & formã induent quam uoles. & si qui fuerint pinsiti colores, lociśq; debitis coaceruati, fructus uti naturales inficiunt. Vnde sæpè uisitur hominis caput in chrysomelis, candidis dentibus, purpurascentibus genis, nigrescentibus oculis, ut omni uirore omisso, humanum

numimitetur caput. Sed conficiendi hinc patet Africani

Modus.

Si humanum caput, equinum, aliorúmue animalium mentiri affectas: magnitudine perfecti fructus argilla gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, ut archetypum eijcias, ut iterum possint aptè coniungi. si lignea erit persona, sit intus excauata, si ex argilla, ubi torrueris, & fructus ualidi sint incrementi, fictilibus typis (aperto loco quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligẽtur uimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipsis eorum incunabulis, & in eam adolescere ubi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras & effigies dabit, quas effingere placuit. ualetq;

letq; id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, ut placebat Democrito. citreis punicis, & malis insanis. Ex Quintiliorũ placitis scriptum uideo: Si arundine in longum fissa excauabimus inter nodia, in ea nuper cucumeris, uel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo crescens auctu arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimiũ protensi. Quod si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in uitilem uaginam postquam defloruerit, conieceris reuolutã ostendet anguis figuram. Possumus quoq; & hoc modo

Lineamenta malis imprimere.

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua

redacta supra cidonij mali uel punici cortices notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint crassitiem, atque decerpseris, graphidis uestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI quis uerò in ficum alicuius rei effigiē delineare uolucrit, osseo, uel ligneo stylo, in ficulnū oculum, uel primum ficus rudimentum scribat, cumq́; creuerit pomum, dabit ijsdem imaginibus insignitum. Vel ALITER ex Democrito: Si in oculum inscribis, quem insolaturus es, & ficus eueniēt scriptæ. Inde quoque didicimus qui nā fiat

Amygdala, vt inscripta nascatur.

Amygdalam biduo uel triduo macerato, uel rhodaceni oßiculum, ut Democritus monumentis mandauit, inde

leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quicquid libuerit aliquãtulùm profundè scribito, inde claudatur papyro, uel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito stercore fœcundàto, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani. quod idẽ in reliquis eueniet pomis. Nunc autem superesse uideo

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus & circulatoribus uẽditur: Bryoniæ radicem habeto ingentem, acutaq; scalpri acie fœminam, uel uirum effingito, adiectis genitalibus: cùm absolutam noueris, inguina, uel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, uel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq; effossa scrobe, tãdiu ibi sinito, quãdiu & cor-

& cortice quadam fuerit induta, & radiculas proijcerit illas.

Vt flores inuicem & fructus à diuersis coloribus defciscant.

CAPVT VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu & metamorphosi, adeò uersicolores iucundis oblectant coloribus, ut nil delectabilius oculis occurset nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cœruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, uiride, phœniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent; in quorum contemplatione mentis acies amœno demulcetur fructu, rerumq; obruta magnitudine miratur, ut percipiendæ excellentiæ multo inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, unus quanquam effectus, multæ tamen

men uiæ: uti inſitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisq; prætcrea nec prorſus excogitatis ſuperauximus. Et inſitione primùm doceamus quomodo

Roſa & iaſmes flaueſcant.

Quia geniſtæ flos inter cæteros maximè flauus enitet, nos eum roſa, & iaſmino æmulari quærimus, & ſociatio, cum non ſit iugabilis per ſurculum uel infoliationem, ideo roſam iuxta geniſtam ſerimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in ſinu parentis, quàm nouercæ adoleſcunt, ac terebramus plantam, cumq; plagam purgauimus, roſam undique abraſam inſerimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox ubi creſcentis trunci ui fuerit coercita, à radice ſeparabimus, & ſuprà inſitio-

nem truncum rescindemus, sic rosæ non illepida uenustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentiq; colore lucet, ut oculorum aciem præstringat. Sic undiq; diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cæruleum commeat,

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, garyophyllum nominant: utrũ tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, uel silentio inuolutus determinare inconsentaneum uidetur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile uideri poterit, uoti sic fies compos: Intubum, uel cyanum, sed melius intubum erraticum, antiquum, craßum,

& pollicarem excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per medium findimus, ut in eccentrismo, & sobolem floris radice uuisam insigimus, uimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis uisitur.

Sic si Anchusæ radici album aliquem insiges florem, purpureum habebis, inde in puniceum uergentem. Flos idem, rasaûe si sulphuris imminet suffimentis diuersis uidebitur coloribus tinctus.

Nunc perscrutabimur, an fieri poßit

Rosa aliter viridis, lutea, & cœrulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem uti rosæ iuxta radices, & ramos

omnes findimus, & colore ubertim infarcimus, si uiridem ærugine, si cæruleum indico, uel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamen in pollinem redactis: præcaue tamen ne auri pigmenti, uel alterius rei huiusmodi quicquam immisceas: enecat enim uirtus plantam, mox stercora, & liga et colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus aliter & rigatu idem efficere, uersicolorē: Si cadis uel fictilibus uasis flores plantabis fœcunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris noctu locis cōdito à frigoribus tutis: ubi uerò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari sine. Aquam colorabis non noxijs, sed conferentibus: ut si cæruleam, Rubi mora, qui per dumos repit,
col-

colligantur, quæ ſatis fore credideris matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in umbra ſiccētur, ijs aquā inficito: Si flauam, mora ſint immatura, & de alijs idem facies: quæ irrigamus, ſic tingens, & penetrans, ut tinctus naſcatur flos: Si diſcolores eoſdem optamus fieri, diuerſis aquis, diuerſis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par eſt eum referre. Et idem poſſumus efficere, ut in fructibus docuimus: Diuerſorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inſerere illam findendo, & præparatum emplaſtrum aptare, ut delibratæ parti conueniat. Sic quoq; ut

Lilia rubeſcant

Docebimus, uti prior docuit Florentinus:

tinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibiq; affatim cinnabaris infundatur, uel aliud, maximeq; eo satietur instinctu: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercorato solo operire, sic purpurescentia dabunt lilia. Vel sic purpurea, & florida formabimus lilieta ex Anatolij, & maiorum lectione: Iulio mense, cùm propè defloruerint, cauliculos decem, uel duodecim in scopas colligatos unà colligito, fumo suspendantur, sic è caulibus nudos nodulos remittent, bulborum similitudine, Februario mense cùm pangendi tēpus aderit, cauliculos ipsos nigri uini fæce macerato, cùm purpureum colorem intinxerint, scrobiculis serito, largius singulis eadem fæce effusa, et cū dehiscent saturata florebunt purpura.

pura. Iam flores inficiendi rationem docuimus, nunc de fructibus uerba faciemus. Et primò ut docet Florentinus

Poma vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali, uel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. Sic Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse constat. Si autem aliquantulum rubicundiora optas, ex Democrito discito, qui circa plantas rosas serit. Idem aliter docet: Obrutum persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursusq; obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quaesieris, aliũ colorem infundere libeat: sic caetera quae conspiciuntur.

Et mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum,

& cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicem & fructus à diuersis coloribus desciscant.

CAPVT VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu & metamorphosi, adeò uersicolores iucundis oblectant coloribus, ut nil delectabilius oculis occurreret nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cœruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, uiride, phæniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent, in quorum contemplatione mentis acies amœno demulcetur fructu, rerumq; obruta magnitudine miratur, ut percipiendæ excellentiæ multo inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, unus quanquam effectus, multæ tamen

men uiæ: uti insitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisq; præterea nec prorsus excogitatis superauximus. Et insitione primùm doceamus quomodo

Rosa & iasmes flauescant.

Quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus enitet; nos eum rosa, & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cum non sit iugabilis per surculum uel insoliationem, ideo rosam iuxta genistam serimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quàm nouercæ adolescunt, ac terebramus plantam, cumq; plagam purgauimus, rosam undique abrasam inserimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox ubi crescentis trunci ui fuerit coercita, à radice separabimus, & suprà insitio-

uem truncum rescindemus, sic rosæ non illepida uenustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentiq; colore lucet, ut oculorum aciem præstringat. Sic undiq; diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cæruleum commeat,

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, garyophyllum nominant: utrũ tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, uel silentio inuolutus determinare inconsentaneum uidetur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile uideri poterit, uoti sic fies compos: Intubum, uel cyanum, sed melius intubum erraticum, antiquum, crassum,

& pollicarem excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per medium findimus, ut in eccentrismo, & sobolem floris radice uulsam insigimus, uimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis uisitur.

Sic si Anchusæ radici album aliquem insiges florem, purpureum habebis, inde in puniceum uergentem. Flos idem, rasaúe si sulphuris imminet suffimentis diuersis uidebitur coloribus tinctus.

Nunc perscrutabimur, an fieri poßit

Rosa aliter viridis, lutea, & cœrulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem uti rosæ iuxta radices, & ramos

omnes findimus, & colore ubertim infarcimus, si uiridem ærugine, si cæruleum indico, uel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamen in pollinem redactis: præcaue tamen ne auri pigmenti, uel alterius rei huiusmodi quicquam immisceas: enecat enim uirtus plantam, mox stercora, & liga et colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus aliter & rigatu idem efficere, uersicolorẽ: Si cadis uel fictilibus uasis flores plantabis fœcunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris noctu locis cõdito à frigoribus tutis: ubi uerò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari sine. Aquam colorabis non noxijs, sed conferentibus: ut si caeruleam, Rubi mora, qui per dumos repit,
col-

colligantur, quæ ſatis fore credideris matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in umbra ſiccētur, ijs aquā inficito: Si flauam, mora ſint immatura, & de alijs idem facies: quæ irrigamus, ſic tingens, & penetrans, ut tinctus naſcatur flos: Si diſcolores eoſdem optamus fieri, diuerſis aquis, diuerſis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par eſt eum referre. Et idem poſſumus efficere, ut in fructibus docuimus: Diuerſorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inſerere illam findendo, & præparatum emplaſtrum aptare, ut delibratæ parti conueniat. Sic quoq; ut

Lilia rubeſcant

Docebimus, uti prior docuit Florentinus:

tinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibiq; affatim cinnabaris infundatur, uel aliud, maximeq; eo satietur in-tinctu: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercorato solo operire, sic purpurescentia dabunt lilia. Vel sic purpurea, & florida formabimus lilieta ex Anatolij, & maiorum lectione: Iulio mense, cùm propè defloruerint, cauliculos decem, uel duodecim in scopas colligatos unà colligito, fumo suspendantur, sic è caulibus nudos nodulos remittent, bulborum similitudine, Februario mense cùm pangendi tē-pus aderit, cauliculos ipsos nigri uini fæce macerato, cùm purpureum colorem intinxerint, scrobiculis serito, largius singulis eadem fæce effusa, et cū dehiscent saturata florebunt pur-

pura.

pura. Iam flores inficiendi rationem docuimus, nunc de fructibus uerba faciemus. Et primò ut docet Florentinus

Poma vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali, uel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. Sic Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse constat. Si autem aliquantulum rubicundiora optas, ex Democrito discito, qui circa plantas rosas serit. Idem aliter docet: Obrutum persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursusq; obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quæsieris, aliũ colorem infundere libeat: sic cætera quæ conspiciuntur.

Et mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum,

uel inoculentur, & albescentia dabũt pomat ut tradit Beritius. Sic moscatulam uuam nigram uertimus, si super nigram inserimus uitim: nec parum color oblectabit. Sic appia mala possunt nigra uerti, si hæc supra illud inseruerris malum, quod à fuscedine pyrum dicimus. Et mala ipsa purpurare incipient, ait Beritius, si urina continuò rigetur. Et punica rubicundiora efficiemus, si aqua & lixiuio quotidie arbor saturetur, ut scriptum reliquit Diophanes. Punici cãdida grana sic fient: Si cùm argilla, & creta quartam gypsi partem permiscebis, & eius radicibus adiunges, idque triennio seruabis. Possumus & alio

Idem artificio producere.

Nimis incommodè, sed exponam: fortaßis usui fuerit legisse, uti ex Beritij

quo-

quoque scriptis legitur, Ramos malis oneratos iuxta radices fixo palo religant, & in propinquo uasa aquæ plena, hinc inde dimouendo dum feruidus solis meridianus radius in aquam incidens, reflectatur, & calido uapore in mala resiliens, purpureum concilict colorem.

Varij fructus, & vina medicata.

CAPVT VII.

VEteres illi summo studio, diligentiaq; sunt enixi, quonã modo diuersis antidotis uinum cõderẽt, usuiq;, si opus foret, accommodarent, neque hoc iniuria factum, ut nil commoditati præstantius: & monstrat, quòd eorum pars maior multa memoriæ prodidit, & curiosius, quàm par fuerit, mirabilia dictu, operatuq; faci

lia, quorũ cõmeminit Theophrastus, & apud Heracliam Arcadiæ fit uinum, quod epotum uiros dementat, & mulieres infœcundas reddit. Ei simili, q in Træcensi agro ab Athenæo comprobatur. Et apud Thrasum uinum fit somniferum. Et aliud arte quadam conficitur, quod epotum uigilantiorẽ facit, uariæq; uinorũ conditur æ, quas apud diligentes rei medicæ, & agriculturæ scriptores inuenies, nec scitu difficiles, nec ijs arduũ fore credo, qui simpliciũ uires nouerint, & coniectura consequũtur, ea deniq; operantur, quæ ex loci eueniunt proprietate, & utillimum fore puto, ut ijs adhibeantur, qui medicamenta timent, & horrescunt, ut prius iucũdè absorbeãt, q̃ odisse uelint. Sitq; primò

Vitis Theriaca.

Pangen-

Pangendum sarmentum, ut docet Florentinus primo, & secundo Georgicorum suorum, radice tenus quatuor digitorum latitudine sit ima parte fissum, ablatis medullis, ipsius uice ueratrum inseratur, ac stricto deligetur uimine, & terræ mandetur: uuas hoc modo dabit, quarum esus aluum præmollit, & euacuat. VEL si efficacius uis uacuent, eadem sarmenta antidoto satiata, scyllæ bulbo inserendo terra recondito, semper medicamentum infundendo aßidua suffusione, & succo satientur imbibendo, ne tam citò senescat uis. Si autẽ ꝑpomata sponte uis nasci, ut Palladius docet. E uitibus ipse sarmenta ponas in uas aliquod semiplenũ potionibus, uel conditis absynthiatis, uel rosatis, uel uiolatis: inde terrã simul resoluas

ad lixiuij modum, donec sarmentorũ oculi in germen nouæ frondis erumpant, tunc sarmenta ea, quouis loco uitium cæterarum more depones, & tales dabit fructus. Vinum Phthorium, id est, quod partus enecet, & abortus faciat, sic fiet: Scammonium, uel niger elleborus in uite inseratur, terebra uitem pertundito, & uitigineos ramos illos, quos uoles, & fiet. Vel circa ipsam agrestis cucumis seratur, inde uim detrahens, & combibens. Vel si uino ueratrum maceramus, idem præstabit; & sic diuersarum mixturarum uires adsciſsit. Et

Ficus.

Quarum esus, aluum læuigat, habebis, si radicibus ueratrum, cum tithymalo tritum inieceris, uel inserueris, talia dabit poma. Nec ignorandum

sæpius

sæpius transplantata, & insita anti-dotum elanguescere, tu denuò semper addito. Mirè aluum inaniunt cucurbitæ, & cucumeres, si eorum semina antequam seras triduo, uel biduo dictorum succo maduerint, & enati cucumeres hoc præstabunt. Sic habebimus.

Pruna purgatoria, & somnifera.

Si somnum, & alui deiectionem moliri affectas, sic fuerit præstantius: ramum, uel totam plantam terebra, inde scammonio, uel opio impleas, papyro, uel corticibus rectè inuolutam relinquito, cumq; matura fuerint poma, uentris deiectionem, & somnum molientur. Vel si citius idem affectabis, Caricas ficus, quas Ischiadas Græci appellant, & passas uuas uino uel aqua per diem macera, dum

tumescant: ubi prius scammonium, uel opium dissolueris, & si amarorē quendam recipiunt, dulce aliquod admisce, & insolatis utitor. Sed de uinis hactenus medicatis.

Florum & fructuum conditura.
CAPVT VIII.

Tanta est siderei caloris incōstantiæ uis, ut omnia, quæ ambit, & sublunaris complectitur mūdus, ad finem tendant, nec à motu desistant: sed non adeò hominum mentes caligant, hebescuntq; sensus, quin multa ferè innoxia euadant. Et si gratæ fructus figuræ, iucundi saporis, insignisq; coloris lenocinio uenustauimus, ne tā celeriter eorū depereat gloria, cæliq; improbus uariantis motus tabefaciat, & exanimet, sic cōstantes reddes cōtra tenorem algoris, æstúsue nec

nec fies inglorius, si pro uiribus ambientis aëris, & per cuncta meabilis ab iniurijs uindicabis, qui naturæ assignatione calidæ, quod in pomo reperit, alicit, ut se miserum innata prius frigiditate lacessitum, quàm naturalis abrepti caloris eximanitum sentiat, eoq́; flaccescente, siccescit. Plurimum quoque ad hoc confert loci situs. Fenestras ergo patentes Septentrioni dirige: claudendæ enim sunt, quæ ad Austrum uergunt: Austri enim afflatu rugis deturpantur, non tamen sine periculis, ne pertinaci uento, cùm humorem amiserint, uicta fiant, uel putrilaginis labe putrescant poma.

Nunc etiam tradamus modum in floribus fructibusq́;. Et primo ex Anatolio & reliquis, ut

Rosæ,

Rosę, & Lilia vegeta seruentur.

Legantur rosæ, reliquiq; flores, nõ iam satiui, cùm iam patefacti perennant: sed flore iam dehiscente, cæsurã in liquidam picem immerge, & arundine fissa condantur, ritè picentur, et sub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxam afferat: Vel arundinem iam uiridem findito, rosam, uel florem intus condito, & fissuram ut coeat curabis, sic ouans habebis quod optas. Lilia ut talia inueniantur, qualia condantur, id facito. Cùm occlusa sileant, decerpas, prius quàm dehiscentia se pandant, & arũdinibus uel lagunculis opertis, & bene picatis, ne expirent, recondantur: sic cùm exegerit usus, relaxato spiramento, detrahes, nam uegeta toto anno seruabis. Vel sic aliter: Vas fiat

quer-

num;hoc floribus reple,& rosis, quæ nondum oscitent,bene operculato,& picato, ne intro fortasse aqua permeet,putei,uel cisternæ aquis immergas, uel currentibus, quò minus putrefiant, ibiq; multum durabunt uirides occlusi:cùm omnes dehiscant uelis, pediculum in malum figito,aut aceto immergito,Soli ostendendo. Nunc modum tradamus quomodo

Poma in vigore diu maneant.

Præcocia,pyra,mala,cotonea ; sed mustea spernenda,ficus,tuberes,& zizipha cum suis frondibus legito omnia immatura,non tamen percruda, caduca sunt separanda, undiq; diligenter inspiciendo sint ne integra, nec manibus quassentur, incisos eorum tenaces calida cures amburi pice,parum tangẽdo,nam facilius principi-

cipium putrefactionis exhiberent in-
de canapi, stupáue inuoluendo, fer-
uerti cera circumline, & circumlita
melle demergantur, ut sint omnia sub
mersa, & separata custodi, ne simul
commisceas, ne se mutuò contingant:
alterum enim ab altero corrumpitur
operculo imposito operculatūq; uas
pellicolato, & per annum uiridia sem
per habebis: & sic omne pomum in
melle seruari potest. quod in uetusta-
tem reponitur. At uirides ficus seruas-
re docet Africanus: Ex uiridibus cu
curbitis è lateribus eximito partes,
quæ splenijs existunt similes, & ex-
caua uelut loculos, & uaginas, inde
in singulis, singulas ficus appones cū
petiolis, ut durabilius integræ sint al
latæ, quippe quæ diutius durent inte-
græ, inde obturato, & umbroso sus-
spendis

ſpendito loco, ne ignis, uel fumus inſpiret. Vel mala in uigore decerpta conditiua è Sotionis ſententia, ſi gypſo ſubacto illeueris, uel figulorum creta ſingula cruſtabis: ubi occalluerint, incolumia diu ſeruabis, cúmque uti libet, dulci aqua perluito. Vuas quoque ſic immarceſsibiles habebis, ſi ſingulis fictilia uaſcula penſilia appoſueris occluſa, in imo uerò pertuſa, & impoſito ceſpite pluuiam arcebis muniens, ne uel trunco mutuò rumpantur, uel alio munimine ambito. Sic pinſito uitro ſi circumuoluantur & obruantur longo tempore conſeruantur. Multa quoque in picatis doleis muſto immerſeris. Sic myrteas uirgas cum baccis, & ficulneos ramos in amurca ſeruabis. At ſi uis

Poma

Poma in arbore diu immorare.

Ramulos intorqueri iube, ne maturescens humor in ipsa dilabatur, & ea incolumia seruabuntur contra æstiui caloris blandimenta, tali maximè pacto punica seruantur: ne hiantia dissiereant. Aliter seruamus

Sorba & pyra.

Paulò amœnius lecta, sed duriora nō decidua, fictilibus uasis condito, & operculato, quæ picari pariter & gypsari facias, bipede effossa scrobe inuerso ore obruito, superinducta terra, spißius supra pedibus calcata, decliui loco, per quem perennis aqua decurrat. At

Vuas & punica

Seruare si uolueris: Sint uuæ duracinæ, & illæsas legi iube; ne sint acerbitate duræ, neq; maturitate defluentes; tactu molli cum iucunditate callo so,

loso, & si qua sunt putrida, resecari debent: sic in feruentem aquam dimitte tempore exiguo, ne excoquantur, sed temperamento quodam opus est: dein sublata in umbra suspendantur. Neque hoc prætermittendo, quod aduertit Columella, ut seruari omnis possit uua: decrescente Luna post horam quartam, cùm insolata iam est nec roscida, uiti detrahatur, & seruetur. Si uis

Vua in vite vt seruetur

Ex Beritij præcepto: Iuxta uitis radices umbroso & accliui loco, ut facile pluuia aqua dilabatur, scrobem ad erecti hominis altitudinem effodito, arenam pauimento consternas, ut siccitate melius conseruet, supra calamos & hastilia defigas. & sarmenta luxans illesis botryonibus aßiduè ob torque-

torqueto, & adnexantur dependen-tesq; ex ridicis, ne pauimentum tan-gant, & contignatione tegito, ut eo imber penetrare non poßit, & reser-uatur usque ad uer perpetuū annum clausa. Rebus his finem imponendo, remanet

Arbores necare

Si uolumus, sic possumus: Corticem in orbem detrahamus, cortice enim spoliata interit omnis arbos, sed tar-diùs & celerius: ut tilia, & robur ocy-us, tardius autem infirmiores. Refert quoq; quibus fiat anni temporibus: Martio & Februario statim emoriun-tur, hyeme autem robustis arboribus diuturnior est interitus. At subero corticem detrahere oportet, ne dete-rior fiat. Sic Pastinacæ marinæ radi-us omnium caudici præfixus occidit.

Et men

Et mẽstruatus pannus radicibus admotus, præsertim iuglãdi nuci, ut placet Democrito. Platanus autẽ circundolata, quæ in Antrando & Philippis euenerat, si reuixit, & cortex iterum circũtexit, fuit pro ostento habita. Aruspex enim tunc persuasit, ut sacrificarẽt custodirentq; arborẽ, utpote factam ostento fausto. Nunc uerbasci proprietatẽ quandã enarrare superest: Mane cùm flores aperit, si planta leuiter concutitur, paulatim flores siccescẽtes defluunt ad terram omnes, nec fuerit qui id inspiciet, quin magicis præcaminib. euenire credat, si quis decusserit, inania quædam ob murmuret uerba. Ex omnib. quæ adhuc narrauimus coaceruatis, unã nouimus arborẽ, sæpe ioci gratia deliciarum horti arborem dictã: erat enim

crass-

craßitudinis & proceritatis non in-
grata, apto uase consita, præpingui,
rigo, & superfœtante solo, ut tũ plan
tæ uigore, tum humi ubertate, fruga-
litateq; insitis alimentum supedita-
ret. Erat trifurca, in uno uuam uina-
ceis uacuam, discolorem, & medica-
tam gerebat, quarũ altera saporem,
altera alui deiectionem moliebatur.
Affert secundus ramus persicum, ex
persico & nucipersico interuallis
pluribus æquè distinctum, exossem,
& ramulo nunc persicum, nunc nu-
cipersicum protuberans, si aliquod
pomum nucleum habebat, dulcem uti
amygdala dabat, & nunc hominum,
nunc animalium faciem ementieba-
tur, diuersáq; demonstrabat linea-
menta. Dat alter cerasia exossa, aci-
da, dulciáq;. dat mala aurea, cortex
flori-

floribus rosisq́; consita, fructus debitam omnem superantes magnitudinem, dulciores, odoratiores, uerno tẽpore efflorescentes, debitum ultra tẽpus fructus producentes: diutiusq́; immorabantur, continuæ fœcunditatis orbem perpetuum annum ministrabant, per quosdam gradus poma sibi succedebant, fœtura interpollabatur, brachia ponderibus inclinata procumbebant, & denique sic cælum fauebat, ut pulchriorẽ non conspexerim. De huiusmodi re iam satis: longius enim euagati sumus, quàm par fuerat, quorum aliqua ex maiorum monumentis excerpsimus, tempori regioniq́; accommodantes, quæq́; multis erant experimentis cognita, multis præterea ingeniosis, & utillimis auximus.

Diuersa ignaria parandi ratio.

CAPVT IX.

FOrtuitò euenisse narrat Victruuius, quòd diuersæ arbores, crebreq; uentis, & tempestatibus exagitatæ attritu ualido ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, unde magna successit flamma, efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedêre, sic iam sopita flamma propius cùm accessissent, & magnam inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic urbanitatis consuetudinis, & sermonis causas præbuisse, inde pastorũ in solitudinibus, & militũ in castris explorauit necessitas, diuersa quomodo

parari

parari ignaria poßint, cùm semper abstrusum ignem ad excutiendum si=cis occasio non detur, & docuerunt quænam ligna essent usui accommo=data: & quanquam terebrum & cō=ceptaculum ex eodem fieri nonnun=quam eueniat, tamen ex uno, quod a=gat, atque efficiendi uim retineat, ex altero uerò, quod patiatur, ex mol=li uno, forti altero faciundum censent. Exemplo,

Ligna quæ attritu ignem concipiunt.

Sunt quæ maximè calida, uti laurus, rhamnus, ilex, & tilia. Menestor uerò morū addit, & cōijciūt, q, ascias ilicò retundent, & hebetent, ex his omni=bus terebrum faciunt, ut attritu acri=us resistat, & pertinacius opus expe=diat, conceptaculum uerò ex mol=

li: uti hedera, ferula, sylvestri uite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summum ea deteriora ad ignarium usum ueniunt, et reijciuntur quæ umbrosis contectisq; locis assurgunt. Et sic commodius expedies: nec referre arbitror si laurũ lauro, uel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris, & (quod præstantius est) fune super eam celeriter & uehementer moto, & ubi fumum eleuabit, adiecto minuti sulphuris momento fomitem admoueris, uel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti uelleris, circa tußilaginis radices reperti: ocyus enim ignem concipiũt, retinentq;. Ex ignarijs olea ut inepta reijcitur, pinguiori materia, & immodico humore referta. At cùm hominum mens
raró

ratò in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altius uiam inuestiget, cius industria repertus est

Lapis ignem humido quouis excitans.

Huiusmodi faciundi ratio hæc est. Magnetem lapidem in ollam, uel aliud cõsimile uas conijce, uiua calce immersum, meliusq; fuerit si colophoniam adieceris cum calce pari: cum uas expleueris figulari creta circunlito spiramento, fornaci inditur, donec percoquatur, inde detrahatur, & in nouam ollam conijciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alternis eadem prosequendo, dum uehementer inalbuerit & torrefiat, cùm opus fuerit, aqua uel saliua superinfusa flammam eleuabit, qua sopita loco calido ad usum recondito. Est quoque

Alia faciendi ratio:

Si uiui sulphuris, salnitri uocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur usque adeò tenuia, ut in aures euolare poßint, simul strictè linteolo deligata conuoluantur, testaceo uase clausa, superillita argilla, feruenti desiccentur sole, figulorum imponatur fornaci, cumq; figulinũ uas fuerit excoctũ, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiã cocunt, & redigũtur, extracta ad usum ministrantur. Sic

Aliter idem

Hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarrata calx, salnitri sæpe purgati quadruplum, æquali pondere caphura, uiui sulphuris ignem nõdum experti, & terebinthinæ resinæ oleum, & uini fæces concretæ, quas

semper

ſemper tartarũ uocabimus poſt hac: hæc omnia mola, uel pila trita cribrentur, quæ infracta ſuperſunt, denuo terãtur cribrenturq́;: inſuper auſteri uini ardentem aquam paratam habeas, eamq́; infundas, ut ſuperemineat, uitreo uaſe condito & operculato, ne halitum expiret, fimo ſupponatur duobus uel tribus menſibus, denis uiciſsim diebus innouando, donec mellis craſſamentum imitetur, nec ullum diuiſionis iudicium præbeat. flagranti inde carboni inferueſcat, dum humiditas omnis euolet, & penitus ſiccata in lapidem coëat. Si hoc cognoueris, uas frãge, & exẽptã iterũ terito cõpoſitionẽ, aqua uel humore aliquo leniter ſupinfuſo flãma erigetur, & inter oẽs principẽ hæc ſibi uendicat locum: Quomodo quoq; ſpeculis i-

gnis accendi poßit, aliáue ratione in= ferius dicetur, cùm de ijs agetur.

Variæ ignium compo= sitiones.

CAPVT X.

NEc spernanda, uti non necessa= ria, nec uisu existit iniucunda artificiosa ignium cōpositio, nec mul= tum à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris & idiotis tractentur, subtilitatis tamen pluri= mum habent, nec ea recensere pige= bit. Et primò

Ignis mixtura quæ sub aqua ardeat.

Quomodo autem fieri poßit latè pa= tebit: multifaria est enim earum com= positio, eaq; dicemus, quæ paratu fa= cilia cùm sint, citius opus expediunt.

Puluis primò paretur pyrius (ut dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardum est inditum: hîc mixtiones horũ subintrat omnes, utpote basis & fundamentum: cui adijciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt, si ualentius uritur quàm quæritur, colophoniæ & sulphuris, si remißius pulueris dicti pluſculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, uel loculis ex ijs confectis, strictiùs quàm poßit, inde funiculis & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuò straminibus munientes, illinũt pice, ut eam ab aquæ humiditate tuea

 tur,

tur, nec ignis ut disrumpi sinat, ubi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulo morentur tempore tum proijciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit, nunc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec *displicet, ut naphtam adiungant ijs, quam petroleũ uocant: rapacißimus enim ignis est, cóque longè uiso dißilire cogit, ut magnes ferrum, & cõburitur.* Mult*úmque bitumen hoc in aqua ardet, quòd à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continuæ sit causa ebultionis.* Bellica *sæpe instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde*

ignæas

igneas quaſdã emittunt pilas eminus, & diſrumpuntur, quas ſic parant: Pulverem hunc obvoluunt ſtupa ac mixtura, quam diximus, illinunt & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura uiciſsim inſperſis, igneq; admoto in hoſtium congreßibus pilæ per aera proijciuntur accenſæ. Quod olet uicem expleat, & ardentius exuratur, immittunt aliqui ſuillum adipẽ, anſerinum, ſulphur ignem non expertum, quod Græci uocant ἄπυρον, ſulphureum oleum, & naphticũ, ſalnitrum ſæpe purgatum, ardentẽ aquam, terebinthinã reſinã, liquidã picem, quam omnes Kitram uocant, uulgò dictam liquidam uernicem, uitellorum ouorum oleum, & aliquando ut molem his addat & liquida inſpiſſet omnia, lauri ſcobem

Diuersa ignaria parandi ratio.

CAPVT IX.

FOrtuitò euenisse narrat Victruuius, quòd diuersæ arbores, crebreq; uentis, & tempestatibus exagitatæ attritu ualido ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, unde magna successit flamma, efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedêre, sic iam sopita flamma propius cùm accessissent, & magnam inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic urbanitatis consuetudinis, & sermonis causas præbuisse, inde pastorũ in solitudinibus, & militũ in castris explorauit necessitas, diuersa quomodo

parari

parari ignaria poßint, cùm semper abstrusum ignem ad excutiendum silicis occasio non detur, & docuerunt quænam ligna essent usui accommodata: & quanquam terebrum & cõceptaculum ex eodem fieri nonnunquam eueniat, tamen ex uno, quod agat, atque efficiendi uim retineat, ex altero uerò, quod patiatur, ex molli uno, forti altero faciundum censent. Exemplo,

Ligna quæ attritu ignem concipiunt.

Sunt quæ maximè calida, uti laurus, rhamnus, ilex, & tilia. Menestor uerò morũ addit, & cõijciũt, q, ascias ilicò retundent, & hebetent, ex his omnibus terebrum faciunt, ut attritu acrius resistat, & pertinacius opus expediat, conceptaculum uerò ex mol-

li: uti hedera, ferula, syluestri uite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summum ea deteriora ad ignarium usum ueniunt, et reijciuntur quæ umbrosis contectisq; locis assurgunt. Et sic commodiùs expedies: nec referre arbitror si laurũ lauro, uel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris, & (quod præstantius est) fune super eam celeriter & uehementer moto, & ubi fumum eleuabit, adiecto minuti sulphuris momento fomitem admoueris, uel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti uelleris, circa tußilaginis radices reperti: ocyus enim ignem concipiũt, retinentq;. Ex ignarijs olea ut inepta reijcitur, pinguiori materia, & immodico humore referta. At cùm hominum mens
raró

ratò in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altius uiam inuesti- get, eius industria repertus est

Lapis ignem humido quouis excitans.

Huiusmodi faciundi ratio hæc est: Magnetem lapidem in ollam, uel aliud cõsimile uas conijce, uiua calce immersum, meliusq; fuerit si colophoniam adieceris cum calce pari: cum uas explcueris figulari creta circunlito spiramento, fornaci inditur, donec percoquatur, inde detrahatur, & in nouam ollam conijciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alternis eadem prosequendo, dum uehementer inalbuerit & torrefiat, cùm opus fuerit, aqua uel saliua superinfusa flammam eleuabit, qua sopita loco calido ad usum recondito. Est quoque

Alia faciendi ratio:

Si uiui sulphuris, salnitri uocati re= purgati pari pondere, caphuræ du= plum, nouæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur usque adeò te= nuia, ut in aures euolare poßint, si= mul strictè linteolo deligata conuol= uantur, testaceo uase clausa, superil= lita argilla, feruenti di siccentur sole, figulorum imponatur fornaci, cumq; figlinũ uas fuerit excoctũ, in quo ma xima est adhibenda diligentia, in la= pidis duritiã cocunt, & redigũtur, ex tracta ad usum ministrantur. Sic

Aliter idem

Hoc efficies: Sumatur magnetis lapi= dis prænarrata calx, salnitri sæpe purgati quadruplum, æquali ponde= re caphura, uiui sulphuris ignem nõ= dum experti, & terebinthinæ resinæ oleum, & uini fæces concretæ, quas

semper

ſemper tartarũ uocabimus poſt hac: hæc omnia mola, uel pila trita cribrentur, quæ infracta ſuperſunt, denuo terãtur cribrenturq́;: inſuper auſteri uini ardentem aquam paratam habeas, eamq́; infundas, ut ſuperemineat, uitreo uaſe condito & operculato, ne halitum expiret, ſimo ſupponatur duobus uel tribus menſibus, denis uiciſsim diebus innouando, donec mellis craſſamentum imitetur, nec ullum diuiſionis iudicium præbeat, flagranti inde carboni inferueſcat, dum humiditas omnis euolet, & penitus ſiccata in lapidem coêat. Si hoc cognoueris, uas frãge, & exẽptã iterũ terito cõpoſitionẽ, aqua uel humore aliquo leniter ſupinfuſo flãma erigetur, & inter oẽs principẽ hæc ſibi uendicat locum: Quomodo quoq; ſpeculis i-

gnis accendi poßit, aliáue ratione inferius dicetur, cùm de ijs agetur.

Variæ ignium compositiones.

CAPVT X.

NEc *spernanda, uti non necessaria, nec uisu existit iniucunda artificiosa ignium cõpositio, nec multum à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris & idiotis tractentur, subtilitatis tamen plurimum habent, nec ea recensere pigebit.* Et primò

Ignis mixtura quæ sub aqua ardeat.

Q*uomodo autem fieri poßit latè patebit: multifariа est enim earum compositio, eaq́; dicemus, quæ paratu facilia cùm sint, citius opus expediunt:*

Puluis

Puluis primò paretur pyrius (ut dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardum est inditum: hîc mixtiones horũ subintrat omnes, utpote basis & fundamentum: cui adijciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt, si ualentius uritur quàm quæritur, colophoniæ & sulphuris, si remißius pulueris dicti pluscuium suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, uel loculis ex ijs confectis, strictiùs quàm poßit, inde funiculis & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuò straminibus munientes, illinũt pice, ut eam ab aquæ humiditate tuea

tur, nec ignis ut disrumpi sinat, ubi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulo morentur tempore tum proijciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit, nunc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, ut naphtam adiungant ijs, quam petroleū uocant: rapacißimus enim ignis est, cósque longè uiso dißilire cogit, ut magnes ferrum, & cōburitur. Multúmque bitumen hoc in aqua ardet, quòd à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continuæ sit causa ebultionis. Bellica sæpe instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde

ignea

igneas quasdã emittunt pilas eminus, & disrumpuntur, quas sic parant: Pulverem hunc obuoluunt stupa ac mixtura, quam diximus, illinunt & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura uicißim inspersis, igneq; admoto in hostium congreßibus pilæ per aera proijciuntur accensæ. Quod olet uicem expleat, & ardentius exuratur, immittunt aliqui suillum adipẽ, anserinum, sulphur ignem non expertum, quod Græci uocant ἄπυρον, sulphureum oleum, & naphticũ, salnitrum sæpe purgatum, ardentẽ aquam, terebinthinã resinã, liquidã picem, quam omnes Kitram uocant, uulgò dictam liquidam uernicem, uitellorum ouorum oleum, & aliquando ut molem his addat & liquida inspisset omnia, lauri scobem

 immis-

immiscentijs uitreo uase occlusis, illud sub fimo condito per menses duos, uel tres, alternis semper denis diebus innouando fimum, & remiscendo, exemptæ inde compositioni, si ignẽ adieceris, ardere non desinit, nisi tota fuerit absumpta, aquæ enim aspersione non restinguitur, imò accenditur: ueruntamen luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur, si caßidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris igne candentes reddit, ut cõburi cogantur, aut arma exuere. Aliud trademus, quod ualentioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & uernicis: inde picis, thuris & caphuræ pares portiones, uiui sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis uerò aquæ triplum, & tantundem naphtici olei: sed salicis pol-

cis pollinis carbonum pusillum adijciias, hæc simul conficiantur, & in globulos effingito, uel ollulas reple: sic exurit, ut extinguere sit uanum. Alia inter has reperitur

Ignea mixtura, quam sol accendere potest.

Maximè autem feruens in meridie, et id præcipuè illis regionibus ubi Sol flagrat, uel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibiliũ rerũ compositione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est quæ ex his constat: Caphura paretur, inde uiuis sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & uitellorum ouorum oleum, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, salnitrum, & omnium duplum ardentis aquæ arsenici, & tartari pusillũ, hæc omnia bene tusa, & remixta, ui-

treo condas uasc: quod per duos menses obrutum immorari oportet, fimiq́; semper innouando, & remiscendo, eodemq́; (ut docebimus) eliciatur aqua uase, hæc inspissitur, uel nostro puluere, uel stercore columbaceo: & tenuiter cribrato, ut strigmenti formam habeat ligna delinito, uel aliqua combustibilia, et æstiuis sole utitor diebus. Hæc omnia Marco Graccho ascribuntur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, quæ est Asiæ pars, sic domum conflagrasse. Erat proiectum columbaceum stercus, in propinquo fenestrā tangebat, ut iam cōtingeret eius ligna, quæ nuper illita resina fuerant, cui iam putri, & excalefacto, & uaporem ædenti, media æstate cùm sol plurimus incidisset, accen-

cendit resinam, & fenestram, hinc fores aliæ resina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum usque submittere incipiunt: ubi autem à tecto semel est accensa flamma, celeriter in totam grassata est domũ, cum maximã habeat inflãmandi uim. Præterea

Ignem, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua.

Fieri si opus sit, ea sunt consideranda, quæ facilius in aqua ardent, uel in ea sponte accenduntur, uti caphura, & uiua calx. unde si cera naphta, & sulphure mixtum composueris, ignemq; concipiens, ubi oleum inieceris, uel cœnum extinguitur: reuiuiscit enim, & maiorem concipit ignem infusa aqua. Hac fiunt compositione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuiosis locis non extinguntur.

Narrat

Narrat Liuius u tulas quaſdam in eorum ludis, accenſis facibus, ex his cōfectis, Tyberim tranaſſe, ut miraculum expectantibus, & cernentibus oſtentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces quæ ventis non extinguantur.

Quod è ſulphure euenit: difficiliter enim extinguitur, ubi flammam concipit: unde faces cera, & ſulphure uiciſsim oblinitis & confectis, uentis et tempeſtatibus innoxiè feruntur. Pro ducendis autem exercitibus, uel neceſſarijs rebus alijs, utuntur tali: Earum ellychnium ſalnitro ebulliūt, & aqua & exciccatum ſulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: conſtat enim ſulphure, inde caphuræ, & terebinthinæ reſinæ medietate, colophoniæ duplo,

plo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul, in medio autem uiuum sulphur inijciunt, & pertinacius omnibus resistit. Si candelam aliquam niue circumtexeris, ut pueri solent, & incendes, in niue flamma ardere uidebitur. Sed ut facilè accendatur,

Aqua ardens

Effici sic ritè poterit: Vetus, ualidum, & nigrum uinum habeas, inde intus uiuam immitte calcem, tartarum, sal uiuumq; sulphur, uitreis chimistarũ organis (ut docebimus) aquam exugito hæc mirè ardet, nec ardere desierit nisi tota consumetur, uel parum relinquat: si in patinam, uel aliud patentioris oris uas pones, & flammam admoueas, illico ignem arripit, si in murũ proieceris, uel è fenestra noctu, innumeris

meris ſcintillis, & igniculis accenſum aërem uidebis, ardet in manibus detenta, nec comburit multùm, id autem aduertito, ſi pluries diſtiliabis minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet uis, ſpongiam oleo madidam uaſis ori in diſtillatione accommodato, phlegma autem penetrare non ſinit. Si

Flammam eminus proiſcere

Quæſieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & ſuccinum præcipuè, nam ſi flammam concipit, in altum ſe tollit, eminus flammam emittens, ſi inter digitos candelam continebis: in palma autem pinſitum puluerem, dumq; proijcis, euolet puluis per candelæ flammam. Si optabis ab

Igne tueri aliquid ne comburatur:

Ea con-

Ea considerato, quæ summæ frigida, obstupent & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionẽ ab igne non uincuntur, uti amiantus lapis, quem plumeum alumen uocant, extincta calx, oui albumen, althea succus, hyoscyamus, psillij semen: hæc cum succis permiscentur, dum linimenti speciẽ assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen, ut omnino tutus, & intrepidus pertractare poßis, uel per ignẽ ambulare. ex amianto lapide mappæ texuntur, & si sordidatæ igni proijciũtur, candori pristino restituuntur. Inde aũt si

Vis ignitus totus videri.

Prædicta ubi te liniueris mixtura, resiccari curato, & tritum subtilißimè sulphur inspergito, flammam admoueas, ubi ardere incipiet, ignitus uide-

uideberis totus. Si minus commodum fuerit sulphur, ardentis aquæ irroratus aspergine, quam diximus ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fitq;

Puluis pyrius in bellicis instrumentis mira operãs:

Si quis in uulgarem puluerem duodecimam argenti uiui partem, marchesitæ tantundem, & colophoniæ & recte pertunderit, & permiscuerit, hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, ubi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, ut astantium multos interimat. Contrà autem si in pyrium hunc puluerem combusta papyrus immisceatur, uel quod idẽ explebit, uulgaris fœni seminis duplum, si optimè trita immisceantur, ualidissimam uim retorquet, ut nec flammã, nec

nec strepitum tam ualidum emittat: tali puluere mira ingeniosius excogitabit experimenta.

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

CAPVT XI.

TV *qui prææuidus ad lectionem rerum accedis, quas larga, eademq́; prodiga Natura humano usui liberaliter fœneratur, abditas, & delitescentes, eumq́; curat tenebris innoxiū reddere, quod nō est profectò aspernabile, ex ijs ingeniose require, quæ præstare possunt, pleraque etenim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient, multa Aristoteles, multaq́; paßim experientia demonstrat: Ceu bestiolæ ex insectorum genere, quas Græci* πυγολαμπίδας, *Latini nitedulas siue cicindelas uocant. Sunt fungi, capita,*

pita, & squamæ piscium, uti recentis trichiæ, & uulgo harengi dicti. Sic miluus, siue miluago, quòd oculi no-ctu splendeant, lucerna dicitur. Pecti-num ungues in tenebris igne lucentes & in ore mandentium. Sic luporum, & ælulorum oculi. Estq; in Germa-niæ saltu in Hercinia apparens uolu-cris, cuius lucent pennæ ignium mo-do, earumq; splendore uiatores, per innumeras illas solitudines itinerum dubios moderantur euentus. Sic de spondylis plerisq; ostracodermorum generibus, uel super eos insidente mu-sco. Aglaophotidis marinæ, & terre-stris meminit Ælianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliaq; maris alumna animalia. Sæpe manibus ma-rinam aquam exagitatam, igneis scin-tillis coruscantem uidimus. Narrat

Iosc-

Iosephus uallem, in qua est locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius ualde miratus est Democritus. Iam quercus præaridi caudices, situq́; marcidi, argenteo noctu splendore affectum mouent, & uulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aerem circumsecus pro corporis modo illuminando: & multa sunt quoque noctu lucibilia, grauissimorum authorum testimonio comprobata. At series admonet doceamus inde humorem extrahere, ex quo latius diffusiusq́; proficiscatur lumen, & emanet, ut noctu uideri possit. Iam infrà patescit

Exemplum.

Nitedulæ igneo multum colore coruscantes, inter omnia principatum obtinent.

obtinent. Nos earum caudam à corpore rescindimus, præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immiscatur, porphyretico lapide conterendo, diebus quindecim, uel plusculis sub fimo uitro condimus: fueritq; præstantius ne latera contingant, sed pendeant: iam elapsis diebus, furno, uel calentis aquæ balneo uase imposito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subiecta paropside recipias, ac pellucido crystallino orbe condito, sic conclauis medio lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui est circa illam, ut maiusculæ literæ noctu poßint conspectari: dummodo à non magis splendido illustretur, sic enim illius penitus exiguum lumen exolescit, ut interdiu uideri nequeat. Cui congener, nec multum

tum dißimilis est aqua, ex dictorum piscium squamis sedulò extracta, quā sæpe separari uidimus, nec à prima fe rè dignoscitur, eandemq; in reliquis parandi ratio iam patet, eisq; utimur in dicendis.

Multa literarum experimenta, variæq; scribendi latebræ.

CAPVT XII.

DE clandestinis literarū notis, quas uulgus zipheras uocat, duplicem statuunt normam, uisibilium unam, & per se dignum tractatu studium habet, delitescentium uerò alteram: iam poscente hic loco, aliqua commentari censuimus, & quæ hæc consequuntur, Magnatum & Principum rebus consulentes, dum absentia curant, & commenti illius gnaro conscribunt.

Nos paucula oculis subijciemus exempla, non ea tantum recensendo, quàm quæ inde sunt euentura, & ij noscent, qui nonnihil addentes, coniungentes, undique artificio contexta, & uelata detegunt, ne in manus indocti, & gregarij peruenientia uilescant: tunc enim chariora, cũ arcana, & fido clausa pectore diutius commorantur. Sed quæ iam sæpius peruulgata in mediũ afferenda duxerim, ad rem redeũtes, dicamus quonam fiant pacto

Literæ in tenebris conspicuæ,

Si quis furtiuo scripto rei conscio nouo astu excogitata quæpiam nunciare quæsierit, quæ tantùm nocte intempesta conspectari queant: prænarrato iam liquore graphycè describendo pagina saturetur, maxima adhibita sedulitate, & effigiata interdiu

appa-

apparebit. Si hoc minus fortasse tutum, magisq; fuerit cordi

Literas lumine interpositas legere.

Hæc est scribendi inopinabilis latebra, nec uti cæteræ leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo scriptitaueris, uti cerussa liquido immixta gummi, uel consimili, sit chartæ concolor, néue aliquid sit discerniculi, uel coniectari poßit, tunc oculo, & lumini interiecta sideris, uel candelæ, ubi descriptæ fuerint literæ, ocularibus radijs penetrari non sinunt, sic obscuriusculæ cōspiciuntur. Vel si uelimus

Vt literæ in nigro extēplo candicēt

Est, & occultius mentis conceptum proferendi ratio: Luteum, ouiq; albumen ualide exagitatum, instar scriptorij atramenti liquescat, huiusmodi literas, uel lineamenta protrahe,

iam exiccatis, colore atro papyrus ſuperlinatur, & inquinetur: ubi uerò literæ iam obrutæ liqueſcant uelis, lato ferro, uel cultro leuiter eas eroden do, tenebricoſum dilacerantes uelum, uti nebula diſcutientes ſupra modum candore panduntur inſigni. Sicq; ſi

Literæ deliteſcentes conſpiciantur, & conſpicuæ deliteſcant

Optabis: potieris, ſi ſtillatitio calcanthi liquore, uel ardenti aqua affuſa donec ſolutum fatiſcat: ac papyro literas duxeris: iam enim ſicceſcētibus cælantur: porrò combuſtam paleam ex aceto triturabis, & quæ ſumus ſcripturi, in priorum interſtitio uerſuum latè deſcribito. Omphacitis inde gallo albo uino decoquatur, ſpongiā madida, cum cordi euenerit, leuiter expergificando, & ſuper eas inducta

atteren-

atterendo, uernaculus nobis color ater obliteratus delitescit, pristinus uerò inuisibilis refricatus nobis fiet conspicuus. At

Literæ intercutaneæ, & indelebiles in membro quouis

Appareant si uelis, sic citò expedies: Cantharides naturalis dici curriculo ualida aqua, uel tritius auri separationis madeant, inde graphio, uel apto stylo, summa cute brachij uel alterius membri characteres effigiabis, læsa humore caro inflatas surgit in uesiculas, exulceratur, sic acris uestigia aquæ ui, albas cicatrices perpetuo emarginat æuo, & nunquam euanescentibus literis membrum insignitur. Vel

Literas confestim loco quouis emergentes.

Nigras & coloratas efficies: si aceto uel urina, clanculum in manibus, uel alibi literas exarabis cum exiccatæ fuerint, nec uestigia apparent, & uis elucescant, fuligine, uel colore, quem ubertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt ualde, si easdem albas quæsieris charta, ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline insparso confricato, & detergito. At reddere

Literas igne vel aqua visibiles.

Sic possumus, & literas in carminum intercapedinibus, & syllabarum coagmentis, & distantijs protrahere: Contineat epistola inane quippiam, ut inconditè putet positas & interceptè, aut nihil omnino, aut ægerrimè sentient. Si citrij medici mali, cæpæ, & omnium ferè acrium succo descripseris, si

ris, si igni instruescit, eorum acri-
monia deteguntur illicò. Maius a-
liquantulum subtilitatis habet, si a-
lumine aqua dissoluto, scripseris,
cumq; lectioni accedis, aquæ im-
mergendo, latè euadent uisibiles &
elegantes. Si uerò candicent uelis, &
lacteas sic facies: Lithargyris primò
teritur, & fictile aquam continens,
cum aceto conijcitur, decoquitur, &
decoctum per colum traijcito, serua,
inde limonis succo citrigeri generis
literas exarato: iam enim siccescenti-
bus abduntur, si seruato liquore im-
merseris, lacteas & conspicuas uide-
bis: Sic mulierum ubera, uel manus ea
madeāt, prædicto insperso liquore la
cte resudabūt: utitor, si inops aliquā-
do eorū fueris. Si quoq; literæ hirci a-
dipe lapidi fuerint inscriptæ, lapidiq;

occultæ prorſus, ſi lapis idem aceto demergatur, prodeunt ilicò, & quaſi ſculptæ foras eminentes extabunt. Si autem abſoluta aqua perſcribendo, literas nigreſcere iubes, ut nauius expeditiusq́; itineribus accingamur: Gallas & calcanthum ſubtiliter pinſito, inde puluerem chartæ inſpergito, panno perfricato, rectéq́; expoliantur, & ut ſit chartæ concolor, & pertinacius inhæreat, contuſo iuniperi gummi, quod ſcriptoribus uernigo dicitur, addatur reliquis, cùm uſu euenerit, aqua uel ſaliua ſcribito, & nigreſcunt: ijsq́; ſimillimæ eueniunt technæ: quas perlongum eſſet recenſere. At

Literas ouo imprimere

Africano ſic placuit: Alumen ex aceto ſubtiliter multumq́; terito, & cortici quicquid uelis affigurabis, feruens

uenti Soli exiccato, muriæ uel acri aceto impone, tribus uel quatuor diebus, resiccatum coquito, cumq; fuerit tostum cortice enudabis, & duro albumini ſcriptas literas reperies. Inde occurrit alterum: Cera circumlinito ouo, ſtylo literas exarando, fatiſcentes rimas humore reple, ac aceto macerari ſinito per diem, cum ceram ſuſtuleris decorticato, & peruiū corticem, & ouo impreſſas leges literarum figuras. Nunc lege, quæ improbo excogitatu neceßitas implorauit,

Vt literæ conſtitutis diebus deciduæ ſint, & euaneſcant.

Quantum humanum euolat ingeniū, dum naturæ ſecreta pandit? Demerſetur tenuis elimatus chalybs in ſeparationis aquam, pondere iam triplicato, qui-

to, quibus liquidæ picis, uel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, ut nigrior fiat, & dolū cooperies: porphyritæ multum teratur, scribe, & consenescentes decident. Hoc silentio prætereundum non putaui, quod maximè præcipuum & tanquam rei caput est periculum frequenter facere: nam si diutius in charta commoratur, fortis aquæ plusculum suggeratur, & si fueris sedulus, subcrocea non remanebunt uestigia: hac indicij norma frui poteris. Sic aliud consimile genus habebis, si sic mentiri satius fuerit: Chrysocolla, ammoniacus sal, & alumen æquali pondere certent inter se, tusa omnia fictili cōdantur, & fortè ex calce parato lixiuium, & faucibus excepturi uasis lineo panno obtento, colato: sic igitur parum ebulliat, atramento emis-

to immisce, & ubi incolumes aliquantulum durabunt, iam flaccescente fiunt caducæ, ad usum recondito. Sed lituras, maculas, uel

Literas penitus abstergere

Si quæsieris: Calcanthi & salnitri aqua calamo supra literas delineato. Vel è sale alchali & sulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, ut nec uestigium remaneat. Literas uero disco Lunæ obsessis nunciare, iam certiores facti conscribemus, Hæc enim raptim perscripsimus.

De conuiuijs & epulis mire apparatis.

CAPVT XIII.

HAec silentio prætereunda cogitaueram, ganeonibus & bibacibus, coquis & popinarijs relinquenda, ut à re ipsa plurimum

aliena, & inconuenientia, & defœcatoribus aurib. non mittenda. Sed omnibus satis faciendi gratia apposuimus, aliquibus hæc reliquis gratiora, & ijs similia fuerint, ne gulæ & genio indulsisse unquam pœniteat: sic summatim perscribentes, ne longiori narratione legentium animos detineamus, ad ea noster se cõuertat sermo, ut conuiuia frugalesq; cœnæ lautiores apparatu uideantur. Et primò

Vini haustu nimio ne inebrietur accumbens.

Vel si cibo largius sumpto corpori noxam sentiet, sic discutiet, ut Cato docet: Initio, ac cœna summo crudæ braßicæ quatuor uel quinque cymata esto, & crapulam sedat, uini noxam restinguit, & reddet quasi nil ederis, biberisq;, adeò inter se perniciali dissident

ſident odio, ut ſatæ alteram altera di-
ſcordante natura fugiat. Inde Andro-
cydes ſapientia clarus contra temu-
lentiam ualere iudicauit, & contra
eam mandi præcepit. Nec omittam,
quæ Neſtor in Alexicepo ſuo dixe-
rit: Braßicam enim Lycurgi lachry-
mam uocat: inquiens. Cùm Bacchus
eum reueritus mare ſubijſſet, Lycur-
gum uite uinctum lachrymam emiſiſ-
ſe, & è lachryma natam eſſe dicit, &
ob id contrarietatem inter uinum &
Braßicam eſſe. Idq́; euenire tradit A-
riſtoles, quod ſuccum dulcem diſcuti-
entemq́; obtineat. Vnde Plutarchus
in ſympoſiacis dulcia ait, ſi uino in-
fundantur ebrietatem diſcutere. Eue-
nit aliquando à capitis diſtillatione
columellam in guttur laxari, tunc
crudæ braßicæ ſuccus capiti impoſi-

tus, uuam retrahit in sublimem oris partem. Inest & crambæ uino obsistendi uis: nam si uineto obseritur, dilutius proueniet uinum: inde apud Aegyptios & Sybaritas solenne erat ante omnia crambē sumere coctam. Aliqui id amethysthino uasculo facere consueuêre ante compotationem, quò impunè uino indulgere possent, ex Athenæo. At si aliter uini noxam inhibere uoles, maximè dilutiusculi, nam citius crapulam senserint, quàm qui meratius hauserint. Si multum poturus eris Africanus docet in cibatu præmittas tres uel quatuor amygdalas exiccantes, & humiditates absumentes, uinolentiam propulsabunt. Narrat Plutarchus Cheronæus apud Drusum Tyberij Cæsaris filium medicum fuisse, qui cùm bina senàue

amara

amara amygdala esitaret, in comestu-
ra bibendo superabat omnes, qui iam
deprehensus, iisq́; deinde priuatus de-
certare amplius nec pauxillū ualuit.
Nec incassum pumicis farina, si po-
tor in bibendi certamine præsumat
eam. Affert Theophrastus periclita-
ri, nisi uniuerso potu impleatur. Sic
Eudemum in uigesimas secundas ui-
ces durasse, demum balneum ingres-
sum nil reiecisse, ac ita cœnitasse uti
si non bibisset, ui absumente siccifica,
& in cadum musti bullientem conie-
cta, statim in totum uini feruor seda-
tur. Ad aueruncandum quoque meri
exitium antiquitus in compotationi-
bus corollis floreis redimita capita fe-
rebant.

Vnde Ouidius: (pillis
Ebrius in cinctis phylira cōuiua ca-
Soles.

Solet, & impudens utitur arte meri.

Et Valerius Martialis:

Pinguescat nimio madidus mihi Canus amomo,

Lassenturq́; rosis tempora sutilibus.

Rationemq́; dicunt, quod nimia frigiditate cranium frigescat, ut uinolentiam, & eius uim extingat. Vnde Dionysium legimus discumbentibus hederaceam instituisse coronam, quæ insita frigidifica ui uini potentiam retunderet, nam ea contra crassantis ebrietatis impetum obsepit, calidum siquidē meri capitis poros patentiores reddit, frigidum enim sic contemperat, ut scandentes repercutiat uapores. Est & altera priscorum patrum cura, ut crapulosa extingantur, ut lactucis cæne fine uescerentur, cùm insitā frigiditatem habeant maximā, nunc autem

tem initio ea utimur cœnæ ad conciliandam appetentiam. Vnde Martial.

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum

Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Dioscorides tanquam acrepulam nuncupare uidetur, quod ebrietatem prohibeat. Vini autem postquam meminimus, de eo enarrentur, quæ uisa sunt, quomodo oporteat

Vinosos abstemios facere.

Multi enim sunt cùm uinum liberaliùs hauriant, ut nil eis perniciosius sit, in morbos, & deniq; in mortem incidant: at eos aspernari & abhorrescere si uoles, & Clitorius fons longè abest: Anguillas tres uel quatuor uino immersas sinito dum emoriantur: ebrioso uinum admoueto, & pertedescet

ſcet ſemperq́; oderit, nec amplius bibet, uel quàm minimè modeſtius degens. Mullum quoque uino ſuffocatum (Athenæus memoriæ prodidit) ſi protinus à uiro abſumatur, Veneris impediendæ poteſtatem habere, ſi à muliere, nunquam eam concipere. Fortaſſe alio modo placebit, ut hæc amplius deguſtent, idq́; docet Iarcas, ut in Apollinij uita demonſtrat Philoſtratus: Obſeruato ubi noctua niduletur, illius oua præripias, elixata infanti incommeſſatione præbeto, ſemper inde uina peroſuro. Sic è cæſa uite diſtillans aqua, multum potata ſobrium facit, uti Democritus docuit. Scire autem

Vinum an habeat admixtam aquam.

Ex Democrito & Florentino condiſces:

disces: Mala uel syluestria pyra uino immerge, si perfluitantia supernatauerint meri indicium, si merguntur, iam dilati. Ex Sotionis experimento: Paleam, arundinem, uel sarmentosum aliquod oleo illitum in dolium immittunt, extrahunt, & si aliquæ hærent guttæ, aquam habet. In calcem fundito, si calces diffundet aquæ mixtione defraudatum, & conglutinans meracum est. Sic in linteum si diffunditur: & præterea multa extant. Si uerò mixtum displicuerit, ecce

A vino aquam segregandi modus.

Cißibium paratum habeas, id est, uas ex hedera tornetur, uel aliter cõficiatur, uinũ conijcies, & si qua mixta fuerit aqua breui tẽpore foras extillabit, quod cõtrarium antiquos oẽs et recentiores sensisse uideo: cui tum

ratio

ratio, tum experientia reclamat: nã cùm foraminulentum sit lignum, multisq; interpateat rimulis, aqua humorum omnium subtilißima ex Aristotele foras effluet, quod corpulento magis reseratur. Est & alia segregandi ratio licijs uel penicillis ex goßipio, uel lino dolio immersis, ut superemineant, ab eo aqua secernitur. Sic uino iniecta spongia & expressa, plus aquæ quàm uini eijciet. Sic breui temporis processu

Vinum diuerse odoratum

Reddes: Ardenti aqua immergantur simplicia, cuiusmodi odoris quæsieris uinum: nam aquæ natura odorem illicò combibet, per colum traijcito, & defœcatum sinito ut considat, uino immisce, ab eo enim sapore nõ est dissimilis, & nimium perolentia relinquet.

quet. Nunc docetur

Aqua salsa quomodo reddatur potabilis.

Quod docet Aristoteles: Si enim uas cereum effermabimus uacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intro delabitur, fiet potabilis. Sic crudo fictili uase obstructo ore quod enim intro permeat percolatum est, quod salsedinem facit per commixtionem, secernitur. Fit aliter uberius & celerius: Sabulonem fluminum in salsam aquam immittas, & paulisper immoraberis, & lineo panno subiecti uasis ori, obtento colatur, donec salsamentum amiserit omne & dulcescet: multa uti uilia filiant. Nunc autem dicemus utrũ potuerit uideri

Anser iam viuus excoctus.

Sæpe enim lautis opiparisq; mensis

magna-

magnatibus apponuntur, ſic inualuit gulæ luxus: cape cõficiendi normam: Sit anas, uel anſer, uel aliud uiuacius animal, ſed in hoc anſer omnibus anteſtat, capite colloq́; relicto toto ſit implumis corpore, ſit hinc inde obuallatus igne, & circunſeptus, non arctè, ne ſuffocetur fumo, néue igne torreatur citius, non largè, ne impunis euadat: intus paßim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui ſal & mel adijcias, ibiq́; lances elixatis malis ſint plenæ, & teſſalatim diſco conciſis, ipſe totus liquamine obductus & laridatus, ut eſculentior ſit, & facilius decoquatur ignẽ admoue, feſtinare nolito, ubi calore efferuere cœperit, circũ ambulando & fugiẽdo præſepit ignis et iter includit, ſic improbus aquã abſorbẽdo cõpeſcitur, cor, cæteraq́; mẽbra

bra refrigerando, medicamenti ui laxat aluũ, abstergit & exinanitur: & ubi inferbuerit, interiora decoquet, spongia cõtinuo cerebrũ, & cor humectato: ubi uerò insania ferri, & cespitare cõspexeris, deficit cordi humidum, remoue, conuiuis appone, euulsis semper partibus uociferantẽ, ut ferè prius cõmessatus quàm mortuus uideatur. Nec uisu iniucunda

Murena eodem tempore frixa, elixa, tostaq;

Erit: primo panni attritu eam excruciatã ueru infigas, & elixas & frixas quas uis partes, ter, quater lineis obuoluas linteolis, insperso in uno pipere, in elixo petroselino, croco, menta, fœniculo, & passo contusis, aqua et sale, uel iusculo madeãt, frixas oleo ad ignem uolui iubebis, fascieuli asper

gine

gine origani ſemper humectando, u-
bi pars iam fuerit torrefacta remoue,
& optimum erit obſonium, epulatu-
ris præbeto. At uerò

Ouum, vt hominis caput magni-
tudine ſuperet.

Reddere tam ingens ſi uis, extat arti-
ficium, nec à naturali dignoſci poteſt:
Decem uel plura boleta, & albumina
inuicem ſeparabis, boleta leuiter com
miſceto, & in ueſicam immittito, ro-
tundamq́; ligando imitaberis figurã,
in ollam aquæ plenam immittas, &
cum bullis intumeſcere cernis, uel cũ
duritiẽ traxerint, exime, et albumina
addito accommodando, ut in medio
inſideant, & iterum coqui ſinas, ſic
corticibus enudatum habebis, quas
ſic effinges: Ouorum cortices albas
& elotas conteres, ut in tenuiſsimum
pul-

puluiſculum uolent, forti aceto, uel diſtillato emacerari ſinito, dum molleſcant: nam ſi ouum in aceto diutius fuerit appoſitum, cortex eius diſſoluitur, & tenereſcit, ut facilè perſtrictũ os phialæ poßit immitti, ubi fuerit intromiſſum clara aqua, in priſtinam reddit duritiem, ut demirari contingat. Cortices cùm unguenti formam præ ſe tulerint diſſolutæ, penicillo aliquo, ſuper excoctum ouum corticẽ inducas, & clara dureſcit aqua, tunc uerum & naturale habebis ouum. Si uis autem ut

Piſces charta frigantur:

Ex charta ſimplici frixorium uas efformato, ibi oleum & piſces ardentibus prunis, quibus flammæ deſint, imponantur, & citius, & commodius expediet. Nec ſuperpondij modo ad-

dere pigeat, quod fortasse scisse non obfuerit. Si uis dissecta caro iterum coalescat: Symphyti, quod uulgo consolida maior dicitur, radices, quæ foris nigræ sunt, intus candidæ, & glutinosæ, unà cum concisis carnibus ipsis coquantur, & celerrime coniungentur, ut incisuræ non uideantur. Nec inferior uis petrea simphyto inest, quòd summè glutinet, sic quoque de holosteo fertur. Si chalybis frustulum inijciatur ignitum in deplumatum, & eximanitum pullum, & tegatur, ne calor euanescat, & si tetro inficit odore, esui tamen bonũ erit. Sic pipionem exossum reddes. Si exenteratum acri aceto per naturalem diem sines, bene lotum, & aromatibus repletum elixabis, uel assabis, sic eis caret, ossa ut simul mandi poßint. Sic

oua

oua uiuæ calci obruta, aqua expersa decoquuntur. Si friabilem gallum, uel tenerum exoptabis: Iugulatus pensilis adhæreat ficus ramo, & maximam accipiet teneritudinem, quod Aristionis coquus dum Herculi immolatum gallum, qui fico pependerat, inter epulas attulisset, admiratus Aristio citam teneritatem, è durioribus periculum cœpit, & uerum reperit. Liræ chordæ minutatim concisæ, nuper excoctæ carni reiectæ, uermiculari uidebuntur. Et leporis excoctum, & congelatum sanguinem in puluerem uersum, super carnem inspargendo, sanguinosa uidebitur caro, ut nauseabundus eijcias: & multa quæ gulosis relinquimus. Sat sit tantum debacchatum esse.

De mechanicis quibusdam experimentis.

CAPVT XIIII.

QVædam extant non spernendæ subtilitatis experimenta, ab omni mixturæ additamẽto secreta, quæ non iniucunda fore putauimus ingeniosis, & artificibus, ut omne liber hic subolcat. Extat & *artificium, quod aliquibus*

Draco volans

Vel *Cometæ sidus dicitur, cuius talis sit constructio:* E *subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, ut longitudo latitudini hemioliæ sit proportionis, diametri duo & ex oppositis partibus, uel angulis immittantur, quarum interscecatione funiculus illigetur, & eiusdem quantitatis, cum duobus alijs iungatur, è capitibus*

pitibus machinæ prouenientibus: sic papyro, uel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turris, mõtis, uel altioris loci fastigio, æqualibus & uniformibus uentis credenda, non ualidis ne disrumpatur machina, nec leuibus, si undiq; silebit aura, nam eam non sublimat, uentorumq; segnities irritum faciat laborem: ipsa recto non incedat tramite, sed obliquè, quod efficit funis tractus è capite uno, ex altero longa cauda, quam è restibus effinges æqui distantibus, & papyris paßim religatis, sic leui tractu immissa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitãter, sed ualidè impellat: & sic uolitans carbasus aëra petit, ubi paululum fuerit eleuatum (hic enim ex domorum anfractu disruptus est uentus) ut uix mani-

Altera quoque remanet ludicra subtilitas, ut tres

Schedulæ non tactæ situm permutent.

Quod illud penitus ignoranti, fieri non potest, quin mirabile uideatur: Tres fiant schedulæ longiusculæ è papyro uel linteis, seq; mutuo æquali superent longitudine: nam capite uno æquatæ omnes, & æque reuolutæ deuoluuntur, diuersiq; situs reperiuntur, longior in medio, uel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobiles remanent, quod non est, qui non putet à dæmonibus factũ, sed aliunde non euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, et extrema à qua exoritur in reuoluendo remanent. Quorundam fuit error, qui uerborum ui euenire putabant, ac de-

ac de interrogatis omnibus, tanquam de Oraculo responsa præbebant, nam si situm permutabant, ritè auspicari, effectusq; ꝓpitiari, sin minus infortunari: nec uoluere rationibus, & experientijs fidem permutare, cùm habitum in credendo effecerint. Est quoq; artificium aliud, ut

Candela ardens sub aqua deferatur.

Taliq; paratur arte: Longum habeto uas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens cãdela insideat immobilis, & inuerso uase lumen fundum feriat, sic totum aquis penitus immergas, nec subintrabit aqua, cùm aëre repleatur, & sub aquis ardebit multum, secundum uasis capacitatem. Nec admirationis minus extat experimentũ, cùm uoles, ut

Vas inuersum aquam hauriat,

Quod sic efficies: Longißimi colli paretur uas, & quo longius, eò mirabilius, uitreum uerò, & pellucidum, ut ascendentem inspicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & ubi totum efferbuerit, uel igni fundum admoueto, illico, ne frigescat, inuerso ore aquam tangat, & intrò totam absorbeat. Sic naturæ rerum exploratores Solis radijs aquam hauriri, & absorberi aiunt, è terræ concauis locis in montibus, unde fontanea efficitur scaturigo: nec leuia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis, ut tradit Hieron, sed uti ab hoc proposito aliena, aliò transferatur. Simile quoque à Victruuio de uentorum ortu affertur, nunc uerò in domesticum peragrauit usum. Sic enim

Vas ventum proijciens,

Confici potest, si fiat æolipila ærea, uel rei alterius, sit caua & rotunda, & in uentre punctum habeat angustissimum, quo aqua infunditur, & si fors arduum fuerit, priori utere experimento, si ad ignem accedens infreruescit, cumq́; nullum habeat spiramentum, maximum inde eijcit spiritum, sed uapidæ craßitudinis humectum. Nunc ad alia transire liceat. Funis si manibus conuoluatur, ut se inuicem secet, leui brachij tractu rumpitur, & absque eo difficile. Sic pugno later erectus percussus aliquãtulum, uel marmor, in plures dißilit partes, nec minus, ex fluminum uolutationibus attriti, & rotundi lapides rumpuntur. Et leui secatur pomum ictu, si cultrũ capite percusseris, illudq́; parũ secet. Si in hordeo inuestigaueris, syl-

uestris auenæ aristulam reperies nigram, & obtortam, locustæ pedibus similem, si eam paginæ cum cera ligaueris, mollisq; aquæ aspergine disseminaueris guttulas, ubi humidum senserit, distorquebitur, ut liræ neruus, & erigitur charta, nec minus numenus styli acie uolitabit.

De mulierum cosmetica.

CAPVT XV.

INter cætera circunferuntur, & expetuntur maximè experimenta, quæ muliebribus dehonestamentis, & speciei conferunt, multumq; referre aiũt, nos ne alibi quærantur, hic scribere decreuimus. Primò autem

Capillos tingere.

Docemus, flauos, nigros, aureos, cuiusque placuerit coloris: Flauos enim

red-

reddes multùm mellis oleo, & uitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è sarmentitio cinere, hordei palca, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco & cumino, si sæpius capillos laueris, maximè flauescent, auriq; colorem imitabuntur. Nigricabunt ualde corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupreßi, & similium lixiuio. Hoc tamen commodè tinges modo, barbam, & capillos, si cui canescunt: Argentea spuma, combustum æs, fortis lixiuij quadruplo permiscetur, dumq; leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua. Sic nigrescunt supercilia: Frigantur oleo gallæ, eas salis ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, &

per noctem immoraberis, inde ex aqua eleuabis. At quia sæpe accidit, uel locus pilorum multitudine deturpetur, uel glaber fiat, talia accipias

Psilothra,

Quibus perlitus locus glabrescit illicò, & diutißimè partes omnes pube immunes seruari poßunt. Si uulgari decocto perunxeris, uiuæ calcis, auripigmenti tertio, fortiq; lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella uerò iubet ranam luridam in aquam coquere, usque dū ad tertiam partē decoxeris, eaq; corpus ungere, si quod glabrū facere uoles. Sunt & infinita, uti hederæ, & uitium lachryma, quæ ueluti gūmi est, & psilothri effectum habent. Sed illud ut commodum satisfaciet. Et si nūquam rediuiuos quæris, glabras ritè

partes

partes tali radicitus erues illitu: Vt formicarum ouorum, hyoscyami succi, cicutæ, & psillij seminis, uespertilionis, & tustudinis sanguinis. Alij aurea bractea ignita locum impuberibus percurrunt, ut ne uestigium remaneat, nec amplius lanuginosum appareat. At

Pilos scito nasci

Si uelis: combustarum apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur & in manus palma, quibus & addere ritè poteris auellanæ, castaneæ, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renascēdi uis destruitur, uel prodeunt molliores. Vnde Augustus solitus erat crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Si uerò

Ocu

bus compesci, uel retineri queat. Laternam aliqui supra locant, ut cometa uideatur. Sclopum alij charta, & pyrio puluere inuolutum, & cùm in aëre quiescit, immittitur per restim ac census funiculus, anulo, uel lubrico aliquo, statimq; uelum petens, ignem ori admouet, maximoq; tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit. Aelurum aliqui, uel catulum ligant, ac per aera immissas auscultant uoces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quonã pacto, & homo uolare possit, ingentibus alis cubito, & pectori deligatis, eas autem à pueritia paulatim iactare assuescat, loco semper sublimiori. Quod si quispiam id mirum putauerit, aspiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum esse, atque
fecisse

fecisse traditur: plerique enim nobilium Græcorum, & Fauorinus Philosophus memoriarum ueterum exequentißimus, affirmatißime scripserunt, simulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum uolasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atque occulta concitum. Sic facere possumus, ut

Ouum in aere ascendat:

Oui corticem uacuum rore complemus, & Maio mense eum accipimus: (alio enim tempore, ut æstate & autumno, uerus ros non est, ut physicis cōstat rationib.) & in meridie soli oppones, & ab eo eleuabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi, uel tabulæ adminiculo, dum ascendere incipiat, facilius eleuabitur.

Altera quoque remanet ludicra subtilitas, ut tres

Schedulæ non tactæ situm permutent.

Quod illud penitus ignoranti, fieri non potest, quin mirabile uideatur: Tres fiant schedulæ longiusculæ è papyro uel linteis, seq; mutuo æquali superent longitudine: nam capite uno æquatæ omnes, & æque reuolutæ deuoluuntur, diuersiq; situs reperiuntur, longior in medio, uel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobiles remanent, quod non est, qui non putet à dæmonibus factũ, sed aliunde non euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, et extrema à qua exoritur in reuoluendo remanent. Quorundam fuit error, qui uerborum ui euenire putabant, ac de-

ac de interrogatis omnibus, tanquam de Oraculo responsa præbebant, nam si situm permutabant, ritè auspicari, effectusq; ꝓpitiari, sin minus infortunari: nec uoluere rationibus, & experientijs fidem permutare, cùm habitum in credendo effecerint. Est quoq; artificium aliud, ut

Candela ardens sub aqua deferatur.

Taliq; paratur arte: Longum habeto uas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens cãdela insideat immobilis, & inuerso uase lumen fundum feriat, sic totum aquis penitus immergas, nec subintrabit aqua, cùm aëre repleatur, & sub aquis ardebit multum, secundum uasis capacitatem. Nec admirationis minus extat experimentũ, cùm uoles, ut

Vas inuersum aquam hauriat,

Quod sic efficies: Longissimi colli paretur uas, & quo longius, eò mirabilius, uitreum uerò, & pellucidum, ut ascendentem inspicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & ubi totum efferbuerit, uel igni fundum admoueto, illico, ne frigescat, inuerso ore aquam tangat, & intrò totam absorbeat. Sic naturæ rerum exploratores Solis radijs aquam hauriri, & absorberi aiunt, è terræ concauis locis in montibus, unde fontanea efficitur scaturigo: nec leuia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis, ut tradit Hieron, sed uti ab hoc proposito aliena, aliò transferatur. Simile quoque à Victruuio de uentorum ortu affertur, nunc uerò in domesticum peragrauit usum. Sic enim

Vas ventum proijciens,

Confi-

Confici potest, si fiat æolipila ærea, uel rei alterius, sit caua & rotunda, & in uentre punctum habeat angustißimum, quo aqua infunditur, & si fors arduum fuerit, priori utere experimento, si ad ignem accedens infer-uescit, cumq; nullum habeat spiramentum, maximum inde eijcit spiritum, sed uapidæ craßitudinis humectum. Nunc ad alia transire liceat. Funis si manibus conuoluatur, ut se inuicem secet, leui brachij tractu rumpitur, & absque eo difficile. Sic pugno later erectus percussus aliquãtulum, uel marmor, in plures dißilit partes, nec minus, ex fluminum uolutationibus attriti, & rotundi lapides rumpuntur. Et leui secatur pomum ictu, si cultrũ capite percusseris, illudq; parũ secet. Si in hordeo inuestigaueris, syl-

uestris auenæ aristulam reperies nigram, & obtortam, locustæ pedibus similem, si eam paginæ cum cera ligaueris, mollisq; aquæ aspergine dissseminaueris guttulas, ubi humidum senserit, distorquebitur, ut liræ neruus, & erigitur charta, nec minus nummus styli acie uolitabit.

De mulierum cosmetica.

CAPVT XV.

INter cætera circunferuntur, & expetuntur maximè experimenta, quæ muliebribus dehonestamentis, & speciei conferunt, multumq; referre aiūt, nos ne alibi quærantur, hic scribere decreuimus. Primò autem

Capillos tingere.

Docemus, flauos, nigros, aureos, cuiusque placuerit coloris: Flauos enim

red-

reddes multùm mellis oleo, & uitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è sarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco & cumino, si sæpius capillos laueris, maximè flauescent, auriq́; colorem imitabuntur. Nigricabunt ualde corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupreßi, & similium lixiuio. Hoc tamen commodè tinges modo, barbam, & capillos, si cui canescunt: Argentea spuma, combustum æs, fortis lixiuij quadruplo permiscetur, dumq́; leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua. Sic nigrescunt supercilia: Frigantur oleo gallæ, eas salis ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, &

per noctem immoraberis, inde ex aqua eleuabis. At quia sæpe accidit, uel locus pilorum multitudine deturpetur, uel glaber fiat, talia accipias

Psilothra,

Quibus perlitus locus glabrescit illicò, & diutißimè partes omnes pube immunes seruari poßunt. Si uulgari decocto perunxeris, uiuæ calcis, auripigmenti tertio, fortiq; lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella uerò iubet ranam luridam in aquam coquere, usque dū ad tertiam partē decoxeris, eaq; corpus ungere, si quod glabrū facere uoles. Sunt & infinita, uti hederæ, & uitium lachryma, quæ ueluti gūmi est, & psilothri effectum habent. Sed illud ut commodum satisfaciet. Et si nūquam rediuiuos quæris, glabras ritè

partes

partes tali radicitus erues illitu : Vt formicarum ouorum, hyoscyami succi, cicutæ, & psillij seminis, uespertilionis, & tustudinis sanguinis. Alij aurea bractea ignita locum impuberibus percurrunt, ut ne uestigium remaneat, nec amplius lanuginosum appareat. At

Pilos scito nasci

Si uelis : combustarum apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur & im manus palma, quibus & addere ritè poteris auellanæ, castaneæ, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renascẽdi uis destruitur, uel prodeunt molliores. Vnde Augustus solitus erat crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Si uerò

Ocu

Oculorum colorem permutare.

Pueris uelis, sic id assequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo sinciput illinatur: puerorum albos oculos denigrari contingit, operatione iterata. Plæraque extant experimenta, albos & glaucos oculos nigrescendi, & uarios inducendi colores: sed hæc missa faciant, cum non tam leuiter egentes oculis periculum capiant; nec experientiæ uti quæritur, respondeant. Nunc

Genarum liuorem abstergere

Sic poteris, præcipuè mulieribus, tempore quo menstrua patiuntur: Locus illinatur cerussa, fabarum puluere, aceto immixto: Vel ouorũ boletis melle mixtis: Quædam sunt quoque

Smegmata mulierum,

Quæ nitorem, & liuorem faciebus inducunt.

ducunt. Vti mica panis in caprinum lac ſerum iniecta, extillata inde aqua faciem peniciſſabis, mirum admodũ ad eam dealbandam, & nitorem cuti conſiliandam ualet: Nec minus aſininum candori confert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideo non temerè Pompeia Sabina Neronis uxor quingentas ſemper ſecum aſinas ducebat, ac balnearum ſolio lacte illo corpus totum macerabat. Vbi ſic inalbueris,

Roſeum faciei colorem conciliare

Poteris ſic leniter, & fucum facies, qui non detegitur, omneſq́; artificioſa ſimulatione deludes: nam clara aqua puniceas reddes genas, diu, multumq́; perdurãte colore, eoq́; rutilantior fuerit locus, quò magis aqua laueris, et

panno perfricaueris: Ex Cardamomo uel quæ pharmacopolæ paradisi grana dicunt, cubebis, garyophylis, brasili rasura, & ardenti aqua sæpius extillata (ubi aliquantulum fuerint immorata, uel igni lento, uel putri fimo) aquam elicies, qua sæpe facies madeat, dum operari incipit. Si diu urticā ebullies aqua, sæpeq; corpus laueris coloratum, & roseo colore insignitum reddet, si id diu continuabis. Sic autem gingiuas, & labia tinges, alumen, coccus, brasili rasura tritetur, aquáue perfusa omnia soli exiccentur, ijs madeat bombax, quo labia & gingiuas perfricabis. Si autem

Aquæ ad faciem magonizandam.

Et accommodandā quæruntur, si fors fuerit res cordi, ut leuore splendeat,

oui albumina coquantur & durescãt ijs aquam extillabis, eritq́; usui apta. sic rosmarini, fabæq́; florum & limonum succo. Hæc autem aqua omnium præstantißima, solertiq́; cura excogitata: Talcum in minutißimum redigatur puluisculum, & ollæ indatur, & item coclearum multam immittes copiam, & operculato ne fugiant: nam alimento fraudatæ, immissum uorant talcum, concoquũt, ubi omne uorasse noueris cum testis tusas uitreo accommodabis organo, aquam extillabis & seruabis ad faciem: Fæces noctu subdialibus locis ter opponito, ac denuo uasi imponendo oleum accipies, quo nil præstantius ad capillos fuerit. Sed

Furfures à facie abstergere

Sic poterunt mulieres: Vaccinum

hir-

hircinum & caprinum fel cum ui-
tri puluere immisceantur, & mollis
ficies illinatur, & eam maximè pur-
gat, & faciem uenustat: Draconteæ
autem succus maculas omnes emen-
dat, præcipuè si eis os dehonestatur.
Aliqua nunc apponemus

Dentifricia.

Quæ optima parabantur antiquitus,
ex purpurarum & buccinarum te-
stis crematis, nunc autem citò poteris
uti cōbusti pannis micis, pumicis pol-
line, corallis rubeis, sepiarum testis,
ceruino cornu, & ijs similibus, quorū
unumquodque rite expolit & abster-
git. Sic cocci granulis, si purpura
perfricabis. Omniū tamen optime sul-
phuris oleo, nam expolit, leuigat, &
maculas propulsat omnes. Fit quoque
aluminis & salis aqua extillata. Pos-
sumus &

Mamillarum incrementum prohibere.

Si uolumus: Contondatur cicuta, eiusque magmata cum aceto uirginũ uberibus imponantur: & sic coercet, ut crescere non patiatur, præcipue hoc in uirginitate, quanquam solito lac deneget tempore. Molles autem & relaxatas sic coerces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, mastiche, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorare oportet, & finito illic esse: si parum fuerit efficax, opus innouato. Iuuant & ad hoc mespili ossa immatura sorba, syluestria pruna, acacia, & malicorium, balaustion, immaturæ nuces pineæ, syluestria pyra, & plantago, si aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur,

tur, ut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abstergere.

Diu aqua immatura coquantur sorba, ouiq; immisceas alborem, nec desit aqua, cui Arabum gummi sit solutum, tali linteum pannum madeat aqua, & uentri accommodetur: uel cõbustum ceruinum cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, myrrha, olibanum, mastichæ, in puluerem redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. Sed quærens Naturæ ostium restringere: ex partu enim relaxari solitum est, quod & si uiro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuißimè, quibus garyophyllorum pulueris parũ admìsceatur, uino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur. Vel sic meretriciũ & populariũ restringes &

coar

coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis ſanguine, acacia, plantagine, hippociſtide, balauſtis, lentiſco, ſimphyto maiori minoriq́;, cupreſſi nucibus, uuarum acinis, glandium coſtis, uel cauo illo quo glãs prorumpit, & dehiſcens nucleum oſtendit, maſtiche & lemnia terra. Si hæc omnia rubro uino uel aceto decocta ſint & ſæpe madeat uulua, coarctatur, & ſupprimitur ualde. Vel hæc in puluerem redacta, intro per arundinem traijciantur, uel ijs ſuffimenta ſubſtituantur. At ſi defloratam mulierem integræ uirginitati reſtituere uis, tali pillulas conſtitues pacto: Alumen combuſtum, maſtiche, adiecto calcanthis & auripigmẽti momẽto in tenuiſsimũ redigantur puluiſculũ, ut ferè tactum effugiat: pluuiali aqua pillulas

lulas ubi coegeris, digitis comprimi-
to, & tenuem resiccari curato, ac na-
turalium ostio hymenæi loco accom-
modetur, ubi prius fuerit rupta, senis
quibusúe horis immutando, pluuiali
uel cisternina semper aqua fouendo,
per naturalem id diem, & hinc inde
uesiculas inducunt, quæ contactæ san
guinis inducunt profluuium, ut fere
dignosci nequeat. Hirudine aliqui lo-
cum mordicus capi curant, sic crustu-
las inducunt, & fricatæ sanguinem
mouent, ubi prius prælatis arctaue-
rint. Si aliquando tale hoc placue-
rit specimen, ut

Facies fucata pallescat,

Et dignoscere quæris magonizatam
faciem, sic fiat: Crocum dentibus com-
manducabis, & ore propius muliebri
inter alloquendo apposito, flatus de-
turpat

turpat faciem, & ſubcroceã reddit: ſi autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. Extat & alia

Aqua faciem denigrans,

Sæpeq; mulieres fallit: Iuglandis calloſo, herbidoq́; putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymiſtarum organis clariſſima eliciatur aqua, qua ſi facies uel manus maduerint, nigreſcunt paulatim, ut Aethiopes uideãtur, quod ſi abijcere & priſtinæ albedini reſtituere uis: Acetum, limonis ſuccum, & colophoniã extillabis, taliſq́; lotura nigrum illud abijcit & propulſat.

De muliebribus quibuſdã remedijs. CAPVT XVI.

legere hic desine

QVædã prædictis ſuccedunt experimenta, expetibilia multũ, cùm ſæpe accidant & uſu ueniant, &

sit aliquibus inhonesta & non scribenda uidebuntur, latè quærat medicorũ libros, ut nil aliud ferè tractẽt, ĩd autem utilitatis hoc affert caput, quod si ea dubia aliquibus uidebũtur, hæc experientia selecta scripsimus. Primò autem

Venereis in castris militare.

Si quis uult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem stimulant. Vnde Martialis:

Cùm sit anus coniux, cùm sint tibi mortua membra:
Nil aliud bulbis q̃ satur esse potes.

Columella item in hortulo:

Quæq; uiros acuũt, armantq; puellas
Iam Megaris ueniant genitalia semina bulbi.

Sic eruca largè sumpta, cicer, cæpæ, pastinaca, anisum, coriandrũ,

pineæ

pinearum nucum nuclei, inter hos satyrion largè mouet semen, & fortius ueneréa in re obstat, & mulieribus libido acrius excitatur, uenerisq; urticæ sunt. Siq; nobis esset herba illa, quam Indus attulerat (cuius meminit Theophrastus) ut non solùm edentibus, sed tangentibus iam genitalibus adeò uis increscere, ut ualerent quoties coire uellent, & qui ea usi fuerāt duodecies perfecissent, illum autem ad septuagesimum coitum peruenisse affirmat, ut tandem guttatim esset spermatis emißio, & in sanguinē deueniret. Vnde si ex omnibus uel aliquibus Venerem uis ciere, tali remedio utere, Satyrij sumito radices, pineæq; nucis nucleos, anisum & erucā, & æquali certent pondere, scinacorū medietas, moschi parū, sic electo

& despumato melle conficiantur, nec remouendum passerum cerebrū, orinoglosson, syluestris eruca, & ijs similia. Si quis autem certando uellet mulieris semē mouere, coli glandem, mosci, & uulgò dicti zibeti, castorei, cubebarum, & olei ben aspergine irrigato uel horum unum: coëuntes enim largè mouent. Vterq; autem sic delectabitur, longum piper, piretrum, galanga contudantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eoq; utantur. At

Veneris desideria obtundere

Contrà sic poteris: Rutam commanducato & caphuram: destruit enim flatum quo erigitur uirga, ut eunuchus uir euadat. Sic uitex inhibet Venerē, & si substernatur, bibatur uel manducetur, semen desiccat. Vnde

matro

matronæ in Thermophorijs Atheni=
ensi im folijs ijs cubitus sibi subster=
nebant, nec minus lactuca, quibus cõ
tinuò comeditur cocũdi adimit facul
tatẽ: ideo Pythagoras uocabat ἐυνȣ
κον, quod uerborum inuolucris innu=
unt quoq; Poetæ, Callimachus cecinit
Adonidem cum lactucam comedisset,
ab apro interemptum, atq; à Venere
sub lactuca cõditum, quod holere ta=
li (Athenæus ait) Venus elanguescat,
& impotentes uiri ad concumbendũ
fiant. Valet ad conceptionem leporis
uterus si mulier ederit, & uentri im=
posuerit: ubi uerò conceperit ab his
omnibus cauere debet: nam concep=
tum destruere possunt: Vti mentha
naturalium hostio post coitũ appo=
sita: genitale enim semen corrumpit,
& lacti apposita, nec coalescere, nec

panno perfricaueris: Ex Cardamomo uel quæ pharmacopolæ paradisi grana dicunt, cubebis, garyophylis, brasili rasura, & ardenti aqua sæpius extillata (ubi aliquantulum fuerint immorata, uel igni lento, uel putri fimo) aquam elicies, qua sæpe facies madeat, dum operari incipit. Si diu urticā ebullies aqua, sæpeq; corpus laueris coloratum, & roseo colore insignitum reddet, si id diu continuabis. Sic autem gingiuas, & labia tinges, alumen, coccus, brasili rasura tritetur, aquaue perfusa omnia soli exiccentur, ijs madeat bombax, quo labia & gingiuas perfricabis. Si autem

Aquæ ad faciem magonizandam.

Et accommodandā quæruntur, si fors fuerit res cordi, ut leuore splendeat,

oui albumina coquantur & durescãt ijs aquam extillabis, eritq́; usui apta. sic rosmarini, fabæq́; florum & limo num succo. Hæc autem aqua omnium præstantißima, solertiq́; cura excogitata: Talcum in minutißimum redigatur puluisculum, & ollæ indatur, & item coclearum multam immittes copiam, & operculato ne fugiant: nam alimento fraudatæ, immissum uorant talcum, concoquũt, ubi omne uorasse noueris cum testis tusas uitreo accommodabis organo, aquam extillabis & seruabis ad faciem: Fæces nocte sub dialibus locis ter opponito, ac denuo uasi imponendo oleum accipies, quo nil præstantius ad capillos fuerit. Sed

Furfures à facie abstergere

Sic poterunt mulieres: Vaccinum hir-

hircinum & caprinum fel cum uitri puluere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem uenustat: Draconteæ autem succus maculas omnes emendat, præcipuè si eis os dehonestatur. Aliqua nunc apponemus

Dentifricia,

Quæ optima parabantur antiquitus, ex purpurarum & buccinarum testis crematis, nunc autem citò poteris uti cōbusti pannis micis, pumicis polline, corallis rubeis, sepiarum testis, ceruino cornu, & ijs similibus, quorū unumquodque rite expolit & abstergit. Sic cocci granulis, si purpura perfricabis. Omniū tamen optime sulphuris oleo, nam expolit, leuigat, & maculas propulsat omnes. Fit quoque aluminis & salis aqua extillata. Possumus &

Mamillarum incrementum prohibere.

Si uolumus: Contondatur cicuta, eiusque magmata cum aceto uirginũ uberibus imponantur, & sic coercet, ut crescere non patiatur, præcipue hoc in uirginitate, quanquam solito lac deneget tempore. Molles autem & relaxatas sic coerces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, mastiche, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorare oportet, & finito illic esse: si parum fuerit efficax, opus innouato. Iuuant & ad hoc mespili ossa immatura sorba, syluestria pruna, acacia, & malicorium, balaustion, immaturæ nuces pineæ, syluestria pyra, & plantago, si aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur,

tur,ut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abstergere.

Diu aqua immatura coquantur sorba,ouiq; immisceas alborem, nec desit aqua, cui Arabum gummi sit solutum, tali linteum pannum madeat aqua, & uentri accommodetur: uel cõbustum ceruinum cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, myrrha, olibanum, mastichæ, in puluerem redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. Sed quærens Naturæ ostium restringere: ex partu enim relaxari solitum est, quod & si uiro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuißimè, quibus garyophyllorum pulueris parũ admìsceatur, uino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur. Vel sic meretriciũ & populariũ restringes &

coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis sanguine, acacia, plantagine, hippocistide, balaustis, lentisco, simphyto maiori minoriq;, cupressi nucibus, uuarum acinis, glandium costis, uel cauo illo quo glãs prorumpit, & dehiscens nucleum ostendit, mastiche & lemnia terra. Si hæc omnia rubro uino uel aceto decocta sint & sæpe madeat uulua, coarctatur, & supprimitur ualde. Vel hæc in puluerem redacta, intro per arundinem traijciantur, uel ijs suffimenta substituantur. At si defloratam mulierem integræ uirginitati restituere uis, tali pillulas constitues pacto: Alumen combustum, mastiche, adiecto calcanthis & auripigmẽti momẽto in tenuissimũ redigantur puluisculũ, ut ferè tactum effugiat: pluuiali aqua pillulas

lulas ubi coegeris, digitis comprimito, & tenuem resiccari curato, ac naturalium ostio hymenæi loco accommodetur, ubi prius fuerit rupta, senis quibusuc horis immutando, pluuiali uel cisternina semper aqua fouendo, per naturalem id diem, & hinc inde uesiculas inducunt, quæ contactæ sanguinis inducunt profluuium, ut fere dignosci nequeat. Hirudine aliqui locum mordicus capi curant, sic crustulas inducunt, & fricatæ sanguinem mouent, ubi prius prælatis arctauerint. Si aliquando tale hoc placuerit specimen, ut

Facies fucata pallescat,

Et dignoscere quæris magonizatam faciem, sic fiat: Crocum dentibus commanducabis, & ore propius muliebrẽ inter alloquendo apposito, flatus de-

turpat

turpat faciem, & subcroceã reddit: si autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. Extat & alia

Aqua faciem denigrans,

Sæpeq; mulieres fallit. Iuglandis calloso, herbidoq; putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymistarum organis clarißima eliciatur aqua, qua si facies uel manus maduerint, nigrescunt paulatim, ut Aethiopes uideantur, quod si abijcere & pristinæ albedini restituere uis: Acetum, limonis succum, & colophoniã extillabis, talisq; lotura nigrum illud abijcit & propulsat.

De muliebribus quibusdã remedijs. CAPVT XVI.

Qvædã prædictis succedunt experimenta, expetibilia multũ, cùm sæpe accidant & usu ueniant, & si ali-

N

legere [illegible]
desine

si aliquibus inhonesta & non scribenda uidebuntur, latè quærat medicorũ libros, ut nil aliud ferè tractẽt, id autem utilitatis hoc affert caput, quod si ea dubia aliquibus uidebũtur, hæc experientia selecta scripsimus. Primò autem

Venereis in castris militare.

Si quis uult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem stimulant. Vnde Martialis:

Cùm sit anus coniux, cùm sint tibi mortua membra:
Nil aliud bulbis q̃ satur esse potes.

Columella item in hortulo:

Quæq; uiros acuũt, armantq; puellas
Iam Megaris ueniant genitalia semina bulbi.

Sic eruca largè sumpta, cicer, cæpæ, pastinaca, anisum, coriandrũ, pineas

pinearum nucum nuclei, inter hos satyrion largè mouet semen, & fortius uenerea in re obstat, & mulieribus libido acrius excitatur, uenerisq; urticæ sunt. Siq; nobis esset herba illa, quam Indus attulerat (cuius meminit Theophrastus) ut non solùm edentibus, sed tangentibus iam genitalibus adeò uis increscere, ut ualerent quoties coire uellent, & qui ea usi fuerāt duodecies perfecissent, illum autem ad septuagesimum coitum peruenisse affirmat, ut tandem guttatim esset spermatis emißio, & in sanguinē deueniret. Vnde si ex omnibus uel aliquibus Venerem uis ciere, tali remedio utere, Satyrij sumito radices, pineæq; nucis nucleos, anisum & erucā, & æquali certent pondere, scincorū medietas, moschi parū, sic electo

 & de-

& despumato melle conficiantur, nec remouendum passerum cerebrũ, cynoglosson, syluestris eruca, & ijs similia. Si quis autem certando uellet mulieris semẽ mouere, coli glandem, mosci, & uulgò dicti zibeti, castorei, cubebarum, & olei ben aspergine irrigato uel horum unum: coëuntes enim largè mouent. Vterq; autem sic delectabitur, longum piper, pyretrum, galanga contudantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eoq; utantur. At

Veneris desideria obtundere

Contrà sic poteris: Rutam commanducato & caphuram: destruit enim flatum quo erigitur uirga, ut eunuchus uir euadat. Sic uitex inhibet Venerẽ, & si substernatur, bibatur uel manducetur, semen desiccat. Vnde

matro

matronæ in Thermophorijs Athenienſi in folijs ijs cubitus ſibi ſubſternebant, nec minus lactuca, quibus cõtinuò comeditur cocũdi adimit facultatẽ: ideo Pythagoras uocabat ἐυνȣ̃χον, quod uerborum inuolucris innuunt quoq; Poetæ, Callimachus cecinit Adonidem cum lactucam comediſſet, ab apro interemptum, atq; à Venere ſub lactuca cõditum, quod holere tali (Athenæus ait) Venus elangueſcat, & impotentes uiri ad concumbendũ fiant. Valet ad conceptionem leporis uterus ſi mulier ederit, & uentri impoſuerit: ubi uerò conceperit ab his omnibus cauere debet: nam conceptum deſtruere poſſunt: Vti mentha naturalium hoſtio poſt coitũ appoſita: genitale enim ſemen corrumpit, & lacti appoſita, nec coaleſcere, nec

cohibere facit etiam adiecto coagulo, immo si mammis accesserit, nec densari lac patitur. Crocum concipiendi uim maximè amolitur. Salicis decoctum si ieiunè bibatur, sterilem reddit, cùm ocyßimè salicta suum deperdat semen, ut in araneam prius abeat, quàm maturitatem sentiat. Vnde Homerus frugiperdam appellat

Κλῆτροις αἴγαρ οἰκαὶ ἴτεα ὠλεσικάρποι.

Sic mulæ ungulæ fumigium, urina, sudor, aqua, qua ferrum extingunt fabri, hæc omnia post menstruorum profluuium. Sed inter hæc saltatio præualet, & præcipuè obest eis, cùm se nimium motitarit, post cum uiro cõgressum, nã cum retinere nequeat genitale semẽ infusum, irritũ foras prolabitur, & resilit, quod fortasse erat

coalitum: Vti psaltria illa, quam narrat Hippocrates, quæ cùm semen non conceptura retinere nollet, ne conceptio ignobiliorem redderet, ad terram dißiliens, ac genitura exacta ad terram eius defluebat semen.

Superstitiosi alij septenarij numeri uirtuti fortasse pythagorizantes, & occultæ proprietati ascripserũt, cùm modò Hippocrates septies dixisset, id tamen falsum coarguitur, cùm ocyus, & tardius defluat, quod si magis saltauerit, scito minus concepturam. Sabinæ succo hausto, ruta, scammonio pessu instar uuluæ indito, suffitus opoponacis, galbani, & uiui sulphuris. Inter hæc nigro (quem uocant) sapone prolita gallinæ penna, uuluæ admota, nã illico abortũ parit. Hæc oĩa prægnantibus obesse solent.

De elichniis, eorumq́; præstigiis, & quomodo homines equinis aliorumve animalium capitibus videantur.

CAPVT XVII.

DIV multumq́; cogitaui, utrum antiquis arcana huiusmodi ignorarentur, an ueritati responderent, quæ de ijs dicuntur, & ab impostoribus promittuntur, nec parum gauisus sum, cùm inter antiquos multos cõpererim, quibus hæc fuêre curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parum in his inueniendis desudauimus ad explendam nostram historiam, nec ab re fuerit corũ cõmeminisse, & in medium afferre, experientiæ accõmodando: ijs primò assuescat operator, ad alia paulatim deueniens: docẽturque primò quõ uideri poßit omne, &

Colo-

Coloratum cubiculum,

Sed maximè id perpendendum duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, superetur'q; è lampade color emanans, & frustretur illusio, si die fuerit, claudantur fenestræ, ne aliquod lumen irrumpens præstigium destruat. Viride *autem sic uidebis:*Sit *uiridis lampas, uitrea, & pellucida, ut pertransseuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimū conducit) oleo, uel omni quo uiuit humido, immisceatur ærugo, unà ritè terantur, ut humor fiat uiridis, lichnus ex linteo coloris eiusdem, uel è goßipio paretur uncto, lāpade in illa peruratur, oppositum feriens lumen, uiride omne, & intuentium uultus ostentat.* Nigrum *autem omne si uidere desiderabis; atramentum immisce*

omni, fuliginem uel simile: melius autem è sepijs immissum atramentum, nam lucernis admotum, si accenditur atra lucet flamma. Sic Anaxilaum lusisse fertur, saepe enim ex atramento sepiae astantes Aethiopes reddebat & nigros. Flauum si teres omne, uti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices & oleo permiscebis, & accendens in eo funiculum, flaua lampade, croceum conspicies omne. Viride partim, flauum partim, & nigrum si praeoptabis, haec insimul permisceto: uti quoque tradit Simeon Sethi, si quis thryallida, id est, lucernae stupam, in sepiae atramento, & aeris aerugine intinxerit, homines circunstantes uideri, partim aereos, partim nigros, propter mixtarum rerum inspersionem. At

Domum argenteam & luminosam videre.

Si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucida excipiatur, è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium uel sparteum infici es, & si poteris oleo permisceto, sic argenteo colore omne uidebis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc ut institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta, hanc sequentia seriem, ne cupidos legentium animos detineamus. Vt

Facies insignis videatur maciei & palloris.

Sic faciliter opus exequeris: Vitreo amplioris cratêre, uetus ualde infundas uinum uel græcum, intus sal inijce, quantũ pugno quis capere posset,

flagrantibus impone carbonibus sine flammis, ne uas rumpat, illico ebullire incipiet, candelam admoue, & succendetur, reliqua tūc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, ut sibi mutuo terrorem incutiant. Idem in fucinis euenit, ubi campanæ conflantur, & metallica, tam enim opertum omne diro uisitur colore, ut demirari contingat labia squallore perfusa, punicea, in liuidum & nigrum commeantia. Accensum quoque sulphur astantium medio collocetur, & fortius operabitur idem. Sic quoque Anaxilaum philosophum ludere solitum esse cōperimus: sulphur enim calici nouo immissum carbonibus subditis circumferens, conuiuis exardescentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dum

Neapo-

Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam sponte ardens sulphur tales dabat uultus. Si quodammodo fieri posset, ut

Astantes sine capitibus videantur:

Auripigmentum subtilißimè tritum noua olla ex oleo sinas ebullire, nec abs re fuerit si sulphur immisceas, operculo ollæ imposito, ne croceus euolet uapor, id noua incendes lucerna, & astantes sine capitibus & manibus uidebuntur, oculos digitis comprimendo dum candela accenditur, idq; paulisper uidebis ut fieri poterit. Si uis autem, ut

Equina vel asinina videantur astantium capita.

Difficile aggrederis opus: uincat tamen operis sedulitas rei difficultatem: Equo abscinde caput uel asino, non

mortuo, ne languida sit uirtus, eiusdemq; capacitatis fictilẽ fabricato ollamq;, oleo plenam suiq; pinguedine, ut superemineat: os operculato, tenaciq; munias luto, ignem subde lentum, ut planè bulliens tribus seruetur diebus oleum, elixataq; caro in oleũ currat, ut nuda spectentur ossa, pila tundito, puluisq; oleo pmisceatur, quib. astantiũ capita pungantur, similiter in lãpadibus stupei funiculi in medio statuãtur, nec propè, nec longè ut res postulat, & monstruoso spectaberis uultu. Ex ijs multa discas componere: satis enim dixisse uideor, si diligens fuerit intuitor. Ex humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit, sic uarijs animalium capitibus monstrosiora reddes corpora, si ijs accensis licijs

cijs illustretur domus, quod fido clau-
de pectori, nam uti arcana ab anti-
quis celabantur, nec ita faciliter ex e-
orum eruitur dictis. Aliter tamen do-
cet Anaxilaus, nec irritè: Equorum ui-
rus à coitu accipitur, nouisq; lampa-
dibus ellychnijs accensum, hominum
capita, equina uisui monstrificè re-
præsentat: de asinis sic quoque prodi-
tur. Sic illud quod apriam uocant in
suibus cum subant: acceptum enim &
accensum idē præstat. Sic animaliū re-
liquorū auricularib. accēsis sordib.
Si illud pures, quod dicemus sperma-
coq; spectatorum facies perunxeris,
eorundem animalium conspicies ca-
pita, serua. Nec dißimili modo, sic

Vuæ plenum domicilium
videre

Poteris, & omnes uuarum illusione

decis-

decipientur: Cùm deflorescere iam incipiet uua, uas puro plenũ oleo accommodetur infra, cui racemum cum frõdibus immergas, firmetur, ne hinc inde conuellat uentus, feriat illud Sol, operculum gypsato & pelliculato, relicto tamen foramine quò petiolus intromittatur, ita immorari sinito: ubi perfectam receperit uua maturitatẽ, linteo exprimetur, expressusq; humor seruatur in oleo, soli diebus paucis, lucernis demum accensum omnia uuis cernes plena, frondibus & arboribus circumuallari uideberis, ubi fortasse arbores prorsus carent frondibus: In alijs uerò fructibus utitor, idem enĩ arbitror præstari posse.

De multis lampadum experientijs.

CAPVT XVIII.

IAm aliquas lãpadũ experiẽtias ſupereſſe uideo, quas licet uiſu nõ tam iucundas & mirabiles ut res poſtularet, ne quid omiſiſſe uideremur, recenſere cenſuimus. Has nec ocioſum uel inutile fuerit primæ addere ſeriei. Vt

Lampada quis accendens reformidet:

Linteũ fiat liciũ, cuius medituIlio anguis ſenecta, ac leniter infractum ſal accommodetur, alicui ſuccendendum præbeto ex oleo, nam flammam ſentiens ſal diſsiliet, anguina pellis diſtorquetur, cùm coquitur, ut timorem incutiat pueris: ſic canis & lupi, lupi & ouis coriũ obtortum ſimul oleo ſi accendes, commouentur, innatam etiamnũ fugientia ſimultatẽ, ab Alberto traditum. Si uis ut

Lampade noctu ranæ taceant:

Nam

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba cõfecto elychnio, ac accenso in lacuum ripis, statim ranas omnes silere. Africanus autem naturaliùs & certiùs in Geoponicis græcis, omni id ait euenire lucerna: nam si accensum posueris in ipsã, obstreperæ omnes ranæ statim conticescunt. Solent impostores perforato pariete ranã immittere, inde charta cooperiunt, & in ea coruum depingũt, accensa extrà face, uel admoto igne, incalescẽs rana coaxat, ut corui uoces imitetur sic depictum coruum crocitantem ostendunt. Fit quoq;

Licium, quod arcta imminente manu peruratur, laxa verò extinguatur:

E caphura aquã exugito, uitreis chymistarum uasis, & ritè luto fabricentur

tur

tur ſpiramenta ne in ſpiritus euolet, tali aqua intus perunge manus, & ſuper flammam arctans pugnum comburitur ualidè, ſi aperitur debilitatur lumen. Fit quoq; hoc modo

Lumen quo aſtra vagari videantur.

Sunt qui teſtudinem uel centauream perurunt, eiuſq; flammæ fumo ſpectãt ſtellas ſic uagantes, ac loco dimoueri uideantur undiq; per cælum, id quod non ab eo ſolùm, ſed à rei omnis euenit fumo, craßioris enim exiſtens diaphonitadis, mobilisq; imaginis forma à loco ipſo uariari uidebitur: ideoq; fallitur uiſus, ac moueri putabit. Quòd ſi id mirabilius uideri expetitur, ignem cælato, ut ſpectantem lateat, & pertranſeuntes radij refrangãtur, hinc multa ingenioſius aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opti-

opticorũ excipiet. Simile aliud cape

Lumen, quo homines gigantum forma ſpectentur.

Aliqui ſolani ſpeciem, quã alchachegni uocãt Arabes, delphini pinguedine conficiũt, unguento macerari colligiq́; in paſtillos curant, & uaccini ſtercoris flamma perurũt debili, atq; è regione aduerſantes, maiori homini forma uiſuntur, quod maximè euenit, ſi ſpectantes decliui, ſpectati loco morentur altiori, ut pertingẽs radius hominis caput ſumma feriat tecti laquearia, eodemq́; ſpectentur angulo, ut eiuſdẽ uideatur altitudinis, quod adiuuatur medij craßitie. Sic ſæpe noctu in crepuſculis dubio ſub Lunæ lumine uel ſub nube latitante, accidit in nemoribus, ubi lupi, & animalia cætera montium nemorumq́; altitudinem.

nem ſuperantes uidentur, ut phantaſmata putent. Et homines præambulantes uiatoribus, luce ſub modica pedibus terram, capite aſtra pertingere uidentur, montium maximè aſcenſu, & cum propè ſint, miliario ferè diſtare creduntur, tandiu metum ſub pectore ſeruantes, quandiu Sol adueniens illuſtrauit omnia, nec diſtantia latet. Ne me die quodam itineris longinquitas detineret, maritimum iter inire decreueram, manè autem erat, priuſquam diluculaſſet, incerta lux fecit, ut mea ſtatura, quæ hominis perfectam non attingebat: nautæ gigantū ſtaturæ ſimilis uideretur, eminentiori eram loco, & cimbæ gubernator ſe tam magnum portare onus inficiabatur, pectusq; cruce muniens clamantem me dereliquit, dumq; cauſam ex-

cogitas

cogitarem, iræ id mihi & uoluptati fuit.

De arte, qua venena præcaueri poſsint.

CAPVT XIX.

NOſtrum igitur ut exequamur inſtitutum opus, iam ea tradere remedia fuerit oportunum, quæ exitialibus medentur uenenis, cùm ab iniquis ſic fieri ſoleant, ineuitabilem aliquando inducant perniciem. Hinc quiſq; præcaueri ab eis poterit, nã irritum ſemper eorum faciunt uirus, nec effectus reſpondere ſinunt: diutina enim experientia uera nouimus. Eorum nos aliqua pertractabimus, quæ quanquam haud uana, non tamen aliquid operabuntur, niſi & docta artificum manu tractentur, nec paruam operantibus noxã inferre ſolent.

Natu-

Natura uti uniuersalia, sic particularia instituit uenena. Enecat Pardalianches aconitum pardos & pantheras, & idem Thelyphonum Theophrastus uocat, quòd scorpiones stupidos reddat, eosq́; obtorpescere faciat, supra radicem admotum, cynoctonon, & lycoctonum canibus & lupis carnibus obiectis insidiantur: Methellas nuces gustatu canes necare confestim est omnibus perspicuum. Sed hæc omittantur. Nos ad institutum opus accedentes, qui quærunt

Plagam breui tactu inducere.

Peßimam sic faciunt: Rubetam illam accipiunt, quæ in uepribus uiuit, ac ueluti tuberculis dorsum exasperat, quam bufonem aliqui uocant: hæc nocentior, tantoq́; erit magis lethifera, quanto in opacioribus & frigidioribus

bus locis uitam degerit, syluis & arundinetis, multum enim uenenis ijs infamis est, eam oblongum in sacculum immittunt, & salem, qui magnitudinem indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans ualide exagitabit multum, dum emoriatur: inde salem exitiosum retinens bufonis uirtus seruant. Vel Rubetam in sale sepeliunt, ac per mensis dimidium infimo detinent, salem seruatum esculentis eliquant, qui id esitauerit, internas percurrens partes, lædet, & sanguinem inficiet, & is breui morietur interuallo. Vel humido loco ad dissoluendum tradunt, taliq; madens linteus aqua, uel omne nudam carnem contingens, sæuißimam induit plagam. Hæc tamen talis erit ueneni

Antidotus.

Sumito

Sumito antequam florescat foliorũ hi-
perici florentium, quantum manibus
capi poßint, ac ueteri oleo Soli per
hebdomadam apponito, tum calentis
aquæ balneo per diem immorari fini-
to, ac stramine prælo succũ exprimi-
to, expressumq; eodem seruato uase,
& iugem operam impendas, & cùm
flores deprompserit, & semẽ pepere-
rit, tria hæc misceas: & ubi inferbue-
rit igni, scorpiones centum proijcito,
uiperam, & rubetum detracto capi-
te & cruribus: id sub æstũ caniculæ,
igni detrahe & operculatũ uas, & pel
liculatũ Soli quindecim diebus apponi
to, cui deinde gentianæ radicis, dicta-
mi albi, utriusq; aristologiæ, tormen
tillæ, & reubarbari pares addito
portiones, sic boli armeni præparati,
& smaragdi puluerati pusillum, uas

O tri-

tribus mensibus fimo obruito, nec ta-men deficiat theriacæ optimæ duplũ, inde per colum traijcito, & in uas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocondria, pulsus omnes, & dorsum, & ilico ferarum omnium ictus facit irritos, unde in ijs, & inferius scribendis non aliud præsentius exhiberi poterit remedium. Si quoque

Leprosum hominem reddere

Possunt: *Leprosi sanguis uel urina capitur, in quibus si triticum diu steterit ut affatim saturetur, eoq; gallinæ uel columbæ obesæ, cui esui præbebuntur, lepra corripietur, & idem in morbis alijs contagiosis considerant. Vel aliter: Cantharides capiunt, amianthum lapidem, & auripigmenti quintuplum: hæc thapsiæ radicis, uel*

syllæ

ſyllæ ſucco conficiuntur, ut linimen-
tum imitentur, & caligas uel lineas tu
nicas perfricant, & inflationem, ulce
rationem, & lepram inducunt incui-
tabilem: proinde ab ijs maximè caue-
to, & ſi atrociùs quærunt, ut pertina
cius operentur, humanum adiungunt
ſudorem ex alis ruſi uiri & choleri-
ci, aconiti ſuccos, buſonum uirus, uel
conſimile, breui lethiferam inducunt
plagam. Si ferrum horum maduerit
ſucco, uirulentos & inſanabiles infi-
git ictus. ſed talis erit optima

Antidotus

Ad elephantiaſin: Panis è clibano ca-
lidus infundatur endiuiæ, lupulorum,
& abſynthij ſucco, aceti, & ſulphu-
ris in aceto infuſi & exciccati tantũ-
dẽ, & in eo ſeſquiſexta ſucci pars eu
patorij, galegæ, i. rutæ caprariæ, uipe

carnium pares portiones, aristologiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum sexta, seminis eiusdem dimidium, & theriacæ par pondus coniicito, hel lebori, & scammonij pusillum: omnia remisceto, & igni apponito, dum euolet humidum, ad usum reponitur, tribus semper diebus sumatur. Si quid uerò cuti remanserit, hoc utêris lenimento. Viperarum adipem habeto, seui hircini dimidium, ursi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantundem, uiui sulphuris pars sexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque, dum strigmentosum fiat, inde cera linimentum effingito, & alternis diebus inungatur, dum pustularũ squamæ decidant. Si optant hoĩes

Dementes reddere, vt facilè alienentur,

Faci-

Faciliter efficiũt uino, quod ſic cõſtat: Mandragoræ radices accipiũt, & in muſtũ adhuc feruens, & in bullas tumens dimittunt, operculum indatur, aptoq́; loco tribus ſeruetur menſibus, cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauſerit, ubi multum profundo fuerit demerſus ſomno, mente capitur, ut per diem non parum deliret: at poſt ſomnum ſoluitur dementia, nec malũ defert multum, multumq́; fuerit uoluptuoſum uidere: periclitamini. Sic de cameli ſpuma ab ebrio potata fertur. Ita tamen, ut dicemus, ſæuius dementant: E menſtruorum profluuio ſanguinem capiunt fœminarum, pernicioſum eſt tamen bilioſarum & ſteriliium, potiorem retinet in ſe uim, cùm ſylueſtris cati cerebro remiſcent, integram ſinunt cum ſua nocte diem, ui

cisſerit, ſic facito: Aquam uitreis chymiſtarũ organis exugito, è columbaceo ſtercore, & ex corticibus ouorũ, quarta piperis parte, & thuris pauculo, ac lixiuij duplo è ſarmentitio cinere confecto remiſceto, & primo mẽſe ſeptẽ diebus cyatus ſumatur, undecim ſecundo, quatuordecim uerò tertio, uſq; ad ſextũ: & ueneni extinguit uim. Maciem uerò ſic pelles: Aquam haurito ex herba perſonatia cum remixtione nucleorum pinearum, diebus ſingulis ante prandium, donec ſanitati fueris reſtitutus. Conãtur quoq; mirum in modum

Mortem fotu allicere, & aliter doloſè

Cùm eis uti libuerit, quis credet, quod aiunt, humani cruoris fæces detracta aqua & arefactas cum ſtyrace commixtas,

mixtas, et cubiculo in aliquo suffumigatas lethalem afferre dolorẽ? Sic uerò tutus fies: Cæpam habeto candidã, quam excaua, ut excipiendis pulueribus sit apta, intus cõijciũtur aloes partes duæ, tres uerò agarici pulueris, claudito, & filo ligato, ne dehiscat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre cum mellis dimidio, aquæ sescuplum, è rufi iuuenis stercore, & tantundẽ rosmarini coronarij, ollam operculo & luto stipato, clibano per dici quadrãtẽ calidis inferuescat ignibus, & prius q̃ refrixerit, fimo quinq; mensibus exaggerato, eximito demum, & per colum traijcito lineo pãno, & seruato si uini maluatici cyatho guttulas absumes, tribus diebus liberat: si ilicò succurris, semel tantum sufficiet exhibita. Alia autẽ sic parãt

uenena: Rubetum cum aſpide maximè uirulento, uipereoq; ſcatente ueneno plumbeo condunt organo, quo aptius extrahi poßit aqua, inde ambo acribus uerberibus excruciantur, ut ita excandeſcãt: intus euſòrbiũ & chriſtalli immittunt ſpumã in tenues pulueres, inde leues ſubijciũt prunas, paulatim aquã diſtillando detrahunt, piũba ſeruant pyxide, cuius ſi quotidie exhibent guttulã, in menſe necat, ſenſim corpore tabeſcente, magis uel minus, ut illius erit natura qui uenenum hauſerit. Oportet autẽ aquæ dũ eliciuntur cauere, pernicialem enim & ſtrãgulantem halitũ eructant, & reſpirãdo noxius extrahitur aër ille, quibus ſuccurres antidotis, quas ſuprà diximus. Dolo autem necandi experimenta multa ſunt, unde ignorãtes ſæpe necantur

cantur homines, ut autem ab ijs præcauere discant, apponemus aliqua: Aeneo uase intus stanno, uel plumbo non illito ueterem condunt rubetam: execrabilis enim est uirulentiæ, & cum eo simul lineũ immittunt pannũ per dies aliquot: & eiusdem sanie inficitur, quæ ore uomitur, quo si naturæ hostiũ post coitũ abster seris breui interit ictu, cauetote qui inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aspidis sputũ illicò necat, & marini canis fel. FIT & alia necãdi techna: Argenteã pateram accipiũt concauã, qua rubetam cooperias, inde lentum supra admouẽt ignem, paulatimq; decoquunt: orti enim uapores & uirus, quod eructat noxiũ, per argenti poros cõbibitur, si in ea poculum subministrant cautè lethalia sumentes pocula necabit.

Eſt & apud eos cautius interficiendī modus: Equorum è cauda ſetæ minutiſsimæ inciduntur, rebusq; alijs permixtæ eſui præbētur, quas dum digerere tentat, uentriculi, & inteſtinorū hærent plicaturis & putreſiunt, & cautè longo occidūt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, uel animal aliquod cum eo conuerſari ſolitum ueneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniā conuertatur: uti de puella dicitur Alexandro miſſa, & de gallinis hyoſcyamo, & de coturnicibus uereтro depaſtis, nec dignoſci poteſt. Hæc narraſſe ſufficiant. Id tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubetæ lapidem arte quadam electum, ſi quis cum ueneno glutierit, innoxium ab eo ſeruat: circuit enim cū ueneno, eiusq; uires hebetat, inefficaces & irritas

reddit. In capite senis & magni bufonis lapis est, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & soli exponitur ardenti, & aliquando uerberibus aëris paulatim excruciatur, dumq; ipsi feriando relaxant se, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in subiectum uas dilabitur, alioqui ea est alijs inuidißima natura, ut lapidem, nisi tolleretur, resorbeat, sed os potius est quàm lapis, fuscum, oblongum, & ex parte cauum, & probatur sic: Bufoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & si potest attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis experitur.

De soporiferis medicamentis.

CAPVT XX.

NEC minus inter arcana reuoluuntur somnifera experimenta, maximæq; sunt apud eos existimationis, qui periclitandis experiendisq; rerum uirtutibus operam impendunt, leniendo per somnos aliquorum dolores: nunc omnes ferè abutuntur, ut onusti cibo uinoq; profundiori somno sopiantur: è quibus aliqua ingeniosis trademus, quæ ueritati nobis propiora uisa sunt, ut ea noscere & componere discant. Principio ea sunt consideranda quæ somnos accersunt uti papauer, hyosciamus, methella nux, mandragora, & ijs similia: & si possunt nidore abhorreri, styrace, moscho, alijsq; immisceantur odoribus, si comeßēda uel haurienda fuerint, liquida crassaq; cōficito, & quomodo poßint fotu somnos conciliare, caput feriant, & tentent.

Vnde quis ſomnos conciliare

si uolucrit, ſic poterit. E recenti opio nudiſq; allij capitibus aquam uitreis uaſis ſtillatim accipias, alijs permiſceantur, ac dormituro detur, quantum capiet nucis teſta: potionato enim illico medicamento caput uaporibus oppletur, ut in ſoporem cadat. Nec minus operabitur mandragoræ aqua feruenti extracta aquæ balneo, nec potator nidore offendatur.

Aliud ad ſomnos uiolentius ex his fit: Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoſcyami ſemen, diſſoluatur lactucæ ſucco, præſtantius autem aqua, ſub fimo obruta aliquantulum dimiſiſſe oportet: inde uaſis diſtillationis aptis accommodato.

Vbi

tribus mensibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplũ, inde per colum traijcito, & in uas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocondria, pulsus omnes, & dorsum, & ilico ferarum omnium ictus facit irritos, unde in ijs, & inferius scribendis non aliud præsentius exhiberi poterit remedium. Si quoque

Leprosum hominem reddere

Possunt: *Leprosi sanguis uel urina capitur, in quibus si triticum diu steterit ut affatim saturetur, eoq; gallinæ uel columbæ obesæ, cui esui præbebuntur, lepra corripictur, & idem in morbis alijs contagiosis considerant.* Vel aliter: *Cantharides capiunt, amianthum lapidem, & auripigmenti quintuplum: hæc thapsiæ radicis, uel*

syllæ

ſyllæ ſucco conficiuntur, ut linimentum imitentur, & caligas uel lineas tunicas perfricant, & inflationem, ulcerationem, & lepram inducunt incuitabilem: proinde ab ijs maximè caueto, & ſi atrociùs quærunt, ut pertinacius operentur, humanum adiungunt ſudorem ex alis rufi uiri & cholerici, aconiti ſuccos, buſonum uirus, uel conſimile, breui lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit ſucco, uirulentos & inſanabiles infigit ictus. ſed talis erit optima

Antidotus

Ad elephantiaſin: Panis è clibano calidus infundatur endiuiæ, lupulorum, & abſynthij ſucco, aceti, & ſulphuris in aceto infuſi & exciccati tantūdē, & in eo ſeſquiſexta ſucci pars eupatorij, galegæ, i. rutæ caprariæ, uipe

carnium pares portiones, aristologiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum sexta, seminis eiusdem dimidium, & theriacæ par pondus conijcito, helleborí, & scammonij pusillum: omnia remisceto, & igni apponito, dum euolet humidum, ad usum reponitur, tribus semper diebus sumatur. Si quid uerò cuti remanserit, hoc uteris lenimento. Viperarum adipem habeto, seui hircini dimidium, ursi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantundem, uiui sulphuris pars sexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque, dum strigmentosum fiat, inde cera linimentum effingito, & alternis diebus inungatur, dum pustularũ squamæ decidant. Si optant hoĩes

Dementes reddere, vt facilè alienentur.

Faci-

Faciliter efficiũt uino, quod ſic cõſtat: Mandragoræ radices accipiũt, & in muſtũ adhuc feruens, & in bullas tumens dimittunt, operculum indatur, aptoq́; loco tribus ſeruetur menſibus, cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauſerit, ubi multum profundo fuerit demerſus ſomno, mente capitur, ut per diem non parum deliret: at poſt ſomnum ſoluitur dementia, nec malũ defert multum, multumq́; fuerit uoluptuoſum uidere: periclitamini. Sic de cameli ſpuma ab ebrio potata fertur. Ita tamen, ut dicemus, ſæuius dementant: E menſtruorum profluuio ſanguinem capiunt fœminarum, perniciosum eſt tamen bilioſarum & ſteriliũ, potiorem retinet in ſe uim, cùm ſylueſtris cati cerebro remiſcent, integram ſinunt cum ſua nocte diem, ui

treis inde uasis aquam eliciunt, & poculentis immiscēt, & tandiu insaniet, quandiu pernitiosum destruet uirus, & abiget, quod in mense fiet: & si uolunt, poterunt sopitam rabiem excitare. Vel sic: Muris cerebrum, cati, ursi, canis spuma, & uespertilionis optimè cum mirra aliquo remixta uase fimo obruunt, & exaggerant octo dierum spatio, per distillationem aquam extrahunt, qua potionata, memoria uenefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. At longa ægritudine, uti

Hecticè corripiatur

Si uolunt, aquam ex his præbent: Plumbum in tenuem uertunt puluerem, uel in calcem, & cum sale ace ū per acre fundunt, aquā igne stillatim capiunt, cuius in mense cyathum exhibent,

hibent, idq; sexies innouant, & he-ctica eum inuadet tristis. Quòd si exitialem longo moliuntur tempore morbum, sic faciunt: Cerussam, æruginem, litargyrium, & minium, singulorũ pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogẽda, uitreo in uase ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahunt: deinde hominis sudorem remiscent, & esui morituro præbent, sic diuturno languore, & in longam temporis intercapedinem exitiosam detinent uitam. Tali autem infirmitate liberandi hæc est.

Antidotus,

Sic illico morbus deprehẽditur: Si in glycyrrhizæ decocto scammonij pusillum in puluerem redactũ hauritur, liberat illicò ægrotũ. Si uenenũ præ-

ciſſerit, ſic facito: Aquam uitreis chy-miſtarũ organis exugito, è columba-ceo ſtercore, & ex corticibus ouorũ, quarta piperis parte, & thuris pau-culo, ac lixiuij duplo è ſarmentitio ci-nere confecto remiſceto, & primo mē ſe ſeptē diebus cyatus ſumatur, unde-cim ſecundo, quatuordecim uerò ter-tio, uſq; ad ſextũ: & ueneni extinguit uim. Maciem uerò ſic pelles: Aquam haurito ex herba perſonatia cum re-mixtione nucleorum pinearum, die-bus ſingulis ante prandium, donec ſa-nitati fueris reſtitutus. Conātur quoq; mirum in modum

Mortem fotu allicere, & aliter doloſè

Cùm eis uti libuerit, quis credet, quod aiunt, humani cruoris fæces detracta aqua & arefactas cum ſtyrace com-

mixtas,

mixtas, et cubiculo in aliquo suffumigatas lethalem afferre dolorē? Sic uerò tutus fies: Cæpam habeto candidā, quam excaua, ut excipiendis pulueribus sit apta, intus cōijciūtur aloes partes duæ, tres uerò agarici pulueris, claudito, & filo ligato, ne dehiscat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre cum mellis dimidio, aquæ sescuplum, è rufi iuuenis stercore, & tantundē rosmarini coronarij, ollam operculo & luto stipato, clibano per dici quadrātē calidis inferuescat ignibus, & prius q̃ refrixerit, fimo quinq; mensibus exaggerato, eximito demum, & per colum traijcito lineo pāno, & seruato si uini maluatici cyatho guttulas absumes, tribus diebus liberat: si ilicò succurris, semel tantum sufficiet exhibita. Alia autē sic parāt

uenena: Rubetum cum aſpide maximè uirulento, uipereoq́; ſcatente ueneno plumbeo condunt organo, quo aptius extrahi poßit aqua, inde ambo acri-bus uerberibus excruciantur, ut ita excandeſcãt: intus euſorbiũ & chri-ſtalli immittunt ſpumã in tenues pul-ueres, inde leues ſubijciũt prunas, pau latim aquã diſtillando detrahunt, piũ-ba ſeruant pyxide, cuius ſi quotidie exhibent guttulã, in menſe necat, ſen-ſim corpore tabeſcente, magis uel mi-nus, ut illius erit natura qui uenenum hauſerit. Oportet autẽ aquæ dũ eliciun tur cauere, pernicialem enim & strã-gulantem halitũ eructant, & reſpirã-do noxius extrahitur aër ille, quibus ſuccurres antidotis, quas ſuprà dixi-mus. Dolo autem necandi experimen-ta multa ſunt, unde ignorãtes ſæpe ne-

cantur

cantur homines, ut autem ab ijs præcauere discant, apponemus aliqua: Aeneo uase intus stanno, uel plumbo non illito ueterem condunt rubetam: execrabilis enim est uirulentiæ, & cum eo simul lineũ immittunt pannũ per dies aliquot: & eiusdem sanie inficitur, quæ ore uomitur, quo si naturæ hostiũ post coitũ absterseris breui interit ictu, cauetote qui inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aspidis sputũ illicò necat, & marini canis fel. FIT & alia necãdi techna: Argenteã pateram accipiũt concauã, qua rubetam cooperias, inde lentum supra admouẽt ignem, paulatimq; decoquunt: orti enim uapores & uirus, quod eructat noxiũ, per argenti poros cõbibitur, si in ea poculum subministrant cautè lethalia sumentes pocula necabit.

Est & apud eos cautius interficiendi modus: Equorum è cauda setæ minutissimæ inciduntur, rebusq; alijs permixtæ esui præbẽtur, quas dum digerere tentat, uentriculi, & intestinorũ hærent plicaturis & putrefiunt, & cautè longo occidũt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, uel animal aliquod cum eo conuersari solitum ueneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniã conuertatur: uti de puella dicitur Alexandro missa, & de gallinis hyoscyamo, & de coturnicibus ueretro depastis, nec dignosci potest. Hæc narrasse sufficiant. Id tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubetæ lapidem arte quadam electum, si quis cum ueneno glutierit, innoxium ab eo seruat: circuit enim cũ ueneno, eiusq; uires hebetat, inefficaces & irritas

red-

reddit. In capite senis & magni bufonis lapis est, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & soli exponitur ardenti, & aliquando uerberibus aëris paulatim excruciatur, dumq; ipsi feriando relaxant se, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in subiectum uas dilabitur, alioqui ea est alijs inuidißima natura, ut lapidem, nisi tolleretur, resorbeat, sed os potius est quàm lapis, fuscum, oblongum, & ex parte cauum, & probatur sic: Bufoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & si potest attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis experitur.

De soporiferis medicamentis.

CAPVT XX.

NEC minus inter arcana reuoluuntur somnifera experimenta, maximæq; sunt apud eos existimationis, qui periclitandis experiendisq; rerum uirtutibus operam impendunt, leniendo per somnos aliquorum dolores: nunc omnes ferè abutuntur, ut onusti cibo uinoq; profundiori somno sopiantur: è quibus aliqua ingeniosis trademus, quæ ueritati nobis propiora uisa sunt, ut ea noscere & componere discant. Principio ea sunt consideranda quæ somnos accersunt uti papauer, hyosciamus, methella nux, mandragora, & ijs similia: & si possunt nidore abhorreri, styrace, moscho, alijsq; immisceantur odoribus, si comeßēda uel haurienda fuerint, liquida crassaq; cōficito, & quomodo poßint fotu somnos conciliare, caput feriant, & tentent.

Vnde

Vnde quis somnos conciliare

si uolucrit, sic poterit. E recenti opio nudisq́; allij capitibus aquam uitreis uasis stillatim accipias, alijs permisceantur, ac dormituro detur, quantum capiet nucis testa: potionato enim illico medicamento caput uaporibus oppletur, ut in soporem cadat. Nec minus operabitur mandragoræ aqua feruenti extracta aquæ balneo, nec potator nidore offendatur.

Aliud ad somnos uiolentius ex his fit: Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoscyami semen, dissoluatur lactucæ succo, præstantius autem aqua, sub fimo obruta aliquantulum dimisisse oportet: inde uasis distillationis aptis accommodato.

Vbi

Vbi autem occipiet feruere, aquam elicito, fæces seruato, calidisq; cineribus exiccato, ut in tenuem uertas puluerem cribro excutiente, dulce aqua deinde lixiuium acre conficito, inde omnis igne uapor euolet residens, cũ prius reseruata immisceatur aqua, & esui uel potui accommodetur, non eadem, sed pauciori quantitate, quàm quæ supposita est abundè & sumpsisse, nec aliquibus exhibeatur, nisi magna neceßitas urget. Vel mandragoræ aqua, opium & papaueris semen cum allio, uel rebus caput ferientibus remisceantur: è quibus quod fabæ magnitudinem æquet, satis est sumpsisse. Fit quoque sic ex omnibus

Pomum somnificum.

Quod constat ex his: Opio, mandragora, cicutæ succo, hyoscyami semini

bus,

bus, uini fæcibus, quibus moschū adijciatur, ut odore illectum olitorem feriat: in pilas conglobato, quantum pugno quis prehendat, hoc sæpius odorando, lumina somno demulcet ac ligat. Qui id autem statis efficere certant horis, frustra conantur, uariæ enim sunt hominum temperies: qui uerò affectarit, similibus periculum captato, paremq; operam impendendo, inops fruaris. Ad retundendam corū sæuitiem, satis est præsidij, si tale ex aceto dissoluto uel distillato tempora, nasum, & testiculos perunges, ut corumui somnos propellant ac soporantem excitent.

De mirabilibus quibusdam experimentis, quorum nec ueræ sciri causę possunt, nec semper experientiæ respondēt.

CA-

CAPVT XXI.

OPeræprecium me facturum existimaui, si multa quæ supersunt, experimenta, auditu mirabilia uisuq́; descripsero, eoq́; fuerint mirabiliora, quo causæ cognitio minimè haberi poßit, ubi certò scio me insciolorum ignominiam incidere, cùm ferè fieri non posse uideantur, nec ita facile respondeant experientiæ. Nos uti à ueteribus accepimus, ita exponemus: multa enim adijcimus, ut ueritatis aliquantulum habeant. Sed ne quispiã fortaße minime credendum nostris sermonibus arbitretur, optarim quidem (id quod istis præstabilius esset) laboris primum munus hoc subirent, tandiu periclitantes, dum experientiam nanciscantur: dispersa undique dicta decerpant, usui accommo

dent,

dent, ac exploratorum dictis ſcedulas adhibeant aures: maiora enim & credítu difficiliora reperirent, ac me uera retuliſſe cognoſcerent. Vt ea autem apponamus: ſic poſſumus

Mulieribus lotium compeſcere.

Extat enim in paſtinacæ piſcis cauda aculeus quidam, quo nil in mari execrabilius eſſe authores ſcribũt, mira operans multa: inter hæc id retinet, ſi mentem adhibes, mollis ubi terra uel horti fuerint, ac mejet uetula, ilicò ibi aculeum defigẽs ut totum abſcondas, tandiu ei lotium prohibebis, quandiu ſcrobe effoſſa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extemplò mejet, ſic uetulis ſæpe iuuenes urinam retinent, ſi aliscuius uſum interdixerint. Si uis autem

Conui

Conuiuæ ne accumbentes edant

Sic fiet: & quanquam minus ueritatis habeat, non tamen omittam: Acum habeas illam, qua mortui sæpe linteis obuoluti resarciuntur, ac sæpe eos perforauerint, clàm cœnæ initio sub mensam figas: prohibet enim hæc conuiuarum esum, ut accumbentes potius cœnæ tædeat, quàm edendi uel sedendi uoluntas insit: detrahe ubi eos aliquantulum irriseris. Nec tamen prætercam, quod Florentinus in suis Georgicis tradidit, nec omnino falsum experientia redarguit: ideo nec scribere spreui. Si uis ut ne edant mulieres: Ocymum cape, cùm id operari nobis sit animaduersum sæpe, & tam mulieribus aduersari, ut si quis ea ignorante sub obsonij patinam integrã cum radicibus plantam supposuerit, obsonium mu-

um mulier attingere non audet, uel ægrè, nisi ocymũ fuerit ablatum. Tũc

Pistor panem in furnum non immittere

Potest, & experiri si uis: Suspensi fueris laqueum habeto, ubi habueris in instrumenti parte illa deligato, quæ furnum subintrat: si pistor in furnum panem immittere quæsierit, hinc inde discurrens, uerum nunquam reperiet iter: & si immiserit, foras eijcietur pala, quod mirabile uidebitur ualde, minus uerum. Sed mirabilius fuerit

Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum impotentes sint.

Sed quid de Alberto dicetur? qui in libro de animalibus uirgam ait lupi si uiri uel mulieris nomine ligaueris, adeò ad Veneris munus explendum imbelles

belles fieri, ut ferè uideantur eunuchi, donec solutus fuerit nodus, quod fortasse ridiculum haberetur, falsum quotidiana probaret experientia, & uulgò iactaretur: Sic autem solent aliquando paulisper

Mulieres valde lætari,

Cũ leporis adipe lampades accendantur, ac mulierũ medio morentur aliquantulũ, nec enim lætantur, ut saltẽt: id tamen raro operatur. Si uolumus

Furtum cognoscere,

Sic possumus, & subreptam ilicò rem recuperare: Est lapis, qui aetites dicitur, & ueluti prægnans est, nam cum quatitur lapillus in utero sonat, si quis ergo terit eum, & subcineritio pane decoctum, & conditum furi offerat, fur mansum deuorare non potest, quin etiam cogitur, aut suffocari, aut

fur

fur deprehendi, quippe cum eo deco-ctum glutire nequit. Sed

Canes ne latrent

Si uis: Nigri canis oculum uiuenti iã ipsi detrahatur, si tecum detinueris eum, alijs adhærenti canibus, uel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabunt, nec foras uoces emittent, quod fortaßе cuenit odore oculi: Violentius operabuntur, & tutius deges, si oculis uel luporum corde comitaberis. Sic quoque dicitur de hyænæ lingua in manu detenta, nec solum illa canes elingues, sed gestantem ab eis incolumem reddit. Vbi autem libuerit

Grandines imminentes & tempestates abigere:

Philostratus ait: Si speculum incumbenti mihi ostenditur præterituram grandinem: Palladius autem pel-

lem

Item hyænæ, crocodili, aut uituli marini si quis per possessionis spatia circumferat, aut uilla, aut atrijs suspendat, cùm malum imminere uideris, nō cadet grando. Si quoque palustrē testudinem dextra manu supinam tuleris, uineam perambulans, reuersusque eodem modo illam in terram deposueris, & glebas dorsi eius obieceris curuaturæ, ne poßit inuerti, sed supina permaneat, nubi obuiabit & grandinum minas cohibebit. Hæc autem ex ueterum monumentis excerpimus: quantum enim indecora (bona eorum uenia dixerim) & quæ fieri nequeunt, & risu digna fuerint, considerandum ingeniosis relinquimus. Naturalius autem & aliquatenus impedire posset maximus campanarum pulsus, uel machinarū bellicarū strepitus:

pitus:

spitus: aërem enim diuerberantes & scindentes, fortasse consistentiam nubium dißiparent & abigerent: quod in pestibus putant faciendum multi, ne amplius nubium densitas immoretur. Democritus autem ait imbres & tonitrua de repente fieri, si caput & collum chamæleontis ligno uratur, quod appellatur robur, idq́; ipsum usu uenire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis utatur. Putat autem Gellius talis ridiculæ uanitatis, potius talē Plinium ei impegisse notam, quàm à Democrito nobilißimo philosopho scriptam. At si uis

Homines longa saltatione
torqueantur,

Vel risu, ploratione, cantu alijsq́; affectibus, sic ritè poterit euenire, naturalesq́; magis habet causas. Sed ut lique

re poßit experimenti ratio, prius pauca dicenda sunt. Est phalangi genus quoddam, quod à Taranto in Apuliæ partibus tarantula dicitur, uniuersa enim regio sic eis laborat, ut perpauci sint, qui euadant: eorũ morsus acerbior est, quàm uespæ ictus, & homines qui ab eis iciuntur diuersis afflictantur casibus: multi enim perpetuò canunt, illachrimant, delirant: sed omnes ferè saltant. Messores enim dũ operi accumbunt, ignariq; doli, sæpe acriter percutiuntur, musicisq; adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisq; in sanitatem restituuntur: In quibusdam enim cauernulis uitam degunt, easq; in segetibus condunt: sic facilè capies: Arundinum folijs ore sibilũ effingas, ut muscæ uoces imiteris, ubi illud animal senserit, exit illi-

illicò: nam sæpe eis depascitur, ut aranei, qui amplißimas ædificijs in nostris telas contexunt, & muscis pandunt. Captũ in puluerem ritè uertas, illius pusillũ, quantum quis digitis duobus prehenderit, alijs remisceto pulueribus, ne sumentẽ offendat, uenenũ est enim: ubi illud absorpserit, ad tripudium saltationemq; concitabitur, præcipuè si sonus fuerit allectus. Sed ut

Hernioso crepitent testiculi

Si optabis: Vbi cum igni accedere cõspicies, & calefacere, sambuci uel ficus igni uiridia immittito ligna, ut comburantur: sic enim crepitum dabunt, ut secedere illic cogatur. An id euenit, quàm eructat, aura, illi uento simili, qui quoq; eis officere solet? At exploraturus, an

Mulier sit casta,

Quod uulgò inter ſcriptores iacta-tur, ſic fiat: Cum caſtitatem coniugis prodat hic magnes lapis: diu enim ſe-duli diuturna exploratione conquiſi-uimus, & experientijs clarè nouimus, non eos temerè ſic protuliſſe, ut quæ-dam quoq; de lapidibus experimenta, quæ ſæpe admirati ſumus, ſæpeq; irri-ſimus. Magnes hic lapis, ſi dormientis coniugis capiti ſupponatur, ſi caſta eſt, dulcibus uirum detinet complexi bus: ſin minus, tanquam manu pulſa è cubili proijcitur. At poſtquam in hu-ius mentionem lapidis incidimus, & ſi maximè fama notus eſt, quæ de eo nouimus experimenta non iniucun-da in medium afferre duximus, nec incongruum fuerit, ſi huic quoq; ſcri-ei connectam. Magnetem à Magneſia putat Lucretius dici, Heraclium alij

ab Heraclia ciuitate, uel ab Hercule, sideritin uerò, quòd ferrum trahat, nã Græcis σίδηρος ferrum uocatur: tanta enim auiditate ferrum allicit, ut demirari sæpius spectantes contingat, & ob id ab Anaxagora animatus dicitur, quòd si supra, & lateribus accõmodabis in aëre pendulum stabit, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè uisibili nexu colligetur. Hinc Dinocrates architectus Alexandriæ Arsinoes tẽp'um concamerare inchoauerat, ut in eo simulachrum eius è ferro pendere in aere uideretur: aiuntq; Græci in Serapidis templi fornicibus Alexandriæ magnetem esse fixum, æneamq; pendulam statuã tenebat, ut quæ ferrũ haberet in capite. Nec solũ ipse attrahit ferrum, sed uim infundit, ut

tractum trahens uideas, hoc autem aliud, & sic uirtus illa propagatur, ut sæpe decē se mutuò contingentes anuli trahātur, ut anulorum catena uideatur interdum, & pertinaciùs hærent, quàm ut auelli queant. Tanta inest trahendi uis, quòd non solum per contactum trahit: sed eminus multum: nam si æquilibrio ferrum steterit: nec in reuolutionibus impedimentum habuerit, ac sub solidam tabulā palmi crassitudine moueatur lapis, moueri uidebis ferrum, & lapidem insequi: nec leues hinc eueniunt doli, ut sæpe uideāt mulieres motum hinc inde ferulaceum, uel cereum puerulum in phiala ab impostoribus, putantes dæmona esse, ac digito per circumscriptum alphabetū de dubijs responsa præbentē. Vel cereā nauiculā amplo in cratêre

aquæ

aquæ pleno remis agitantē, ac hydromantiæ speciē insimulant. Quàm mira in prodigiosæ Naturæ gremio latent? inest ei, & præstantior uirtus, nam si eo ferreus obelus perfricetur, & liberum emittis æqui libratum, quasi sentiens ad meridianum dirigitur, mundi uerticem pertranseuntem. Huius commoditate & usu tam uasta sulcantur æquora, eo iter ostendente: Siquidē maiores nostri Solē interdiu noctu sidera obseruātes nauigabāt: non enim aliter medio oberrātes pelago mundi plagas cōspicere poterant. Multi rationē huiusmodi uirtutis reddere conātur, aiūtq; ferrū trahi, quòd ordine ad cœlestā ursam magnes multo sit ferro superior: Vel eā ad terram descendere nequeat grauitate, idq; alio impedimento negetur, tunc cir-

cularis motus uiolētiam fugiens cum nulla alia ratione assequi poßit, quam ut axis fiat mundi, tali enim modo nulla cæli motus intorquetur, & sic è lapidis parte contactum ferrum ad Boream dirigens, sic quæ contrariæ in situ partes sunt in lapide, ita ferrum eo tactū ad Austrū dirigitur. Quocirca diligentißimum esse oportet: nam si ueram experimēto nō noscis lineam ab Austro ad Aquilonem, quo ab ea elongabitur, eò ad occidentem, uel orientē inflectetur. Vidimus quoque ad ortum, Solisq; occasum moueri, à loco tactum inter hos medio: Vnde si ferrum Borealem tetigerit partem, & ad Australem admoueris partem, in Austrum abiges, & è contrario. Hinc dirimitur dubitatio, an ferrum magnete tactum, stellæ in extremi-

tremitate ursæ caudæ, an uero loco, quo tota innititur cæli uertigo, moueatur. Hinc fortasse euenit, quod à scriptoribus narratur, ut ferrum Australi parte fricatum, Borealem propellat, tanquam si duo fluxerint lapides, uti Theamedes, quem nasci uult Plinius in Aethiopia, in monte quodam non longè ab eo, à quo magnes dicitur, quod ferrum abigit: ut mira potius scribere curent, quàm uera, cùm præsenti nemo inspectione uiderit. Est quoque omnibus dubium, cur nauigantibus uerum ostendet cæli æquidium linea ad ortum directa, dirigat uerò postea nauem, non illi, sed ei per æquidistantem circulum. Ipse allio perunctus maximas huiusmodi deperdit facultates: quod præstantius in nauigatoria pyxide conspicitur: ut

nautæ, qui cæpas ederint, ab eis obseruatione depellantur: inebriari enim dicunt. Nos non iniucundum casu inuenimus experimentum, ut arenam albam à nigra separet, uel alio discrimine notabilem, & fortasse experimentum hoc antiquorum fuerit, quòd magnes & ferrum, arenam, oleum, et omne traheret. Tandem eius commoditate per longinqua interualla alloquuntur simul, & simul nunciant.

Vtrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata sit, noscendi ratio.

CAPVT XXII.

ALiqua huius rei experimenta attulit prisca ætas illa, aliqua uerò & posterior, paratu facilia, mirandáque: ut homines uisis potius sensum negare, & se stultos fateri, quàm

quàm ueritatem comprobare audeant, quiq; desiderio huiusmodi demulcentur, inuestigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc auidissime sitiunt, capiant conficiendi normam, uideantq;

Experimentum

Gagatis lapidis (qui frequens est nobis, quo globulos effingimus in corollis precarijs, ad numerandas uel explendas preces) rasura, uel ipse pila tundatur, ac setaceo cribro transmissus, in tenuißim. redigatur puluisculũ inde ex aqua uinóue hauriatur, si cit illico lotiũ, & retinere nequit, corruptæ uirginitatis indicium, eamq; defloruisse prodit: si uiri non adhuc congressus, uel puerperiũ passa fuit, eam cõpescit, & arctius cohibẽdi datur facultas. Nec minus inualide id ma-

manifestat succinum album, seu crystallum quod electrum uocant, si in puluerem redactum ieiunè ex uino sorbeatur, & ad interiora feratur, nã si carnis senserit maculam, mouet urinam. Possumus sic expeditius huius rei capere experimentum.

Idem suffitu.

Si portulacæ semen, uel personatæ folia, quam uocant nostrates lapatium, ardentibus prunis inspersa, ad suffimenta substituantur, & uirginitatis fumus proditor surgat, tunc infundibulo alióue instrumento patulo uuluæ ore sursum permeet, proijciet extemplò urinam, & mejet, nec retinere ualet si ueneream passa est labem: Si ueneris ignara, fumum irritè recipit, urinã tenet, & uirginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, non

meiere solùm, sed semen mulierem e=mittere uolet, hoc efficito: Agallocum quod xila'oë dicunt, serretur, uel præcidatur, eiusq; serraturam uiuis carbonibus affatim inspargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac uuluæ meatus subijcens, effluet latè semen, nec iniucundum erit specimen. At si aliter & mirabilius ultrò atque inuito uis, ut

Mulier in somnis patrata narret facinora.

Quod Democritū quoq; sensisse uideo magisq; in mulierib. quàm uiris præualet, cùm ad loquelam promptiores, & loquaciores sint: Nocte intempesta, ubi profundo mulier fuerit demersa somno, lacustris ranæ linguas: sic etiamnum syluestris anatis, bubonisq; (quia noctu loquuntur) pectori

ſupra cordis palpitationem admoueto, immorari ſinito, & quantum poteris interrogato, nec reiterare pertædeſcat, ſi ilico reſponſa non præbeat: Namq; erumpens tandem uox cordis ſecreta manifeſtat, interrogatis omnibus uera ſemper reſponſura: ſimulatis carminibus aliqui euenire tradunt, cùm id omni abdicata ſuperſtitione operetur. Dij immortales unde hoc euenit, ut ſic efficaciſsimè operetur: ut in ſomnis ea liberè narret, quæ uigilantes in caſſum conamur? quis hoc fieri poſſe credat? leniter tamen ad eam accedẽdo, loquitur blandè, in neceſſarijs utitor.

Quomodo diſcolores, & pulchri fœtus gigni debeant.

CAPVT XXIII.

M*Agnus eſt animi effectus, uel uis imaginationis, maximus uerò*

dum sui in excessum fertur, ut id asse-
qui cogitatione minimè queas. Geren-
tes uterum mulieres, cùm auidißimè
cupiunt, uehementer excogitant, spi-
ritus immutant interiores, & in his
excogitatæ rei pinguntur imagines,
ij sanguinem mouent, unde in mollißi-
ma fœtus materia rei imagines ex-
primunt, sic partus in perpetuum ma-
culis uarijsq; notis inficiunt, nisi desi-
derio refricato quiescant. Ideo non
impune rerum exploratores exquisi-
uêre, ita signari fœtus, uti cogitat
anima, & maxime in præcipuis a-
ctionibus, ut in maris congressu, sper-
matis eiectione, & alijs. Ideo homini
cùm insit cogitationis uelocitas, ani-
miq; celeritas, & ingenij uarietas,
multiformes imprimit notas: plures id-
circo in homine, quàm in cæteris
anima-

animalibus differentiæ: alijs enim cum immobiles ſint animi, ſingulis in ſuo genere ſimilia procreandi datur facultas. Hanc animi uim, & cogitationis rectè nouit Iacob, uti ſacræ teſtantur literæ. Nam

Pecudes vel equos diſcolores Progignere quærens, id efficit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiũt: Ipſe uirgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, quæue facilè corticibus ſpoliari poſſunt, edolatas corticibus interſeptas, circulis redimitas & ſinuatas, uti colubros albo nigróue interſtinctas colore, in canalibus iuxta aquas, in paſcuis, & præſepibus fixit, ubi grex ouilli pecoris ſtabulabatur, & coitũ incundo, & oculos circũluſtrando, nil niſi uirgas aſpicerent, ut quos dabant fœtus, diuerſe eſſent colorati,

lorati, & paßim candida uellera pullis infuscarentur maculis, non iniucundum uisu: sic lanigera omnia animalia uel uniuersum pecus. Præualet hoc in equis, idq́; plurimum obseruāt, qui huiusmodi curam habent, & ad coitū equas admittunt, & equilia, ubi coitum explent, tapetis & pannis, uarijs depictis coloribus exornant, unde discolores equos, scutulatos, spadices, diuerseq́; coloratos efficiunt. Docet quoque Absyrtus: Equam colore aliquo contegas, qualē futurā pullationem referre uis, siquidem qualē uestitu colorem ipsi mentiuntur, in talē enata progenies degenerabit: nam cōscendens equus in coitu, colorum spectaculo detinetur, qui oculis aduersabitur, & talem dabit fœturam, ut tergoris diuersitas maculis euariet, totidemq́;

deq́; uisuntur colores quot in exẽplo fuère, plurimumq́; emaculato blandiuntur colore. Sic etiamnum

Pauones, reliquive pulli albi

Generantur: Si auiaria, uel caueas quibus concluduntur, eorumq́; cubilia tectorio inalbentur opere, uel albis linteis & uelaminibus protegantur, & exiguis cancellis præpediantur, quò minus ijs locis fugiant: rectè pauimenta sunt euerrenda, ne nisi alba penitus conspiciant: cùm coitũ ineunt, excubant, ouaq́; fouent, sic albicantem dabunt sobolem. idem in alijs facito. Hinc solerti euenit excogitatu quonam pacto

Mulieres pulchros pariant filios:

Prodidit Empedocles mulieris in conceptione uisionem fœtum cõformare, nam sæpe imagines & statuas adamarunt

marunt mulieres, quibus similes fœtus ediderunt, & sæpe scriptis proditur mulieres nigros & uillosos peperisse filios. & causam homines rimati, ubi multa diuexarunt ingenia, picturas in parietibus reperiere ex aduersô existentes, quibus fœminæ dum uenereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaq́; cogitatione animus affectibus, similes fœturas referebant. Vnde quod usu uenit, memoriæ mandandum iudico, & quod maximè salutare remur esse, & sæpe occurrens omnibus præcepi, ut in eorum conspectu Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant, uel materia parentur solida: inde Venerem exercentes mulieres, animo uersent, & fortißima imaginatione animus rapiatur, & grauidæ diutius con-

templentur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipsæ coeuntes mente cōceperint: nec parum id profuturum scio. Cùm id sæpius præcepissem, audiuit mulier, statimq; candidum marmoreum puerũ, beneq; formatum ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerũ, coeundo, & uterum gerendo quàm sæpißime animo eum deuoluebat, enatumq; postea fœtum ostendit mater obesulum, nec à marmoreo simulachro dißimilem, ita pallentem ut ueram imitaretur marmor: & ueritatis experientia patuit: aliquæ artificio sunt laudatæ, successuq; fuit. Ne sint præterea inordinati coitus, neue in latera, sursumq; fiant: plerisq; enim hoc in causa fuit, ut diuersa oriantur monstra.

Mon-

Monstra quomodo gignantur, & de vi mira putrefactionis.

CAPVT XXIIII.

NEc ita facilior dabitur monstra producẽdi modus, quàm è suprà dictus. Si quis autem id summopere affectarit, multas patefaciemus talia producendi uias. Principio putabat Democritus, ex plurimorum commixtione seminum, cùm hoc antè illud postea iactatũ uteri partes subingreditur, & simul confunduntur, dißidentq; membris, ut biceps homo, & multimembra gignantur animalia. Empedocles autem responsa omnia præoccupando uerum concepisse uisus est: Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura distributionem, aut ob impraegnationem monstruo-

struosa ait animalia gigni. Straton autem ab adiectione, ablatione, trāspositione, aut sufflatione id euenire tradit. At medici quidam id uuluæ asscripserunt, quæ sæpe flatu imbuta, subuertatur. Natura sagax in animaliū efformatione membra primùm effingit, quæ in corpore principatum obtinēt, postea ex impendenti materie, nunc parciùs nunc profusiùs operatur, ut se sibi suggerit: sic defectu coërcita, uel redundantia superata ab incepto impenditur opere, unde partus producit monstrifica labe affectos: ut in arte sæpiùs perspicitur: nūc mutilata, ut claudos, monoculos, nūc superflua, ut hermophroditas, quaternis oculis, totidem brachijs, totidemq; pedibus, sic quæ fortuitò uel arte ordinantur, adiuuat ipsa, & inchoatis
dat

dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam monstra in lucem prodire desideras, ut ex exemplis condiscas, multa horum trademus principia: cogitato & exoriri, quæ consequi poßibilia fuerint: subscribet enim natura uotis, opereq́; delectaberis, eaq́; euenient quæ nunquam putaueras, ansamq́; præbent conficiendi, quæ uetitæ descriptionis, et potius admirandi, quàm profani sunt operis. Exuperantia primò, quonã fiat modo

Pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternisq́ pedibus,

Quod docet Aristoteles: Oua illa seligito, quæ bina comperies retinere bo leta, pellicula quadam non tenui intercursante, sed albumina continuentur, quæ fœcundiores sæpe gallinæ

assolent parere, ex magnitudine cognosces, patetq; intuentibus soli exponendo, exuberante iam materia productum, ex plurium seminum commixtu, semenq; habeat pullorum, glocienti gallinæ iam excubanda supponas, ut suo insessu foueat ea, elapso iam debito tempore tales excludet fœtus, pedibus, alisq; quaternis, curabis ut cōmodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine ulla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & animal omne quod ouo excluditur: si tale euenerit non mediocris erit admirationis: sæpius enim monstra in prolificis animalibus & multiparis, quàm in minus fœcundis, & in perfectioribus animalibus, in alijs uerò facilitas generationis præualet:

unde

unde in uilioribus animalibus faciliꝫ us monstra prodeunt quàm in nobiliꝫ bus. Sic quoque aliter generare possu mus

Animal è diuersis commixtum.

Quod facilè eueniet, uti de fructibus docuimus: sed hoc pacto rem aggreꝫ dieris, Animalia quære multipara, id est, quæ plures edant uno nixu fœtus, & quæ maxime salacia sint, & in quibus uincat coëundi uoluntas, maꝫ res fœminis obsequia sollicitent, comꝫ misceri inter se curabis, quibus par quoque sit corporis magnitudo, gesta tionis tempus æquum, uel sane non lōꝫ ge diuersum, sic ex alienigenorum inꝫ ter se animalium congressu, diuersa prodeunt semifera monstra, multipliꝫ ci naturæ uarietate. Ex lupo enim et cane generatur fera, quæ crocuta diꝫ

ci solet, producendiq; eius modũ docet Aristoteles. Læena cum pardis coit, unde ignobiles generantur leones, non iubati & maculosi fœtus, ut refert Philostratus. Cum pantheris quoque coeunt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoes dicitur, maculosa pelle pantheram refert, faciē autem patrem, quod tradidit Oppianus, sic uulpe, lupo, & tygride, simia, leone & similibus, ut crebrò græcè dici soleat, semp̃ noui aliquid Africam afferre, ob aquæ enim inopiam egestatemq; siticulosis in regionibus, è longinquo coguntur bibendi gratia in unum congregari, ui, aut uoluptate ad commiscendum cogente, & inibi è uaria seminum mixtura, uarias subinde animalium nasci formas, nec tales fœtus Africæ regionibus tã prodigiosi

giosi habentur, cũ familiaris sit inco-
lis corũ partus, in nouis igitur procre
andis exẽplis utitor. Item in Aeliano
legi, apud Sybarin pastorẽ fuisse no-
mine Crathin, qui cũ capellã omniũ
formosissimam deperire cœpisset, &
libidinis œstro acrius excruciaretur
eandem mirè inibat, ac uti amicã am
plexabatur, nõ citra suauiationẽ cre-
bram, idemq; capellarius amator, pa-
bulum lætius amœniusq; obijciebat,
ut illi suauior fieret anima, inde ex
concubitu brutino natum ferunt in-
fantem, cruribus matrem qui refere-
bat, facie autem patrem. Pullus autem
è diuersis commixtus sic eueniet: Ma-
rem palumbum cum gallina coire cu-
rabis, pullusq; emerget nõ iniucun-
dus uisu. Sic quoque è perdicibus,
gallinis, phasianis eueniet, diuer-

sisq; accipitribus & pauonibus. Dabit mixtum fœtum gallina, sibiq; simi lem admodum, eiq;, quo prolificum ac ceperit semen. At si defecerit matrix, sic dabitur

Ouorum excubatio citra gallinam,

Vt docet Democritus: Columbarum uel gallinarum stercore tuso, atque in cerniculo subtiliter succreto, obruantur oua, non irrita tamen, ne simul collidantur, substratis eorum pennis, & circumpositis cubilia extruantur: turbinatior ouorum pars sursum uergat, & uicenis quaternisq; horis, alternis uicibus innouato circumuoluendo, ut æquabiliter concalefiant, sic effœtæ efficere sunt solitæ, loco calido & tepente seruentur: ubi bis deni dies elapsi, & completi fœtus, & pulli

rostre-

roſtrelis oua percudere inceperint, auſculta num pipiant, ſæpe enim propter eorum putaminum craßitudinẽ erumpere nequeũt, uel rimis fatiſcũt: teſtas tollito, & gallinam inducito. Et ſi collibuerit aliter potes: Oua tepido demergas fimo, ſeniſq; diebus recens ſubijcito, ne ſeneſcat, ſed tempore ſuo foueat, & gallinæ calorem imitetur, uertendo ſemper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. Si quis cognoſcere affectarit marem progigni an fœminã, ſic cognoſcet: Ariſtoteles ait, & probat Auicenna ex orbiculari breuiq; ouo mas, ex oblongis acutiſq; fœmina proggnitur: & ſuffragatur ratio: nam uirtutis perfectio in maſculis ouis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longius

cilè enim corrumpitur & conuerti-
tur, & ſæpe mulieres ex eodem cum
humano fœtu bufones, lacertos, & ijs
ſimilia generant. Et Salernitanas le-
gimus mulieres conceptionis princi-
pio, cùm fœtus uiuificari debent, tale
animal apij & porrorum interficere
ſolent ſucco. Cùm mulier quædã præ-
ter opinionem prægnans uideretur,
fœtus loco quatuor animalia ranis ſi
millima peperit, & ſæpe tali cauſa a-
bortiunt, cuius monſtroſæ conceptio
nis, non eſt alia (credo) putanda cau
ſa. Ex corruptione quoque humani ſe
minis, ueluti uermes in inteſtinis. Al
cippe elephantem peperit, & ancilla
inter initia belli Marſici ſerpentem
generauit. Nec equorum minus è cau
da ſetæ aquis iniectæ, animam recipe
re, & uiuificari uidentur. Tuſum o-
cymum

cymum inter lateres humido loco Soli expositum scorpiones generat, quanquam Galenus neget. Et combustæ anatis puluis, si humido inter patinas seruetur obrutus loco, ingentē & maximam mirè generat rubetam. Facilius autem rana procreari potest illicò, si earum cernatur ortus, non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, scilicet ex coitu, in aquis suos natales habent, sed quæ per se nascuntur, & temporariæ dictæ sunt: & æstiuo tantùm imbre littorum & itinerum puluerulentis arenis generantur, earumq; breuis est uita; uel sæpe uentorum ira, altis montium iugis sæuientes, attollitur puluis, aquisq; mixtus, non solùm in ranas, sed in lapides cogitur: ranis enim aliquando pluisse authore est Phylarchus, & Heraclides

Lembus, circa Dardaniam & Pæoniam idem euenisse tradit, idq́; tam copiose, ut domus & uiæ replerētur. Et Aelianus cum ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarum pars quæ ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum conformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera uiuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Aegypto quód ex terra & imbre mures nascuntur, & in alijs locis ranæ, serpentes, & similia, unde facilis est earum procreatio. Quidam enim cum spuisset, ex sputo statim rana creata est, & Daumatus Hispanus, quotiens libuerat ranarum maximam ilicò producebat copiā. Sic uerrinū & scrofarum ex co-

itu

itu exceptum uirus, & sanguinosum modo iam dicto, incunte sole Capri-corni principium, ut piscis exitu cij-ciant, dum affatim lacte & micis sa-turentur, subantes: perceptumq́; illud quod apriam uocant, quod idem est, quod equis hippomanes, uitreo sub fi-mo uase conditum, & operculatum, ne surgens calor euolet, aliquibus la-teat diebus, perceptumq́; opus plum-bea conditum pyxide erit usui: qui id rectè nouerit componere, non uulga-re cernet experimentum. Si quis ue-rò curiosius quàm par sit, noscere cō-cupiscet, quā nouimus rationem ex-perimento fimo & mirabilē admodū mandragoram producendi. Sic e-nim humnam feram ex ouo enatam fœneratitia iam nomenclatura uul-gò appellari cœpisse audio, si cui col-

libuerit, & is ad exẽplar gallis ſper matis in ouo humanum & uitale aſ- perſerit uirus, operculo coercito. ne fœtuoſum calorem coercitum ſuſpi- ret, efferet ſemiferum animal, hinc hu- manam, hinc uerò uernaculam gerẽs formam. Nec negat id Auicenna, ſi oc caſio dabitur, alibi paulò uberius: ſat ſit normam & fieri poſſe demonſtraſ ſe. Pleraq; & maiora iam omittun- tur, apud inſcios & plebeios fide pe- nitus caritura. De partu monſtruoſo, deq; producendi per fimum ui hæc di- cta ſufficiant.

De Lyra, & miris quibusdam eius proprietatibus.

CAPVT XXV.

Nonnullas in ſe uires Lyra re- tinet proprietates, & animad- uerſiones, quas in medium afferre o-

peræpretium duximus: quanquam nõ lateat gregarios & sciolos fidem nõ habituras. Etsi eorum aliquis hæc nostra putet deliria, arcanarum tamen literarum cultoribus me summopere placiturum scio, quiq; naturæ miris peruestigandis, animum penitus addictum habent, ignota non scribo. Rythmos & modulos in hominibus posse certum est, nec tam immite & efferatum esse cor, quin coaptis modulis, & cantilenis animum delinientibus remittatur, contrà indecentibus & inconcinnis angatur & restringatur. Carmen prodit Muscus dulcissimam rem mortalibus esse: & à Platonicis dictum animaduertitur, à musica mulceri omne quod uiuit, plurimiq; uisuntur effectus. Remugiunt in bello tympana, ut sint hortamenta, &

torpentes suscitent, & ijs similia ab antiquis factitata reperiuntur. Timotheus musicus quoties libuerat Phrygium modulabatur cantum, & Alexādri animum, sic accendebat, ut efferatus ad arma curreret, cumq; aliter uoluisset, mutato animositatem exhauriens segnem efficiebat animum, & remollitum ab armis ad epulas & conuiuia trahebat: & Plutarchus ait: Cùm ipse audiuisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui uocātur Harmatij, adeò inflammatum se esse, ut simul cum armis exurgens manus iniecerit in proximè aßidentes. Refert Cicero Pythagoram adolescentem quendam Taurominitanum, uino madidum, ac meretricio amore irretitum, cùm riualis comburere domum quæreret, qua detinebatur scortum, Phrygio modo con-

concitatum, spondæo resonante pacatum, & mitiorem reddidisse. Idemq; aiebat: Si tybiarum cantu impulsi adolescentes facinus aliquod aggrediuntur, tibicina spondæum canente distrahūtur, ut modorum grauitate eorum furens petulātia consedetur. Empedocles cùm eius hospitem iurgijs et conuitijs quidem lacessitus inuaderet, canēdi retorsit modum, furentisq; irā temperauit. Theophrastus ad compescendas animi turbationes, musicos fertur adhibuisse sonos. Et Agamemnon è patria discedens, ad Troiam profecturus, de Clitemnestræ dubitās pudicitia, citharœdum reliquit, qui sono illā adeò ad continentiā & pudicitiā incitabat, ut Aegysthus nō nisi occiso citharœdo ea frui potuerit. Thracius Orphæus citharæ incentionibus efferatas

feratas gentes saxi instar nulla ratio-
one molles inflexerit. Arion citharæ-
dus rationis expertes delphinos sibi
conciliauit, ut demersum sospitem in
littus duxerint. Teneros infantiũ sen
sus permulcet sonus, & crepitaculis
uagientes acquiescunt, et ipsi contice-
scunt. Vnde Crisippum proprium nu
tricibus fertur carmen ascripsisse. Ele
phantes ait Strabo tympanis allici, ser
uis sonis detinentur, & modulato car-
mine capiuntur, cygni hyperborei ci-
thara & cantu conuincuntur, auicu-
læ fistulis irretiuntur, & pastoralis fi-
stula pastu progreßis quietem impe-
rat gregibus. Immò uulnera, & mor-
bos, (quod multò mirabilius est) modu
lis prudens consolata est uetustas, ut
ex historijs percipitur. Terpãder atq;
Arion Mathimenæus Lesbios & Iones
gra-

grauibus morbis curauêre. Asclepiades medicus tuba surdis medebatur, cantuq; populi seditiones cōpescuit. Hermenias Thebanus Boëthiorū pluribus coxendicū dolores melodijs abstersit. Xenocrates organicis sonis lymphaticos curauit. Thales Cretēcis cithara pestilentiam fugauit, & ægrorum uenas Herophilus musicis pensiculabat numeris, sic affectibus singulis singulas adhibuêre prisci melodias, uti Dorica prudētiam, castitatem, & doctrinam largitur, Phrygia pugnas excitat, furorem inflammat, quod efficit & tibia: ideo Aristoxenus in fabulis quod Dorica efficere non ualuit, ad Phrygiam deuenit harmoniam, quæ illis congruebat. Lidia intellectum acuit obtusis, terrenoq; grauatis desiderio cælestem inducit appetentiam,

tentiam, ab Aristotele in Politicis tra-
ditum. Nónne Lacedæmonibus fer-
tur repudiatum pridem fuisse croma-
ticum genus, quòd nimium audientes
effœminaret? & ijs similia, unde non
à ratione alienum reor, si simplici id
accidat lyra, citharaúe, quod uerò ar
te ingenioq; confectis euenit magis
mirum, nemo est qui negare poßit.
Ideo

Lyra somnum concilians.

Proditur, & à multis quoq; expertũ
est, dulci suauiq; ut id eueniat harmo
nia, fiat igitur sic: E lignis materiam
parato mitioribus, ut suauiorem effi-
ciat & remißiorem modulationem,
uti abiete & hedera ex uno inferior,
ex altero superior cõpegitur pars, fi-
des è tyris & serpentibus confic en-
dæ,

dæ, sed ex intestinis, uel membrana spinalem medullam contingente, quã exrues flumine currenti, capiteq; suspenso, reliquum macescat, ijs fidiculã accommoda, cytharamúe, quæ ubi digitis pulsata intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnum efficit sonitũ, gratumq; audientibus conciliat soporem, ut inuitò claudent oculos, non miti sõno. Quod mirum hóc uideri non debet, si id quoq; Pythagoricos effecisse fertur, ut cùm diuersas resoluere uellent in somno curas, quibusdam cantilenis uterentur, ut leuis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes quibusdam modulis alijs stuporem, somniq; confusionem purgarent, ad subeundum munus aliquod. Acolio euenire tradit, q. animi trãquillet tẽpestates, somnũq; pacatis tribuat.

buat. Est & aliud mirabile ualde qd' eius sonitus fertur præsens atociũ, dũ enim per aures ad animum delabitur unde ab eius sonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur: neúe hæc aliquibus offendiculo sint, consultius fuerit omittere. Hæc aũt de uulgari accipies experimentum

Lyra quæ pulsata alteram eiusdem toni recubantem moueat:

Tendantur in unum nerui, & ad idem & perfectum perueniat unaquæque melos, si grauium unam pulsabis digitis, altera roboat, & mouetur grauis in ea, sic acutarum: debita tamen approximatione: si id maximè non fuerit conspicuum, paleam suprá inducito, & moueri uidebis. Suetonius autem Trãquillus in libro ludi-

ludicræ historiæ, neruos ait in fidibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo & relaxando, & pulsando quousque quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. Si verò ut

Lyræ surdus audiat sonum

Vis, uel manibus aures obde ritè, ne sonum audias, tum capulum lyræ, uel cytharæ mordicus prehendito, pulset eam alter, & concinnum in cerebro dabit sonum, & fortassè suauiorem: Nec solùm capulum dentibus captās, sed longißimam hastam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur sonus, diciq; poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. Remanet hoc,

quod

quod haud quaquã inamœnũ reor, ut Lyræ, citharæ, aliaq; instrumenta vento pulsentur.

Hoc sic perficies: ubi uasta fuerit uentorum procella, è regione aduersantia accommodabis instrumenta, uti citharas, tibias, sambucas, fistulasúe: aduenienis enim uentus impetu ruit, leuiter pulsat, & biantes calamos percurrit: unde ex omniũ sonitu uicinis auribus suauißimum percipies concentum, & lætaberis.

Insomnia clara, & iucunda, obscura, meticulosaq; inducere.

CAPVT XXVI.

Cibus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in uaporem soluitur, tabescitq;, quem caliditate iuncta in leue desciscere par est:

cumq́; natura in sublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per uenas redundare, ubi natura cerebri perpetuo obrigens rigore, ac instat imbrium generationis, ut in maiori mundo sæpe uisitur, fit humificus, & nebulescit: sic intestina reciprocatione denuò redditum incapescit, & ad cor defertur principis sensus domicilium: interim caput opplet, grauedinosum reddit, ut profundo demergatur somno: Quòd si noctis conticinio magis soporari contingit, imagines descendendo aliorum occursu, interpollantur: ut præposteræ monstruoseq́; uideantur: Si matutino ubi excrementius fœculētiusq́; sanguinis, à puro, & frugi discretus & ipse refrixit, et deferbuit: meracæ, obsolutæq́; uisiones demonstrātur, & gratæ. Nō ergo irra-

irrationabile duximus, cum immoderato tumefacta potu, uirtus sopita lãgueat & natura edulij uapores attollantur, & ex ijs, quæ corpore abundant, in somno exultari, & immoderatè iactari, ut diuersa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua atraq; bile, frigido putridoq; humore. Sic aliquem trucidare, uel impiè cruentari, sanguinis abundantiã habere. immò temperiei eiusdem præsagituram elici posse Hippocrati & Galeno placet: Vnde cibis uescentes flatuosis, eorum ui salebrosæ imagines, mõstruosæq;, qui itidem attolluntur, si tenues, modicæq; exhalationis, gratis animum exhilarant simulachris, & incolumes uidentur. Sic extrinsecus applicando simplicia, secum illiusrei phantasmata infecta sensum

prin-

principiũ deferunt: arteriæ enim nostri corporis (inquit Galenus) ad se intus quodcunq; trahunt, proximè circundans eas, dum continuo dilatantur, sic ea somniemus, quæ præoptabimus. Vt non minus peruigiles, quàm soporantes lætemur, en

Somnia gratia excitandi ratio.

Cœnæ somno, cùm cubitũ pergimus, si leniter mandimus hippoglossum, melyssophyllon, quam alij citraginem uocant, ijsq; simillima, cõsopiti uarijs illudimur imaginibus, quibus lætiora non percuperet animus, agros, uiridaria, arbores, flores, terram in uirorem conu[illegible]sam cernet, umbrosis operculis opacatam, ac deniq; oculos circumlustrando, uernat undiq; mundus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearum nouellarum frondium,

 acori

acori uulgaris, solani hortensis, stramonij aconiti, maximeq́; uiridantium tempora perunxeris, collum uel iugulum, per quem uenæ ascendunt soporariæ, loca ubi maximè uenæ sunt conspicuæ, manibus, pedibusq́;. Confert & iecur perungere, nam à uentriculo sursum euaporando, permeat sanguis ad iecur, à iecinore ad cor subit: sic reciprocantes tinguntur uapores, eiusdemq́; coloris imagines referentes At si quærimus

Somnia obscura & tumultuosa:

Fabas edimus, quia siccæ & flatuosæ, & ideo à Pythagoricis abhominantur, quòd talia pariant insomnia. Plerosq; legisse memini, à fabis abstineto, eiusq́; usum interdixisse, & fere legumina omnia, phaseolos præcipuè quos smilaces uocant hortenses, lenticulas,

culas, crassum & melancholicum humorem excitantes, illia, cæpas, capitata porra, braßicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc uinum, quia spirituosa, uapurolentaq; sunt, inflationem, calidum, mordacem, & noxium humorem parientia, insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, laceßita, tortuosa, turbida. Sic per aëra delatus, maria, fluentaq; transnare uideberis, ciuitates multas lustrare, casus, mortes, tempestatum sæuitiam, nubilos dies uidere, imbres decidere, Solis fulgorem infuscari, cælum hyemare, ac non nisi meticulosa omnia demonstrari. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, uel omni adusto, acetoq; (quod ideo addimus, ut penetrandi uim medicamentum

adſciſcat) ignes, incendia, fulgetras, corruſcationes, et omnia tenebris inuoluta. Nec ſilentio præterierim poſtquàm in horum ſermonem incidimus, huic addere ſeriei, quæ fortaſſe iuuerit meminiſſe, uſuiq; fuerit legiſſe. Si uelimus

Idem ſuffitu edere, & aliter.

Sic ſæpe factitare ſolemus: Interfecti ni recenter uiri calcaneum in puluerem redigimus, cui magnetis parum addimus, porrò ſimul commixta, ſi accenſis carbonibus inieceris, ut locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes laruarum occurſaculis, deterrimus ſpectris, horribilibusq; afficies. Sic quoq; ſi dormientis capiti uiuæ ſimiæ nuper extractum cor ſuppoſueris, non niſi feras in ſomnis cernet, & ab eis dilaniari, ut terriculamenta,

menta, & timorem incutiant magnũ. Idem præstabit oniches si collo ligaueris. Sed adeò dira cupido hominum mentes inuasit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita est abutantur, ut multis horum simul coaceruatis componant.

Lamiarum vnguenta.

Quæ quanquã ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamen ui euenire patet intuenti: quæq; ab eis acceperim referam. Puerorum pinguedinem aheno uase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum, nouißimumq; subsidet, inde condunt, continuoq; inseruiunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel Aliter sic: Sium, acorũ uulgare, pentaphyllon, uespertilionis

 sanguis

sangninem, solanum somniferum, & oleum, & si diuersa commiscent, ab ijs non parùm dissidebunt, simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, ut rubescant, & reuocetur calor, rarumq; fiat, quod erat frigore concretum: Vt relaxetur caro, aperiantur pori, adipem adiungunt, uel oleum ipsius uicem subiens, ut succorũ uis intro descendat, & fiat potior uegetiorq; : id esse in causam non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri uidentur, conuiuia, sonos, tripudia, & formosorum iuuenũ concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginis uis, impressionũ habitus, ut ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumq; ualde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic im-

impreßiones capeſſunt, ut ſpiritus immutentur, nil noctu diuq́; aliud cogitantes, & ad hoc adiuuantur, cùm nō ueſcantur niſi betis, radicibus, caſtaneis, & leguminibus. Dum hæc penſiculatiùs perquirendo operam nauarem: ancipiti enim immorabar iudicio, incidit mihi in manus uetula quædam, quas aſtrigis auis nocturnæ ſimilitudine ſtriges uocant, quæq́; noctu puerulorum ſanguinem è cunis abſorbent, ſponte pollicita breuis mihi temporis ſpacio allaturam reſponſa: iubent omnes foras egredi, qui mecum erāt acciti teſtes, ſpolijs nudata tota ſe unguento quodam ualde perfricuit, nobis è portæ rimulis conſpicua: ſic ſoporiferorum ui ſuccorum cecidit, profundóque occubuit ſomno, foris ipſi patefacimus, multum uapulat,

tantaq́; uis soporis fuit, ut sensum criperet, ad locum foras reddimus, iam medelæ uires fatiscunt, flaccescuntq́;, à somno seuocata, multa incipit fari deliria, se maria mõtesq́; transmeasse, falsaq́; depromẽs responsa, negamus, instat, liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Sed quid de eis sentiã? dabitur aliàs narrandi locus, ad institutum nostra redeat oratio: satis enim polixiusculi fuimus. Hoc præterea præmonendum censeo, ne facilè *experientes dilabantur, non hæc æq́; omnibus euentura: sed inter cæteros melancholicis, cùm natura præalgida, algiosaq́; sint, eorumq́; uaporatio multa non sit: rectè enim quæ uident percipiunt, & referre possunt.*

Quomodo

Quomodo amor conciliari possit, deq; rebus amatorii medicamenti vim retinentibus.

CAPVT XXVII.

Nostrum fuit ab operis initio constitutũ, omnia tantùm naturaliter operari, & præsertim, quæ magorum operibus impiorum euenisunt, ad eorum scientiã penitus pessundandam: mortalium enim mentes his laqueis. & errorum inuolucris irretiunt, cùm hominum pars magna huic insistet, ac fallaci ipsius illecebra multos diuexari uideam, admiratione animos capi, & ingenia ipsa ad pernitiem elabi quæ eleuata, ac discendi cupidiora sunt. Nos quæ ijs poterimus amorum illicia recensere non pigebit, à naturæ postliminio minimè discessuros: quæso legentes boni consulant.

Vt igitur exordiamur, ſcitu iam di-gnum eſt, quod aliò nō intenditur ho-minum mens, niſi ut hominum mulie-rumúe animis amoris igniculos ac-cēdere, eos mitiores reddere, noſtræq́; uoluntati obtemperaturos nititur, cumq́; rebus eueniat, in quibus effici-endi poteſtas latet, ijs utamur: quorum aliqua à maioribus tradita, nobis ex-perientia comprobata, multaq́; recen-tiorum induſtria comparata ſunt: & primùm Hippomanes, antiquitus ad ſidera laudibus elatum, quanquam nō defuerint, qui adſtruxerint, mulier-cularum figmenta, & deliras eſſe fa-bulas, demonſtrationibus fortaſſe ad-dicti, nec prodigioſis naturæ miracu-is, abditisq́; cauſis fidem adhibentes: quibus euidens experientia refraga-tur. Quod duplex ſtatuunt, unum ui-

rus, ex equarum obscenis distillans, libidinis furore nimio obstimulatarum: noster in Georgicis Poëta sic cecinit:

Hinc demum (Hippomanes uerò quod nomine dicunt
Pastores) lentum distillat ab inguine uirus,
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ,
Misceriq; herbas, & non innoxia uerba.

Vnde apud Tibullum.

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nec instituto inefficax, eiusq; usum alibi tradidimus, & uires cùm poposcit locus: alterum autem caricæ est magnitudine, specie orbiculatum, latiusculum, colore iã nigricante, fronti nascẽtis pulli adhæret, statimq; fœta

partu edito, secundas deuorat, & laborum oblita perlambendo, & abstergendo cum conuellit, hippomanes appellatum: quod si quis præripuerit, ad ubera partum non admittit, odit & alienum tanquam à se fugat, nunquam amatura: quod idem rectè sensit in Aeneidos uates:

Quæritur, & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor.

Merito ergo ex carne illa amorem creari, & illius esse irreticulum non absurdũ putârunt, amatoriumq; innasci ueneficium. Et ut tradit Pausanias, nec Aelianus omittit, tentam in eo uĩ nouit Olympiæ Phormis Arcas quod illo æri mixto, & effuso equam posuit, abscissa cauda, ubi Hippomanes incluserat, fabrica non tã accura-

tia, ut ex ea equi eatenus fallerentur ut tantopere ad illius conspectum furijs stimulari deberent. Sic enim eos alliciebat, tantaq; insania ducebantur, ut ruptis frenis, in ipsam uiolentius, quàm in pulchram equam & uiuam insilirent. Neque enim quod ungulæ, cùm æreæ statuæ hærent, lubrico lapsu elidantur, idcirco coitum desperant: immò ardentius multò hiante ore, imminenteq; adhinniunt, neq; prius quàm flagris & magno ductorum robore abstrahantur, ab æreo simulachro depelli possunt. Vnde nomen ueneno inditum hippomanes, quo equinæ cupidinis similitudine, homínibus amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit. Traduntq; non minimæ authoritatis uiri, quod hoc cognitum penitus pastores ha-

bent, & si amatorias alicui insidias parare uelint, ut amoris flãma cõflagret, & cupidinis tabe amatæ mulieris torqueãtur, & intereãt, callidè equã quæ uentrẽ gerat, pariturã obseruant, statimq́; à partu præreptũ hippomanes habent, & in equæ ungulã optimè conditũ seruant, ut egentes in pollinem ritè redactũ insidijs esculentis, uel poculentis immisceãt & animũ efferatũ mitiorẽ reddunt, & fomitem amoris inducunt, ceu lasciui iuuenes ueris assolent initio, continuò paulatimq́; concrescentẽ, & adeò ad amoris cupidinẽ inflãmant, ut ad omnem hominũ ætatẽ libidinis oculos adijciant, sic excremẽto aliquo coarctãt, et in eũ animum inclinãt, cuius substantiam combiberint, & mutuum reciprocumq́; reddet amorem. Erat &

eche-

[redacted]

echeneis ueteribus ueneficijs infamis.
Sic hyænæ uulua sinistro lacerto reli-
gata, si quis mulierem inspiciat, ama-
torium esse tam præsens, ut illico se-
quatur: id uerum ne fuerit an falsum
affirmare non ausim, ne quos repre-
hendimus, imitemur: difficilis enim hic
esset, & pene impoßibilis eorum ca-
ptura. Docet aliter, si libuerit huic
simillimum componere, ut multorum
exemplis noscere discant.

Animalia respiciendo, quæ maximè
in amorem furiunt, uti passeres & co-
lumbæ: sed commoditatis gratia in
catulis exemplum detur: Ligetur ca-
tella semestris, uel annua, cum osten-
dit se maritari uelle catulo, ueris prin-
cipio: eo enim anni tempore concep-
tum sitiunt maritum, cuius desiderio
hiant: ita ligentur arctè, ne con-

scendant,

scendant, & aptè accommodentur, ætatemq; habeant coëundi, cibos postea opiparè exhibeatur, ut spermatis ubertate luxuriæ desiderio conflagrent, cùm catulire desiderant feruentiq; fuerint animo furientes & uociferantes, præcaue ne ad coitum admittas, ut uiolentius inferantur. Cùm cognoueris in summum luxuriæ gradum fœminam peruenisse, ut genitalia pruriant, inflentur, turgeantq;, quod dici spacio eueniet, iugulant, eaque decerpunt membra, ubi maximè huiusmodi desiderium insidet, & cũ carnem gustauerint proiecta amatoria libidine constrictius tenetur, ut uociferet & perbachetur, poculisq; deuicta mens, libertate amissa Veneris insania exagitatur, ut extabescat corpus. Multa præterea sunt, ex quibus

bus pauca meminimus tanquam suffectura. Satis enim diximus, & si uera dixisse pertesum est.

De Fascinatione, & quomodo per eam illaqueari possit, & fascinationis amuleta.

CAPVT XXVIII.

IAm de fascinatione est disserendum, quiq; effacinatores fuerint, nec silentio prætereundum: nam si nobis priscorum monumenta percurrere libeat, comperimus huiusmodi multa posteritati prodita iam esse, cum noua recentioris æui euenta, antiquæ famæ non prorsus uanæ suffragentur. Nec historijs fidem derogare opus esse censui, si ueras rei causas ualidis rationibus aptare nequimus: præterea cùm pleraque sint peruestigationẽ penitus summouentia. Quod autem ipse

ex alijs

ex alijs operationibus ſenſerim, in me dium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Vergilium reperies, unde

Neſcio quis teneros oculus mihi fa-
ſcinat agnos.

Iſigonus & Memphrodorus in Africa terra familias quaſdam produ͞t uoce & lingua effaſcinantes, quæ ſi impenſius fortè, quàm liceat admiratæ fuerint, uel laudauerint pulchras arbores, lætiores ſegetes, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu uel cultu opimas areſcere, & emoriantur repentè; hæc omnia nulli aliæ cauſæ obnoxia: quod Solinus quoque ſcriptu͞ reliquit. Idem Iſigonus Triballis, & Illirijs eiuſdem eſſe generis qui pupillas binas in oculis habeant atq; uiſu exitialem effaſcinationem facia͞,

ubi

ut interimant quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis tam nocenti uisu sunt: & impuberes maximè noxam sentiant. Huiusmodi fœminas in Scythia esse, quæ uocantur Bithiæ tradit Apollonides Philarchus in ponto Thibiorum genus alterũ multosq; alios eiusdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero uerò equi effigiem esse, quorum meminit quoq; Didymus. Nec dißimilis generis Damon prodidit pharmacum in Aethiopia, cuius sudor tabem contactis corporibus afferat, ac fœminas quoque omnes uisu effascinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoque de ijs scribit, sic Plutarchus & Philarchus effascinatrices gentes Palætheobœorum pontum incolentes,

non:

non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido concretioriq́; constant corpore, pestilentes esse, & intuitu, soloq́; habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem resoluant: nec solùm qui cõtinuo, sed hospides, & qui eorum commercio alienissimi concutiuntur, tanta oculis uis: & fascinum quanquam per contactum, & miscellam iniatur sæpe, per oculos tamen perficitur: uti exterminatio quædã per spiritus per oculos ad fascinati cor deueniens, totumq́; inficiens: Sic enim euenit, ut adolescens subtili, claro, calido, dulciq́; sanguine præditus, tales det spiritus, cùm á cordis calore à puriori sanguine exoriantur, quia leuissimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos procidunt, & iaculantur, qui

maxi-

maximè foraminosi & uenulēti sunt, omniumq; partium nitidißimi; & cum spiritu ipso unà uis quædam ignea radijs emittitur ut, rubentes oculos, & lippos spectantes obuios, simili cogātur laborare morbo: mihiq; accidens detrimentum attulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit, sic oculis proximus unà secum uaporem corrupti sanguinis deferens cuius contagione spectantis oculi rubore simili afficiuntur: Sic adimit lupus uocem, sic regulus uitam, qui aspectu uenenū excitat & radijs uirulentos infigit ictus, cum speculo autē, reciproco iaculatu in sui authorem retorquentur. Sic immundæ mulieris intuitum reformidat politum speculum, ut assert Aristoteles, eiusq; aspectu sordescit, & fulgor hebetatur: quod euenit, quia

sanguis

sanguineus uapor in speculi superfi-
ciē propter tersitudinē in unitatē co-
it, ut quadā cluuiecula operiatur, &
clare demonstretur: imò si nouitiū æ-
gerrime elues, quod ideo in panno uel
saxo non euenit, quia in illo serpit, &
in profundum descendit, in hoc uerò
ex partiū incōcinnitate dißipatur. At
speculū quia ptinax obstat, quia ter-
sum infractū reseruat, quia frigidum
coacto aere guttulas gignit: tali fer-
me pacto si in clarū uitrū respires, fa
cies saliuæ roris aspergine rigatur, te
nuisq; euolans pars in saliuā relabi-
tur, sic ex oculis radiorū profluuiū, q
spirituū uehicula, ad occursantis ocu
los perueniens transuerberat, & pcußi
hominis interiora afficit, propriā quæ
rens regionē, cū è corde exoriātur:
sic ipsi in cordis marginib. cogūtur
in san-

in sanguinē, peregrinus hic sanguis ab effascinati natura uiri discordās, reliquū tabe conficit, unde ægrotat, eatenus contagione ipsa ꝑmanente, quatenus uis tabidi sanguinis in mem bris uiget, & cùm sanguinis effectio sit, ex nunquā interpollari contuetur febri, quæ si in bili, uel pituita esset, ꝑ interualla fortasse sedaretur. Vt aūt distinctiùs patescant oīa, id primò sci endū, duplicē apud authores fascinū reperiri. alterū amoris, inuidiæ, uel maleuolentiæ alterum. Si uerò pul chri desiderio, formæq; concinnitatis fuerit desiderio irretitum, quanquam eminus iaculetur, per oculos uene num hauritur, & uenustæ spectrum formæ amantis cordi residet, igni culos succendit, unde semper afflicta ri solet: & quia ibi mollißimus

amati

amati ſanguis uagatur, uul.us repræſentat, ſuiq́; ipſius ſanguine relucet, in ſe non quieſcit, & ſic ab eo trahitur, ut uulnerati ſanguis in uulnerantem labitur, rectè hoc ſic innuit Lucretius:

Idq́; petit corpus, mens unde eſt ſaucia amore,
Nanq; omnes plerunq; cadunt in uulnus & illam
Emicat in partem ſanguis, unde icimur ictu:
Et ſi cominus eſt, os tum ruber occupat humor.

Si uerò inuidiæ, uel maleuolentiæ fuerit quem tale uirus infecerit, effaſcinatio noxia admodum maximeq́; in uetulis reperitur. Nec ualet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus, animusq́; affectus corporis

poris uires firmat, & potiores reddit: nec solùm immutat corpus propriũ, sed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores uindictæ, uel cupiditatis in corde cient. Nónne auaritia, mœror, uel amor, colores, & habitus immutat? Inuidia nónne corpus pallore insigni, & extrema induit macie? Nónne prægnantis auiditas inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? Sic ubi flagrantes inuidia oculos, & truces deflexerit, & pernitiosè nocendi cupido acriùs micat ex oculis, & intestinus ardor proficiscitur ab eis, astantium corporibus maximè, speciosis malum inferunt, & oculorum acies uti telum transuerberat, præcordia perurit, & maciei præbet causam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum apertura,

& humorum ſubtilitate facilè depaſcitur morbus. Nec ſolùm ex paßione tale fit corpus, ſed uenenum humano reperiri poſſe corpore facilè eſt, quod probat Auicenna: pleriq; tali ſunt natura præditi: quod mirum uideri non debet, ſi arte fieri poſſe ſæpius uiſum eſt. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina inſignis ſpeciei puella, ſerpentium ueneno delibuta, & depaſta: ut Ariſtoteles tradit, et Auicēna Rufi teſtimonio ſcribit. Galenus autem alteram fuiſſe, quæ Hyoſcyamum impunè ſumeret, alia uerò aconitum, ut nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius uſu (ut ex antiquorum monumētis accepimus) uſq; adeò innoxiū præbuit ſe ueneno Mithridates Pōti Rex, ut cùm uellet ueneno ſibi mortem conſciſcere, ne ſe Romanis dederet, nullam

lam ex assumpto ueneno percepit noxam. Gallinæ anguium, & lacertorum carnibus obesæ, uel tritico eorũ iure decocto, si accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuiũ, multaq́; præterea fiunt, quæ longum esset recensere. Sic pleriq; uiri suapte natura sunt qui tactu infirmitates aliquas curant, multi araneum & oleandrum comedẽtes, serpentumq́; morsus flocci faciunt, nec tabem sentiunt, si similem sortiuntur naturam, quorum obtutus, uel emanãs spiratio non homines solùm, sed plantulas, herbas, cæteraq́; emaciat, ut exarescant penitus: & sæpe ubi huiusmodi animalia resident, arentes segetes ueneni participes factæ exiccatæ cernuntur, non nisi oculorum ui, & auram quandam eructantes. Nónne mulieres men-

ſium tempore cucumeres, & pepones tactu uiſuq́; inficiunt, ut maceſcant? nónne pueri innocentiùs uiris, quàm mulieribus tractantur? & plures fœminas, quàm uiros effaſcinatrices reperies complexionis ratione, fortiori enim lapſis à temperamēto decedunt, plurimisq́; noxijs ueſcuntur, ut ſingulis mēſibus ſuperfluitatibus expieantur, & ſanguis ebulliat melācholicus, unde uapores orti, ſurſum elati, per oculos prolabuntur, & aſtantibus uenenum expirant, & tali corpus explent. At ſi formoſam deperis iuuenē, eiq́; uis, uel mulierem uiro faſcinum inducere, ut ſi fieri poßit in amorem coarctetur, hîc patet

Amatoriæ illaqueationis modus:

Sint oportet ſanguinei, ex parte quas dam

dam cholerici, oculos habeāt amplos, nitentes, & glaucos, & multum con ducit castè uiuant, ne frequenti coitu humorum succus exhauriatur, unde frequentißimo intuitu, diutißima ima ginatiōe, debita ap̄ximatiōe cū cona mine facto, aciē aciei dirigant, radij radijs, & lumina luminibus cōiungā tur, sic ex intuitu ultrò citroq; facto nascitur amor, & cōbibitur. Cur aūt tui fascino detineatur nō aliorū, ex su p̄ori, & ex hac uidetur ratiōe: Eue nit enim ex fascinantis intētiōe, q̄ qui dem per spiritus, siue uapores trans mittitur ad maleficium, & spiritu illo affectus ei similis efficitur: existente e nim maximè in paßione illa, & ima ginatiua uirtute circa rem ualde fi xa, habitus diu permanens, spirituum habet obedientiam & sanguinis: tunc

exoptata re potest à uirtutibus deuinciri, & inflammari. Quanquam animus (ut Auicennæ ascribitur, neq; ab hac sententia illius abhorret authoritas) solo affectu, & imperio tales producere potest affectiones. Placet Musæo, quòd amoris fundamenta oculus iaciat: & præcipuè ad amandum illices sint, & ex aspectu amorem nasci dicit Diogenianus, ubi incognitum amari non posse dicit: & tanquam prodigij loco Iuuenalis de amãte refert:

Qui nunquam uisæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus uisam ad insaniam compellit, amorisq; allicitur per oculos rudimentum. Reliqua uerò membra nõ uerè dant causam, sed concitant, ut formæ lenocinia

cer-

cernentem remouentur uisis rebus il-lectus, & immorantem obtutu feriāt, & ibi Cupidinem excubantem aiunt sua mittere tela, ut emissus ex oculis aculeus in astantis oculos confugiat, ac præcordia perurat. Apuleius: Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi, acerrimum meis medullis commouent incendium. Iam non paruam tribuimus quærentibus radicem, ni penitus, malæq; mentis compos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirum fuerit, morbis perpensis, qui ex cōtagione eueniunt: uti pruritum, scabiam, lippitudinem, epidemiā, si tactu, uisu, loquela, astantē inficiat, facileq; tabē cōtrahat, cur amatoria cōtagio, morborum oīum grauißima pestis, non ilicò hoīes inuadat, ac penitus consumat?

Nec in alijs solùm, sed in ipsos quoque relabitur, immissumq́; fascimum ipsi alliciunt. Veteribus quoque scriptis proditur de Eutelida, qui refluxionibus aquis, speculo uel fonte resilientibus, in uidentem imaginem retorquētibus, sibi fascimi perniciem intulit author.

Εὐτελίδα ἀναλ' Εουκαίρεμ ἰδωμ
ὀλόᾳ ἰσης αἴνης
δινήεντι ποταμο ἀδ' ἄντικα νυ
σος αδίκης.

Adeò sibi pulcher uisus est, ut eodem quo alij ipse fascino deciderit, sic pristinum corporis habitum deperdit, peculiarisq́; morbi pœnas dedit. Sic se proprio pueri uitiant fascinatu, parentes uerò ueneficis & fascinatoribus causam ascribunt. Nunc autem morbi cape

Multa enim sunt, quæ prudens instituit uetustas. Si amoris fascinum amoliri conaberis: sic auerruncabis: uisum abstrahas, ne tui aciem oculis adigat, neúe lumina luminibus copulentur, unde enim affici solet, inde causam amoue, consuetudinem interpollatim remoue, otium repelle, grauis animum adhibe curis, sanguinē, sudorem, & excrementa omnia largè eijcito, ut unà noxia eijciatur aura, et contraria primis extant quoque. Si inuidorum fuerit maleficium, illud sic nosces: Colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, semper inclinat, crebra iactat suspiria, cor angustijs cohibetur, nec signum conspicitur mali alicuius, lachrymas effundit salsas & amaras. Ad ipsum exfascinandum, quia

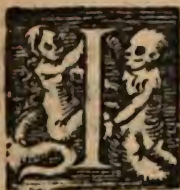
aër contagiosus, & contaminatus est, odorata suffimenta substituãtur, ut aërẽ instaurent, nec minus aquis irrorando, cynnamomũ, garyophyllos, ciperũ, xilaloẽ, moschũ, ambram. Ideo prisca æuum ad hunc nostrũ se propagauit cõsuetudo, retinentq; hoc mulieres, si noxam pueros cõtraxisse uident: ad expiandos thure eos suffumigant, & circumuoluũt: claro seruentur aëre, ij pendeant è collo lapides, carbunculus, iacinthus, saphirus, alissum in domo suspensum, rhamnũ, & phu opiferũ putat amuletum Dioscorides. Isopum & lilium odorato. Anulus deferatur ex onagari uel ungularum asini domestici, satyrion, quæ orchis, & fœmina dicitur. Rutam sua dote probat Aristoteles. Hæc omnia ueneficiorum uires hebetant. Quæ autem

tem experientia comprobata, & ad ueritatem propensiora uisa sunt incerti generis experimẽta, hoc scripsimus libro.

FINIS SECVNDI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLItani Magiæ Naturalis Liber III.

PROOEMIVM.

AM adea videor accessisse experimenta (dum ad varios rerum perspiciendos ferimur effectus) quæ vulgus vocat chymica, nec parum continent lucri, circa quod non solum magna mortaliũ pars hæret: sed eius inextinguibili siti vniuersus æstuat mundus: vnde vt aliqua percenseamus, coacti aggredimur. Est sanè res non paruipendenda, sed expetẽda, præcipuè qui Philosophiæ studijs

nauant operam, ac naturæ perſcrutantur arcana: inuenient enim plura, quæ admirari poſſunt, & quæ noſtro vſui mirum in modum ſunt neceſſaria, dum multas perſpicient tranſmutationes, & eas vidiſſe non parum lætabuntur: non metallorum tamen eorum, quæ maximo diſtent interuallo, ſed quæ cognata & vicina ſunt, accidentibusq; differunt aliquibus, quod maximæ authoritatis uiros philoſophos fateri non puduit, ut in rebus aliis naturalibus quoque videmus, quas diximus. Nunc autẽ vana ſpe lucri, ac ſub eius continuæ voluptatis eſca, & illecebra tam rudes homines, & idiotæ accedunt, vt non ſine magno huius ſeculi opprobrio pertractentur, ac huius artis cultores inuiſos omnibus reddant. Dum enim ſophiſtico auro laborant præparando, vti horum principia penitus ignorantes, vbi bona decoxerunt in perniciem ruunt, & uana auri ſpe deludentur: vt rectè Demetrius Phalæreus ait: Quod capere debuerant, non cœperunt: quod autem poſſidebant, amiſerunt: & metamorphoſin, quam in metallis expectant, in ſeipſos experiuntur, tunc (cùm hoc vnicũ

ſolamen

ſolamen inueniant) cõmentitijs fraudibus alios fallere, ac ſibi comites nituntur efficere: ſic bonæ rei fidem in peiorem vſum cõuertunt, ceu altioribus ſæpe rebus contingere videmus. Et adeò artis vel lucri deſiderium libros auxit & mendacia, vt nil ferè aliud circumferatur, ac optimè Diocletiani iuſſu ſint omnes exuſti, & in cinerem verſi. Ipſe autem qui aliquid videre affectas, id ſcito in omnibus naturam imitari non poſſe, ritè metallorum primordia perNoſcenda ſunt, & ſi ea transformari, vel penitus tingi quæruntur, in prima diſſoluito elementa, nec efficere ea coneris, quæ nec fieri poſſe cognoſcũtur. Aliqua hic nos apponemus, quæ in his videre contingit, nec laboris minimum in periclitandis, experiendisq; habuimus: horum exempla perdiſcito. Hic mõtes nõ pollicemur aureos, nec quem homines rentur percelebrẽ philoſophorũ lapidẽ illũ, multis ſeculis iactatũ, & fortaſſe aliquibus cõpertũ: nec poculentũ aurum, quo homines ab interitu immunes tueantur: neceſſe eſt enim mundo hoc vertibili, & alterabili permuta-

repleat, & in sublime feratur: uapida hæc craßitudo, ubi pilei frigidum tetigerit, & uitrum occursabit, illius marginibus in rorē cogitur, inde per pilei fornices delabens, in aquam relabitur, & aperto quodam canali, quod ad illud pertinet, largis riuulis decurrit, subiectumq; receptaculum stillatim eam recipit: hoc distillariū, uel alembic chymistæ uocant. Multi ne fumi nidor potores offendat in feruentis aquæ uas organum locant, & tenuior elicitur aqua, balneūq; dicunt. Tenuißimā quoq; detrahes aquā, si uitrea: hæc uasa in fictile aliquod concauū accōmodaueris, ut foras promineant colla: hinc callentis aquæ plenū subijciunt ahænum, ut surgentis ui fumi, nec aliò permeantis eliciatur è rebus ingeniose aqua, quæ è potabili-

bus præstantior fuerit. In uacuã ollã aliqui hoc ligant uas uitreum, undiq; nõ contingens latera, & os obturant, relicto tantum foramine, quo collũ foras promineat, sic incandescens olla, aëremq́; concalefaciens in uase res cõtentas in uapores soluit: ex ijs commodiorẽ elige modum, ac sufficiat semel enarrasse. Multa sunt præterea uasa, quibus utuntur, & penè infinita. Rem autem si inobediens & contumax fuerit distillationi, putrefacere, & macerare solent, nũc equino fimo, qui eiusdem semper sit caloris, innouãdo diebus quiuis, nunc soli opponunt speculi concaui ope, & sic etiam nos sepæ aquam extraximus, nunc uinaceis tumulãdo, uel cineribus, & accẽsis carbonibus iuniperi, nam cũm densum, et ualde spissum sit lignum, multum accensum

in aquam conuertuntur. Si uis autem

Oleum sulphuris

Vel aquam sic extrahes: Vas uitreum habeto oris ampli & concauum, in campanæ formam, ubi luto illeueris pede ferreo suspendatur filo, inferius autem amplum receptaculum locato, ut è marginibus campanæ extillãs oleum recipiat, cuius medio terreũ, uel ferreum accommodetur uas sulphure conditum: ignem tunc succendito, & dum comburitur, aliud recentius superindatur, nam dum uritur, consumeretur, erigens se fumus, uasisq; feriens fundũ, humectis exhalationibus corporescit, & reciprocans in oleum coalescit, ac inde dilabitur. Hoc dealbandis, & expergificandis dentibus optimum ostendimus. In igneis uerò mixturis aliud est: ignem enim admittit, &

stit, & detinere potest: Viuum cape sulphur, non ignem expertum, ac iuniperi oleo portionib. æquis remisceto, & igne uitreis cucurbitis oleũ elicito: in necessarijs utitor. At

Ouorum oleum.

Sic parabis: Supra ignem largo accõmodato uase sartagine, uel alio in hoc boleta proijcies, spatha permiscẽdo semper, ac crebra diuerberatione ne crementur, ubi in puluerem uersa prælo exprimi curato, expressumq́; oleum pyxide seruato. Vel ea elixando indurabis, & sic exprimatur liquor. In incensiuis autem mixturis aliud sic parabis: Ouorum multa remisceto uitella, cum sulphuris medietate uiui ac sartagine accommodentur igni, ubi eluuies, uel oleosum quoddam per eorum superficiem enatabit, seruato

Sublimare quomodo debeamus Auripigmentum, ut huius similitudine discas & alia. Quia uidemus aliquando res prorſus corrumpi, denigrari, & fœdari, idq; ſecundum diuerſitatem eorum euenit: fit enim aliquando propter partes eorum terreas, nos ſic defœcabimus: nec per aliud poteſt perueniri magiſterium, quàm per ſolam ſublimationem, cùm ſubtiles euolent partes, unde peruium magis & perſpicuum uidebitur, & per hoc ab aduſtione priuatur: Illud primò teratur, ut tenuius poterit, fictilem ollam intus uitream cõijcias, & oleum infundatur, quod non minus dodrante ſupereminеat, lignea rude miſcendo ſemper, ne fundo inhæreſcat, reſiccatum terito, ſimilemq; impendas operã aceto & acri lixiuio, puluis demum

cum

cum tartaro, uiua calce, ærisúe ramētis in uase claudatur uitreo oblongo & concamerato, non ad summum usq; labrum replendum, sed mediocenus, ritê uenter foras luto muniatur, & in solem conferto, sinitoq; in sole esse usq; dum resiccatum fuerit, & igni resistere ualeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluso spiritu strangulctur, coercitamq; suspiret auram, leuis uerberet ignis fundū uasis, inde paulatim senis cōcrescens horis, igne tandem candeat, eiusq; ui petat figitiua pars uasis cameras, ibiq; in argentum albū congestum insideat: uas frange, detrahe, ad usum recondito. Euenit idem in descensu, nā in præceps facilius fertur. Si uero fuerint corpora & grauia, alijs adiungātur leuioribus, ut facilius ascendat.

Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis utitor: non enim multum inter se euariant. Si uerò uis

Argentum in calcem vertere

Vel aliud, sic fiat: Ex argenti ramentis, & uiuo argenteo triplicato malagma confice, inde communi sale porphyretico marmore multum læuigabis, ubi ad perfectam unionem peruenisse scies, in obtorto uitreo uase locato, quòd facilior sit ascensus, igni appone, eiusq; uigore uiuum argentum per fistularum colla in receptaculũ dilabatur, quod uasis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam subinde affundens, dum nullam salsuginis uestigium excernatur, & amarorem omiserit omnẽ, dulcescente aqua iñ calcẽ habebis. Est & parandi alia ratio: Argentum forti aqua soluatur,

uatur, aut assolent aurifabri, & fontis immisceas aquam, quæ communem salem exederit, sic argentum ad imas uasis partes procumbere uidebis, penicillis aquam exugito, & calcem testaceo uase flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulciq; aqua salsedinem amoueas, quod denuo semper exercebis, dum totum abijsse cernes, & modus lauandi sit, quem in priori reddidimus. Sic argentum in calcem & ceram uertes: eius ramenta cum sublimato uiuo argento permixta uitreo apto condantur uase, & flagrantibus prunis exponantur, & uis ignis uiuum argentum expellat, & in ima uasis parte fixum argentum uti ceram reperies, gemmis aptum, pyxidicula seruetur. At

Plumbum & stannum

In calcem uertere si uolumus: Stannum uase liquescat aliquo, & in tenuissimum salem proijcito, corili caudice uertendo, ut adhærentes partes separentur, & granulis milio proximis uertantur. uel eliquatum per arcta cribri foramina traijcito in frigidam aquam, ac ueluti uermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuissimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam mergito, tantisper mutata aqua, & colata, donec uicto sale dulcescat, & salsilago abierit tota, et in fictilem ollam condito, & laterum uel uitrariorum fornaci condes dieb. tribus, & in calcem redactum reperies totũ. Vel alio modo, ut granulorũ uicẽ expleat, & docet Geber: Aperto liquescat cratêre oris ampli, un

co fer-

eo ferro superficiē erodēdo, ut cutim detrahat superficialē, excoriādo sem per, donec omne cinefactū, uel pulue ratum habebis, ollæ imponitur, & for naci inditur, & laxato obturamento uisitur, dum in calcē uertatur candi dam. Vel aliter: Fictili cratêre amplo lutoq; munito colliquetur plumbum, ferrea spatha uersando per diei qua drantē, nulla dū in puluerē uertatur interpollatione, quod in ollā inijce, ac forti reuerberationis igni per diē ap ponito, & candicās reperies, setaceo cribro trāsmissum seruetur. Rema net autem ut doceamus, &

Aes coquere,

Quod à multis traditur, stibium ta men nullibi, quod sciam traditum est, taliq; expedies pacto: Aes fusorio in uase liquato, cum æquis stibij por

uato: illud enim quæsitum erit oleum.
Therebinthinæ resinæ, et mellis oleū, uti cætera efficies: Eam uasi inijciendo, & lento igni accommodando: uehemens enim ascendere facit, & intus concipit ignem. Nunc autem laboriosam aggrediamur operationem, quonam modo exprimi poßit

Argenti uiui aqua.

Sic tamen sedulò efficies: Fictile parato uas rotundo uentre, ac crasso, collo uerò leniter turbinato, ut aptatæ capitis parti accommodari poßit uitreum pileum, inde figulorum luto circumlinito spiramenta, ne uiuum argentum in tenues auras euanescens respirare poßit, aperto canali uas subijcito, ut liquorē suscipiat: sit uas postea peruium è latere, quo uiuum argentum intromitti poßit, igne totum

incan-

incandescat, & ubi incanduerit, infundibulo uel instrumento alio uiuum argentum immittito, & extemplò cretam inducito, ut aptatæ parti par sit: ubi enim ualde intonuerit, & crepitum ediderit, cogitur in uaporem solui, ac paulatim crassescens, in subiectam elabitur fideliam.

De sublimatione, in calcem reductione, & reliquis in hoc necessariis.

CAPVT II.

RElíquum est quomodo sublimare & in calcem reducere oporteat edocere, quæ res nostris operationibus necessariæ passim conspiciuntur, & præmissas quodammodo sequuntur, quas breuissimè narrabimus: Et primò

Subli-

Sublimare quomodo debeamus

Auripigmentum, ut huius similitudine discas & alia. Quia uidemus aliquando res prorsus corrumpi, denigrari, & fœdari, idq́; secundum diuersitatem eorum euenit: fit enim aliquando propter partes eorum terreas, nos sic defœcabimus: nec per aliud potest peruenire magisterium, quàm per solam sublimationem, cùm subtiles euolent partes, unde peruium magis & perspicuum uidebitur, & per hoc ab adustione priuatur: Illud primò teratur, ut tenuius poterit, fictilem ollam intus uitream cōijcias, & oleum infundatur, quod non minus dodrante supereemineat, lignea rude miscendo semper, ne fundo inhærescat, resiccatum terito, similemq́; impendas operā aceto & acri lixiuio, puluis demum

cum

cum tartaro, uiua calce, ærisúc ra-
mẽtis in uase claudatur uitreo oblon-
go & concamerato, non ad summum
usq; labrum replendum, sed mediote-
nus, ritê uenter foras luto muniatur,
& in solem conferto, finitoq; in sole
esse usq; dum resiccatum fuerit, & i-
gni resistere ualeat, clibano accommo
dabis, os ne claudas, ne occluso spiri-
tu strangulctur, coercitamq; suspi-
ret auram, leuis uerberet ignis fundũ
uasis, inde paulatim senis cõcrescens
horis, igne tandem candeat, eiusq; ui
petat figitiua pars uasis cameras, i-
biq; in argentum albũ congestum in-
sideat: uas frange, detrahe, ad usum
recondito. Euenit idem in descensu, nã
in præceps facilius fertur. Si uerò fue-
rint corpora & grauia, alijs adiun-
gãtur leuioribus, ut facilius ascendat.

Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis utitor: non enim multum inter se euariant. Si uerò uis

Argentum in calcem vertere

Vel aliud, sic fiat: Ex argenti ramentis, & uiuo argenteo triplicato malagma confice, inde communi sale porphyretico marmore multum læuigabis, ubi ad perfectam unionem peruenisse scies, in obtorto uitreo uase locato, quòd facilior sit ascensus, igni appone, eiusq́; uigore uiuum argentum per fistularum colla in receptaculũ dilabatur, quod uasis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam subinde affundens, dum nullum salsuginis uestigium excernatur, & amarorem omiserit omnẽ, dulcescente aqua iã calcẽ habebis. Est & parandi alia ratio: Argentum forti aqua soluatur,

natur, aut assolent aurifabri, & fontis immisceas aquam, quæ communem salem exederit, sic argentum ad imas uasis partes procumbere uidebis, penicillis aquam exugito, & calcem testaceo uase flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulciq; aqua salsedinem amoueas, quod denuo semper exercebis, dum totum abijsse cernes, & modus lauandi sit, quem in priori reddidimus. Sic argentum in calcem & ceram uertes: eius ramenta cum sublimato uiuo argento permixta uitreo apto condantur uase, & flagrantibus prunis exponantur, & uis ignis uiuum argentum expellat, & in ima uasis parte fixum argentum uti ceram reperies, gemmis aptum, pyxidicula seruetur. At

Plumbum & stannum

In calcem uertere si uolumus: Stannum uase liquescat aliquo, & in tenuissimum salem proijcito, corili caudice uertendo, ut adhærentes partes separentur, & granulis milio proximis uertantur. uel eliquatum per arcta cribri foramina traijcito in frigidam aquam, ac ueluti uermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuissimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam mergito, tantisper mutata aqua, & colata, donec uicto sale dulcescat, & salsilago abierit tota, et in fictilem ollam condito, & laterum uel uitrariorum fornaci condes dieb. tribus, & in calcem redactum reperies totũ. Vel alio modo, ut granulorũ uicẽ expleat, & docet Geber: Aperto liquescat cratêre oris ampli, unco fer-

eo ferro superficiē erodēdo, ut cutim detrahat superficialē, excoriādo sem per, donec omne cinefactū, uel pulue ratum habebis, ollæ imponitur, & for naci inditur, & laxato obturamento uisitur, dum in calcē uertatur candi dam. Vel aliter: Fictili cratêre amplo lutoq; munito colliquetur plumbum, ferrea spatha uersando per diei qua- drantē, nulla dū in puluerē uertatur interpollatione, quod in ollā inijce, ac forti reuerberationis igni per diē ap ponito, & candicās reperies, setaceo cribro trāsmissum seruetur. Rema- net autem ut doceamus, &

Aes coquere,

Quod à multis traditur, stibium ta- men nullibi, quod sciam traditum est, taliq; expedies pacto: Aes fusorio in uase liquato, cum æquis stibij por-

tionibus, ſimul colliquatis tantundem ſuperaddito ſtibij, & ſuper planum marmor proijcias, ut in eius ſuperfi cie frigeſcat, ut aptius in lamellas ducatur, duos deinde excauabis lateres, ut intus commodè accommodari poſſint laminæ: ubi accommodaſti, opercu letur alio, ac ferreis uinculis, & luto ſtipetur, reſiccatum uitrariorm for naci inditur, ibiq; per hebdomadam immorari ſinito, ut perfectè combu ratur, detrahe, & ad uſum accommo dato. Poſſumus quoque

Argentum viuum è plumbo extrahere,

Et in hunc modum: Tenuißima plum bi ramenta in ardentem aquam nullo phlegmate redundantē proijciantur, adiecto tartari & ſalis momento, uel quod medietatē æquet, & aqua ſuper

plum

plumbum quadrante superemineat, os operculato, & per mensem sub fimo abruito, post detrahe, & uitreo in uase obtorto ne multũ ascendendo laboret, ignis subijciatur, & aquam extillans uiuum argentum in guttulas uersum ascendere conspicies: ubi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias. Sal tartari sic fit: Eligenda est fæx à uino uetere, ea autem diligenter siccata, noua testa largo igni uratur, usq; dum penitus incendatur: experimentum legitimæ ustionis est, ut aërio nitore inalbescat, linguamq; tactu urere uideatur, id calida dissolues aqua, & penicillo coletur, & noua olla lento igni euaporet tota, remanẽs in fundo est sal, quo in operibus utimur. Vel aliter argentum uiuum è plumbo uberius faciliori sic

ri ſic detrahes uia: Sit fictilis ollæ fundũ crebris foraminibus laceßitum, & exiguis, in aliã ſubintret ollã, ac tenaci luto cõmiſſuras ſtipabis, breui eiuſdemq́; capacitatis effoſſa ſcrobe obruatur, ſola undiq; terra pedibus conculcata, ſuperiorem uacuã mediotenus uiua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæſitum plumbum, & tenue tritũ diſſeminabis, uiua calce reple totam denuò, ut in medio collocetur plumbum, & puerorum urinã expergificabis ſupra, ſic operculo impoſito, omniq́; oblinito ſpiramento ignẽ adhibe uehementẽ, & undiq; tumulabis, & ꝑ diẽ immoretur: fortißimi enim ui ignis per aperta fundi foramina in ſubiectũ uas uiuũ decidit argentũ, ſextæ illius reſpondens parti. Nec dißimiliter nimium

E stanno spiritum elicere

Possumus cũ uolumus: Stanni enim elimata scobs cũ salnitri æquali põdere, ollæ inditur, cui superius sceptẽ, uel multas pertusas accommodabis ollas, ac spiramenta luto claudas & munias, supra uitreũ uas inuerso ore accõmodabis, uel aperto canali cũ subiecta paropside: inde ignẽ adhibe, et incandescentis rumorẽ audies, euolat in fumo spiritus, & ollarum cameris, & uasis uitrei fundo cõpactum reperies Temporis ne nimium teras in elimando stanno, in liquatũ stannum medietas uiui mergatur argenti, & pila tũdatur, & habes ilico, & citius euolat spiritus, & fixum argentũ uiuum habet. Organum si terreum à latere perforabis, cõmodius paulatim inijcies et obturabis. Sic quoque

E stibio.

Possumus extrahere Stibiũ, quod seplasiarijs antimonium dicitur, tenuissimè manualib. molis subigitur & tritatur: inde noua olla carbonibus accensis condita rubescat tota, cui stibium, tartari duplũ, salnitri quadruplũ optimè tusa paulatim inijcies, cumq; tollitur fumus, operculo claude, ne surgens fumus euolet, tollito demũ, & aliud proijcito, dũ totus cõburatur puluis, igni postea aliquantisper proroget moras, extracta refrigerari sinito, & superextantes tollito fæces, & in fundo insidens uiuum argentum reperies, quod uocant chymistæ regulũ, & plumbum præ se fert, facileq; in hoc transformatur: Si enim (Dioscorides ait) paulo magis concrematur, in plumbum uertitur.

Quomodo friabile adimitur, in corpus reducitur, & color in cutim trahitur.

CAPVT III.

QVædam quoque discendis necessaria subiungere uisa sunt: in metallis enim fucandis, & adulterandis sæpe accidunt, ut instructus operator ad ea accedat: Sic enim pulchriora & perfectiora spectabuntur. Primò *autem*

Friabile tollere

Docebimus, ut fieri poterit, in calcē redigito, sub fimo condito, post hæc facito cū incanduerit igni, restinguātur, uel liquata proijciantur, ubi ardens aqua sæpe purgata, terebinthina resina, ipsius oleo, cera, sepo, euphorbio, myrrha, factitia chrysocolla, qua utūtur aurifabri ut celeritatē dēt fun

auriq; ferrumini, nã si inhabile metal lũ fuerit tundendo, quia unctuosa sæpe corpora præmollire solent: si omnibus, uel aliquibus ijs liquora subacto in pastillos digerimus, & ubi metallum ui follium ignibus cædit, intus proijciemus. Vel hæc limi modo crassescant, & uti lutulenta reddantur, metallum igni apponito, ut accensis carbonibus ignescat, & exemplum restinguatur, ac finito semissem horæ combibere. Vel canalicula perungantur, illaq; infundãtur, & supprimẽt fragilitatis multum & huius adminiculo malleo cædunt, & sus eo extenduntur, ubi prius tacti in partes dißiliunt multas. At si uolueris

Metalla in corpus reducere

Quia in calcem uersa, non denuo leui inunguntur artificio, consentaneũ

fore

ſpre duximus edocere, cùm crebrò in noſtris operationibus uſu ueniat. Hæc huiuſmodi retinent uim: chryſocolla, tartarũ alumẽ, ouorũ uitella, ſal alchali, ammoniacũ, ſalnitrũ, & quẽ ſaponem uocant, omnibus ijs, uel eorum quibuſdam globulos effingimus, ac fuſorio in uaſe, ubi calces liqueſcunt igni, proijciuntur, & in piſtrinum reuertuntur ſtatum: cùm probè noueris, extrahito. Id tamen animaduerſione dignum eſt, ſi calx auri fuerit, cum ouorum uitellis & ſimilibus: cum albumine & tartaro argentũ: amurca uerò olei maximè in hoc præualet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, ſed magis concinnum præbeant. Nunc uerò reliquum dicturum uideo; quonam modo poßit quis nobilius metallum

In cutim trahere,

Quod idiotæ dicunt chymistæ: putant enim partes in medullio positas se impositiuris foras allicere, ac extrahere, & internatas partes ex solis uilioribus constare. Sed à ueritate discedunt, quia in superficie tantum remissiores exest partes, & aliquantulum uiuum argentum foras allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores relinquuntur: expoliunt, & dealbant: antiquorum fortasse numismatum fide ducti, intus meracum æs, foras autẽ simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt malleis tusa, tũ demum typis excussa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamẽ expoliunt hæc sunt: communis sal,

alu-

alumen, calcanthum, sulphur uiuum, & pro auro tantũ ærugo, & sal ammoniacus. Cum opus obcũdum est, eorum partem in puluerem redigunt, & cum metallo uase aliquo intermittunt, fictili luto circumlito, & operculato, exili peruio spiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallũ liquetur, ne follibus ignem uexes: cùm pulueres perusti resident, quod fumo dinoscunt, lixato obturamẽto uisunt, sed metallũ igni accenditur donec ignescat, & ignitũ ijs immergunt. Vel Aliter: Aceto accommodant dũ strigmẽtosum fiat, & ubi circumlitum opus linteaminibus inuolueris, coniectum in fictile acetum continens diu decoquetur, extractum in urinam conijcies, sale, & aceto ebullire sinito, donec nulla prorsus

sordes

sordes emergat, & fœdæ medicaminum maculæ aboleantur: & si candidißimum non deprehenderis, idem munus rursus obtundum, dum perficitur. Vel sic Aliter seriatim procedas: Opus cum sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla sinas ebullire, quum tota supficies inalbuerit, sinito paulisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis, ut in eorum pendeat medio, nec uasis latera contingat: eximito, & cum arenula perfricabis, dum sulphuris uirus euanuerit: demum ut prius ebullias denuò, & sic inalbescit, ut ab igne se tueatur, nec uti uitiosum improbabitur: utile reperies, si ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in uestram perniciem exitis abusuri.

Quonam pacto ponderosius fiat metallum vnumquodque.

CAPVT IIII.

SAepe apud chymistas, eosq́; qui huiusmodi studio uacant, quæritur quonā pacto fieri poßit, ut in auri pondus argentum excrescat, & metallum unumquodq; suum debitum superet pondus. Nos qui prouinciam hanc aßumpsimus hîc ea docere, quæ magnis eorum conatibus & sumptibus efficiūtur, facilè & parcè faciant, capiant conficiendi normam, & hinc perspicuè hauriāt, quicquid occulunt alij, suorumq́; dogmatum mysteria fabularum inuolucris, & figurarum umbraculis contegunt: eos tantùm rogatum uelim, ut cùm necesse sit tantùm utantur: ergo ita exordiamur. Sale aliqui, & antiquus testis argentum

in tenues bracteas deductũ igni detinent, ut ibi ab humiditate uindicẽt aliqua, & densentur partes, quæ põtius adducũt. At sic expeditius idẽ efficies: Argentũ in subtiles lamellas ductũ cinnabari, ac sublimato uiuo argento uicißim inspergunt in uase igni contumaci, & suprà luto, & uinculis munito, ne uim suspiret, carbonibus circũ septum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemptas laminas in cineritium alucolum igne candicans, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè ui follium flatu, quod pessum it plumbum, ad receptaculi oras expellunt, ut secum contrahat sordes, & purgatum relinquat argentum: quæ solet probatio commentitia, uel cupellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur.

Quòd

Quòd si ponderosum non reperies multum, denuo rem perage, dum auri expleat pondus. Possumus sic & Aliter argentum augere: Stillatitium, & forte acetum in labellum infunditur, confractum stibium, ac lima quæsitum plumbum tundantur, & succernantur, quicquid non transmeat, denuo in pilam repetitur & molitur, ut sic tenuius cribretur, in distillatum acetum inijcies, & sub fimo conditur, dum soluta conspicias omnia, igni postea demittito uas, & opus intus extinguito sæpe, uel ex ijs aquam extrahito, & idem præstabit. Cum sulphure, ut docet Geber, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. Si exoptabis

Aurum excrescere

plurimum, & augerit: Si in uas fuerit efformatum, aliudúe, si ponderi magnitudo non respondet: Aurum fluido argento manibus digitisúe perfricabis, dū illud bibat, donec quę situ expleat pondus superficiei cohærescens: deim ualidū parato lixiuiū ex sulphure, & calce uiuis, & cū auro in ollā patentioris oris conijce, leuibus subiectis prunis, tandiu indesinenter bulliat, dum suum iam colorem contraxisse perspexeris: sic eximito, & habebis. Vel ex ouorum boletis, lithargyrio aureo aquam ualido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem unum quodque excrescere uolueris, sic habes.

Aliud optimum.

Si ritè peregeris, aurū satis ponderosum:

ſum reddes, nec cælaturæ formæq́; e-
rit impedimento, ſedulus tamen iſto:
Antiquorum laterum ruberrimi ſalis
nobis ubiq; uenalis, ac flagrãtiſſimus
calcanthi puluis paretur, aptoq́; in-
ſpargas uaſe: Argentum puluerabis,
uel forti aqua, uel ex calce, uel leui ar
tificio aliquo: inde aurum uiciſſim cũ
puluere inſpargendo accommodabis,
ac præpoſterè uas explebis, & obtu-
rabis, igni accommodato per tertiam
dici partem, nec ignem follium uexes
ſpiritu, detrahe, & ſolis pulueribus ſi-
ne argenti calce innouabis, & exple-
bis. Si aurum colorem deperdet, ſic re
ſarcies Salnitro, ammoniaco ſale, cal-
cantho, & laterculorum puluere, cum
urina ſtrigmentum facias, aurum o-
peri, & lento condes igni. Eſt & latu-
ræ genus aliud, uti fieri conſueuit:
Aceto

Aceto ebullire curabis, ſale ammoniaco, ærugine, tartaroq́; dum amiſſum recuperet colorem. Si fulgentiſsimum nitet, & remiſsius optas, remedio eſt, ut urina madefactum in candentem laminam refrigerari ſinas. Sic calcanthum concremabis, ut flagrantiſsimũ reddas: In uas coniectum, carbonibus obrutum decoquatur, dum in florentiſsimum & flagrantiſsimum colorem permutetur, eximito & recondito, nec in malum ſuſcipies uſum. Poſſumus æris ramentis Aliter opus explere argenti uicem explens, nimiumq́; ponderis ſuſcipiet. Et fit Aliter: Antiquos lateres ignitos in oleo reſtinguas, inde terito, & cum uiuo argento remiſceto, marmore ſimul læuigato, ac uitreo in uaſe ad ignem imponito, eliciatur oleum, cuius igniti operis extin-

extinctione, augescit pondere. Aliter autem, & perfectius aurum augebitur: Si æris duplum cum argento colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac paruulas, parato interea è fortis aquæ fæcibus puluerem, salnitri scilicet, & calcanthi, ac forti in uase fusorio lamella, puluis, inde augendum aurum accommodetur, & præpostero ordine uas explebis: postremò os luto munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe semper idem innouando, dum ad statum peruenerit pondus. Iam pondus augere docuimus, ne cælatura uel rei forma impedimentum accipiat. Nũc uerò restat quomodo poßit & sine formæ quoq; ac celaturæ damno

Argentum, vel aurum diminui:

Forti

Fortili aqua assolent multi, opus autem tuberculis, & depreßionibus scabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere asperges opus, & circum undiq; candelam admoueto, uel sub opere incendes, paulatim exardescens consumitur, malleo decute in aduersam partem, & superficies cadet, quantitatis eiusdem, cuius uolueris, uti sulphure utêris

De Aere, & illius medicinis primi ordinis.

CAPVT V.

Nos ne scribendi seriem conturbemus, metallorū tincturas aliquas conscripturi sumus, postquam de eorum præparationibus satis dixisse uisi sumus: & secundum ordines tradere decreuimus, tum quia sic posceret ordo, tum quia id ab antiquis

quis obſeruatum philoſophis compe-
rio, & id cæteros conſectutos uſu in-
ualeſcente, ut ſua quiſq; retineat ex-
perimenta, quæ quatulacunque ſint, à
nobis non omittentur, & eorũ lectio-
ni cupidus accedat, qua trahitur. Hîc
ea docentur primò, quæ metállica co
lorant corpora, fucant, & adulterant
non perpetuò ſed paulàtim euaneſcen
tia, nec examinibus omnibus expoſi-
ta ſubſtinent ea, non concupiſcenda,
nec omnino poſthabēda, & quia per-
pauci non ſunt libri qui huiuſmodi re
ſcateant, & pleni ſint, multáq; cir-
cunferantur, ea nos tantum conſcri-
bemus, quæ paratu facilia, ac perpul-
chra ſpectantur, ut ſplendore & for-
mæ lenocinio optimatis cenſuræ ocu-
los ſubinde fallant, nec diſcernant ue
ra, an falſa, eo tamen habeantur, quo

fuerint precio. Sed optimi exposcunt artificis manus, qui uerò tali defraudantur experimento, optimos saltem consulant, ne frustrentur. Dealbant æs præcipuè arsenicum, argentum uiuum, argenti spuma: quam Græci lithargyron uocant pyritis, magnes, argentum uiuum sublimatum, tartarum, sal ammoniacus, communis, quem uocant Arabes alchali, salnitrum, & alumen. Si omnium, uel aliquorũ dissoluto liquore æs igne inflãmatũ extinguatur, uel colliquatũ mergatur: aut in tenues lamellas diductũ, ijs in puluerẽ redactis fusorio in uase uicissim intermissum diutius igne detineatur, ut fluxum reddatur: uel fuso metallo insparsum cumulatius in frustum (in puluerem uerò caueto, ne ignis ui absumatur, & metallum non inficiat)

inficiat) mirum semp suscipit inde can dorem, ut mirum uideatur argentum. Tu uerò ut discas, & alia componendi occasio porrigatur, aliqua nunc

Apponemus exempla,

Facilior enim est ad intellectum per praxim uia: ideo quod sermo descripsit, operatio assignet: Incādescat olla fictilis uiuis carbonibus exaggerata, plumbum intus conijcito; cum et igne diffusum cernes, tertia arsenici pars, quod crystalli modo pellucet, inspargito, in puluerem redacta paulatim dum uratur, ac olei instar per eius superficiem fluit, & partes aliquæ combustæ per fumū uolens, sine quiescant dum extinctorum carbonū reliquiæ supersint aliquæ, uas deinde frange, et concretum oleum in eius superficie insidens, & cinerulum deradatur,

 tundito,

tundito, & in fusum æs pondere triplicato, paulatim proijcito, ac dealbescet. nec obest si paulò plus impositum foret. At si argentosum peroptas, ut eximium recipiat candorem, cum æris massula argentum illiquefacito, proijcito, & demum eximito, ut minus moræ in ignem proroget, alioqui euanescit, quod in ijs animaduersione dignũ est. Si enim in igne diutius maneant, quàm fuerit opus, colorem expirant, & ui efflata elanguescunt, ut in pristinum reuertantur statũ, quàm minus ergo poteris igne detineantur, sic album & mentitum dabit argentum. Aliter sic ex æris ramentis & uiuo argento malagma conficies, uitreo uase indita, in igne euolet uiuum argentũ, æs albũ remanet, si opus fuerit iterabis. Si salem ammoniacũ, & oui cortices

tices simul tritabis, & ex ijs aquam elicies, extinctum in ea ignitum æs, miram suscipit inde albedinem. Habebis sic quoque

Aliud

Cum Auripigmento, nec operando inefficax, & si tempore liuoris inficiunt notæ, abstergere conabimur: Sit auripigmentum optimum, in squamas dehiscens, fißile, aureo micans colore, ter, quater sublimabis cum elimata æris scobe, tartaro inspersoo, & cum eo pari pondere, uel descendere facies, ut perpetuò fulgeat, & splendidißimum perduret. Soluatur argentum forti aqua, quæ nullo phlegmate redundet, ac efferuescēte uase siccetur, donec id septies, uel minus expleueris, simul permisce, ac porphyrite lapide læuigato, leui imbre, uel guttatim in-

ſpargendo tartari oleum, uel ammo-
niaci fixi ſalis: ubi uerò feruidus Sol
illuxerit, ei exponito, & ſiccetur, plus
denuò ſuggeratur olei, & ſiccescat
tantiſper, donec argenti pondus exple
at. Sic uitreo uaſe condito, et fimo ſup-
ponito, quouſq; ſoluatur, ſolutum coa-
guletur, & ſuper illud decem uel octo
æris partes proijciantur, & peculio-
ſè dealbat. Eſt aliud: Si ex ſtimmi ui-
uum argentum extractum, plumbi co
lore, quod omnes uocant regulū, ſu-
per æs proieceris, dealbat æs, & mul-
tum Extractionis modus iam patuit.
Nec prioribus

Diſſimile

Habebimus experimētum, maximeq;
æs dealbeſcit: Arſenicum, ſal, tartarū
porphyretico teres lapide, ſæpius di-
ſtillato aceto imbibendo: calenti Soli
exponito,

exponito, & exiccato, denuo madeat, & siccescat denuo, inde uasis solio insternes, & ignis uis sublimet, uasis collo & cameris compactum inhæ-rescat, quod bis senis eueniet horis: igne subinde factitium liquescat cal-canthum: liquefactionem enim non re-spuit, cui uiui argenti medietas immer gatur, lignea rude misceto, & extra-ctum porphyritis attritu ualido, ace-to superinfuso, excrucietur, nec auri-pigmentum desit sublimatum, uti di-ximus: deinde argentū forti aqua sol uatur, & calidis cineribus euaporet, tertia relicta parte, humido in nocte seruetur loco, cui tantundem ardentis aquæ adijcito, & sub fimo dissolua-tur, tūc iam seruatas terito, ac tartari oleo triplū adiūngito, & sub Sole ina-rescat, uel furnulo lucernæ lumine,

 multoties

multoties ardenti aqua innouato, & æquali pondere cum argenti aqua immisceatur, mixtura sub sole arefacta calido condes loco, ne soluatur, cuius pars super æris uiginti partes repurgati, uel triginta in calcem redacti, optimum dabit pseudogyron, quod dentium apprehensu cedit sine asperitate, & sub malleo tunditur. Sic uerò aliter optimum

Idem

Conficiemus ex aurichalco, auro simili, ei tamen inimico: nec enim ualet illud conatibus imitari, uti rude putat uulgus: album autē facile sic reddes. Aurichalceas bracteas per diem in aceto ebullias, & cum argenti uiui æquali portione, sale, & tartaro infusa aqua, fictili & noua olla sinas ebullire, lignea rude semper miscendo, uel

ex

ex creta excocta, non tamen ferrea, uel alterius metalli, quod proinde maximè præcauendum: inficit enim tunc mixturam, ut nimium illius contrahat, & tandiu coqui uult, donec candoris satis contraxisse uideatur, & fragilitatis, detrahe uiuum argētum, & refrigeratū ad usum repone: Bra*cteolas autem in uas conijce igni contumax cum arsenico, & tartaro, uicißim insparsis, dum uas expleueris: os operculato, tenaciq; luto stipato, ne halitum eructet: ubi enim huiusmodi pulueres uel tenue aliquod subintrat, uinculo suprà, & luto inhiberi oportet, ne surgens fumus euolet, & intactum relinquat metallum: obest enim multum, uasis os inferius obuolue, ut minus euolans, effectus habeat acriores, per horam flagrantibus pru*

nis candens puratur, inualeſcat ignis, ſic deinde carbonibus tumulatum per tres alias horas conquieſcere ſinito, et exemptas mortario terito: friantur enim attritu facili, ac igni eliquatas ſuper tres æris partes proijcito, & inſignem recipient candorem. Magnetis quoq; puluis dealbat æs. At ſi Aliud quæris optimum: In uas conijcito factitij arſenici, & ſalnitri paria pondera, claudatur os uaſis ne reſpiret, & uratur carbonibus ſucceſis, & in puluerem uertatur: cuius medietas cum ſublimati argenti uiui pari portione miſceatur, ac tartari pauculo in calcem redacto: ubi autem ui follium æs cædit liquefactum igni, proijcitur puluis, ac rude lignea mouetur, dum purgetur, ſi id factum noueris, reliquum proijcito puluerem, ac uiuo argento

ſublimato,

ſublimato, ſuper æris quadruplum in melle refrigerari ſinito, et dealbeſcet. Si uerò quæris

Aes argenteum reddere.

Vel cyprium, uti ſæpe pueri, & circu latores aſſolent, ut ilico uaſa argenti nitorem capiant, conficiendi hæc eſt ratio: Ammoniacus ſal, alumē, & ſal-nitrum pari pondere miſceantur, & modica argenti ſcobe lima quæſita igni admoueto, ut inferueſcant, & u-bi fumare deſierint, reſperſa puluere uel ſaliua oris madefacta, uel paula-tim adiecta digitis fricādo tractabis, & argenteum colorē imitari uidebis. Nitidius autem ALIVS conficien-di hic eſt modus. Argenti puſil-lum forti aqua ſoluatur, tartari tan-tum mergito, & ammoniaci ſalis,

dum ſtrigmenti craſſamentum imite-tur, inde in orbiculos digerere, & in-areſcant, ſic eis æs, uel aliud conſimile genus digitorum tractatione crebra, ac ſaliuæ cōplexu friāti argenteum uidebitur. Nec *minus idem euenit ar-gento uiuo, mireq́; dealbabitur. Ser-uentur hæc argentata, ne ab acribus noxam ſuſcipiant, ueluti urina, ace-to, limonum ſucco, & ſimilibus, de fa-cili enim colorem perdunt, coarguun-tur, & deprehenduntur. Sic quoq; ſi æs ſoluatur aqua forti, uel eius ramen-ta ferrum tangens in colorem tingi-tur æris, ſic idem in auro & argento: & metalla diuerſimodè colorabimus & fricabimus. Sic tactu argentum poſſumus inficere, ut infectum reijci-atur:* Manibus *ſublimatum argentum uiuum pertractato, inde argentum, uel*

uel argentea numiſmata manibus uer ſans inficies, ut nil penitus ualere ui- deantur. Hoc prætcrea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis eſt, ut ſint ea ſæpius defœcata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præſtantiora erunt: uti aceto extinctum, in calcē cum ſale redactum, ut defœdantes tollantur partes, quouſq; earum appareant notæ, & profundius fiat commixtio: ſit uaſis fundum crebris foraminibus lacesſitum, & per ea colliquatum metallum deſcendat, ut recrementa, & ſpurcitias ſupra relinquat, nullaq; extet ſcoria, eoq; præſtantiora fuerint, quo minus excrementi in eis fuerit, infra purum dilabatur; cuius tamen meminiſſe ſemper oportebit.

De ferro & eius medicinis primi ordinis.

CAPVT VI.

IAm de ferri medicinis aliquid cõmentari monet ordo, id enim sapientes Indi magni fecerunt, cùm in se boni retineat multum, & in nobilius facilè transmeet metallum, aliquibus uerò, quod ægrè igni liquescat, ob fixum sulphur, & maximas partes terreas difficulter tractetur, ceu inutile reijcitur, nos ad eius liquefactionem moliendam, & colorandam dicimus, cùm ab æris medicinis non parum distent: Primò *scoriæ & rubiginis uiru defœcabimus: terreum enim magis cæteris est metallis, ideo quoties excoquitur, toties excrementitias ex se sordes gignit: Sæpe forti lixiuio, & aceto tenuißimas restingues*

laminas,ubi communis sal,& alumen ebullierit,donec candicent,eiusq; ramenta ex sale in mortario teres mutato subinde sale,donec nullum nigredinis indicium præbeat, ac ferri recrementum eluatur, cuius laminas sic albabis: Ex argento uiuo & plumbo malagma confice,terito,eiusq; puluerem testaceo in uase cum laminis interpones, claudatur, & luto muniatur, ne ullum relinquatur spiramentum,in igne per diem perseueret,uehementi demum liquescat: malagma enim & candorem,& facilem colliquationē molietur,denuo in lamellas duces,& denuo incœptũ perages, dum cãdori satis cõtraxisse conspicies,sic quoq; si p uasis fundũ liquescẽs descendat cũ plũbo,pyrite,arsenico,& omni,quod in ære diximus: si argenti

partem

partem addideris, ei magis aßimula-
tur: coniungitur enim facilè auro, &
argento, nec per separationis examē
sine magno labore, & industria se-
parari potest. Ex eo quoque

Ferrum auri colore tingere

Sic possumus: ex eo enim crocum eli-
citur, quod croceo tinctu inficiat, ita
nuncupatum esse auguror: ferrum ta
men hoc optimè præstat: Ferreas la
minas fictili in olla uiuo intermisso
sulphure, & luto munita, igni concre
mabis, dein extrahe, & friabiles repe
ries; terito, & in uas patuli oris poni
to, ubi distillatum acre acetum infun
datur, sub caniculæ sidus exponito, si
ad ruborem nondum peruenerit, rur
sus sub sole habendum: uel feruentis
aquæ balneo, dum rubescat sinito, pen
nicillo exugatur, uel in uas aliud trās-

funda-

ſundantur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequantur, dum ferrum ſoluatur totum: per uitreum uas euaporet humidum, & reſidens puluis ſuper argentum, uel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. At

Ferrum in æs commutare

Si deſiderabis, ut nil ferri prorſus retineat, alumine & atramento ſutorio tingi poteſt. In Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido fertur puteum eſſe, in quo aqua in tres canales hauſta effunditur, ferrum illis impoſitum uertitur in æs, & ſi tenuia erunt fruſtula, in lutum trāſeunt, quod ignibus excoctum in puriſsimum æs tranſit. Sed ſic faciliter commutatur: Fuſorium in uas ferrum conijcito, dū uehementi occanduerit igne, & fluxū fieri incipiet, uiui ſulphuris aſper-

gine

gine saturabis paulatim remoue, & in uirgas proijce, & teratur: facile enim friatur, forti demum soluatur aqua, ex salnitro alumineq; confecta, calidis inferuescat cineribus, dum in uapores soluta euanescat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis.

De plumbo & eius medicinis primi ordinis.

CAPVT VII.

ARduum esset plumbum in nobilius metallum commutare: id tamē commoditatis habet, quod in rubeum facilè tingitur, uel aurum, at in uerū aurum transmutari id penitus difficile esset, cùm multum ab auro nobilitate recedat. Igitur, ut ad tingēdi normam accedamus, id de plumbo præcipiatur, ut prius quàm aliquid cum co

aggre-

aggrediare, lauetur optimè: multam enim terreæ partis exuberantiã habet, ubi optimè laueris, sic facilè

Plumbum in aurum tingere

Poteris: Combustum æs lapidea pila subtiliter pinsito, & tenuiter cribrato, identidem crystallinum uitrum, inde plumbi bracteis, alternis his inspersis repleatur fictile fusorium uas, ut utrinq; combustum æs contingat, adhibe paulatim ignem: inde follium flatu liquescat, ubi autem refrixerit, adhærentias separabis, & ter quaterq; eandem operam impendas, & colorabitur: inde cadmiam terram tenuiter tusam, & rubeam habeas, ac paßis uuis, aridis ficubus, & dactylis remistis in uase substernito, inde cyperi radicẽ, uel curcumam dictam adhibeto: & semicoloratas bracteas uicissim

ſim inſpargito, ac operculo inhibeto, tenui tamen foramine peruio, tandiu lentum adhibendo ignem donec humiditatem exhalauerit, inde ui follium ignē uexando colloquetur, & in uirgam proijciatur: nec auri patitur ſocietatem. Cadmia autem terra ſic purpuraſcet: Ferri ramentis, cum in lebete igneſcunt, ammoniacum ſal inſpargito, remiſceto, & in pilam proijce, et contere, deinde in ignem quater reuoca, & in uas demum proijcito, diſtillatum peracre acetum infundēdo, per menſem fimo cōdito, acetum detrahe, & fecibus ijs cadmiam terrā ſæpius imbibas, & rubeſcet, in alijs utitor. Alius extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calchanti par pondus inijcito, hæmatitis lapidis, & ſulphuris, æquis.

quis portionibus tantundem, auripigmenti sesquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ sextum, omnia in munitissimas partes concidito, aptoq; uase ignibus indito: dum euolet humiditas: uigerato postea, & uis ea sublimet omnia, cuius pars una, super plumbi quatuor, in auri colorem conuertet. Tantam uerò plumbum cum stanno affinitatem habet, ut facilè poßimus conuertere

Plumbum in stannum.

Quod simplici euenit lauacro, dum enim sæpius lauabitur, ut pars illa aboleatur terrea, in stannum trãsmutari uidimus: argentum. n. illud, quo in purã reducebatur substantiã, & nõ fœdã, semper in plumbo remanet, uel eius pars, unde facilè stridorẽ adducet, & in stannum conuertet.

De

De stanno, & eius medicinis primi ordinis.

CAPVT VIII.

Est & plumbi species altera, & alba, quam stannum uocant, cum ab eo parum differat: unde sæpe in plumbum uertitur: & plumbum in stannum: perfectius tamen plumbo est metallum. Est & *argenti æmulum, si mulq́; colore communicăt, hærentq́;* *suapte natura stannum talem sortitur colorem, ut alia maximè dealbet corpora, sed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quiq́; artificio aliquo commiscere callet, non minimum nanciscitur opus.* Pro *uiribus ergo argentum imitari conemur, quòd facilè præstabitur, si quæ inficiunt, infirmitates abolescimus, ac funditus eruimus stridorem, uidelicet, surditatem,*

tem, liuorem, & mollicicm: non enim prius ignitum liquatur, sed igni adhærescens eximiè uelox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio coniunctæ, sed uti aduentitijs illud spoliare possumus, & primò docebimus.

Stanni stridorem tollere, & molliciem.

Nõ desunt, qui id euenire tradãt cineribus, calce, oleis, & distillatis aquis, si colliquatũ extinguitur: nec minus bullitionibus: at sic perfectius, & commodius expedies: Igne stannũ postquã fuerit solutũ, argentum uiuum inijce, amoue, & in uitrea cucurbita accommodato, cui uenter in orbem turgescat, & collum in longum porrigatur, atque curuetur, inferuescat igni eiúsque uis argentum uiuum subli-

sublimet, & per uasis collum suspendatur, & descendat stillatim, ut prorsus absumatur, remanet in fundo stannum, hoc identidem ter, quaterq; efficito, dum penitus, uti glacies, nullum exhibeat stridorem. Sic uerò aliter rectiùs expedies: In calcem redigito, uti docuimus, ut fugitiuam illam, & non fixam argenti uiui substantiã deleat, uel sulphuris potius illius causam: & si primam, & secundam post uicem non eueniet, uicißim tertiò prosequere: in corpus cum debitis reducens, uoti fies cõpos, & sic durescit, ut prius igne candens uideatur, quàm soluatur: nam uehemens ignis uiui argenti humidum consumit, quod facilem præbet fusionem, ut durius igne soluatur, & sic omnia possumus corpora mollia indurare, ut igniantur, sed manifestiùs

ſfeſtiùs in ſtanno, quàm in alijs metal=
lis id experitur. Si uis autem

Stanno ſurditatem adimere.

Quia per ſe molle, eſt ſurdum: cedit enim percutienti, metallis uerò reli=quis aſſociatum fit magis durum & ſonorum. ſed hoc opus hic labor erit: conſortium enim peruicax omniũ re=ſpuit, niſi plumbi, & omne reddit fra=gile. Sed tali perficies artificio: Forti aqua ſolutum fatiſcat, ſic argentũ ri=te purgatum plumbo, aliúdue unà mi=ſceatur aquæ, & leui igne uas infer=ueſcat, & ui redundantis caloris in uaporem ſoluta ad ſumma elata de=uolet aqua, reſiccatam extrahito, & in aliud trasferatur uas, forti denuo infuſa tantiſper aqua, donec coniũcta ac per minima complexata uideãtur: Vel utrunq; in aquã ex calce rediga

tur, pmiſceatur: ſpirituum. n. (ut aiũt) corporũq; fit mixtio. Si cõtingat ipſius lucẽ hebetari: Igne liquatũ cyciamino demergatur: ſic dulce, ſonorũ, fulgens & optimũ, quod uocãt, habebis albũ. Cõmiſceri quoq; poterit argento, & alijs ſtannũ, p uiuũ argentũ, quod aliquos ſenſiſſe uideo, & optimũ parãt pſeudargyron: In liquatum cũ uiuo argento ſtannũ immiſcent argentũ, & diutius igne detinent, detrahunt, & ſic fragile in figulariæ creta pilã inuoluunt, & p diẽ ſub igne detinẽt, uel calidis cineribus. Facile quoq;

Stannum in plumbum vertere

Quiſq; poterit, ſi ſæpius in calcem reducet, & præcipuè, ſi conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: ſtridorem enim amittens, facilè in plumbum uertitur.

De

De auro, & argento, eorumq; medicinis primi ordinis.

CAPVT IX.

NEmo est, qui auro ijs operetur, cùm nobilißimum sit metallum, sed omnibus illud imitari conantur, cùm rarò quoque antiquitus miscere tur: unde si de eo medicinas aliquas apponerem, non nisi dicta repeterem, argento tamen sic illud imitari conabimur. Et

Argentum in aurum tingere

Dabitur sic facultas: Lixiuium pri*mòtale parabis acre: calx immittatur in ollam, cuius fundum crebris foraminibus sit solutum, tenuibusq;: per uium supra lignum, uel tegulam accommodabis: inde puluerem & aquam paulatim infunde calidã, ac per*

arcta fundi foramina in subiectã fidelliam mundã defluat, ac iterabis, ut acerrimũ fiat, in hoc tritum immittas stibiũ, ut in tenues auras euolare possit, ocioso igni ebullire sinas: nam ubi inferbuerit, purpurascet aqua, tũc p lineã liciniã, in purum uas exprimito, in residẽtes pulueres denuò lixiuium immittas, & in prunas suffeRuefacias tantisper, donec non amplius cruentata uideatur aqua, coloratũ lixiuium confeRuefacito subiectis ignibus, donec euanuerit aqua, residentem uerò resiccatum puluerem, cum tartari oleo desiccato & dissoluto, & ex auri & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio uase uicißim inspargito, carbonibus cælato tantisper & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurũ æmulari uidebitur.

debitur. Aêre combusto, sic aurũ colorem effinges: si ex calcantho, salnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facies aquam, ac solutum fatiscat in ea combustum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit: Fit quoque cyano sæpius argentum inspargendo, & ignibus cõmittendo.

De viuo argento, & eius medicinis primi ordinis.

CAPVT X.

IAm Hydrargyri operationes aggredi non intempestiuum uidetur, & illius congelationes minimas, quod incongelabile putaueram, ueras autem posterius, nunc, quæ aliquibus factitari non inutiliter solent, cupientibus aperiemus, & primò

Argenti viui congelatio cũ odore

Metallorum: & præcipuè plumbi, & nunc co efficere libet: Purgetur plumbum, & à scorijs separetur, liquatum in foueam proijcito, ubi iam frigescere incipiet, ligni præfixa cuspide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, ubi durum iam habes, sæpius colliquato, & in claram aquam immerso, tamdiu opus iterabis, donec durum, & sub malleo ductile habes, nec tamen inutile fore censeas. Fit & alia

Argenti uiui congelatio cum casside ferrea.

Vel patina, proijciendo cum eo aquã qua fabri ignitum extingunt ferrum, ac illo duplum immittatur ammoniaci salis, calcanthi, & æruginis: uehementique igne sinas ebullire, ferrea semper

semper spatula uersando, & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proijciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante cōgelatum habes, inde linteo fisco, uel corio strictè manibus congelatum exugito, ut exudet quantulumcunque habet, expressum denuo congeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotum fictile dimittatur cum fontana aqua detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum & clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duritiem crassescit. Illud autem

Argentum uiuum congelatum in aurum tingere

Si uis pulchre: Infractis particulatim partibus, cum cadmiæ terræ pulueribus alternis fusorium uas & testa-

ſtaceum compleas, quibus mixtura mediet, è ſchidijs, & paſſis uuis, & cyperi radice indica illa, quam officinæ curcumam dicunt, contuſis, & inuolutis: expletum uas luto circumlinias, & Soli exiccabis, uel igni, ut Solis uicem penſet, ſic igni appones, ut ferueat horis ſex, & incandeſcat, inde ui follium proflетur, & maximè uexetur, ut fluxum faciat, & ubi fluxerit, frigeſcat carbonibus tumulatũ, ſic aurum coloratum, & ſplendidiſsimum reperies. Et aliter.

Argentum viuum cum æneis pilis

Fixum reddere poſſumus, & congelare: Aerea duo hemiſpheria fabricemus, ut ſe inuicem penetrent, ne expirare poſsint, intus uiuum argentum cum cryſtallini arſenici æquali portione, & tartari ritè contuſorum,

rum, & cribro succrctorum immittantur, luto foras commissuræ perlinantur, ne respirent: sic resiccescant, & carbonibus exaggerabis, & obrues quarta diei parte, postremò incandescat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei uasis concauo coalitum inhærescere uidebis, malleo percussum decidet, liquato & proijcito, & optimum dabit argenti colorem, difficileq; ab eo secernitur. Si æri immiscere placet, cum eliquato æris triplo immisceas, & sine argento optimum ostendet album, dulce & malleabile. Vel aliter: Fictili ollæ æneum operculum imponatur, ac accenso igne mirè uiuum argentum in operculo congestum reperies, & mirabilius cōgelabitur: alij è ferro, chalybe, argento, ac deniq; auro conficiunt, di

uersisq; utuntur modis, in aliquibus utile fuerit scisse, nec meminisse obfuerit. Fit &

Argenti uiui congelatio cũ oleo

Alia, & sic factitatã à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingeniosa est ualde: Ex argento, rubro arsenico & aurichalco uas efformetur in sciphi speciẽ, quod rite operculum cooperiat, ne respiret, uiuo argento reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo, oui albumine, uel resina pini, ut fit, et in ollã suspendatur, lini oleo plenã, & naturalis dies medietate sinas ebullire extrahe, & exemptũ corio, uel stramine exprimito, & si quid incongelatũ fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si uas tarde coagularet, quãtum ponderis amisisse uides, ex aurichalco, & arsenico rependas, è pon-

dere

dere.n.dignoscere nō possumus, et uterc. Iā poscit ordo fixationes aliquas apponere, cū semper coagulationibus subsequantur, quæ plus aliquando, minusúe retinent partium. Vnde

Argenti uiui coagulati fixatio.

Hæc sic procedit, nec absq; ratiōe: Testaceum uas, quod igni resistat, parato, cuius fundo sambuci radicum rasuram substernas, manibus calcando & accommodando, aliud deinde sternito pauimentum è crystallino uitro, pila tuso, & per incerniculum traiecto, & subtilißimo: inde piperis, zinziberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, uel coagulatum argentum uiuum imponas, inde uas reple puluеribus eisdem ordine præpostero, operculum imponito, ac luto munito, Solique interdiu est

credendum, ut ad candorem reducatur. Sic uas inuertas, & leuibus subiectis prunis supra primum incandescat, per horā, inferius postea & colliquetur, & purum reperies argentum, si quid remanet alienum, omne non congelatum euolat, & ex omnibus, quas uidere contingit, & experiri, fœlicißima hæc succeßit, omnibus uti poteris, uel in corpus illud fixat, quo fuerit congelatum. Est & alia argenti uiui fixatio, non utilitate inferior, & uti poteris, si placuerit: Salnitrum, & tartarum triturentur, & in pollinem redigantur: igne intus admoto, flammam erigens comburitur, remanens in aquam uertatur, & leui flamma euolet humidum, & sal remanens cum chrysocollæ factitiæ combustæ (cōburitur. n. ut alumē) triplo

permis

permisceatur, salis alchali duplo, hoc congelatum inuolue uase duro, ignis supra admoueatur, inde circum, tandem inferiùs senis quibusue horis, & partes retinet congelati aliquas.

De medicinis secundi ordinis.

CAPVT XI.

D*Icemus nunc medij ordinis medicinas, illæ enim nobis dicuntur, quæ super diminuta aliqua proiectæ corpora, alterant sic corpus, ut parũ ab omni absint complemento, minimisq́; diuersificantur differentijs, nec ultimis expositæ obstant examinibus, sic primi ordinis medicinas superantes, ut à maioris ordinis medicinis superantur, parumq́; deficit, ut ad eas transeant. Sed quia difficillimæ sunt, & difficulter reperiuntur, nos paucu*

las probauius, & apposuimus. Et primò

Argentum in aurum tingere,

Docetur, & tinctura tam completa, ut ucrè credatur aurum: Ex argenti elimata scobe, cum argenti uiui triplo igni malagma confice, ac uitreo in uase carbonibus inferuescat, dum illud argenti uiui euolet, quo argentum superatur, inde sal ammoniacus, & uiuum sulphur æquali argenti pondere triturentur, ac uitreo in uase aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur, dum eius uis salem ammoniacum, sulphur, inde uiuum argentum sublimet, & uasis collo inhæreat, uas frange, & argentũ aureo colore insignitum, suiq; ponderis uel maioris seruato, talemq; illicò parato aquam: Romanum calcanthum, cum duplo rubei,

bei, cyprij calcanthi stillatitij, quod uocant coparosam, & optima sit, nã hinc omne depẽdet: sic salnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris sexta, & uitreis organis aquam stillatim exugito, cuius partes duæ cũ seruato argento per naturalem diem lento igni bulliant, inde aucto distillationis igne, aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cũ chrysocollæ calce testaceo in uase fusorio accommodetur, ore operto, & luto obstructo, colliquationis ignem adhibeto, & habebis: lutescit enim argẽtum, maximè colore nunquam cariturum, uel cum permutaturum, ut examinibus omnibus auri expositum, coloris parum, uel nil amittat. Sic Aliter colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè: Meminisse iam debes è stibio confecti æris usti, id cum

argenti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colorẽ, ut uideri possit. Si auro commisces, meliorem dabit, ut aliquorum patiatur examen. Aliter quoq; fit optimè: Si argenti uiui congelationem, quam cum caßide diximus, tertiæ argenti parti remisceb is, argentum aureo colore insignitũ reperies, cum æquali auri portione colliquabis, in ollam impones, & per acre acetum fundas, ac per diei quadrantem ebullire sinas, & colore augebitur magis, hoc autem extremo impones auri examini, ex communi scilicet sale, & laterum puluere, addito tamen chalcantho, aurumq; sic purgatum accipies, & examinibus obstat omnibus, ac non solùm in secundum, sed in tertium migrat ordinem.

De medicinis tertij ordinis.

CAP.

CAPVT XII.

IAm tertij ordinis medicinas aggredi oportunum fuerit: siquidem scio multum animos ab huiusmodi lectione detinuisse, cùm à libri initio nil aliud concupierint, sic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ mysteria panduntur, apud eos tamẽ, qui nummos exoptant, si ferè aliquis est, qui eos non depereat. Et si alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradidimus, cùm nobis non sit eorũ copia, in aliud tempus fortasse differre censuimus. Multi sunt, qui multa periclitauêre experimenta: quorum ea, quæ lucrosiora & expeditiora sunt, trademus. Et ex ijs primò

Cinnabarim fixum reddere.

Qui id facere quæsierit, ita faciundum esse censeo: Cinnabaris cõfractæ partes

tes ad magnitudinem iuglandium uitreo in uase capacitatis eiusdem argenti pondere iam triplicato, uel maiori dissemimatas condito, & uicissim insparsas, luto munias, & resiccari finito, sin minus in Solem, ut repetas oportebit, inde cineribus immersum tandiu lēto igni decoquas, quousque infractū plumbeo colore liuescit, quod si nec quidem, iugem operam impendas, dum ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expositum, pertinacius obstabit, maioris ponderis et uirtutis: & quo leuiori uteris igne, tantò fœlicius res peragetur. Sic uerò animatur argentum, & amissum resarcietur: Sublimato uiuo argento ex aceto, distillato bulliat, inde uiuum argentum remiscebis, & uitreo recuruo uase uiuum

ſe uiuũ argẽtum in ignẽ inſeruc facto deuolet, & in receptaculũ dilabatur, & ſeruetur: ponderis (ſi ſapis) parũ amiſiſſe cõperies. Aliter ſic, & citius, et lucroſius facies: Infractas cinnabaris partes ad teſſerarum magnitudinẽ in oblongum linteum ſacculum accõmodabis, ollæ lateribus undiq; diſtantem, inde lixiuium pacerrimum fundas ex alumine, tartari duplo, uiuæ calcis quadruplo, & cineris roboris æquali portione confectum, uti fieri ſolet, uel ratione aliqua parãdum: per diẽ ebullire ſinas, exime, et ebulliat cum oleo, iugẽ operã impendas, & integrã cum nocte diẽ ſinito quoq; illic eſſe, & exemptas ex oleo cinnabaris partes, oui albumine ſubacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti ſcobis reuoluto, in fundo apti uaſis ſubſternito, ritè figularia creta munitum,

ut diximus, ignem adhibe diebus tribus, & tam postremo augescat, ut igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fæcibus extremo argēti examine perluito, & ad uerum, & naturale deducito. Sic & Aliter fixum reddere possumus. Si testacco in uase rotundo undiq; clauso, ubi exili spiramēto cinnabarim immiseris, glutino ex oui albore parato illinas, ne uis ignis carbūculet, igni accōmodato, paulatim uigorando, uel lignorū serratura, quousq; eundem contraxisse colorem cernes: ne festines, opus enim omne corrūpit, & sæpè à philosophis præceptum nosces: sed hoc ministerium quærit maius. Nec aliter inutiliter fixum redditur, usto ære insparso fictili in olla, prius tamen chalcantho disseminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto,

luto, & triduo uitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argẽtũ æs retinebit, si rectè hæc animaduertes, nõ parũ nancisceris lucri: omnibus enim antestat, qui tali paratur arte, facultate & fructu: nec pauca dixisse pœniteat. Id autem ingeniosorum reperit diligentia unius pharmacopolæ exemplo, qui cùm cinnabarim conficere quæreret, in argentum casu optimè uersum inuenit: Vtilius fixum redditur, sic cinnabaris arte conficitur, sulphure non tam adustibili, ac maiori parte. Erit quoq; uoluptuosũ, si cui placuerit, è fixo cinnabari argenteã barbam elicere: Si uase eodem accommodabis, igni solùm inferiùs lentè admoto, argentum adhuc spirituosum, nec plumbum expertum, uti sylua erectam cernes capillamentum, ut nil fuerit

rit uisu iucundius. Quæritur & apud chymistas, non cinnabarim solùm fixum reddere, sed

Aurum ex argento extrahere.

Nec tam parū, quin sumptibus reficiens, multum nō superlucreris. hæc est eius conficiendi norma: Tenuis elimata ferri scobs in fusorium uas & durū igni tandiu incandescat, dum soluatur: inde factitiam chrysocollam, qua auri ferrumini utuntur aurifices, & rubeum arsenicū paulatim inspargito, & postquā insparseris, æquali argenti pondere iniecto, exquisitè purgetur, uase è cineribus parato & forti, iam exclusis sordibus omnibus auri in separationis aquam immergito, & aurum deorsum uasis fundo procumbit, colliges, nec ueridicum magis è multis, & peculiosum & laborio-

sum

ſum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè miniſtrato, ne tempus & oleum teras.

De Phœbi & Pythonis pugna.

CAPVT XIII.

REmoueatur ſuo loco ingẽtis corporis Python, faciei horridæ, rutilis criſtulis, maximoq; ueneno minax, latiori aculeorũ aceruo ſtipatus: ex omnibus acrior, quæ mater tellus producit, multumq́; loci conducit ſitus: ut hinc omne dependeat. Hic tabidi ui aëris, uipera uirulentior, eminus duros infigit ictus: cùm inimicum abſorbuerit, cæco demergatur antro, ubi primùm obmutuerit, ne ſurgentis ui uaporis, ſtrãgulãtemq; halitũ eructans, aſtãtes interimat, unde cõducit ueſicis caput obuelẽt, ſi fuerit quoq; tutum, ſed

ſed tutius erit militantes relinquatur: ſic Phœbus ſuis paulatim confodiens ſagittis, ingentem ſternat Pythona, & ſic in fine percutiet, ut exhauſta ſit pharetra, uenenumq́; effuſum, nec cæli deſit clementia, ſed longa imbriū procella ſæuientem compeſcat, humo remq́; cupitum ipſæ hauriat, multaq́; humiditate intereuntem, detineat: ſic Pythonisq́;, per diei quadrantem immoretur bellum, uel pluſculum, quod nil referre arbitror dummodo uictoriam referat: ſic populatis uiſceribus, proſtrato hoſte, exhauſto exinanitoq́; ueneno, ira Phœbi ceſſet, & ſi amplius reuiuiſcit, aditus uitam repullulandi reſecetur, & tantùm pugnet, dum pugnando occumbat: tūc Phœbus frōdibus, & corollis caput redimitum, ferat inſignis uictoriæ præmium, nec laſci-

lasciuum puerum iniurijs lacessat, & sat fecisse sciet. Neque hoc tamen me clam est, perpaucos esse, quos æquus amabit Iupiter, eisq; propitiabitur: si ad clausum sensum eruendũ prouehit inuestigatio, facilis tamẽ præ alijs ueris doctrinæ filijs patet: semel tantum in serijs ludere placuit.

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis vnum efformare.

CAPVT IIII.

SAEpe usu uenit, ut multa fingantur ex corallio gestamina, & nõnunquam ex assulis in plures formas digestum reddatur, ut uasa efformentur, cæteraq; concretitia, ut in testæ duritiem transeant, nec minimi consurgunt pretij, ideo ritè rationem parãdi exhibeamus, cùm à multis huius-

modi compositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parum differre scito: Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, uel schidia pila tundantur, uel mola, incerniculo succreta, quæq; non transmeant, denuo in pilam repetantur, dum in tenuißimum redigantur puluerem, ut ægre tangantur, & in auras euolent, quàm diligentißime ualebis, & docebimus: ut autem omni abstergatur spurcitia, feruenti in aqua sal alchali demergatur, ut liquescat, & in humorem transeat, in amplum cratêra effusa aqua, ubi pulueres inieceris, diligenter manibus exagitentur, ac probe uersentur: & ubi considere desierint excolato, & priore effusa, alia superinfundatur, manuq; expansa denuò exagitentur, usq; dum sordes omnes abierint, inde

copiosa aqua perfusa simplici tractētur tandiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat, cū hoc cognoueris, ahæno transferas rebus unà maxime tingentibus, ut proniores ad colorandum reddātur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, æmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus baphica, sandalum, brasile, eritrodani radices, & ijs similia, uel quæ huius uicem exhibeant, large effuso limonū succo, quē prius parato & purgato, uel pennicillis, uel uitreis chymistarū organis, coquito simul, dū aliqd habuerint humoris, sæpe rudicula uel coclcari uertēdo, ut pmisceantur, in uitreū deinde tranferto uas, cū reliquo succo, ut ipsius acrimonia soluatur, longo collo, lato alueo, ut promineat foramen in medio, quod

ferè pertingat mixturam, rectè permiscendo, uas fimo cõdito, ac innouato, dum dissoluantur, quod huiusmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleum rubicundißimum emergere conspicies in dies: ubi abundauerit uas inclinando, oleum decapulatur, seruato, & mixturam manibus tractabilem & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, uel adipe aliquo oportet, nam in hærescens pertinaciter, uix conuellitur. Tunc uas efformato, imagines, aut ramosißimum effinge, primoq; ruderatu deformatũ calenti Soli expone, caueto ne puluere, uentoq; infestentur, uel superficiem deturpent, uel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungendo, puniceum enim illum colorem conciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem

redit pristinam, & sonum, nitorem inducés expoliendo, uel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæq; constitutioni restituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare.

CAPVT XV.

NEC minus in margaritis adhibenda est diligentia, si maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, uti luxus, uel deliciarum irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semunciales lapillorũ orbiculi, uti crotala gestētur, & adeò adulterata cõcimnã formã mētiuntur, ut tales Indicus non mittat Oceamus, nec quæ in cõchis nascuntur ꝓximis. Vt institutum autem opus exequamur, primò, ne labe aliqua uel sordi-

bus deturpētur, sic exaluminatos red des: In sacculo, cum smiri, pumicis sæpiæ oßis pulueribus inijciantur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & politas cognoueris, resiccato, & in pollinē redigito, uti diximus, & dissoluantur, uel limonum succo, uel huiusmodi uapore surgenti, pendentes è uitrei uasis collo per diem, uel forti aqua, non uulgari tractabiles fiant: melius ergo sub fimo condito, quinis semper diebus innouando, dum solutas noueris, & pingue quoddam, uel oleum per humoris superficiem enatare uidebis, optimè excipiatur, uel uentris foramine, uel argenteo cocleari: inde remollitum puluerem manibus sumptitabis, & tractando in orbes digere, uel uti pyra turbinata: siq; tua non respondet ars, ex argento parato ty-

pos.

pos, uel alio metallo aurato, & si pertusas uelis porci seta, uel argentea acu perforentur, seruata semper pinguedine, perungendo è filo pendentes, tereti uase uitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, ut assentur, ne latera contingant, ut à uenti, pulueris, aliorumq; iniurijs uindicemus, ne innubilentur, & uarijs obnoxium maculis margaritum reddant, cum duritiem contraxisse uides, ex milij uel hordei pinsita farina pistorio opere in paneficio ducta, circumlita, & condita, furno coqui finito, uel palūbis margaritas commandu candas præbeto, quibus purgata sint uiscera, et uentriculum, uel ieiuni sint, uel ijs aluus sit subducta, ubi deglutierint, sinito aliquātisper, tum è uentre trahito, uel filo suspensos, uel inter-
 ficito:

ficito: Vel lacte ficus ebulliant, & preciosum habebis margaritum. Si Aliter placuerit: Vbi succo, uel forti aqua sunt dissoluta, clara lauabis lympha uel distillata, lotisq́; manibus, ne tractando sordescant & palleant, sic lacteo fici succo, coclearum aqua, feruenti balneo distillata, aut oui albore glutinabis, perforabis, & resiccare curabis, argentea lauãdo semper aquã, & commiscendo. Aquã argenti sic parabis. Forti aqua solutũ fatiscat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne uas tractum dimittito, dein sub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentum in crystallini lapilli speciem reperias, ritè ablues fontis aqua, ut lucidiores conspiciantur, quos uitreo condes uase, ac putri fimo soluere

uere sinas, quo mergas factitios uniones, & immorari sinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies. Est artificium, quo maculæ ab unionibus abolentur, & inter multa facilè, et præstantißimũ reperi: Maio mense in lactucis rorem accipias sparsum, quo uniones immergas per diem, & plinito, & fulgidum euadet margaritum, nec absq; ratione inuentum reor: rore enim nascuntur. Nam certo anni tempore luxuriante conceptu sitiunt rorem, ueluti maritum, cuius desiderio hiant, & cùm maximè lunares liliquantur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem cupitum, sic concipiunt, grauidæq; fiunt, ac de saginæ qualitate reddunt habitum unionum: nam si purũ fuerit, candicant lapilli, si turbidum, pallore languent &

 rube-

rubescũt. Alij sunt adulteras & deceptorias ementientes sic: Pisciũ oculos emundatos acri aceto detinent, dũ mollescant, eosq; effingũt, ac durescere sinunt, sed pallore languẽt. Sic cãdore, leuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere uniones insignes habebis.

Crystalli, et vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur.

CAPVT XVI.

IAm ad preciosorum lapidum compositiones est accedẽdũ, de quibus prisca non parum laudatur ætas: nec fraus est (inquit Plinius) uitæ lucrosior. & sic æris desiderium luxuriæ fascem excitauit, ut sæpe horum censores optimi haud fuerint tuti. Vitro, aliqui crystallo, alijsq; rebus parant, decenti quadã prærogatiua, ut naturales uideãtur. Nos quibus imitari poßint, recenseamus. Nũc aliqua præmittamus,

quæ ijs sunt necessaria, & primò

Crystallus, vt fusilis fiat,

Docebimus, nec parum aliquibus impedimentum erit liquefactionis mora, nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: sic tñ id aggrederis: Crystallũ terito, & incerniculo in tenuissimũ puluerẽ subcernito, cũ tartari salis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili ualidißimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liquescat, apto deinde uase colliquetur, sed oĩbus longè sordibus: si enim fœtulentius fortasse fuerit, arguitur, & dolus detegitur, sed inoffensa interniteat pspicuitate, q̃ si salis plusculũ suggeratur, celerius liquefit. Sal iã patuit. Assolẽt multi crystallũ p̃parare Aliter, *ut facili9 liquet sic, et opi aptior est: Ferreum coclearc capiunt magnum,*

 luto

luto muniunt, & infractas crystalli partes igni committunt, dum illæ incãdescant, inde tartari oleo restingũt, id multoties innouãt, & æreo mortario terũt, ut facilius puluis colliquetur. Fit etiamnum pro adulterandis gemmis

Vitrum fictitium,

Et illud ex oui albumine parant, quod alij ex harena fluuiorum quorundam, & herbarũ cineribus conficiunt, sic efficies: Multa ouorũ albumina simul exagitabis, ijs uesicã impleas, inde in ollã aquæ plenam feruẽtis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen non puluerulẽto, nam non relucẽs uituperatur, & sic lapidescet, ut in uitri duritiẽ trãscat. Si autẽ coloratũ reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topazion, aquæ croco

im-

in ea dissoluto, si syropum, brasilis rasura, sic alios tingito. At si uitri pondus, uel gemmæ non expleant, ponderosos immiscet o colores, uti cinnabarim, argenti uiui ubertate nõ leuẽ, sic uitri põdus imitabimur, nõ tñ duritie tã robustißima, ut scalpturis ptinaciter resistat, nec radi abnuat lima.

Quomodo diuersis modis gemmæ adulterentur.

CAPVT XVII.

ANtequam sua cuiqui aßignentur gemmarum compositio, quædam eorum placuit apponere experimenta, ut hinc quisque assequi liceat, quicquid ad eas fucandas, & adulterandas attinet: ex unoquoque enim horũ alia componendi datur methodus, ut unius exemplo in omnibus utantur, & periculum naturæ sumant. Quarum

rum prima se offert

Hyacinthus,

Nec à uero multum aberrabit, & huiusmodi semper meminisse oportebit: Fictili olla, & dura plumbum immittatur, ac uitrariorũ fornacis igne accommodetur, immoreturq́; per mensem, & dimidium, sic uitrum & hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multumq́; gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoq́; inter has habetur principe. Si autem

Carbunculus,

Vel quem uocant Rubinum, placuerit, sic mentieris ludi gratia: friabiles enim sunt, multumq́; cædunt, & in particulas dißiliunt: Tritum auripigmentum in rotundam immittes phialam, & igni accommodato, eiusq́; uasis collo reperies optimos, & colore

flagrans

flagrantißimos, multumq́; suffundun-tur cocci rubore, rutilos emittētes ex sese radios. Sic uerò

Succinum

Imitaberis, si mastichen in olla liquidā per colum traieceris, ut sordibus ex-purgetur, & lucidior interniteat, pa-rum deinde radicis curcumæ dictæ, cum ea remisceto, & imagines effor-mato. Sic, si in crystallum liquefactū tartarum uini albi crudum immitti-tur, & in uas ore circumlito, per na-turalem diē igni detineatur. Sic quo-que fiant omnes

Gemmæ fictitiæ,

Primò crystallum, berillos, uel lapides alios ignobiliores rotis læuigant, late-ribus æqualiter quadris, uel quā quæ-runt inducunt formam, inde tinctu-ram parant, smaragdum æruginem,

carbun-

carbunculum cinnabari & braßile, ſaphyrum cyano, chryſolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perſpicuitatem arceant, ijs maſtiches lachrymam, uel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diuiſam lento igni ſuper laminam accommodant, taliq; inficiunt, & ceu glutinum quoddam unit, & ſic tenaciter adcorporantur, ut dimoueri nō poßint, quòd ſi meracius rubent, aquam, ſi dilutius colorem addunt, & ad decorem proficit, ſubtus autem bractearum quadrulas accommodant, cumq; anulo inſignita eſt, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum ſubolent. Varioq; huius colore mire uariatur gemmæ color. At ſi placeat

Saphy-

Saphyrum in adamantem vertere.

Saphyrum eum inuenito dilutioris coloris, ut ferc albcdincm retineat, in ferri climata scobe, fusorio in uase obruito, ac ualidißimo igne ubi excanducrit, ne tamen colliquetur, uisere ne parcas, ne plus quàm deceat, igni detineatur, ubi perfectum recepisse colorem, ac de adamante multum fuerit mutuatus detrahe, & in usum transferto. Albus autem

Sardonix,

Quem alij camcum uocant, si cordi fuerit, imitariq; cum uis, cape modũ: Conchas terito multas, paruas illas, quibus mulieres facies fucant, & expoliunt ornamenti causa, & limonum purgato succo, impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam

oui

oui albore porphyrite teres, & quā nis imaginem effingito, & resiccari curato, eam quoque anulo insignire poteris, uti libuerit.

Gemmarũ compositiones aliquæ.
CAPVT XVIII.

GEmmarum compositiones aliquas apponemus, quales plerisq; locis factitantur, si earum aliquando egens fueris. Nunc primò quomodo fingatur

Adamas

Docere lubet: Primùm optimum parabis crystallum, ac olla uitrariorum fornaci per noctem inditur, in aquã restingue, tum minutißimè commolito, & terito, & cum tartari sale remisceto, & ex aqua pilulas digerito, per noctem feruentißimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquen-

quentur, inde detrahe, & in aliud cõtumacius igni uas dimittãtur, binisq; immorentur diebus, & optimum habebis. Nec minus

Smaragdus

Effingitur: si tali eum parabis operet Aes optimum fornaci tres dies comburitur, detrahe & pila contundatur, & succernitur, uase alio iterum fornaci imponitur: igni uerò imbecilliori per quatuor immoretur dies cum duplo arenæ, ex qua nitrum conficitur, duro uase remißiori igni detineatur per diei medietatem, & craßius uirentem reperies, uisu iucundißimum, ut suauitate oculos alliciat. Fiat nec dißimili industria

Saphyrus.

Facilisq; talis est tinctura: Si uitri puluis cum cærulea terra illa, quam figuli

figuli saepharum uocant, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo, requiescere pateris uase forti perficitur. At carbunculi speciem, quae Graecis

Pyropus,

Nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quae granatae dicuntur, sic efficimus, & ut purpuream emicet alacritatem, aut meraciore suffunditur, cocceo rubore per omnem intimā sui partem, & si puram feceris, inoffensam admittit perspicuitatem: Crystallum fusorio in uase forti, ad colliquefaciendum fornaci imponimus, cui minij parum addimus, & per diem immorari sinimus, postera die detrahe, & refrigerari sinito, tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quàm minimum in calcem redacti aeri addimus,

igni

igni iterum imponimus, & in colliquatum huius pulueris parum addimus. Igni fusum stannum triduo detineatur, & croceum, quod pessum ierit, ne amplius eluuies illa innatet, remisceto, & per naturalem diem ferro uersato, & nunquam cessa, quin uerse, quousq; refrixerit, sic languidius, & liuidius omnes rutilabunt, uti libu erit. Ipse tamen

Topazion

Si uis componere: Arenã sumito, quã diximus, & cum sui quadruplo combustum immisceas stannum, & testaceo duro uase lento fornatiũ igni adhibe, & per diem igni detineatur indesinenter: ualde enim arena fusibilis est. At

Chrysolitus

Sic fiet: In colliquatum crystallũ sexcuplum

cuplum ferri ſtercoris, uel recremen-
ti permiſceas, & pertinacior igni uas
triduo crucietur. Sic quoque

Praſius

Mentitur: Cryſtallus colliquetur, cui
duodecima immiſceatur ferri, & æris
in calcem bis redacti pars, per artifi-
cialem diē igni ferrea rudicula per-
miſceto ſine intermiſsione, & ſmarag
do eueniet ſimilis, ſi dilutioris perop-
tas coloris, ſextum immiſceas plumbi
calcis & ſtanni, poſt uerſato, & igni
per naturalem diem relinquito, mox
ab igne amotum uas, ubi refrixerit,
praſium dabit. Sic

Calcedonius

Eueniet: Cùm igni ad colliquefacien-
dum cryſtallum immittes, argenti cal-
cis parum remiſceto, per diem forna-
ci immorari ſinito, ſic pars internite-
bit,

bit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. Lapis autem

Cyanus

Si effingi uelit: In liquefactum crystallū terræ illius pusillum immittas, quā in saphyro diximus, rite ferrea rudicula permiscendo, dum combibat, & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pōdera remisceto, per consimile tempus igni detinendo. Si uis lapidem, quem uocant uulgo

Smaltum,

Et album, sic fiat: Plumbi cinis cū crystallini pulueris duplo permisceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento imponas igni, præcaue tamen, ne res inhæreat uasi, ferrea spatha permisceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. Si hinc interniteat, hinc uerò albescat uis, è dicta terra

cum

cum uitri duplo, ex aqua globulos ef-fingito, ac per noctem reciprocationis igni apto uase liquetur, rude aliquãdo ferrea permiscendo, sic translucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur. Si uis autẽ uiride, quo solent parietes incrustari. Vbi album effeceris, cum terræ cæruleæ illius pusillo misceas, & colliquctur, rude ferrea uersato per noctem, & fiet. Horum exẽplo reliquos tuo marte effingere poteris, ut si iaspidem, antiqui lateris puluere, si lacteo colore calce & gypso. Omnes hæ tamen gemmæ si languidius micant, uel nube aliqua circumfunduntur, angulis atterantur pluribus, ut nubilus color angulorum repercussu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorẽ. Hæc de chymicis, & de adulteratione

gemma-

rum uisa sunt: superest de speculis, & de gemmarum insculpturis, quod proximo Libro faciendum erit.

FINIS TERTII LIBRI.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI Magiæ Naturalis Liber IIII.

PROOEMIVM.

VNiuersum tunc hoc negotium me absoluisse reor, cũ experimenta Catoptrica quædam, quæ supersunt, enarrauero: satis enim, vt censeo, attigimus Chymica, vt eorum aliqua rudibus innotescere possint principia, nunc ea docere satis præsens exigebit locus Est enim quędã Geometriæ pars, quę ὀπτική, id est pspe

ctiua appellatur, ad oculos pertinens: multa enim huiusmodi demiranda facit experimenta, ut imaginem nunc extra porrigat, nunc nihil imaginet, nunc aliorsum translata imagines faciat. Itē quoque rectius speculum inspectando pedes sursum, caput deorsum videntur, & cætera, vti latius in sequentibus perspiciuntur: id tamen scito, quòd si diuersitatē aliquam es effecturus, à plano recedas, & semper à vero diuersum spectabis. Reddere tamen eorum causas, alienum puto, cū disciplina ea affatim satisfaciat: multiq; eas reddiderīt: quas qui præoptarit, cōsulat Archimedē Syracusanū, Euclidis Opticam, & Catoptricam, Ptolomæum, Vitellionem, & reliquos, quorū multa desumemus, multaq; denuò excogitata adijciemus: vt hinc quisq; posit in infinitum ea propagare: vt in omnibus euenit experientijs. Postremò quomodo ipsa formētur specula, ac polian tur, uti commodè à nobis fieri poterit, pertractabimus. Post autem speculares apparitiones, ne quid omisisse uideatur, uel aliquid nostris historijs desiderari posit, de physicis ligaturis, uel colli su-

ti suspensionibus, de gēmis, deq; figuris eis insculpendis, & earum virtutibus exponemus: ne autem legentium animos nimia sermonis prolixitate diutius immoremur, consultius fuerit ad eorum operationes accedere.

Quomodo interdiu astra contueri liceat.

CAPVT I.

Mnibus iam est planum, exiguum lumen potiori, uiuidioriq; propinquum euanescere. Si facem uel flammam aliquam luculento apposueris soli, dißipatur lumen, & marcescit, delitescunt interdiu stellæ Solis fulgore nimio, cùm æque diu noctuq; splendeant: eas igitur intuituri, remedio nō fuerint destituti. Die *magno* So*lis defectu, cū lumine orbatur, et pfun*

tegitur caligine terra, nec oculi offen duntur luce, ſideribus cælum diſſeminatum conſpicitur: quod ſuis accidiſſe temporibus Thucidides memoriæ mandauit, noſtroq́; ſæpe patuit æuo, nec oculi ſolùm uehementi caligant luce, ſed offenduntur, uti de Xenophōtis militibus legitur, & de Dionyſio Siciliæ tyranno, qui ſplendidißima luce, carceribus tetris obductos occæcabat: cùm enim oculorū acies Soli obſiſtere nequeat, nec ferat, hebetatur ilicò: quiq́; fuerint aliqua conſpecturi, ad cilia manus obtendunt, uel propugnaculum aliud. Hinc auſpicamur, qui ea conſpicere affectabit, uti è Galeno & Philopono docetur: In præaltum deſcendat puteum, uel huiuſmodi ſimile, ut per tenebras multumq́; interuallū cælum contueatur ſerenum,

utique nec obtectũ nebulis, inconniuentibus oculis, & sine nictatione clara intueatur astra & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis instar) uisum congregant, nec à lumine superfuso dißipari sinunt: non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & si profundius descendes, clarius cõspicies, & celerius: sin minus, obscurius & tardius. Sic profundo cæcoq; aliquis demersus antro in sole candelam ardescere conspiciet, quod tamen splendidißimæ lucis occursu repentino non euenit: quia à maiori Solis uetatur lumine. Sic quamplurimos haud minimæ authoritatis uiros hallucinatos reperi, uti sæpe legisse & audiuisse memini, si diu astra conspectari nequeunt, tali ea contemplari aggre-

grediūtur artificio: Speculo aquæ immerso in meridie cælo stellas se contueri fixas credunt ostenduntq;. Perpendiculares enim Solis radij in aquæ superficiem incidentes, speculum oblique feriunt, & ex eiusmet superficie ad spectantis oculos bene locatos intorquentur, Solisq; repræsentant figuram, at radij oblique aquam percutientes, inde refracti speculum & uisum feriunt, uidebitur eiusdem figuræ, & minor, propter densioris medij refractionem, astrumq; uidere putabis, Solis corpus insequens, quod patet in Opticis. Ideo Stilbon illud putant multi, cùm parum à Solis corpore recedat, cumq; semper consequi conspiciunt: Canicula aliqui sidus, & æstiuis ideo diebus uisere properant: quod si minus demonstrationi fidem adhi-

adhibes, sed experientiæ sensuiq́; magis credis: uerum illius in æquinoctiali requirito interuallum, nec eandem semper reperies distantiam, ut nunc remotiora, nunc uerò propinquiora sidera uideantur: quod speculo eandem semper distantiam monstrat, si aquæ apposueris: non tamen inficior tali ope non modo Orientem, Occidentemq́; Solem, sed Meridianum occupantem liberius nos posse contueri, præterea luminarium defectus: cùm enim oculi imbecilli, comminus solem conspicere non sustineant, nimio lucis splendore, sic clara luce, robore nullo, ac disci cernes similitudine, nec minus nigro panno, uel papyro, paruo foramine peruio.

Quò in tenebris ea conſpicias, quæ foris à Sole illuſtrantur, & cum ſuis coloribus.

CAPVT II.

SI quis id uidere affectarit, feneſtras omnes claudat oportet, proderitq́; ſi ſpiramenta quoq; obturentur, ne lumen aliquod intro irrumpēs omne deſtruat: unam tantùm terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat, cuius baſis Solem, conus uerò cubiculum aſpiciat, è regione parietes albos, uel linteis, & papyro tectos oppones. Sic à Sole illuſtrata omnia, & deambulantes per plateas (uti antipodes) ſpectabis, quæq; dextra ſiniſtra, commutataq́; omnia uidebuntur, & quò longius à foramine diſtabunt, tanto maiorem ſibi adſciſcūt formam, & ſi papyrum, uel tabulam

appropinquabis, ea uisuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, nō enim ilicò simulachra apparebunt: Quia simile ualidū maximam cū sensu nonnunquam efficit sensationem, talemq́; inuehit affectionem, ut non solùm cùm sensus agunt, sensorijs insint eaq́; lacessant, sed etiam cū ex operibus discessêre, diutius immorentur: quod liquidè potest perspici: nam per Solem deambulantes si ad tenebras conuertimur, comitatur nos affectio ea, ut nil uel ægerrimè cernamus, cùm adhuc in oculis seruetur affectio ipsa à lumine facta, inde paulatim euanescente, clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc semper tacui, & tacendum putaui. Vti

Omnia cum suis coloribus

Videre si quæritur: E regione specu- lum apponito, non quod disgregando dissipet, sed colligendo uniat, tam accedendo remouendoq́; , quousque ad suam ueræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & si attentiùs perpenderis inspectator, uultus, gestus, motus, hominumq́; cognosces uestes, cælum nubibus dispersum, cyaneo colore, & uolantes uolucres: quòd si ad uerũ perueneris, non parùm lætaberis, mirũq́; cognosces, obuersa omnia, quia centro speculi uicina sunt: si enim extra centrum elõgabis, maiora erecta, uti sunt, conspicies. Vt clarius appareat: feriat Sol uultus, sin minus, speculum dirigendo solis reflexione iaculetur, ut insigni fulgore illustretur, debita tamen distantia, tandiu sitũ uariãdo,

dum

dum uerum te assecutum esse cognosces. Hinc philosophis & medicis patet, quo fiat in oculis uisus loco, ac intromittendi dirimitur quæstio sic agitata, nec alio præstantius utrunq; artificio demonstrari poterat: intromittitur enim idôlum per pupillam fenestræ instar, uicemq; obtinet speculi parua magnæ sphæræ portio, ultimo locata oculi: quòd si quis distantiam mensurauerit, centri loco fiet uisus quod scio ingeniosis maxime placiturum. Hinc euenit, ut

Quisque picturæ ignarus, rei alicuius effigiem stylo describere possit,

Dummodo solùm colores aßimulare discat, hoc in subiectam tabulam uel solidiusculam papyrum imagine repercussa: erit enim perito facillimum:

ſi ſol defecerit, id alio imitaberis lumi-
ne: pleraque alia eueniunt, & cogno-
ſces, quàm ut enarrare poßimus præ-
cipuè, ſi diligens inſpector pertra-
ctauerit. Et huic rei conſcio quiſpiã
occultè narrandi auſpicari poterit
principia, & quæ uoluerit, & remo-
tè carceribus occluſo, nec leues pote-
runt imaginari technæ, diſtantiam ſpe-
culi emendabis magnitudine. ſat ha-
bes: qui ſe id feciſſe iactarunt, nõ niſi
meras nugas protulerunt, nec aliqui-
bus adhuc inuentum putarim.

Iris quomodo uideri poſsit.

CAPVT III.

MVltis id euenire poterit modis, cõ-
modius tamen è cryſtallo pare-
tur, uel ex Iride quoque gemma,
ſexangulo cryſtallo ſimili, quam ſic
maiores appellauêre, cum Solis ſub-
dita

dita radijs, ſumma tecti laquearia: ſubiectumq́; planum tremula uerbe- ret umbra, Iridiq́; colores ſimiles oſten- dat. Sic enim naſcitur hexagona, ſin minus, arte paretur trigona, longitu- dine dodrantali, latitudine duorum digitorum; inde rota expoliatur, & concinnetur. Cùm ergo iridem ui- dere quæſieris: cryſtallinum, uel uitre- um priſma manibus ſumes, & in lon- gitudine oculis accommodabis, ſi per infernam ſuperficiẽ intueberis, omnia diuersè colorata è puniceo, uiridi, xantho, & cæruleo: item ſi ad ſuper- nam ſuperficiem oculos flexeris, per- mutatur colorum ſitus, cùm permu- tentur perpendiculares, & hoc clari- ùs Solis luce, nec contemnendum rei ſpecimen erit, ſi hortos inſpexeris un- diq; tapetis ſparſos, floribus & co-

rollis ornatos, & ambulantes homi-
nes, uti angeli uisuntur, uestium fim-
bria ijsdem coloribus redimita, si se-
cundum latitudinem oculis accommo-
dabitur, in latum colores uidebis: si su
pra uel sub oculos inueries, inuersa
& erecta absq; coloribus uides, spe-
ctans uerò quaternis inspicietur ocu-
lis, omnia tamen inflexa, ob oculorum
conuexitatem, aliquam inde cera su-
perficiem opacando, & sæpe per ocu
los resoluẽdo ea uidet, quæ potius sunt
fastidientis, quàm uoluptiosæ narrati-
onis pertractare. Idem quoq; sic uide
re possumus: Si in peluim aquæ plenã
speculum immergatur, diligens intui-
tur in parietũ marginibus iridis co-
lores generatos reperiet: & pulchrio-
res. Aliter uitreum uas, uel pellucidũ
aliquod rotundum, foris aqua perfu-
sum

sum Soli opponcs: radijs enim Solis ictum, rutilo aëris repercussu in subiecto plano cælestis arcus speciem imitabitur, per uarias Solis inflexiones. Sic Soli aquam obijciendo stillatim, è regione nigra in superficie dissultans Iris spectabitur, ut sæpe remigantibus euenit, aquarum motu, idem quoque euenire conspicitur circa lucernas Austro flante, & maximè humidos oculos habentibus.

Quomodo res multiplicata uideri posit.

CAP. IIII.

INter ludos qui circumferuntur, non parum iucunditatis est specillum instrumentum uitreum illud quod oculis apponimus, ut commodius aliquid intueatur, neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri

speriri poterit uia, quàm medic , eo e-
nim permutato, permutantur omnia,
illud ergo è solidiori uitro maioriq́;
craßitie paretur, ut aptiùs in facies
rota uerti poßit, in plures ergo fa-
cies, & angulos accommodetur, qui-
bus aliquid numerare uolumus: in eo-
rum tamen medio anguli metam ha-
beant, & oculorum congruat aciei,
ut disgregetur uisus, ne uerum conspi-
cere poßit. è pluribus ergo superficie
bus iam paratis oculis apponi, & si a-
licuius faciē uicinius intuebimur, Ar-
gum uel oculatum totum: si nasum, nō
nisi nasum, sic manus, digitos, et bra-
chia, ut non hominem, sed poëtis fictū
Briareum, sic nummum uidere conti-
gerit, multos non unum conspicies, ut
nec manibus tangi ualeat, sed tangen-
tem sæpe ludat: meliusq́; fuerit cum eo
dare, quàm accipere, si in trireme lon-

gius intuearis, armata uidebitur classis. si ambulantem militem, exercitus agmine facto incedens, fitq; , ut res geminari uideatur, & duplices cernas hominum facies, binnaq; corpora: & hinc fiunt diuersi conspiciendi modi, ut res una, alia uideatur, quæ omnia quærentibus & explorantibus patefiunt.

Speculis planis, vt caput deorsum, pedes sursum videantur.

CAPVT V.

SI quis planis speculis, sursum pedes, caput uerò deorsum spectare conspiciet (quanquam id repræsentandi proprium concauis speculis sit) planis tamen sic efficere conabimur: Specula plana bina secundum eorum longitudinem collocabis, ut simul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoueri possint.

poßint, rectumq; efficiant angulum: ubi ritè paratum fuerit, secundum longitudinis cohærentiam faciei opponatur, ut in uno media, in alio reliqua uideatur facies, tunc speculo læuo, uel dextro inclinabis latere rectius inspectando, & caput intorqueri uidebitur, cùm secundum eorum latitudinem faciem dissecabunt, fiet imago huiusmodi, ut caput infrà, pedes uerò suprà locati uideantur, quod si amplum fuerit, totus spectabitur inuersus homo. id autem mutua, & multiplici euenit reflexione: ex uno enim in aliud resilit, ut obtortum uideatur.

Speculum è planis, in quo unius rei imagines plures appareant

CAPVT VI.

SPeculum autem è planis compactum, cui si una res demonstrabitur,

tur, plura illius det simulachra, prædens inuenit uetustas, ut è Ptolemæi scriptis percipitur: cuius talis est compositio: Plana tabula uel loco, quo tale erectum quæris, hemicyclus dispona-tur, & hunc secundum imaginum numerum æquè diuidas punctis, ijs cordas subtendas, & absides abscindantur: inde similis latitudinis paralelogramma erigas plana specula, & altitudinis eiusdem, firmiter glutinẽtur, & accommodentur, ne conuelli possint, secũdum longitudinem adiuncta, & super planam superficiem erecta. postremò spectantis oculus circuli locetur centro, ut uniformem ad oĩa uisum habeat, singulis singulas spectabit facies, & in circulũ dispositas, uti in choreis sæpe uisitur, uel theatrali spectaculo: Ideo ab eis Theatricũ, uel

Thea-

niens in altero recedens conſpiciatur, è planis componere ſic facilè poteris: plana duo ſumes ſpecula, quorum longitudo latitudini dupla, uel ſeſquialtera erit, & id commoditatis gratia: nil enim eorum refert proportio: ſint tamen longitudinis eiusdem & paria, & ſuper ſtylum inuicem inclinata uniantur, eriganturq́; ſuper planum aliquod perpendiculariter, unde ſuper mobile latus fixa moueantur ſpecula, non dubium ſanè eſt, quin & in uno accedi, & regredi in altero inſpicias: & quantò hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, ut ſimul in hoc ueniens, in altero diſcedẽs uideat.

Speculis planis, vt ea cernantur, quæ longè & alienis in locis geruntur.

CAPVT IX.

Sic

SIC ſanè poterit quis occultè, & ſine ſuſpitione ea intueri, quæ longè & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter fieri non poſſet: ſedulus tamen eſto in ſpeculorum ſitu: Statuatur in domicilio locus, uel alibi, quo aliquid ſpectare libeat, & è feneſtræ uel foraminis regione ſpeculum accommodetur, quod faciem ſpectet tuam, & bene erectum, ſi fuerit opus, uel parietibus figatur, undiq; mouendo, & inclinando, quouſq; quæſitum imaginet locum, quod oculos admouendo, & accedendo aſſequeris: & ſi arduum fuerit, Dioptra uel alio inſtrumento minimè falles, & ſuper lineam perpendiculariter erigatur, angulum ſecantem, & reflexionis & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. ſic & in

diuerſis

diuersis eueniet locis. Hinc euenit, quod si uno minus fuerit commodum speculo, idem pluribus spectare poteris: uel si distãtia nimia uisile deperdatur, uel parietibus et montibus interiectis dirimatur: Speculũ super accommodabis, ex alterius regione super lineam erectã, quæ angulum diuidat rectũ: sin aliter, neutiquam id eueniet, & locum conspicies optatum, unum enim in aliud imaginem remittens, per decem, & multis elisa imago, oculo euolat, eaq; cernes, quæ primum offenderint, dum imago per rectas profertur lineas, nec locorum uel parietum anfractu cohibetur uisile: facilisq; fuerit constructio: Sic sæpe simulachra transferre consueuit. At si Aliter fastigiosum aliquod uel erectum spectare quæsieris, quod neutiquam uisus cernere

nere poßit: Secundum longitudinē bina adiungens specula, uti diximus, & ligno, uel parietis culmine firmetur alterum, ut promineat, & rem habeat obiectam, reliquum uerò funi, ut aptè dimoueri poßit, quando libuerit, & cùm primo nunc obtusum, nunc acutū causet angulum, uti usus expostulārit, dum uisæ rei linea secundi speculi medio uisui refringatur, & incidentiæ & reflexionis pares sint anguli, & si alta uidere quæris, erige si inferna, deprime, donec refringatur uisui. tum demum spēctabitur, si manibus alterum habebis, inspecto illo facilius eueniet.

Speculum quomodo constituatur, vt nil imaginet, nisi quæ volueris.

CAPVT X.

Constituitur ſic quoq; ſpeculū, ut eo inſpecto aliquis imagine non uiſa ſua, alienam uideat rei ſpeciem, nec undiq; circumſpectam: Planū ſpeculum in pariete firmabis, ſup planum perpendiculariter erectum, & ſub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cuius parietem ſcindas, ſub certam picturæ uel idôli alicuius quantitatē: eamq́; ei apponas ſecundum portionis quantitatem, ac operias, ut ſpectantem lateat, & res mirabilior uidebitur, nec ad illud accedere poßit. Speculum conſtituto loco imaginem refringet, ut uiſu & uiſibili per ſpeculum ictus fiat reciprocus; & ibi locetur oculus, quem locum reperies, ut ſuperiùs docui. Incedens ergo inſpector, nec ſui imaginē, nec quicquam cernet unquam, cùm ei opponitur,

ponitur, et ad statutũ peruenerit locum, picturæ uel alterius rei simulachrum cernet, quod nec alibi spectare ualet.

Speculum è planis quomodo constituatur, quo imaginem in aere uolitantem aspicias.

CAPVT XI.

NEc erit minoris constructionis, & uoluptatis speculum illud è planis compositum, quod humi iacens homines uolitantes ostendit, nec sine miraculo intueberis. Si quis id assequi uelit, facilis sic erit constructio: Bina iungantur ligna, ut gnomonis figuram imitentur, & fixa undequaq; constituant angulũ, ut orthogonij trianguli, & isocelis figuram habeant, firmetur: inde in unoquoq; pede specultũ magnũ unũ æquè sibi è regione aduersans, & æquè ab angulo distãs,

proſternatur corum alterū, iaceātq́;, quorum medio locetur ſpectator è terra eleuatus aliquantulum, ut faciliùs calcanei formam accedendo, & recedendo cernat, ilicò enim cernes, ſi in recta linea te conſtitues angulum illū ſecante, ſitq́; orizonti æquidiſtans. Sic imaginans ſpeculum illud in aliud trāſuerberat, quod ſpectat, intuitor, manus & pedes agitet, & iactet, ut uolantes plumigeræ ſolent, ſic uidebit ſuam imaginem in altero uolitantem, ut ſemper moueatur, dummodo è reflexiōis loco nō faceſſat, nam uetaretur.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei penſilem imaginem in aere videat.

CAPVT XII.

HAbet & columnare ſpeculum conuexum, uel eius hemycilindrum

drum(quod parum referre arbitror) talē sitū in domicilio, uel loco alio cō stitutum, ut clarè rei simulachrum in aëre non sine miraculo pendulū ima ginet. quod si uidere affectabis, sic pa rabis: Cylindricum segmētum, media domo supra tabulam uel tripodem e rectum firmetur, ut perpendiculari ter soliū feriat, inde è foramine aliquo uel rimula, à speculo aliquantulum di stanti oculus collocetur, & sit fixus, ne hinc inde moueri poßit: è speculi deinde regione rumpatur paries, ac fenestræ instar accommodetur, pyra midis formam habeat, intus conus, fo ris uerò basis existat, uti fieri solet, u bi pictura uel imago aliqua colloce tur, ut oculo spectari poßit, sed á su perficie columnaris speculi reflecta tur: ut pictura illa extra collocata,

quæ ex oculi foramine uideri non potest, in aere pensilis uideatur, quod nō sine admiratione intuebitur. efficit id quoq; speculum pyramidale conuexum, si sic accommodabis, ut eandem referat imaginem. Fit quoq; eo modo, quem inferiùs explorabimus.

Sphærico concauo vt pensilis quoque imago videri posit.

CAPVT XIII.

Potest & facilius eiusdē rei imago reflexa in aëre uideri, quàm cōuexo cylindrico, & clariùs cōcauo eueniet speculo sphærali, mirabilius tamen in eius segmēto, à speculo enim longe uidebitur, cùm in sphæræ cētro appareat: Illud obscuro aliquo constitues loco, & ubi aliquantulum ab eo distabis, inuersum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniuentibus centrū aspici-

aſpicias, donec ad tuas deuenerit acies ultra ſpeculum in aere reflexa ſpecies, ſemota penitus, dummodo oculares radij p ſpeculi centrum acti, ſpectrum ſimulachrũq; in ſpeculo quoq; uideas, inde uicinius uiſum appropinquando maior ſit, ut manibus tangi uideatur. Quod ſi magna fuerit ſpeculi portio, non eſt, qui non miretur: nã ſi propius accedet, ab imagine terretur, & uidebitur naſus naſo obuiare, & diſrumpi, ſi quis uerò ſtricto mucrone inuaſerit, uidebitur ab altero inuadi, manus perfodi, ut retro manus agat, & ſi quis dum aliquis inſpexerit, pugnum retro demonſtrauerit, uidebitur & inſpector colapho affici, ut timeat, faciem retorqueat & inclinet: Vt tandem facilius centrum noſcas, hac utere norma, ne ad Mathe-

matica diuertaris: Pagina uel cera portionis arcũ capias, ut utrinq; cordam inducas, & perpendiculariter bifariam secato, & in concursantibus lineis, uel semidiametris necessariò cẽtrum reperies, quod in concauis omnibus cognosci potest. sunt & concauorum experientiæ multæ, quas in sequentibus trademus.

Speculi concaui imaginationes & operationes.

CAPVT XIIII.

CEntro concaui hemicycli iam inuento diuersitates omnes cognoscere facilè erit, cùm ex eo omnia regulentur & noscantur. Si uis ergo inuersum spectare caput extra speculi centrum, caput habeto, & inuersum statim inspicies, & pedes sursum. Si perfectum non fuerit hemisphærium,

sed

ſed eius ſegmẽtum, intra caput facili-
us accommodare poteris, & ingentes
conſpicies facies immanis Bacchi, &
digitum brachij craßitudine reddet.
Talia fecit cõcaua ſpecula Hoſtius, ut
refert Seneca, ut redderent maiorem
iuſto imaginẽ, qui quadra fuit libidi-
nis magna, ſic ſpecula diſponẽs, ut dũ
draucum pateretur, ſui admiſſarij mo
tus omnes auerſus uideret, taliq; fal-
ſa membri craßitie ſe ipſum fallẽs ob-
lectaretur. Sed ijs omißis, dextra ſini-
ſtra uidebũtur. Et paulatim caput elõ
gando, maior efficitur facies, cum cen
tro uicinũ fuerit, facies binas, & qua-
ternos cernet oculos, qui in latus ſpe-
culũ mouendo uidebuntur, uel caput:
ſpeculi enim paruitate ſimul uideri nõ
poſſunt. Cùm oculus in centro fuerit,
nõ niſi ſe ipſum cernet, eo trãſacto, et

duplicatas facies, & inuersa bina cernet capita, dummodo linea per cētrū acta oculorum intercapedinē ferias: omnia tamen in contrariam partem moueri uidebūtur, inspector forti cernat intuitu per oculares duos axes, ut geminata uideat omnia, quemadmodū sæpe & ratiōe accidit, ut res una plurimis modis duplicari uideatur. Sic quoq; speculū in terra uel tabula aliqua iaceat, et æque ab eo distēt, & inuicem intueantur, os strictum & longum, & deformis compressa multū apparebit facies. Hoc tamē optimi inter cætera tale retinet speculū, quod eminus ignem iaculatur, nec combustionē causatur paruam, qui uerò periculum facere concupierit, splendentis Solis radijs speculum opponat, & fomitem, uel accendilem rem centri loco collo-

cet, quod accedendo, & remouẽdo inueníes, lucísq; conus ostendit, & inducit illicò flammam. quod si diu perseuerarit, plumbum uel stannum colliquefacere potest: quanquam aurum, & argentum alios colliquasse me legisse memini. Si uerò maioris sphæræ fuerit segmentum, per maiorem accendit distantiam.

De Parabolæ segmento, & de speculis alijs vstorijs.

CAPVT XV.

Quod speculũ ualde perurat, sæpius retulimus, nunc uerò quod maximum, & eminus ignem iaculetur, speculum construere fuerit oportunũ, postquam horum meminimus, quale Galeni & multorũ testimonio Archimedẽ construxisse legimus,

& hostium triremes incendisse. Scito Paraboleam sectionem inter cæteras maximè perurere, radios enim uiolentius congregat, & in unum coarctat. Sectio hæc rectangula uel parabola dicitur. Vt uerè cupiētibus pateat fabrica, speculū tale cōficiendi cape normā: Sit distātia nota, ad quā radios emittere & cōburere quæris, eā dupla, et tali diametro rectāgula rotūda pyramis erigatur: sed cōmoditatis gratia è cera uel creta fiat, inde plana superficie axi æqdistans pyramidis abscindatur portio, & parabolica dicetur: si uersus fastigiū in amblygonio hyperbolē, uersus basim in oxigōio ellipsim habebis, nos parabolen quærimus. Sit tñportio minor, ut faciliùs excauetur speculū, & mirabilior res uideat: abscissæ portiōis superficiē, plana tabula,

uel

uel ferri lamina, ut inferius docebitur, figuram imitaberis, inde per fastigiū, & basis medium axem inducito fixā, & materiā aliquā excauabis chalybeā uel ferreā, uel (si mauis) mixturā aliquā, qua parabis archetypum: tale sic efformatum speculū parabola dicitur, & secundum datā distantiam uiolenter Soli appositū, ut ipsius axis sit contra Solem, cōburet: incidentes enim radij speculo, & perpendiculariter ferientes, simul in unum inflectātur & concidunt, ut omnes unius radij uicē gerāt comburētis multū: ideo nulla est inter sectiones alia, quæ longius & ualētius ignē immittat, quàm parabola. Aliter, quæ accendunt multa specula parantur, nec sine ignitione forti, uti ex planis multis simul coordinatis: ex uno enim hoc fieri non

posset, ut constat geometricæ rationis examine. Sic tamen è planis ustorium fabricabis speculũ: Sphæricũ aliquod concauum materie paretur qualibet, & simul in caua superficie ordinentur, ut se inuicè tangant, nec uacuum relinquãt, sintq; speculi segmenta hexagona, quadrangula, uel trigona, et fuerit præstantius, ut multarũ superficierũ numero radij numerentur, sic Soli oppositum, circa centrũ accendit ignẽ. Referebat Attenius ex septẽ hexagonis speculis in unũ colligatis ignẽ accendi, nec experientia succedit, nisi aliquãtulũ inclinetur, & ex omniũ reflexione ignis accendatur. Nec aliter ex pluribus quoq; globosis tumentib. speculis ignẽ accẽdi posse inficior, ut multorũ numero fiat in unoquoq; radiorũ cõgressus: ex uno

tamen

tñ impoßibile, nec sine labore huius-modi taliũ compositio fieret. Potest quoq; idẽ fieri, multorũ speculorũ concauorũ compositione & intersecatione, nec sine laboriosa operantis industria, sed opus efficacius, expedirent, nec minus intersectione multorũ speculorũ pyramidaliũ. Nec iniucundi erit uisus

Ignem accendere phiala aquæ plena.

Soli opposita, rotunda, & uitrea: cũ enim directè Soli opponitur, retro in linea uitreã amphorã pertranseunte per centrũ, cõbustibile aliquod ignis amicũ constituatur, ubi pertranseuntes radij coincidant, quod luminoso quodam noscitur, ilicò ignem inducit: non sine spectantium miraculo, cùm ex aqua ignem excitari uideant. Sic

Ignis

Ignis crystallo rotundo quoque Accenditur, uel sphærula perfectè rotunda, uel si planum uitrum paretur, uti specillum, & aliquantulum Soli oppositum retro partem in aduersam radios uniens, ustulat: tandiu enim materiã illam ignium cõceptricem remouebis & appropinquabis, dũ radiorũ reflexorum conũ inueneris, inde paululum immorando ignis emicat inde. & præcipuè mirabimur, si parua magnæ extet sphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore urenda sunt, nõ utilius posse, quàm crystallina pila aduersus Solis radios opposita.

Speculum construere, quo multæ imaginum diuersitates Videantur.

CAPVT XVI.

NVnc speculum construere conabimur, in quo multæ apparebunt

bunt imaginum diuersitates: & si tale difficilis fuerit cōstructionis, imaginum tamen diuersitate, & occurrentia rependet. ut ad eius fabricam accedatur: Circulū capies arctæ uel eximiæ capacitatis, qua speculum uolueris, & hinc inde absidis portiones abscindas duas, ex pentagoni quantitate una, altera ex hexagono, quo patuit modo in mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadam, uel ferro intus excauetur, ut suo gremio perfectè recipiat, ut ex ea resecatus uideatur, cōtrariæ autem dispositionis hexagoni erit latus, nā illius quantitas conuexa excipiatur tabula, ut instar illius arcus promineat, inde cerea uel plumbea accipiatur bractea conuenientis soliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine utrosque

que ſuperās, ſic deinde incuruetur lamella, ut ritè in excauato inſideat ligno, ne intercapedo uel rimula relinquatur ulla, & cōuexa ſuperficies ſeruata prominens, tunc intrinſecus applicetur ſecundum eius latitudinem, ne concauitatis forma aduerſetur conuexitati: ſed lemella eadem utraſq; ſine impedimēto recipiat portiones: ſic parato archetypo, chalybis, uel alterius rei mixtura ſpeculū cōſtruatur, uti docebimus, & per politum multas oſtendet imaginum diuerſitates. Primò dextra dextra uidebuntur, & ſiniſtra ſiniſtra cum planorum omnium ſpeculorum paſsio ſit, ut oculis qui fuerit dexter, hic læuus, & è læuo mutuo fiat dexter. Si uerò retro gradus tuleris, cōmenſuratum uidebitur idolum, & imago anteriùs prominebit: ſi conue-

cõuexæ magis accedes superficiei, turpis fiet imago, & quanto magis hæres, eo fiet deformior, & equino capiti magis aßimilare uideberis, quòd si speculũ inclinabis, inclinabitur & ipsa, & uariando situm & speculum uariationes conspicies diuersas, nunc caput deorsum, & pedes sursum, & multa conspicies, quæ in præsentia recensere opus esse non censui, nam super uolubilem sedẽ locatum, ut utrasque poßit facies ostendere, antè & retrò per se omnia intuitor, cernet. Speculum quoque ex omnibus dictis componimus, ut eo solo imagines oẽs uideãtur, quæ in omnib. plura ora, nũc maiora, nũc minora, nũc dextra, nũc sinistra, hæc propiùs, illa remotiùs, et æqualia, si loco uno sinuosum, alio cõcauum, in medio planũ locetur, magna

gna imaginũ diuersitas spectabitur. Speculo cylindrico conuexo ore opposito, quanto longitudine difformis, eò gracilitate turpis uidebitur, si eius longitudo faciem transuersam secet, humilem uultum & compressum uti rana demonstrat, ut non nisi dentes spectentur, eodem fermè pacto, qui in ense spectabitur, uel ferro alio polito & longo, si illud inclinabis antè, frons maxima, mentum uerò paruum & gracile equi effigie. Contrà uerò retro, si in cauo intus inspicies, plures unius rei conspiciuntur idôli uicẽ gerens prælati speculi. Si centro oculum apposueris, tota cernes eum speculi latitudine, sic frontem, os, & reliqua: si tale inuertes speculum, ut latè faciẽ secet inuersum caput cernes illicò, & cætera quæ in concauo retulimus.

mus. Si conuexum pyramidale inſpi-cies, acuta frons, largum uerò mentũ, ſi contrà, larga frons, longißimus ue-rò naſus. Multa autem concauo inſpi-cies ora, ſi ſecundum cauum illud plu-res planorum ſpeculorum portiones accommodaueris: intuens enim aliquis ſecundum ſpeculorum numerum nu-merabit ea, eiuſdemq́; motus omnia, et tandem qualecunq; fuerit ſpeculũ, ut-pote nõ planum, ſemper diuerſum ab idôlo ſpectabitur.

In ſpeculum excauatum idolum quo-modo foras emineat,

CAPVT XVII.

R Ecentiorum quoque induſtria nactum eſt, ut ſpeculo in eodẽ plura cernantur ora, uel unius rei ſi-mulachra, ſine primi impedimẽto: re-tro enim excauant ſpeculum, & con-

cauum

cauum paruum effingunt, unde folioso inducto, uti docebimus, & ritè concinnato, alterius uicem foras exhibebit. Hinc optimè inuentum prouenit, ut speculo quis intuens, alterius rei imaginem, erectam cernat, ut non sine spectantis admiratione, manibus corripiens, nil nisi aerem tangat, sæpe uidisse memini, & sic res se habet. E chrystallo in speculum paratum, sed melius ex iride gemma, uti semper uidi, retro idòlum uel imaginem excauant, qua potuerint diligentia, folium inde accommodant supra, & in sede locant, quantum enim profunditatis habebit, tantum extra superficiem eminebit, nec tibi satisfacies, nisi manibus tetigeris, an uerè promineat, sic literæ ritè leguntur, ut argento fictæ uideantur, nec tanta erit uisus acies, quin

quin respiciendo hallucinetur.

Speculis bracteola quō inducatur, & vitrea terminētur.

CAPVT XVIII.

IAm apparitiones omnes in speculis, quas nouimus narrasse uisus sum, nunc autem restat, ut pauca & non prætereunda dicam, ut perfectā tradam eorum scientiam. Primò speculorum terminatio, quæ è crystallo & uitro parantur, inde aliorū mixturas & polituras, ut sciens artifex & noscere & cōponere sciat, nam quanquam inter multa, quæ rerum referūt imaginem, uelut aqua, gemmæ quædam, politumq; metallum, nil æque perspicue reddit simulachra, quàm plumbum uitro sublitum. Perspicua specula, aut crystallo, aut uitro parātur, crystallinis planis folia quædā

retro

retro inducuntur, cauis uerò, & con uexis uitreis mixtura quædã induci- tur, qua tota perlinũtur. Crystallina specula ubi plana & adæquata sunt, quantitatis eiusdem artifex stanneam efficit bracteam planam & tenuem, qua poterit diligentia, si enim crystal- lũ uel uitrũ non sublineretur plum- bo, ob sui uigorem, naturæq́; densita- tem, non sisteret impressam imaginẽ, sed dilabi sineret, quia uitrum rarũ et pellucidũ ob sui pellucentiã nõ cõtine ret, unde euanesceret in eo simula- chrum, ut in Sole lumen: inde supra hanc bracteam uiuũ argentũ digitis extricabis, ut ea totum combibat, & ubi in superficie cernes hærere, & argentea uidebitur, tu hanc manibus capies, & speculi à parte aliqua in- ducere incipies, paulatim totum occu

pato,

pato, & circumplectito lamina ea, diligentia non sine parua, ne aerē intro concipiens, irritum faciat laborē, nec eijci amplius poßit, ubi hoc accommodaueris, super planum aliquod locato ac supra pondus inducito, & per diē sic requiescat. Hinc natura rerum omnium parens, oculū speculi instar cō posuit, quippe à tergo pellucētib. partibus, nigrorem quendā apposuit, quo sublato, & tolleretur uidendi facultas. Aliter possumus cōuexa terminare sic: Ingens formato uas è uitro rotundum pilæ instar, uti uitrariorum fornacibus fieri solent, & igne candens in uentre perforetur, uel apto instrumento, uel aliter, colliquato iam uitro uas tangat, & inflator suo fungat... muneꝛe, in locum illum rū pitur inflatum, foramineque illo pro

ijcitur mixtura, quam prius parabis, & colliquatum in uas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibij & stanni contusi & elimati, undique operator per spatiolum reuoluat, permouens opus, ubi circũlitum fuerit concauum omne, eodem foramine superfluum emanet, & frigescat, inde in bina uel plura secabis specula, quod rectè proficies smiri lapide: talem enim sortitur naturã, ut uitrum tactu & crystallum secet, sic lucida & terminata habebis specula.

Specula quomodo conflentur, & speculorũ mixtura & politura.

CAPVT XIX.

SI concauum, conuexum, diuerséq; efformatum speculum formare quæsieris, & parabolam sectionem,

quam

quam antea retulimus: cera archetypum parabis: aptius enim manibus accommodatur, in diuersam reducitur formã, & aptius erit operi, ubi quæsita speculi figura cereum archetypũ habes, sequenti terra, ritè præparata tenui penicillo illinas, dum aliquam habuerit craßitiem, inde suprà craßius tritum aliud manibus accommo dabis, talisq; soliditatis, ut fusum sustentet metallum, ne ui ignis frangatur, & in partes plures dißiliat, paruo tamen foramine relicto, quo cera detrahatur, & metallum immittas, Soli resiccandum committas: nam igni inferuescens fluitat cera, sic in calidũ cauũ illud colliquatũ immittito metallũ, & refrigerari sinito, & quæsitam speculi habes formam. TERRAE enim quibus uti poterimus, mul-

tæ sunt, uti smiri, tripoli uocato, pumice, lapillis, sæpiæ testibus, antiqui lateris puluere, dum mutuo perfricantur, hirci combustis oßibus, ferri rubigine, & multis. hæc ritè tundãtur, tenuiq; succernantur incerniculo, sic denuo in pilã repetantur, & tritẽtur, igni deinde uase incandescere sinũt, & porphyreo læuigant marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuissimũ uertatur puluerẽ, ut ferè tactum effugiat, & in auras euollare poßit, inde aqua, uel corio subtiliorem efficiũt, omnes uel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menstruum uocant. uiuis carbonibus ollam sale plenam exaggerãt: ubi sal crepitare desierit, in aquam dissoluunt. Si tu ardenti aqua madefacies, in frigidã adhuc terram proijcere metallum poteris:

ris: id enim maximè refert, ut terra colliquatũ recipiat metallũ, uti tripoli uocatum aurũ subſtinet, lapilli plũbum & argentũ, æs molarum puluere, ijs non ſolũ in ſpeculis uti poteris, ſed in alijs. Mixtura, qua in ſpeculorũ efformatione utimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur: Aes cum ſtanni triplo, tartari paulũ, & arſenicũ, ut fluat, & in ſimul adcorporentur: alij cum ſtãno æris triplũ, & ſtibij tantillũ, argentum, uel pyritem album adiungunt, alij ex plumbo cũ argenti duplo: alijsq; efficitur metallis, ſed ubi in teſtaceũ uas, igni cõtumax fuerit fuſum, in typos immittũt, ſic & aliter ſpecula tẽperantur, ſed horum meminiſſe ſufficiat. Iam ſpeculorum conſtructiones retulimus, nunc politurας ſupereſſe uideo, ut poſtquam

conflata & constructa fuerint, læuigentur, & præpoliantur, ut ex eo resiliens radius simulachrum redūdet, fluat, & imaginet speculum multumque leuor, & partium concinnitas refert. Si uerò leue minimè fuerit, scinditur simulachrum, & ut hinc maior, minor appareat figura, & diuersa. Rude autem postquam fuerit speculum rotæ accommodetur, ubi arma expoliuntur, & ad partium lenitatem, & æqualitatem reducatur ominium; si concauū, uel conuexum polies, ne rotæ motus speculū frangat, lignum dolabis, ea ad speculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde smiri subtiliter infracto, pāno, uel corio ualde perfricabis, inde pumice in pollinē redacta (facile enim puluerascit) ritè pumicabis, at accom-

accommodetur, & leuorem inducas, uel ubi fixum adhæreat tabulæ, stanni calx, tripoli immittatur, & extricetur: in extrema aūt politura tartaro, fuligine, salicis uel iuniperi cineribus uti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autem sic præparatur, optimus quæratur, & cōteres, & per pannum incernes, aqua madeat. Hæc *autem de speculis eorumq; operationibus dicta sufficiant.*

De Physicis ligaturis.

CAPVT XX.

INter *naturalia quoque uersantur experimenta* Physicæ *ligaturæ, uel ut malint aliqui, colli suspensiones: debent enim uel collo suspendi, uel alijs locis ferri, ut insitam gerentibus elargiantur uirtutem, hæc enim ex* Indorum, Græcorum *scriptis*

præcipuè Hermetis, Costabenlucis, cæterorumq́; transferre placuit: naturaliter. n. operantur, & quã retinent uim operationemq́;, uel à uirtute habẽt, quam uocat Zeno uniuersalẽ, uel ab ipso cælo, nec operationes illas alicui perspiciendi dabitur facultas, nisi ut Plato, & Socrates ait, conuenientibus membris, & locis adligentur, & deferantur, aiũtq́; prodesse multũ posse (uti omnes uno fatentur ore) & animæ cogitationem, certamq́; effectus fidem. Inquit enim Plato, si humana mens aliquam rem non iuuantem sibi prodesse pro certo habet, ex sola mentis intentione sibi prodesse potest: ex timore enim & lætitia non solùm incolumen mutatur corpus, sed in uentris solutionem, & in diuturnas maximè passiones incidere potest,

test, & si hæc iuuant, per naturalem solùm causam iuuant: aliæ enim uitæ incolumitati, quædam robori, sapientiæ, hæ hilares, tristes, infelices & infortunatos faciunt, pigros, uel timidos. Vnde si quis uiperam serpentem collo suspenderit, eamq; præfoces lineo filo, & maximè marinæ purpuræ, donec moriatur, ualet filum colli suffocationi, & faucium apostematibus, si collo cuipiam aduinces. Sic si torquem uiridis iaspidis collo suspenderis, ut stomachi os attingat, uentriculi os non leuiter confirmare Galenus prodidit. Canini dentes, cùm hominem momor derint, in frustulis corũ ligati, armoq; suspẽsi, à canis rabidi morsib. suspendentem defendunt. Pæoniæ radix collo suspẽsa pueris sanat comitialẽ mor

bum. Sic quoq; dissectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in uentre corũ lapillos offendes, è quibus duos, unũ colore albũ alterũ colore uariũ eximes, ij prius, quàm terrã attigerint, in iuuẽcæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adligati comitialibus prosunt, & sæpe prorsus recreantur, ut ait Dioscorides. Auricularis digitus abortiui si mulieris collo suspẽdatur, illa nõ cõcipit, dũ in collo habuerit: idẽq; adalligata asparacis radix facit. Est & araneí genus, quod candidã, tenuẽ, densamq; telã orditur, in aluta ligatũ, et lacerto appensum quartanis circuitibus medetur. Corallus rubeus stomachũ confirmat, & ad cordis paßionẽ ualet, si super illud ligetur. Aëtites lapis sinistro brachio alligatus grauidis

dis,continet partus, cũ lubricæ sunt uuluæ,parumq́; tenaces. Sed parturientibus si fœmoribus alligetur, facit ut sine dolore pariant, sed è brachio amoueatur. Onix collo suspensus auget tristitias in somno, ut diximus, & hominem ad ægritudinem conuertit. Saphirus ardorem interiorem refrigerat: nam in febribus incensiuis refrigerium præbet, si iuxta cordis uenas pulsatiles suspendatur. Smaragdus collo suspensus fugat hemitritæum, & defendit ab epilepsia, unde nobilibus mandatur filiorum collis illũ suspendendum, ut ab eis defendat. Amethystus è collo dependens ad uentriculi os, ab ebrietate liberat. Hyacinthi genus quodcunq; si à collo pendet, uel digito geratur, pestiferæ regionis noxas non senties, sitq́; illius

uiginti granorũ pondo. Et pes Testudinis dexter ligatus sup dextrũ podagrici pedẽ, dolorẽ sedat, & sinistro sinister iuuabit, nec obesse poterit manus manui. Lupi stercus ossa comedẽtis, quod in terrã nõn deciderit, si uinculo suspenditur, nõ quolibet, sed lanæ laniatæ ouis à lupo, quòd si ea nõ adesset lorũ, tum quod cingeret inguina, tũ alterum, quo stercus contineretur, parari præcipiũt, prodest multũ coliacis: Sed efficaciores phibent sapientes hos lapidum effectus, si lapides habueris Phœbeos, uel lunares, hos argenteo filo, illos aureo collo suspenderis, semper aiunt Solis uel Lunæ radijs uegetari. Selenitis enim nõ modò L... figuram imitatur, sed motum, quia cũ ea circuit, collo gestatus, lunarẽ efficit spiritũ, Lunæq; uirtutes influit.

influit. Sic Helioselino nominatus, qui luminarium amborum coniunctionẽ præ se fert, gestatus, utriusque uirtutis compotem facit, id in cæteris obseruato. Hæc sunt, quæ ex antiquorum libris decerpsimus, quibus sæpe indigẽtes usi sumus, uti in toto conspicitur opere.

De gemmarum uiribus, & earundem imaginibus.

CAPVT XXI.

CVm alterius sit negotij de imaginibus, gemmis, insculptis, & earundem uirtutibus transcribere, aliò transferre decreuerim, uti non purè naturaliter operantibus, quo tamẽ uberiori doctrina occultarum operationum præauidis satisfaciam, hic apposuimus. cùm quoque conspicer... quos demonstrant effectbus, ne...

euenire uirtute, horis, configurationibus & cælestibus characteribus adiutæ, corroborateq; cum lapidū uirtuti conformibus signis describantur. Iam & ab antiquis multæ posteritati relictæ sunt, & prætermissæ, nec minimum in monstris interpretandis earumq; uirtutibus intelligendis recentior insudat ætas, sed antequā quæ dicenda sunt præcepero, plurimos qui horum meminerint, memoria repeto. Ptolemæus affert, huius seculi facies cælestibus uultibus subiectas esse, quibus mira sapientes operabantur imagines construentes & describētes. & Hali Aben Rhodam Sapientem quendam Aegyptium scorpionis sigillo [illegible]ure impresso sanasse, qui scorpionis [illegible]u affligeretur, ille anulo scor[illegible] imaginem deferebat, & insculp-

pi iusserat cæli medium, uel ortus car-
dinem occupante, & cum Luna iun-
cto, quod et à Serapione simile narra-
tur. Vtilem quoq; aduersus serpentes,
imaginē effici posse Porphyrius au-
tumat, cùm Luna cælestem intrat ser
pentem, uel cùm feliciter aspicit, &
multa, quæ breuitati parcentes omit-
timus. Hic breuiter recensebimus ope
rationes, configurationesq́; debitas.
Vt rē igitur exordiamur, multiplici
de causa ab antiquis scriptas reperi-
mus, uti nostra se extendi potuit co-
gnitio. Primò anulis claudebantur, ut
tali literæ clauderentur sigillo, atque
ex eo, qui literas dabat, facies agno-
sceretur. quod Suetonius Tranquillus
de Augusto protulit, qui in diploma-
tibus, libellisq́; et epistolis signādi
sus est sphynge, mox magni Al

dri imagine, nouißime sua, Dioscori-
dis manus sculpta, qua signare inse-
quuti quoq; principes perseuerarunt.
idem Ouidius quoq; retulit in tristi-
bus: Et sæpe, quæ apud nos reperiun-
tur, & in manus incidunt, diuersis ho
minum faciebus scriptæ uisuntur, atq;
è sardoniche potißimum fieri consue-
uerunt, quòd solus ceram non conuel-
lat. Reperiuntur quoq; contra diuer-
sa accidentia scriptæ, & lapidum uir
tuti decentibus figurationibus corro-
boratæ, ut potior uiuidiorq; existat la
pidis operatio: inter cætera enim, quæ
cælestes influxus recipere possent, ido
neæ sunt gemmæ, nam quanquam cæ-
lestibus muneribus capiendis duriores
uideantur, ubi tamen accipiunt, tena-
& diutius retinent, quod Iambli-
q; placitū uideo. Sic sæpe anu-
lis,

lis, quibus insigniuntur & decorantur, obuersas inuenimus gemmas, intus enim quod nudam tangebat digiti carnem inscriptæ imagines, characteres, & diuersarum literarum notæ, uerbaq́; conspiciuntur, statis horis oportunisq́; temporibus conscripta, quorum figurandi & scribendi modũ latè in sequentibus intelliges: Nunc autem lapidum uirtutes, nostro operi idoneas breuiter perscribemus, ut res exemplis meridiana luce clarior fiat.

De lapidum virtutibus.

CAPVT XXII.

N*Vnc lapidum uirtutes recensebimus, non tamen omnium uirtutes omnes me referre putes, laboris potius, quàm ingenij & subtilitatis esset: sed eas tantùm, quæ freq*[illegible]*tius reperiuntur, & experienti*[illegible]

bauimus, carúmque figuræ lapidum proprietati correspondent, & ad nostrum opus necessariæ uidentur. facilè tamen eis plena multa reperies uolumina, ut nil aliud tractent. Et primò Achates, qui Achatis fluminis ripis reperitur, niger est, albis interlitus zonis, & aliquando intermicantibus guttis illuitur: contra scorpionum serpentumq; morsus ualet, facundum facit hominem, gratum, & regum amicitiã conciliat. Ideo Ismeniã Choraulem multis & fulgentibus uti consueuisse legimus, & in Persia eorũ suffitu tempestates auertuntur, & flumina sistuntur, argumẽtum eius esse, si in feruentes cortinas fuerint proiecti, eas frigefaciunt, hic autem irritæ sunt uires. Alectorius è galli uẽ rabitur, q quatuor spado annis uixerit,

nixerit, nos autem è gallinæ uentricu lo ueteris extraximus: Is ore detentus sitim extinguit, huius gerulus inui- ctus erit, ille etiam honores acquire- re facit, & facundum reddit, uxorem marito gratam facit, sic extrahitur à grue geranites, à dracone droconites, siue drachetias, à buffone borax: qui à ueneno liberat, sic chelidõius è disse ctis hirundinum uentribus, sed nisi ui uentibus abscissus sit, nunquam gem- mascit, nam si obeat prius serpẽs, uel animal, simul euanescit et ipse, sic ex- tractis lapidibus adhuc & uiuentibus ipsis retinẽt lapides eosdem effectus, quos & stellæ quibus subijciuntur: A- lectorius enim potestatem solarem bet, unde gestãtes inuictos red chelidonius ex hirundinibu curat melancholiam, &

facit, cùm iouialis sit, & in cæteris is=
dem obseruabis. Aëtites lapis quassa=
tus, sonat in eius uentre lapillus: Con=
fert prægnantibus ne abortiantur, se=
dat & caducorum paßiones. Ame=
thistus purpurei, & uiolacei est fulgu
ris. dictus quasi non ebrius, ebrietati
resistit in cōpotatiōibus, ex ebrio pru
dentem reddit & literis operam da=
turum iuuat, quia sculpi facile potest,
multæ in eo scriptæ figuræ reperiun=
tur, uti dicetur, hominem facit uigilē,
bonumq; ferenti præbet intellectum.
Corallus in multis prodest, ideo coral
lorum gestamine amoliendis periculis
& fascinationibus maximè utuntur
...es; ideo è corallo surculi pueris
...ntur pectore. Confert Calcedo
...renti, ut causas uincat; corpo=
...es uegetat, contra dæmonū
illusi=

illusiones, & phantasticas cogitationes ex melãcholia exortas ualet. Corneolus animorũ callentium mollit impetus, & tumẽtes iras mitigat, sanguinis compescit fluorem, & præcipuè mulierũ menstruis laborantiũ. Heliotropius quòd deiectus in uas aquæ Solis radios accendentes pcussu sanguineo mutet maxime, dictus, Solẽ eclypset, & obscurum reddat, quod nobis adhuc inexpertum, uel quod imbres excitet: Gestatus bonam famam acquirere facit, sanguinẽ sistit profluentem, uenena pellit, nec gestantem sinit falli, incolumem seruãs. Hyacinthus uenena fugat et pestilentes tractus, & tradunt Punici eum, qui hyacinthum ge-stat, esse à fulgure tutum. Iaspis ca[...] reddit, sanguinẽ sistit, & mẽstr[...] ens, pdest qbus aqua interc[...]

& quos febris adurit, uictorioſum, & potentem contra inimicos facit, ſtomachum roborat, ſi collo rudis ſuſpenſus, os ſtomachi tangat, is tamen qui uiridis, ſunt & alij degeneres, nominis tãtùm authoritate gaudẽtes. Iris in ſexangulum mucronem utrinque leuiter turbinatus deſinit, ſub tecto ſi Solis radios opponitur, & pars umbra detineatur, cæleſtis arcus ſimilitudinem parietibus oſtendit, quod forma euenit, ne ex ſe id aliqui putent euenire: hinc auxiliatur parturienti. Lapis cyanus cõtra melancholiam, quartanam, & ſincopin ualet. Saphyrus, cui aureus puluis ineſſe uidetur, aureisq; punctis col[illegible]cet, uegeta conſeruat membra, inui[illegible]perare facit, nec timore afficie[illegible]dus, [illegible]bres refrigerat, inflam[illegible] anthroces, & frigida tactu

ſanat

ſanat apoſtemata:uim contra uenenũ habet, ſanguinem reprimit naſo fluẽ-tem,ſi tẽporibus opponatur. Smaragdus uiridi colore inſignis oculorum uiſus uiriditate refocillat,unde hanc oculis ſpectaſſe prodeſt, præcipuè quos alterius gẽmæ fulgor retuderit, rarò ſculptus repitur,nec temerè ſic placuit,ne offenſum decus imaginum lacunis corrumperetur,cũ difficiliter incidatur,oportet caſtè ferri,nam coitũ nõ ſuſtinet,ut ſcribit Albertus Vngariæ Regem in congreſſus hora cum uxore in partes diſsiluit, & fractus eſt. Proditur Neronem in ſmaragdo gladiatorum pugnas ſpectaſſe,ipſe opes auget,& uerba pſuaſoria. Topazius lunaticã ſanat paſsionem, a[illegible] diuitias,ſanguinis eo fluor ſt[illegible] tur,& geſtatus gratiã acqu[illegible] ent, & ſi concauus, ut cat[illegible]

ctum idôlum conuersum ostendit.

De cæli & Planetarum imaginibus.

CAPVT XXIIII.

HAec sunt planetarum cæliq; imaginum figuræ, quas sæpe intuens lapidũ uirtuti conformes inscriptas reperies, uti Mercurium gracilem iuuenẽ, caduceum ferentẽ, capite pedibúsue talaria. Martem autẽ loricatum, militẽ bellicosum, uexillum, hastam, uel scutũ secum ferentem. Venerem autem nudam mulierem, speculum et secum cupidinem puerũ habentem, lasciuo actu: sic Iouẽ solio sedentem, uirga imperantem: falciferum [...]nem Saturnum: radijs insignitũ So[...] [...]ec minus octauæ sphæræ cõfigu[...] crebrius in lapidibus ijs pspi[...] simiæ, ursæ, coronæ, cigni, aquilæ,

aquilæ, alati equi, serpẽtarij, reliquarũq;. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cancros, leones, & cætera, & ex stellarũ naturis planetis confor mibus opationes eliciunt. Sunt & aliæ imaginũ configurationes, quibus lapi des ueteres effigiabãt, iuxta Indorũ, Aegyptiorũ, Magorũ, et aliorũ astro logorũ sentẽtias, non tã uisibiles quàm imaginabiles, ut in prima Arietis facie, hoĩem aiunt ascendere nigrũ, corporis ingẽtis, rubeos habens oculos, pãnoq; præcinctus albo, ascẽdit in secunda mulier clamyde coopta lintea, uiridibus pannis cincta, unũ retinens pedẽ. In tertia uerò ascendit homo rubeis indutus uestibus, armillã hab[illegible] manibus auream, cupiens & bon[illegible] cere, nec potest, sic in cæteris [illegible] ascriptæ, quas q quæsierit, eo.

rat libros, longum enim & nimis fasti
dientis esset lectionis eorum opiniones
recensere, quæ & inter se diuersan-
tur, ideo diuersis & uarijs insculptæ
imaginibus reperiuntur. Sunt & alij
aliter operantes, rem enim hominibus
& gestibus exprimũt, ut, si gratia ex-
empli, amorem inducere cupiunt, dul-
ces complexus, gestus, & loquelas ex
primunt, & osculantes. at si odiũ uel
iracundiam, terga obuersantes, se insi
mul fugientes, & abhorrentes, sic ani
mi paßiones omnes quas inducere ex-
optant, figuris exprimunt, sed lapidũ
uirtuti conformibus, aptis quoque in-
[illegible]unt figuratiõibus, quæ quomodo
[illegible] & reperiri debeant, in sequen-
[illegible]riuntur.

[illegible]s imaginibus effigiari debe-
[illegible] lapides, vel gemmæ.

CAPVT XXIIII.

LApidum uirtutum iam meminimus, & quæ ſint cõfigurationes inſcribendæ, ad cœleſtem fauorem aucupandum, reliquum eſt doceamus, ipſis aptari quomodo debeãt, ac oportunum tempus eligendi normam. Amethyſto ſæpe inſculptus iuuenis reperitur, caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando ſiniſtra gallum tenens, quem Mercurium eſſe norũt omnes, nec à lapidis uirtute diſcordat, unde ſapientiam & intellectum geſtantibus pollicetur, & multa, cùm uerſatilis ſit eius natura. Achati ſcripti ſcorpiones reperiuntur, aranei, ſerpẽtes, animalia cætera uene[...] ſa; nunc hominem ſerpentibus i[...] tem, quem ſerpentariũ cæleſt[...] lapium eſſe noſcunt, unde

& scorpionum morsibus medetur, &
Siculo nascitur Achate flumine, ubi
maximi gignuntur scorpiones, & per
eos scorpionum eius prouinciæ pestis
extincta est, horumq; uirtute natura
defectum rependit. Inscribitur & an-
guifer in hæmatite: legi enim Magos
Persarum Regi suo consuluisse, ut hūc
lapidem ferret, & contra uenenū pu-
tant, ut Haly scribit. Iaspidi sæpe leo-
nes, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nūc
Martem, nunc armatum militem ser-
pentes pedibus conculcantem, & in
collo scutum insculpunt, & lapidis
duriciei, & uirtuti respondentem ho-
minem, sæpe uictorem, belligerum, &
ctum reddunt. Nechepsos autem
tomachi remedium, huius e-
e uegetatur, draconem ra-
ntem inscribi iußit. In Ma-
gnete

gnete ſæpe cynoſuræ figura uiſitur, cum maximè illius ſideris amore deti= neri uideant, contactu enim ferrum ad illam uergit, ac compotem uirum illius uirtutis efficit, utpote Saturna= lis. In Selenite lapide ſemper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circundatam tulerit, lunaris effici= tur. Saphyro uariæ imprimũtur ani= malium figuræ, ut eorum morſus ſa= net. Hyacintho fulgura, ut ab eius fla= grore gerentes reddat tutos. Corne= olo uariæ diuerſæq; ob uariam & di uerſam eius uirtutem et operationem, qui lapis facilis eſt ſculpturæ & inuen tionis, unde filios Iſrael in deſerto ho= rum multitudinem ſculpſiſſe fe[illegible] Iam exempla retulimus, quom[illegible] tis lapidum operationibus, [illegible] lorum configurationes ſcrib[illegible]

Sunt quoq; qui anulos, quibus clauduntur lapides, è matallis effingant, addictis planetæ illi, ut faciliorem contrahant operandi facultatem: uti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ argento, ut saturnius gerens, solaris uel lunaris euadat, quod non nisi profuturum existimo.

Electiones inscribendis lapidibus necessariæ.

CAPVT XXV.

SEd maiorem è cœlo uirtutem suscipere, et præripere dicunt, si statis temporibus & oportunis inscribantur, sic enim animantur, magisq; influunt sidereæ configurationes: fundamentum, & radicem sta[...]nium, nam si amorem ex[...]is, aptis & beneuolis aspe[...]dium accendere, iniquis & destru-

destruentibus uterc, affectúque cognito tempus præparatur: nam si Veneris uel Saturni imagines facere constituunt, hanc Taurum, Libram, alterum Aquarium uel Capricornum subire expectant, & ut ueritas pateat, in eorum sculpturis in Leone Solem, in Cancro Lunam, in Geminos & Virginem Mercurium reperimus. Si in Leonis uel Cancri figuram inscribere uolunt, in eis Solem & Lunam uagari cernunt, & illicò inscribunt, præcipuè id tamen cauent, ut Luna immunis, & ab omni sit impedimento libera, utpote Martis, Saturniq;, sic Solis combustionis. Præterea mentē adhibent, ne cursu uacua, sed crescens, & uelox, nec in signi
repiatur (sæpe enim infortun
mini sunt) in felici sede,

eam fortunæ trigono, uel hexagono ascendens in ortus cardine, uel cæli culmine, non in cadentibus, non sit declinans, dolet enim tunc planeta & torpet, aſcendentia ſigna diurna in die, noctu uerò nocturna, ut facilius re potiatur, nec impedimentum afferre poßit. Contrà præpoſterè procedas, ſi odium uel infirmitatem inducere molieris, cùm ſignorum figuram inſcribere quærunt, nõ minus per triplicitates ſequentes inuenies, nam ex Ariete, Leone, & Sagitario prima conſtat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepuſculis autem frigorificum Saturnis ſi[...] [...]r talibus ſignis, & ſculpturis [...] medebantur ægritudinibus, [...], & paralyſi, ſic ſecundum [...]licitates reliqua inſcribunt

bunt signa, alijs medentia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod testantur omnes, seculorum turba, eorum uirtutem elanguescere, & extingui. Ideo quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorsus & uana conspiciuntur.

Iam Philippe Rex optime Naturalis Magiæ pensum absoluimus, uti nostra ualuit infirmitas, & ab hoc genere post hac feriabimur, in quibus non tam mira, quàm uera scribere uisum est. Si quid intentatum remanet, uel inconcinnè dictum, & negotij difficultati, & temporis breuitati ascribatur. Hæc enim sunt dicendor[...] præludia, sublimiora enim & [...]tiora conscripturi sumus, si [...]uerint.

FINIS.

ctum idôlum conuersum ostendit.

De cæli & Planetarum imaginibus.

CAPVT XXIIII.

HAec sunt planetarum cæliq; imaginum figuræ, quas sæpe intuens lapidũ uirtuti conformes inscriptas reperies, uti Mercurium gracilem iuuenẽ, caduceum ferentẽ, capite pedibúsue talaria. Martem autẽ loricatum, militẽ bellicosum, uexillum, hastam, uel scutũ secum ferentem. Venerem autem nudam mulierem, speculum et secum cupidinem puerũ habentem, lasciuo actu: sic Iouẽ solio sedentem, uirga imperantem: falciferum [illegible]nem Saturnum: radijs insignitũ So[illegible] [illegible]ec minus octauæ sphæræ cõfigu[illegible] [illegible] crebrius in lapidibus ijs pspi[illegible] [illegible] simiæ, ursæ, coronæ, cigni, aquilæ,

aquilæ, alati equi, serpētarij, reliquarūq;. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cancros, leones, & cætera, & ex stellarū naturis planetis confor mibus opationes eliciunt. Sunt & aliæ imaginū configurationes, quibus lapides ueteres effigiabāt, iuxta Indorū, Aegyptiorū, Magorū, et aliorū astrologorū sentētias, non tā uisibiles quàm imaginabiles, ut in prima Arietis facie, hoīem aiunt ascendere nigrū, corporis ingētis, rubeos habens oculos, pānoq; præcinctus albo, ascēdit in secunda mulier clamyde coopta lintea, uiridibus pannis cincta, unū retinens pedē. In tertia uerò ascendit homo rubeis indutus uestibus, armillā hab[illegible] manibus auream, cupiens & bon[illegible] cere, nec potest, sic in cæteris [illegible] ascriptæ, quas q quæsierit, eo.

rat libros, longum enim & nimis fasti dientis esset lectionis eorum opiniones recensere, quæ & inter se diuersantur, ideo diuersis & uarijs insculptæ imaginibus reperiuntur. Sunt & alij aliter operantes, rem enim hominibus & gestibus exprimũt, ut, si gratia exempli, amorem inducere cupiunt, dulces complexus, gestus, & loquelas exprimunt, & osculantes. at si odiũ uel iracundiam, terga obuersantes, se insimul fugientes, & abhorrentes, sic animi paßiones omnes quas inducere exoptant, figuris exprimunt, sed lapidũ uirtuti conformibus, aptis quoque in- ...bunt figuratiõibus, quæ quomodo ... & reperiri debeant, in sequen- ...riuntur.

...s imaginibus effigiari debe- ... lapides, vel gemmæ.

CAPVT XXIIII.

LApidum uirtutum iam meminimus, & quæ sint cõfigurationes inscribendæ, ad cœlestem fauorem aucupandum, reliquum est doceamus, ipsis aptari quomodo debeãt, ac oportunum tempus eligendi normam. Amethysto sæpe insculptus iuuenis reperitur, caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando sinistra gallum tenens, quem Mercurium esse norũt omnes, nec à lapidis uirtute discordat, unde sapientiam & intellectum gestantibus pollicetur, & multa, cùm uersatilis sit eius natura. Achati scripti scorpiones reperiuntur, aranei, serpẽtes, animalia cætera uene-
sa, nunc hominem serpentibus i
tem, quem serpentariũ cælest
lapium esse noscunt, unde

& ſcorpionum morſibus medetur, &
Siculo naſcitur Achate flumine, ubi
maximi gignuntur ſcorpiones, & per
eos ſcorpionum eius prouinciæ peſtis
extincta eſt, horumq; uirtute natura
defectum rependit. Inſcribitur & an-
guifer in hæmatite: legi enim Magos
Perſarum Regi ſuo conſuluiſſe, ut hūc
lapidem ferret, & contra uenenū pu-
tant, ut Haly ſcribit. Iaſpidi ſæpe leo-
nes, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nūc
Martem, nunc armatúm militem ſer-
pentes pedibus conculcantem, & in
collo ſcutum inſculpunt, & lapidis
duriciei, & uirtuti reſpondentem ho-
minem, ſæpe uictorem, belligerum, &
[illegible]um reddunt. Nechepſos autem
[illegible]omachi remedium, huius e-
[illegible]e uegetatur, draconem ra-
[illegible]ntem inſcribi iuſsit. In Ma-

gnete

gnete sæpe cynosuræ figura uisitur, cum maximè illius sideris amore deti-neri uideant, contactu enim ferrum ad illam uergit, ac compotem uirum illius uirtutis efficit, utpote Saturna-lis. In Selenite lapide semper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circundatam tulerit, lunaris effici-tur. Saphyro uariæ imprimũtur ani-malium figuræ, ut eorum morsus sa-net. Hyacintho fulgura, ut ab eius fla-grore gerentes reddat tutos. Corne-olo uariæ diuersæq; ob uariam & di uersam eius uirtutem et operationem, qui lapis facilis est sculpturæ & inuen tionis, unde filios Israel in deserto ho- rum multitudinem sculpsisse fe Iam exempla retulimus, quomo tis lapidum operationibus, lorum configurationes scril

Sunt quoq; qui anulos, quibus clauditur lapides, è matallis effingant, addictis planetæ illi, ut faciliorem contrahant operandi facultatem: uti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ argento, ut saturnius gerens, solaris uel lunaris euadat, quod non nisi profuturum existimo.

Electiones inscribendis lapidibus necessariæ.

CAPVT XXV.

SEd maiorem è cœlo uirtutem suscipere, et præripere dicunt, si statis temporibus & oportunis inscribantur, sic enim animantur, magisq; influunt sidereæ configurationes: fundamentum, & radicem sta... nium, nam si amorem ex... is, aptis & beneuolis aspe... dium accendere, iniquis & destru-

destruentibus uterc, affectúque cognito tempus præparatur: nam si Veneris uel Saturni imagines facere constituunt, hanc Taurum, Libram, alterum Aquarium uel Capricornum subire expectant, & ut ueritas pateat, in eorum sculpturis in Leone Solem, in Cancro Lunam, in Geminos & Virginem Mercurium reperimus. Si in Leonis uel Cancri figuram inscribere uolunt, in eis Solem & Lunam uagari cernunt, & illicò inscribunt, præcipuè id tamen cauent, ut Luna immunis, & ab omni sit impedimento libera, utpote Martis, Saturniq;, sic Solis combustionis. Præterea mentē adhibent, ne cursu uacua, sed crescens, & uelox, nec in signi[...] repiatur (sæpe enim infortun[...] mini sunt) in felici sede, [...]

eam fortunæ trigono, uel hexagono ascendens in ortus cardine, uel cæli culmine, non in cadentibus, non sit declinans, dolet enim tunc planeta & torpet, ascendentia signa diurna in die, noctu uerò nocturna, ut facilius re potiatur, nec impedimentum afferre poßit. Contrà præposterè procedas, si odium uel infirmitatem inducere molieris, cùm signorum figuram inscribere quærunt, nō minus per triplicitates sequentes inuenies, nam ex Ariete, Leone, & Sagitario prima constat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepusculis autem frigorificum Saturnis si- [illegible] talibus signis, & sculpturis [illegible] medebantur ægritudinibus, [illegible] & paralysi, sic secundum [illegible]licitates reliqua inscribunt

bunt signa, alijs medentia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod testantur omnes, seculorum turba, eorum uirtutem elanguescere, & extingui. Ideo quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorsus & uana conspiciuntur.

Iam Philippe Rex optime Naturalis Magiæ pensum absoluimus, uti nostra ualuit infirmitas, & ab hoc genere post hac feriabimur, in quibus non tam mira, quàm uera scribere uisum est. Si quid intentatum remanet, uel inconcinnè dictum, & negotij difficultati, & temporis breuitati ascribatur. Hæc enim sunt dicendor[illegible] præludia, sublimiora enim & [illegible] tiora conscripturi sumus, si [illegible] uerint.

FINIS.

EXPERIMENTORUM MAGIÆ NATURALIS INDEX.

An-

FINIS.